• EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA LA SOCIETATEA SPDYSGVII S -PETERSBURG FIL S FSKAG ÎNTREBĂRI DE FILOSOFIA PSIHOLOGIEI JURNAL, bazat pr N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XIII Sub redactia cărții S N Trubetskoy și L M Lopatin Cartea a V-a ( ) NOIEMBRIE-DECEMBRIE MOSCOVA Tido-itografia Asociației I N Kushnerev și Co str Pimenovskaya, cu b casa Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Drama sufletească a lui Herzen (Sfârşit) S Bulgakov Neogeometria și semnificația ei pentru teoria cunoașterii (Sfârşit) G Chelpanova Despre viziunea științifică asupra lumii V Vernadsky Învățături de bază ale psihologiei din punctul de vedere al voluntarismului N Lossky Date noi pentru a caracteriza viziunile cultural-istorice, sociologice și filozofice ale lui Lassalle S Frank Critică și bibliografie I Recenzie de cărți "Mustrarea" lamaismului Ieromonahul Metodie Viziunea budistă asupra lumii sau lamaismul și denunțarea acestuia Ediția a II-a, corectată și mărită St Petersburg (I L Tuzov) , p , în ° Pret cop CU Oldenburg Jub D N Ovsyaniko-Kulikovski Întrebări de psihologie a creativității calitate St Petersburg V Savodnik Ossip Lourié, doctor al Facultății de Litere de PUniver-site de Paris, membre de la Société de philosophie de rUniversité de Saint-Petersbourg La philosophie russe contemporaine (Bibliothèque de philosophie contempo-Runiverse Library) Pagină rain), Paris Felix Alcan p fr V Iva- novskago II Pliant bibliografic III Revizuirea revistelor Monistul Vol XII nr i (octombrie) Arhiv sistem de blană matische Philosophie VIII B Hett A B Controversă La întrebarea ultimelor tendințe filozofice (Răspuns domnului Berdyaev) A Bogdanova Materiale pentru statistica jurnalului Anunturi Biblioteca "Runivers" Drama sufletească a lui Herzen III Întoarcerea spirituală acasă {Sfârşit) L-am lăsat pe Herzen într-o stare de criză morală din care singura cale de ieșire demnă de el ar putea fi doar sinuciderea Numai o nouă credință, o nouă religie, l-ar putea salva Herzen a păstrat încă toată plinătatea forțelor sale vitale și a căutat frenetic o cale de ieșire din starea lui dureroasă Tărâmul transcendentului, religia cerească, i-a rămas străină ca înainte: era prea îndepărtat de el de tot trecutul său Noua credință trebuia căutată numai în domeniul realității pământești, empirice Cu alte cuvinte, nu ar putea constitui decât un nou tip de utopism, în toate fundamentele ei asemănătoare cu credința pierdută în Occident: în formula algebrică a utopismului trebuie înlocuite figuri noi, și atunci totul rămâne la fel Iar necesitatea morală a unei noi credințe, a unei noi utopie pentru Herzen a fost atât de mare, încât vocea scepticismului din el tăce, cuțitul critic este tocit, mintea, până acum strictă și exigentă, suportă argumente, evident (slab și tremurătoare Noua credință este așadar teoretică pentru Herzen, ceea ce nu a împiedicat-o să servească drept sursă de renaștere morală pentru el Nu putem decât să ne bucurăm de această cădere, căci ea a păstrat Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV și ne-a dat acel Herzen, de ale cărui precepte eliberatoare se hrănește și până astăzi jurnalismul nostru Credința în Occident a fost înlocuită cu credința în Orient, în Rusia, care acum, în raport cu Herzen, se afla în aceeași poziție "frumos îndepărtată" ca și Occidentul inițial "Începând cu un strigăt de bucurie la trecerea graniței, am încheiat cu întoarcerea spirituală în patria mea Credința în Rusia m-a salvat de pragul distrugerii morale Pentru această credință în ea, pentru această vindecare prin ea, mulțumesc patriei mele Ne vedem, nu, dar sentimentul de dragoste pentru ea mă va purta în mormânt Această răsturnare spirituală a lui Herzen întâlnește mulți detractori care găsesc cu ușurință o respingere teoretică a noilor credințe ale lui Herzen, înfățișate de ei ca ceva ca

un înger căzut; Printre astfel de detractori a fost la un moment dat Turgheniev, care este destinatarul celebrelor scrisori ale lui Herzen "Începuturi și sfârșituri" Dar nouă, dimpotrivă, această necontenită nevoie religioasă a spiritului lui Herzen pare a fi extrem de emoționantă și în ea vedem elementul de bază al sufletului său Turgheniev a numit pe bună dreptate rătăcirile lui Herzen urmărirea absolutului, care, în virtutea pozitivismului său, a fost forțat să-l nege pe Herzen, dar fără de care practic nu se putea descurca nici măcar un minut din viața sa conștientă Și cu cât este mai înalt Herzen în această inconsecvență decât sobru Turgheniev, pro-; adăugând scepticism flasc și instabil și reușind să găsească în el baza egalității morale - | știri *) !) Sobr SOCHIN , IV, -I) În corespondența pe acest subiect dintre Herzen și Turgheniev (publicată de Drahomanov) toate avantajele bunului simț sunt de partea lui Turgheniev, căci toate avantajele unui om sunt de partea lui Herzen Formal, câștigătorul este Turgheniev, dar aceasta este o victorie pirică Cu toate acestea, Turgheniev a arătat uneori o dispoziție herzeniană, o astfel de dispoziție a fost dictată de faimosul său poem în proză: "Limba rusă" Biblioteca "Runivers" DRAMA DE SUFLET LUI HERZEN Dar, pe lângă semnificația lor filozofică generală, experiențele lui Herzen păstrează un interes vital pentru noi și sunt pline de instructiv și pentru poporul rus modern În ciuda furnirului lor utopic, deziluzia lui Herzen față de Occident și întoarcerea sa spirituală în patria sa au și un conținut complet realist, de care ne vom ocupa acum Fascinație față de Occident, ajungând la negarea a tot ceea ce este rusesc, răcire către Occident, care, însă, nu distruge recunoașterea deplină a puterii sale culturale , credința în viitorul Rusiei și munca pentru acest viitor, această istorie a dezvoltării Herzen oferă, parcă, o diagramă a dezvoltării normale a sufletului intelectual rus, iar în succesiunea acestora Phazisov este o necesitate morală profundă Mai puțin din toate explicațiile necesităților este prima fază - pasiunea extremă pentru Occident Imperfecțiunile Formelor noastre sociale sunt prea evidente, jignesc prea grosolan atât ochiul, cât și conștiința, și demnitatea umană, ne este prea rușine că le tolerăm Ochiul se grăbește involuntar spre acolo unde aceste Forme nu mai există, unde viața prinde contur și se dezvoltă liber Toate neajunsurile vieții noastre, care sunt recunoscute de conștiință ca atare, dar pentru eliminarea cărora forțele sociale nu au fost încă suficiente să le elimine, toate trezesc un sentiment atât de acut de rușine și nemulțumire, încât simpla absență a acestor neajunsuri, un ideal negativ, începe să ni se pară pozitiv Astfel, având în fața noastră ca ideal neatins Forma exterioară de viață a Occidentului, cădem involuntar în idealizarea întregii vieți, care se formează nu numai sub această influență, ci și sub o mie de altele pe care nu le socotim Beneficiile pozitive incontestabile ale culturii occidentale, știința ei, arta sa, istoria sa maiestuoasă, contribuie la aceeași Începe să pară involuntar că aceste flori ale civilizației occidentale alcătuiesc întregul copac, că viața Occidentului constă numai din Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV de la ei Această iluzie optică este aproape inevitabilă, mai ales ţinând cont de faptul că toate aceste concluzii nu sunt rodul frigului, raţiunea lui Turgheniev, ci al sentimentelor pasionale, a lui Herzen) Această iluzie optică se risipește de îndată ce Occidentul, într-adevăr, încetează să mai fie pentru noi Zukunf-eiaaSom, un paradis pământesc, și dintr-un ideal devine un Fapt istoric, care are nu numai laturi luminoase, ci și întunecate În orice caz, păstrează semnificația școlii pentru noi, mai ales în domeniul a tot ceea ce privește

tehnologia vieții, deși cine ar considera lecțiile școlare drept înțelepciunea supremă Rămâne pentru noi depozitul comorilor umane universale ale spiritului, științelor și artelor Occidentul este pentru noi, în sfârșit, un banner politic, de fapt, acest moment a fost întotdeauna adevărata bază pentru a face distincția între slavofilism și occidentalism Dar Occidentul nu mai este pentru noi nici cea mai perfectă, nici singura întruchipare posibilă a culturii (Evident că "Occidentul" este luat aici nu în sens geografic - include și America - ci în sens cultural-istoric, în sensul unei anumite unități de cultură) Ce atitudine va lua patria noastră cultural înapoiată în raport cu fratele ei mai mare? Această relație poate fi gândită în trei moduri În primul rând, se poate pur și simplu nega poporului rus orice abilități culturale, considerând însăși existența acestuia) Herzen, în limbajul său pitoresc, a descris perfect această admirație pură pentru Occident: "Relația noastră cu Occidentul a fost până acum foarte asemănătoare cu relația unui băiat din sat cu un târg de oraș Băiatul face ochii mari, este surprins de toate, invidios pe toate, vrea totul: de la sbit și calul de turtă dulce cu pată aurie pe coamă până la dezgustătoarea șapcă nemțească și armonica ticăloasă care a înlocuit balalaica Și ce distracție, ce mulțime, ce pestriță: leagănele se învârt, colporterii strigă, iar expozițiile de vin, taverne și băiatul aproape cu ură amintește de colibe sărace ale satului său, de liniștea ei pajiști și plictiseala unei păduri întunecate și zgomotoase ("Germanii ruși și rușii germani " Culegere de articole din Kolokol, p) Biblioteca "Runivers" DRAMA DE SUFLET LUI HERZEN vreo greșeală tristă a naturii, pe scurt, de a nu crede deloc în viitorul cultural al poporului și, în același timp, de a-i nega trecutul și prezentul cultural Cu toată hotărârea, acest punct de vedere a fost exprimat o singură dată în literatura rusă, o singură dată a fost măsurată toată adâncimea deznădejdii acestui punct de vedere, și anume de Chaadaev în Scrisorile sale filozofice Cu toate acestea, binecunoscutul gust Chaadaevsky este păstrat de occidentalii extremi, deși într-o formă indecisă și, prin urmare, greu de perceput În al doilea rând, se vede în civilizația occidentală, considerată în ansamblu, singurul tip posibil de dezvoltare, care trebuie repetat, deși cu abateri individuale, dar nesemnificative, de către toate celelalte popoare Soarta Rusiei în acest sens nu este diferită de soarta Japoniei și, poate, a Chinei Acesta este un punct de vedere foarte des întâlnit, și este caracteristic, de altfel, lui Turgheniev, care, într-o polemică scrisă cu Herzen, apără tocmai această identitate a dezvoltării Este caracteristic marxismului cosmopolit de astăzi, care, dintre toate diferențele istorice, recunoaște doar diferențele de clasă sau de proprietate și vede conținutul principal al procesului istoric în lupta economică Cu o asemenea simplificare a istoriei, desigur, nu există culturi naționale, nici cultură evreiască, greacă, romană, dar există doar întotdeauna egale, doar interese economice care vin într-un raport diferit Cei care afirmă această unitate a dezvoltării culturale au cu siguranță dreptate, în măsura în care atribuie această afirmație tehnicii vieții, adică la forme politice, industrie, mijloace de comunicare etc În prezent, nu este nevoie să infirmăm pe larg punctul de vedere al vechiului slavofilism, conform căruia identitatea poporului constă în acestea sau în alte instituţii politice şi economice Căile ferate și băncile sunt la fel de cosmopolite ca și binecunoscutele baze ale statului de drept Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV stva; asimilarea lor este doar o chestiune de maturitate culturală sau pur și simplu de timp Dar civilizația nu este epuizată de

aceste aspecte materiale ale vieții culturale, ci mai degrabă, ele sunt doar condițiile pentru viața cu adevărat culturală, adică cultura spirituală, creativitatea spirituală Și în acest domeniu, civilizația occidentală nu este absolută, singurul tip, dimpotrivă, ea însăși este departe de a fi perfectă și, pe de altă parte, zona creativității spirituale nu permite doar diversitatea și divizarea culturală munca, dar o cere Națiunile care, după ce au asimilat o cultură exterioară, s-au oprit aici, nu au, drept cuvânt, totuși dreptul la numele de state civilizate Creativitatea spirituală este inepuizabilă, iar fiecare națiune care intră din nou în câmpul civilizației poate spune, într-adevăr, un nou molid, umple golurile celui existent, fii creator, nu student Credința în forțele creatoare ale poporului lor există în mod natural și obligatoriu în fiecare rus și este recunoscută clar după ce a trecut prima febră a entuziasmului pentru civilizația occidentală, anii de școală; Herzen a simțit-o și el cu o mare forță de pasiune "Cred în capacitatea poporului rus, văd din răsaduri ce poate fi o recoltă, văd în manifestările sărace, suprimate ale vieții lor, afinitatea lor inconștientă pentru acel ideal social, la care gândirea umană a ajuns în mod conștient"), acesta este ceea ce devine ghidul începutului vieții și activității lui Herzen în a doua jumătate a vieții sale Din spectator el devine făcător; Ieremia, plângând pe ruinele europene, începe să sune "Clopotul", pentru a trezi gândirea și conștiința publicului Cum ar putea Herzen, fără această credință entuziastă și arzătoare care l-a inspirat, să dezvolte acea forță a entuziasmului, acel foc al pasiunii pe care îl simțim pe fiecare pagină din The Bell!) Colectați cit , X, Biblioteca "Runivers" DRAMA DE SUFLET LUI HERZEN credință sfântă! Dar cum să demonstrezi, mințile sobre proteste cedez fără luptă, e imposibil să "demonstrezi", este imposibil de demonstrat în sensul în care se dovedește teorema lui Pitagora sau chiar teoria lui Darwin; acele presupuse dovezi care pot fi citate prin referire la lucrările de cultură deja realizate, evident, nu acoperă teza, sunt insuficiente; credința în oameni se hrănește de ei, dar nu este creată de ei Și totuși, fără dovezi, această credință poate fi de nezdruncinat, pentru că în loc de cele logice, are alte dovezi, morale, pe care le dă iubirea Cine iubește cu adevărat, crede, nu poate să nu creadă că persoana iubită are în orice privință virtuți excepționale, este un individ și, ca atare, o valoare de neînlocuit Aceasta nu înseamnă că i se atribuie tot felul de perfecțiuni și absența completă a neajunsurilor, ci se vede în el ceva și așa, pe care nimeni altcineva pe lume nu le are Și același lucru care se întâmplă în iubirea individuală se întâmplă și cu dragostea pentru patria-mamă, din care se naște credința în vocația națională Credința în propriul popor este, de asemenea, înrădăcinată în fundamentele metafizice ale viziunii asupra lumii, care trebuie să țină seama în mod necesar de problema naționalității Popoarele, ca și indivizii, au propria lor sarcină morală, misiunea lor istorică, iar această misiune este prevăzută în ordinea morală mondială, unde faptele concurenței frățești a popoarelor pe pășunile istoriei sunt calculate dinainte Din acest punct de vedere, însuși faptul existenței istorice a unui mare popor mărturisește că este sortit să slujească binelui în felul său, să-și spună cuvântul Ideea de naționalitate, înțeleasă în acest fel, este o idee religioasă, este legată de ideea generală a existenței unei ordini morale mondiale sau a providenței lui Dumnezeu Laudat sa fie vechii slavofili pe care intr-o vreme mohorata si grea i-au pastrat in ei si i-au sustinut in altii Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV renunta la aceasta credinta În același timp, au căzut în multe

prejudecăți, ridicole și dăunătoare, dar acesta era un tribut inevitabil adus entuziasmului și rezultatul condițiilor istorice În plus, ei au căzut într-un păcat moral grav, păcatul auto-măririi naționale, pe care V S Solovyov (el însuși era în general apropiat de slavofilism) l-a denunțat cu atâta energie Doctrina corupției Occidentului este, de asemenea, o trăsătură tristă a slavofilismului, dar primește o iluminare oarecum diferită dacă ne amintim că doctrinele occidentale la acea vreme au luat extrema opusă Degradarea altora și ingratitudinea istorică sunt, desigur, nedemne de adevăratul patriotism, la fel de nedemne ca servilismul moral în fața Occidentului Herzen aude uneori tonuri asemănătoare cu învățăturile slavofile despre corupția Occidentului Dar pentru el acesta nu este rodul exclusivității naționale, ci mai degrabă rezultatul unui naufragiu moral grav pe care l-a suferit în Occident El recunoaște principiile civilizației occidentale "Iubești ideile europene, și eu le iubesc, acestea sunt ideile întregii istorii, aceasta este o piatră funerară pe care este scris testamentul nu numai despre ieri, ci despre Egipt și India, Grecia și Roma, catolicismul și protestantismul, popoarele a Romei şi a popoarelor Germaniei Fără ele am cădea în quietismul asiatic, în prostia africană Rusia cu ei, și numai cu ei, poate fi adusă în posesia acelei mari părți din moștenirea pe care o primește "A fost o vreme când ai apărat ideile lumii occidentale", îi scrie Herzen lui Turgheniev în Sfârșit și început, "și ai făcut bine; singurul păcat este că a fost complet inutil Idei din Occident, i e știință, a fost recunoscută cu mult timp în urmă de către toate majoritățile omenirii Ştiinţa este complet liberă de meridian, de ecuator, este ca Divanul lui Goethe - vest-est*)) Colectați sochin , X,) Colectați Sochin , X, Biblioteca "Runivers" DRAMA DE SUFLET LUI HERZEN Particularitatea opiniilor lui Herzen constă în faptul că el a considerat Occidentul complet incapabil să-și realizeze propriile idei, iar această realizare a considerat viitorul lot al Rusiei Această opinie, hrănită de amărăciunea emigrării și de dezamăgirea acută a utopicului rus care a trăit și , este, desigur, o propoziție incongruentă prin îndrăzneala și severitatea ei și se remarcă, în plus, printr-o vanitate națională care amintește de Vechii prieteni din Moscova ai lui Herzen - Homiakov și alții Dar extrem de instructive sunt motivele care o duc pe Herzen la neîncrederea în forțele vitale ale Europei, diagnosticul pe care el îl pune cu privire la boala ei morală Pe fruntea strălucitoarei civilizații europene, Herzen a citit inscripția arsă, mene-tekel-ul ei și această inscripție: filistinism Herzen a ales, parcă, denunțarea filistinismului european ca specialitate artistică; îi dedică multe pagini cu adevărat juvenile Herzen considera filistinismul nu doar o proprietate a unei clase de antreprenori (a cărei semnificație istorică, potrivit celor mai recenti interpreți ai lui Herzen, nu știa să o aprecieze), ci o boală a întregii societăți europene, constând în sărăcirea idealurilor, în subordonarea exclusivă a intereselor de bază, egoiste "Toată morala s-a redus la faptul că săracii ar trebui să dobândească prin toate mijloacele, iar posesorii să păstreze și să-și sporească proprietatea; Steagul arborat în piață pentru a deschide piața a devenit steagul noii societăți Omul a devenit de facto proprietate; viața a fost redusă la o luptă constantă pentru bani Chestiune politică din * anii devine o problemă exclusiv mic-burgheză, iar lupta veche se exprimă prin pasiunile și înclinațiile statului conducător Viața s-a redus la un joc de bursă, totul s-a transformat în magazine și piețe de schimb, redacții ale revistelor, aleși Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV întâlniri ale corpului, camere de luat vederi

Englezii sunt atât de obișnuiți să reducă totul la nomenclatura magazinului, încât își numesc vechea lor biserică anglicană Vechiul Shop Toate partidele și umbrele s-au împărțit încetul cu încetul în lumea filisteană în două tabere principale: pe de o parte, proprietarii mici-burghezi, care refuzau cu încăpățânare să renunțe la monopolul lor; forțele yut, i e pe de o parte, zgârcenia, pe de altă parte, invidia Întrucât nu există un principiu moral real în toate acestea, locul unei persoane într-o direcție sau alta este determinat de condițiile externe ale statului, de poziția socială Un val de opoziție după altul obține victoria, adică proprietate sau loc, și trece în mod firesc din partea invidiei la partea zgârceniei "Evanghelia lui este scurtă: "Îmbogățiți-vă, înmulțiți-vă veniturile, ca nisipul mării, folosiți, abuzați de capitalul dvs monetar și moral fără a vă ruina, și vei ajunge cu bine la longevitate și vei căsători cu onoare copiii tăi și vei lăsa o amintire bună în urma ta" "Aceasta este atmosfera generală a vieții europene Este mai greu și mai insuportabil acolo unde statul occidental modern este cel mai dezvoltat, unde este mai fidel originilor sale, unde este mai bogat, mai educat, adică industrial Și de aceea undeva în Italia sau chiar în Spania nu este atât de insuportabil de sufocant să trăiești ca în Anglia și Franța Și de aceea, muntele, biata Elveție, este singura bucată de Europa în care te poți retrage în liniște", subliniază Herzen în alții plasează pe nivelul scăzut de educație al europeanului mediu, pe declinul artei, care nu suportă "vulgaritatea", pe dominația "duzinei șterse" și pe declinul personalității și pe alte simptome ale filistinismului, care constituie însă "un ideal către care Europa se ridică rapid din toate punctele de jos"*) arabescuri occidentale, col cit , VIII, - , -) Începuturi și sfârșituri, col cit , X, și passim Biblioteca "Runivers" DRAMA DE SUFLET LUI HERZEN Pentru mine, toată măreția lui Herzen ca scriitor și persoană nu este cunoscută atât de mult decât în acel curaj neînfricat cu care a exprimat această denunțare a civilizației, neorbit de strălucirea ei, nemituit de marele ei trecut istoric și de succesele moderne, nu oprit de toate inevitabilele dezamăgiri amare Această denunțare, și aceasta este semnificația ei morală, nu este făcută de vreun paznic cu principii sau de o persoană îngustă de partid, ci de unul dintre cei mai luminați și mai liberi oameni din interior și nu este făcută din capriciu sau superstiție, nu din obscurantism , se face în numele celei mai înalte morale shago un început în fața căruia trebuie să se încline cu respect european și orice altă civilizație Până la urmă, dând vina pe Europa, Herzen și-a iubit și prețuit civilizația, nu cunoștea pe alta în afară de ea; denunțurile sale nu au nicio legătură cu jargonul obișnuit de partid al social-democrației actuale, care are doar două culori: negru pentru cei care au și roz pentru cei care nu au; în filistinism, el a văzut o boală nu de clasă, ci de clasă generală, morală și nu economică Și în zadar, din punctul său de vedere, Herzen, afirmând dominația filistinismului spiritual, a dedus din aceasta imposibilitatea implementării sistemului socialist al economiei naționale în Europa; el putea și chiar trebuia să admită pe deplin fezabilitatea acesteia ca urmare a funcționării aceluiași mecanism al intereselor economice; acest sistem se poate dovedi a fi (și într-adevăr se dovedește din ce în ce mai mult în fiecare zi) mai practic, mai profitabil, dar, bineînțeles, socialismul realizat doar în acest fel în termeni morali ar fi succesorul și moștenitorul actualei societăți europene , chiar mai mult - toate caracteristicile sale pe care le-ar prezenta încă într-o formă îmbunătățită, la cel mai înalt stadiu de dezvoltare Triumful economic al socialismului în asemenea

condiții ar fi, alături de cel mai complet Biblioteca "Runivers" S VU L G A KOV culoarea filistinismului, în absența unei clase burgheze sau a oricăror clase în general Această oportunitate nu i s-a prezentat lui Herzen, poate pentru că, în concepțiile sale despre filistinism, el era încă insuficient eliberat de influența economismului unilateral, deși în general vedea mult mai departe decât acesta O reformă economică radicală va elimina fără îndoială marele, flagrant neadevăr al vieții noastre actuale; prin urmare, în orice caz, este și o reformă morală, dar o reformă cu caracter negativ Reformă omul exterior, viața lui socială, dar nu este încă neapărat o reformă a omului interior, sațietatea uniformă nu este un antidot specific împotriva filistinismului spiritual De fapt, ce este filistinismul? Fiecare experiență directă știe că într-o persoană se luptă în mod constant două principii, de la care unul îl atrage spre activitatea spiritului, spre munca spirituală (indiferent din ce ar fi ea), iar celălalt se străduiește să paralizeze această activitate, să înece cele mai înalte nevoile spiritului, de a face existența carnală, slabă și josnică Acest al doilea principiu este adevăratul filistinism; burghezul se așează în fiecare persoană, mereu gata să-și pună mâna îndepărtătoare asupra lui de îndată ce energia spirituală îi slăbește În lupta cu sine (ca caz special, inclusiv lupta cu lumea exterioară) se află viața morală, care are deci ca condiție acest dualism fundamental al existenței noastre, lupta a două suflete care trăiesc într-un singur trup, nu numai în Faust, dar și în fiecare om Din aceeași experiență directă se știe că în diferite momente ale vieții unul sau altul depășește; puterea filistinismului fie crește, fie slăbește Ceea ce se observă în viața individului se repetă în viața societăților umane din diferite epoci ale istoriei Există ere de ascensiune morală și de declin moral Biblioteca "Runivers" DRAMA DE SUFLET LUI HERZEN sau stagnare Conștiința și conștiința încep să fie înlocuite de rutină și senzualitate, iar un filistinism strâns îi persecută cu răzbunare pe cei care caută să trezească conștiința publică Mica burghezie a celei mai libere și democratice republici a Greciei l-a executat pe Socrate pentru că a vrut să fie și a fost un tăban care a înțepat atenienii ca pe un cal leneș; iar filistinismul evreiesc a aranjat Golgota pentru a fi auzit predicarea eliberării omului spiritual interior de burghez Începutul satanic al lumii, "prințul acestei lumi" este tocmai filistinismul personificat, declinul spiritual, slăbiciunea, rutina, înrobirea cărnii; demonicul este lotul prea puține naturi; diavolul ironic al lui Ivan Fiodorovich Karamazov nu este degeaba în imaginea unui negustor Particularitatea dezvoltării progresive a societăților umane și a personalității umane din ele constă în faptul că, ca una dintre condițiile sale necesare, ea presupune progresul bunăstării materiale, în limbajul economiei politice, creșterea bogăției naționale Există o condiționare reciprocă între civilizația materială și cea spirituală, dar - într-un mod ciudat - există și un antagonism indubitabil cu aceasta Civilizația materială este în același timp și aripi și lanțuri pentru spirit, căci dacă, datorită ei, puterea unei persoane spirituale crește, atunci principiul mic-burghez primește o putere extraordinară Pentru a menține echilibrul între o persoană spirituală și un filistean, este nevoie de mult mai multă energie de la început, căci puterea filistenului crește teribil Lumea devine din ce în ce mai agitată în legătură cu multe lucruri Marta, iar modesta Maria este uitată involuntar cu "un singur lucru pentru nevoie" Ar fi lung și de prisos să enumerăm aici principalele condiții care subordonează tot mai mult omul lucrurilor și să caracterizăm fetișismul particular al

civilizației moderne, "americanismul" ei Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV mecanism vizual și viu, captând viața individuală cu roțile sale dințate, roți dințate, volante și practic proclamând principiul: nu Sabatul pentru o persoană, ci o persoană pentru Sabat Dacă este comparat cu europeanul "cultiv" mediu modern al strămoșului său sau țăranului său necult (pe care Herzen l-a comparat mental tot timpul), atunci acesta din urmă se va dovedi a fi primul barbar; dar, în orice caz, rămâne o întrebare deschisă, unde există este viața spirituală mai reală, fie în hoarde dezordonate de barbari care au pășit pe jos într-o țară necunoscută, conform unor zvonuri întunecate, conduse de un călugăr fanatic, pentru a elibera mormântul Domnului, fie în descendenții lor "culturali " actuali, rulând într-un tren rapid, informat prin telegraf din ziare despre toate vicisitudinile durerii cunoștințele regelui englez și legate de aceasta, desființarea încoronării și cei care merg în același est să vândă țesături decolorate? , civilizația noastră a atins, fără îndoială, succese fără precedent, dar nimeni nu îndrăznește să spună că epoca noastră a fost mai bogată decât alții în forțe spirituale; din această îngâmfare și mulțumire de sine dezgustătoare și rușinoasă, cu care orice funcționar privește acum toată istoria trecută! Antagonismul dintre civilizația materială și cea spirituală este ineradicabil, iar filistinul va păstra întotdeauna zborul liber al spiritului uman Această luptă este purtată cu succes variabil în favoarea unuia sau altuia principiu Este imposibil să nu admitem, împreună cu Herzen, că progresul material amețitor al secolului al XIX-lea a bulversat echilibrul nu în favoarea omului spiritual, iar întreaga noastră civilizație vastă s-a înclinat puternic în direcția filistinismului *) Necesită actualizare în pericol) Cititorul poate găsi un exemplu izbitor de epicureism burghez în noua lucrare a prof Sombart: Der moderne Kapitalismus, Leipzig Două volume (vezi în special capitolele despre consum din volumul doi) Această carte Biblioteca "Runivers" DRAMA DE SUFLET LUI HERZEN degenerare Dar de unde poate veni această reînnoire? Este într-adevăr din esteții nietzscheeni și arta decadentă? Sau din filozofia darwinismului și a luptei de clasă? Dar toate acestea sunt esența filistinismului, așa cum a înțeles bine Herzen, carne din carne și sânge din sângele său Desigur, orice viață spirituală, atât mentală, cât și estetică, și orice actualitate spirituală poate fi o negație a filistinismului; dar cel mai hotărât și singurul dușman al său ireconciliabil este religia, adevărata fundație a omului spiritual, care formează centrul autoadunării sale spirituale Religiozitatea adevărată și sinceră (pe care, desigur, nu o asociem aici cu nicio formă anume de credință) este polul opus al filistinismului și, astfel, lupta împotriva filistinismului este o renaștere religioasă, o reformă nu numai a exteriorului, dar si a omului interior Dar să ne întoarcem la Herzen Ce a opus Herzen filistinismului european, care l-a jignit atât de profund, și de ce a considerat că Rusia este chemată să pună în aplicare ideile Occidentului? Răspunsul este izbitor în incongruența sa, în inconsecvența cu întrebarea, iar aceasta arată din nou toate limitările viziunii atee asupra lumii a lui Herzen: pentru că în Rusia, prin cârlig sau prin escroc, comunitatea pământului și recunoașterea dreptului tuturor la pământ (mai degrabă problematice) au fost păstrate Astfel, o problemă morală uriașă, o întrebare mondială în sensul deplin al cuvântului, o întrebare despre posibilitatea prezentului, adică civilizația non-mic-burgheză este umilită, vulgarizată de un răspuns atât de copilăresc de naiv și > mic-burghez > materialist În această discrepanță fatală între întrebare și răspuns, amploare și lovitură,

există ceva (de-adevărat tragic Herzen din nou și cu toată puterea lui) complet saturat de filistinism și în acest sens este un document istoric interesant Sper, uneori, să mă opresc mai detaliat asupra acestei cărți Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV se lovește cu capul de limitele perspectivei sale pozitive, care este prea aproape pentru nevoile sale Iar la întrebarea pusă de Faust, Wagner răspunde pe neașteptate Herzen este Prometeu, înlănțuit sau, mai degrabă, înlănțuit de stânca stearpă a pozitivismului, iar fiecare din zborul său mental, vaga atracție spre dincolo Soera nu face decât să simtă mai dureros lanțurile bunului simț, prin care Herzen a vrut să rezolve toate problemele întrebările vieții Filosofie, Herzen este sub personalitatea lui, un filistean mintal, un raționator al bunului simț, îl sugrumă pe Prometeu, ardend neîncetat cu acel foc interior care a fost furat din rai de el În această discrepanță între viziunea asupra lumii și nevoile spirituale ale individului, care însă nu o poate depăși din interior, se află drama spirituală a lui Herzen Unde se îndreaptă calea lui Herzen, încotro duce ea, dacă nu cu opiniile lui, apoi cu căutările lui, luptele și rănile spirituale, căderile și dezamăgirile lui? La ceea ce este o negare fundamentală a pozitivismului și o victorie spirituală asupra acestuia - la o viziune idealistă și religioasă, la recunoașterea faptului că în spatele lumii fenomenelor există o zonă a ființei cu adevărat existente, o lume ideală, tărâmul absolutului Adevărul, Bunătatea și Frumusețea; în lupta pentru ea, în "contactul religios cu alte lumi" (cum îi plăcea lui Dostoievski să spună) se află viața spiritului, iar această legătură vie cu lumea ideală dă putere, sprijin și consolare în lupta vieții în numele acesteia început perfect Cu puterea atotcuceritoare a experienței interioare, semnificația religiei pe pământ rusesc a fost arătată de Dostoievski, cu puterea argumentării logice bazată pe filosofia idealismului, de V S Solovyov Se poate spune așadar că Herzen, deși într-un mod oricand, mai mult negativ decât pozitiv, duce la Dostoievski și Solovyov cu Bulgakov Biblioteca "Runivers" Univers Biblioteca "Runivers " Neogeometria și semnificația ei pentru teoria cunoașterii (Sfârșitul) Cu privire la problema originii axiomelor geometrice, după cum se știe, au fost propuse două teorii puternic diferite: a priori și empirice Care dintre aceste două teorii ar trebui considerată corectă? Nu pare nici una, nici alta, pentru că ambele aceste teorii în Formularea lor obișnuită apar într-o formă extremă Prin apriorism se înțelege de obicei teoriile raționaliste extreme, negând orice participare a experienței externe la dezvoltarea unor concepte de bază; Prin empirism se înțelege o doctrină care deduce toată cunoașterea din experiența senzorială și care vede în cunoaștere doar o copie sau o reflectare a ceea ce se întâmplă și există în lumea obiectivă Prin urmare, dacă la întrebarea de unde provin axiomele geometrice se răspunde pur și simplu că sunt obținute din experiență sau se spune că sunt obținute dintr-o sursă specială care nu are nimic de-a face cu experiența sensibilă, atunci trebuie să se stabilească dacă vedere este exclusă alții, sau poate există puncte de contact între ei Pentru a rezolva problema controversată, este necesar în primul rând să stabilim ce ar trebui să fie înțeles prin concepte a priori și ce propoziții sau judecăți ar trebui să considerăm a priori Întrebări de filosofie, carte $ Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Un concept a priori este un concept care nu poate fi obținut din experiența senzorială, dar care în același timp este "premisa" necesară a acestuia în sensul că percepția sau cunoașterea în general este imposibilă fără el Așa este, de exemplu, conceptul de Ele sunt, după cum se știe, o condiție necesară pentru percepție: fără aceste

concepte percepția nu ar fi putut avea loc, fără ele nu ar fi putut exista experiență senzorială, timpul este continuu etc Aceste judecăți, precum conceptele de mai sus, nu sunt obținute din experiență, nu sunt dovedite prin experiență și nu sunt infirmate de experiență Au semn de necesitate și de cea mai înaltă certitudine, care nu sunt inerente prevederilor Științelor Fizice În ciuda unei asemenea diferențe între prioritatea conceptelor pur și simplu și prioritatea judecăților, există ceva în comun între ele, că conceptele a priori și judecățile a priori nu sunt obținute din experiență, ci sunt introduse în experiență Astfel, de exemplu, atunci când afirmăm că timpul este infinit, nu o facem pentru că am învățat această proprietate din experiență, ci pentru că noi înșine l-am creat și apoi l-am obiectivat Ca concepte a priori, deci judecățile a priori sunt construcții subiective; atât unul cât și celălalt condiționează experiența, iar în acest sens funcția ambelor este identică Pentru completitudinea definiției, este necesar să se sublinieze diferența dintre a priori epistemologic și a priori psihologic Trebuie să recunoaștem existența în conștiința noastră a unor funcții sau abilități care nu sunt produsul influenței lumii exterioare, de exemplu, capacitatea conștiinței de a "sintetiza", sau în general de a procesa într-un fel sau altul datele obiectivului lumea În acest sens, "ordinea" spațială este rezultatul prelucrării datelor lumii exterioare cu ajutorul conștiinței noastre; La fel

acelaşi lucru trebuie spus despre ordinea temporală Aceste Funcții trebuie privite ca a priori, dar a priori în sens psihologic Dacă spunem că conceptul de spațiu și timp este o condiție prealabilă necesară pentru cunoaștere, atunci aceste concepte sunt a priori în sens epistemologic Astfel, diferența dintre cele două tipuri de a priori se reduce la aceasta Dacă vorbim de a priori epistemologic, atunci avem în vedere un anumit conținut logic care nu poate fi dedus din experiență Dacă vorbim de prioritate psihologică, atunci avem în vedere anumite funcții psihologice, care, desigur, nefiind derivate din experiență, sunt o condiție necesară pentru crearea acestor concepte sau a altora Dar trebuie să admitem că pedologicul a priori, într-un anumit sens, coincide cu epistemologicul; și anume din ambele puncte de vedere, există elemente în conștiința noastră care nu pot fi obținute din lumea exterioară, dar care în același timp sunt o condiție necesară pentru cunoaștere Luând în considerare această definiție a priori, să considerăm care este natura axiomelor geometrice; fie că sunt propoziţii empirice sau, după cum se obişnuieşte să spunem, ele constituie proprietatea a priori a minţii noastre Prin axiome geometrice înțelegem astfel de afirmații despre proprietățile imaginilor spațiale, care, fiind direct evidente, nu pot fi dovedite din nicio altă poziție și nu au nevoie de o asemenea demonstrație Aceasta include un anumit grup de propoziții care au fost mult timp acceptate în geometrie: "Doar o cale cea mai scurtă poate fi trasă între două puncte", "Două linii drepte nu închid spații", "Valorile care, atunci când sunt suprapuse, sunt combinate sunt egale între ele", etc Centrul de greutate al problemei originii axiomelor constă în studiul măsurii în care acestea sunt determinate de experiența externă

Pentru a rezolva întrebarea pe care am ridicat-o cu privire la natura axiomelor, care de obicei este considerată incorect problema originii psihologice a axiomelor, trebuie să luăm în considerare mai întâi ceea ce determină certitudinea apodictică a axiomelor geometrice Acest lucru este important pentru că, după cum se știe, conceptul lui Kant de certitudine apodictică și

conceptul de a priori sunt strâns legate O propoziție este a priori dacă este sigură din punct de vedere apodic Certitudinea apodictică este un semn sau un indicator al priorității Potrivit lui Kant, certitudinea apodictică a propozițiilor geometrice se datorează faptului că în conceptul de spațiu, care stă la baza tuturor propozițiilor geometrice, există o formă subiectivă care nu conține nimic din ceea ce există în lumea obiectivă Acest concept nu contine nimic dat obiectiv, ci doar o "Forma" lipsita de orice continut Intrucat Forma reprezinta neschimbatul infinit, atunci toate judecatile care au ca obiect aceste "Forme" trebuie sa aiba un caracter neschimbator Acesta este exact ceea ce se aplică geometriei Axiomele geometrice au un caracter apodictic, deoarece geometria operează cu "Formele" conștiinței Potrivit altora, geometria nu poate fi separată de științele fizice în ceea ce privește certitudinea Adevărat, considerăm că pozițiile geometrice sunt de încredere, dar această fiabilitate are un caracter complet condiționat Dacă axiomele geometrice ni se par absolut sigure, este doar pentru că noi, observând relații spațiale reale, nu am văzut o excepție de la aceste axiome Dar dacă ar trebui să dovedim corespondența axiomelor geometrice cu realitatea, atunci nu am putea face acest lucru Dacă corespondența perfectă cu realitatea este considerată certitudine, atunci este clar că în dovada certitudinii Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII geometrie ne aflăm în aceeași poziție ca și în științele fizice Nu se poate fi de acord cu acest raționament De fapt, geometria este destul de diferită de științele fizice în ceea ce privește certitudinea, iar această certitudine particulară este cea care constituie problema teoriei cunoașterii După cum am subliniat deja, metageometria a fost de obicei văzută ca o dovadă a originii empirice a axiomelor geometrice Metageometria arată că alte sisteme geometrice sunt imaginabile și, în consecință, alte relații spațiale; aceasta arată că geometria noastră este un caz special de geometrie în general, că axiomele noastre geometrice au conținutul pe care îl au doar pentru că spațiul nostru real le determină în întregime, că au fost elaborate în general datorită influenței spațiului nostru Dacă percepția noastră ar fi sub influența unui alt spațiu, de exemplu, unul pseudo-sferic, atunci axioma geometrică ar lua o cu totul altă formă Posibilitatea altor relații spațiale arată doar că axiomele noastre au fost elaborate sub influența experienței în același mod în care au fost elaborate propozițiile generale ale Științelor Fizice Drept urmare, apărătorii metageometriei și-au îndreptat toată atenția spre a demonstra că spațiul nostru este un anumit tip de spațiu în general și că este un fel de concept mai general, și anume, o varietate extinsă multifold Prin aceasta păreau că vor să spună: "Există, sau pot exista, multe tipuri diferite de spații, unul dintre ele îl cunoaștem din experiență* "Există sau pot exista multe tipuri de soiuri Un fel de diversitate, și anume spațiul, ne este cunoscut din experiență* Dar dacă metageometria ar reuși într-adevăr să arate că spațiul nostru nu este ceva sui generis, că este doar unul dintre tipurile de spațiu, sau al altceva mai general, atunci acest lucru nu ar dovedi deloc că geometria este o știință empirică în mod obișnuit cale - Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV în noul sens al cuvântului, că certitudinea sa coboară asupra gradului de certitudine al științelor fizice Metageometriile dau o valoare exagerată argumentului că spațiul este una dintre varietățile de varietate extinsă de n ori Li se pare că în acest fel se dovedește propoziția că spațiul nostru este unul dintre tipurile de spațiu în general Pentru o

astfel de demonstrație, subsumarea spațiului sub conceptul de varietate se dovedește a fi complet nepotrivită; și chiar și însumarea în sine este posibilă numai din cauza asemănării foarte îndepărtate dintre spațiu și alte varietăți, de exemplu, sistemul de culori După cum am văzut, Riemann a descoperit că spațiul și sistemul de culori sunt varietati de trei dimensiuni, deoarece, la fel cum în spațiu poziția unui punct este determinată folosind trei coordonate variabile, la fel exact în sistemul de culori poziția fiecărei culori în sistemul de culoare este determinat vindecă cu ajutorul trei variabile independente Prin urmare, potrivit lui Riemann, putem spune că sistemul de culori, ca și spațiul, are trei dimensiuni De fapt, există o diferență fără îndoială între conceptul de măsurare, deoarece este folosit într-unul și altul Conceptul de dimensiune spațială este atât de strâns legat de percepția relațiilor spațiale concrete încât nu se poate spune în niciun caz că măsurarea se aplică unui sistem de culori în același sens în care se aplică spațiului Dacă vorbim despre dimensiunile spațiului, atunci numai în cazul în care trebuie să determinăm poziția unui punct în spațiu În sistemul culorilor, folosim conceptul de măsurare atunci când dorim să indicăm că una sau alta culoare poate fi determinată cu ajutorul unuia sau altui număr de elemente Dar dacă în primul caz vorbim despre elemente spațiale, atunci în al doilea vorbim despre magnitudine pur și simplu Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII Astfel, combinarea spațiului și a sistemului de culoare într-un singur concept de diversitate este o combinație de concepte complet eterogene și, prin urmare, desigur, nu o putem considera corectă atunci când am vrut să folosim acest argument pentru a demonstra că spațiul este unul dintre tipuri de spațiu în general Dar în zadar au crezut apărătorii metageometriei că sarcina ei principală constă în subsumarea spațiului sub conceptul de varietate De fapt, sarcina ei este să demonstreze că alte relații spațiale sunt posibile și mi se pare că ea a dovedit acest lucru destul de convingător Metageometriile vorbesc de obicei despre posibilitatea altor "spații" Dar această expresie trebuie evitată Când se vorbește despre posibilitatea altor spații, se pare că se vorbește despre spațiul nostru euclidian tridimensional, cumva modificat; Dar din moment ce nu ne putem imagina o asemenea modificare a spațiului euclidian, ni se pare că alte spații sunt imposibile Pentru a evita această ambiguitate, trebuie să vorbim despre posibilitatea altor "relații spațiale " Cu acest mod de exprimare, ideea de spațiu euclidian nu este neapărat țesut în conceptul de alt spațiu și însăși rezoluția întrebarea este mult facilitată Cel mai dificil lucru este să înțelegem termenul de posibilitate a unor relații spațiale care se abat de la noi În acest punct decisiv, metageometriile relevă o obscuritate surprinzătoare Prin "posibilitatea" altor spații, unii înțeleg simpla concebibilitate a altor relații spațiale, în timp ce alții înțeleg aceasta ca "imaginație", "reprezentabilitate" în chiar sensul în care acest concept este aplicat în raport cu reprezentarea spațiului real Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV, Unii constată că alte spații nu sunt doar imaginabile sau imaginabile, ci că sunt "reale", că ele, după toate probabilitățile, există în afara conștiinței noastre Alții, dimpotrivă, recunosc în spatele construcțiilor metageometrice doar o valoare "analitică" Și într-adevăr, trebuie recunoscut că metodele de construire a metageometriei nu au o valoare reală, ci au o valoare analitică excepțională Acest lucru este valabil mai ales pentru încercarea de a combina geometria non-euclidiană cu geometria euclidiană prin intermediul geometriei proiective În această asociere,

după cum am văzut, mărimile imaginare etc , joacă rolul unui punct situat la infinit Toate acestea sunt elemente care, în sensul lor propriu, nu au sens real, ci au doar un sens simbolic Prin urmare, traducerea unei relații spațiale în alta are un sens pur analitic Este imposibil în sensul strict al cuvântului să spunem că aici spațiul non-euclidian este făcut "vizibil", deoarece de fapt în acest caz are loc doar traducerea unor Formule în altele Prin urmare, Klein și Cayley au spus pe bună dreptate că au de-a face cu geometrie non-euclidiană, și nu cu spații non-euclidiene Metageometria se ocupă cu un sistem de formule, nu cu un sistem de relații spațiale Nu merită să spunem că alte relații spațiale nu pot fi "imaginabile" sau "reprezentabile" în sensul în care reprezentăm relațiile noastre spațiale reale Acest lucru nu poate fi permis și nu este nevoie de o astfel de admitere A dovedit, de exemplu, Helmholtz cu adevărat "reprezentabilitatea" altor relații spațiale? În opinia lui, ne putem imagina un spațiu pseudosferic, deoarece putem traduce formulele noastre în formule de geometrie pseudosferică Această traducere ne oferă posibilitatea de a înțelege esența spațiului Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII relaţii esenţiale asupra pseudosferei Dar este evident că în acest caz nu se poate vorbi despre "imaginabilitatea" unui spațiu pseudosferic în sensul obișnuit al cuvântului Cu ajutorul dispozitivului indicat de Helmholtz, putem realiza o înțelegere a relațiilor spațiale pseudosferice, dar alegoric, prin intermediul traducerii, și nu direct Putem concepe spațiul pseudo-sferic doar ca o formațiune cunoscută în spațiul nostru Noi suntem cei care ne imaginăm spațiul și în el relațiile spațiale care se abat de la cele euclidiene În consecință, fără spațiul nostru, o reprezentare concretă a spațiului pseudo-sferic nu este posibilă; iar dacă da, atunci, desigur, nu se poate spune că spațiul pseudosferic este "reprezentabil" în sensul obișnuit al cuvântului Dar ar fi o greșeală să credem că dovada "reprezentabilității" sau imaginabilității altor relații spațiale în sensul în care ne imaginăm sau ne imaginăm spațiul nostru este sarcina metageometriei, și anume, de a demonstra că alte relații spațiale sunt posibile, că relațiile spațiale ar putea fi diferite de ceea ce credem noi despre ele Dar cum să înțelegem termenul de "admisibilitate" a altor relații spațiale Dacă vorbim de admisibilitatea spațiilor de alt fel, atunci aceasta trebuie înțeleasă în așa fel încât acest alt spațiu admisibil să fie compus din aceleași elemente din care este alcătuit spațiul nostru real Aceste elemente sunt în general conectate după aceeași schemă ca și spațiul nostru real, dar numai legătura particulară a acestor elemente este supusă altor legi Este foarte posibil, de exemplu, ca o linie dreaptă, care Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV Paradisul din spațiul nostru servește pentru a măsura cea mai scurtă distanță dintre două puncte, într-un alt spațiu, similar relațiilor spațiale, de exemplu, pe suprafața unei pseudosfere, ar avea proprietăți diferite În spațiul nostru, două linii drepte care ies dintr-un punct nu închid spațiul, dar ne putem gândi la astfel de relații spațiale, de exemplu, suprafața unei mingi, în care aceste distanțe cele mai scurte ar putea închide spațiul Este destul de de imaginat, așadar, că conceptul nostru despre cea mai scurtă distanță într-un alt spațiu ar putea suferi o modificare foarte semnificativă Admisibilitatea altor relaţii spaţiale poate dar cel mai bine este să arătăm prin analiză conceptul de măsurare Trebuie doar să supunem conceptul de "măsurare" unei analize psihologice pentru a vedea că conceptul de spațiu tridimensional nu este singurul posibil Conceptul de tridimensionalitate nu este legat în mod necesar de conceptul de

"spațiu" Este posibil să ne gândim la un spațiu care și-ar păstra proprietățile de bază, de exemplu exterior-pozitivitate, omogenitate, continuitate și care în același timp nu ar fi tridimensionale Din punct de vedere psihologic, "măsurare" înseamnă că dacă dorim să stabilim relația dintre elementele spațiului, adică între orice puncte din spațiu, atunci trebuie să facem o mișcare (reala sau mentală, nu contează) Cu ajutorul unei astfel de Dacă trebuie să stabilim poziția unui punct pe o linie dreaptă, atunci ar trebui să facem o mișcare sau o mișcare într-o direcție Dacă trebuie să determinăm poziția unui punct pe o suprafață, atunci pentru aceasta trebuie să stabilim relația sa cu alte două puncte, pentru care trebuie să ne mișcăm în două direcții Dacă, așadar, spațiul nostru ar fi un fel de suprafață, atunci am ști Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII doar două dimensiuni Putem determina poziția unui punct în spațiu" numai dacă ne deplasăm dintr-un punct dat în trei direcții este de imaginat că este posibil un număr arbitrar de mișcări necesare pentru a stabili relații și asta înseamnă, cu alte cuvinte, că orice număr de măsurători este posibil coordonate, șase etc Este permis la fel cum este permis ca, în general, proprietățile lucrurilor să poată fi diferite de ceea ce credem că sunt gheață caldă, deși ne este greu să scăpăm de ideea de culoare albastră a cerului, este dificil să scapi de senzația de frig care însoțește de obicei percepția acelei mase solide pe care o numim gheață Trebuie să spunem același lucru despre așa-numita curbură a spațiului Dacă am atribui spațiului nostru o altă curbură decât cea pe care i-o atribuim de fapt, atunci nu ar înceta să fie spațiu Nu este nimic absurd în presupunerea că suma unghiurilor unui triunghi ar putea scădea odată cu creșterea ariei sau invers În mod logic, astfel de relații spațiale sunt destul de admisibile Dar asumarea altor relații spațiale nu vorbește deloc în favoarea empirismului După cum am văzut, baza principală a metageometriei pentru recunoașterea caracterului empiric al axiomelor geometrice constă în presupunerea posibilității spațiilor de alte tipuri Dacă, prin urmare, spațiul nostru este doar un anumit tip de spațiu, atunci îndoiala apare la- Biblioteca "Runivers" G, CHELPANOV în ceea ce privește dacă spațiul nostru este într-adevăr așa cum ne imaginăm, că este, de exemplu, tridimensional, are o curbură egală cu zero etc Îl considerăm euclidian, dar în realitate poate să nu fie euclidian deloc, dar riemannian sau pseudo-sferic etc Dacă nu putem spune cu deplină certitudine că spațiul nostru are un caracter euclidian, atunci nu putem spune cu siguranță că axiomele noastre geometrice au o certitudine absolută Nu putem, de exemplu, să afirmăm că spațiul nostru are curbură zero În consecință, trebuie să admitem că axiomele noastre geometrice au un caracter ipotetic; dintre ele putem spune doar că sunt probabil adevărate Dacă da, ele reprezintă adevărul empiric; dacă axiomele geometrice sunt de valabilitate îndoielnică, atunci ele trebuie verificate Nu numai că trebuie testate, dar pot fi testate Am văzut că Lobachevsky și Riemann au presupus că ar fi posibil să se determine adevăratele proprietăți ale spațiului nostru prin măsurarea triunghiurilor astronomice, ale căror vârfuri sunt o stea fixă și două poziții ale pământului Dar nu se poate fi de acord cu asta Este imposibil să determinăm proprietățile spațiului nostru prin măsurarea triunghiurilor astronomice, pentru că într-un astfel de caz ar trebui să admitem o dublă petitio principii "Astfel de măsurători", spune profesorul Zinger, nu au putut duce la niciun rezultat, deoarece însuși planul de observații a fost construit pe o eroare logică, care se numește cerc fals; fapt este că paralaxa unei stele, presupusă a fi

cunoscută, este determinată pe baza unei axiome verificabile, tocmai din acele observații care, în opinia lui Lobaciovski, ar trebui să verifice această axiomă •Un alt petitio principii în încercarea de a verifica proprietăți Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII din spatiul nostru consta in urmatoarele Dacă admitem că o rază de lumină are o propagare rectilinie, atunci oricare ar fi dimensiunile triunghiului măsurat, suma unghiurilor sale va fi întotdeauna egală cu două drepte Dacă pornim de la conceptul de linie dreaptă, care este caracteristic spațiului nostru (și mergem tocmai de la un astfel de concept), atunci suma unghiurilor unui triunghi va fi întotdeauna egală cu două drepte Deși este imposibil să testăm adevăratele proprietăți ale spațiului, validitatea îndoielii dacă spațiul nostru are proprietăți exact euclidiene pare logic de nerefuzat Dar mă grăbesc să remarc că această îndoială nu este identică cu îndoiala cu privire la validitatea axiomelor geometrice Ne putem îndoi dacă spațiul nostru are într-adevăr proprietăți euclidiene, dar nu ne putem îndoi de validitatea axiomelor geometrice Nu ne putem imagina niciodată că în spațiul nostru liniile paralele s-ar întâlni, că două linii ar închide spațiul Pentru noi, propozițiile matematice au un caracter apodic cert, destul de diferit de propozițiile fizice Ni se par necesare și păstrează acest caracter chiar dacă ne familiarizăm cu îndoieli cu privire la adevăratele proprietăți ale spațiului nostru Din aceasta este clar că este necesar să separăm problema validității axiomelor geometrice de întrebarea adevăratelor proprietăți ale spațiului nostru Dacă, de exemplu, spunem: "Două linii nu ne pot închide spațiul", atunci nu vrem deloc să spunem prin aceasta că spațiul nostru, luat în ansamblu, se va dovedi invariabil a avea o asemenea proprietate încât două linii sunt nu spații închise, dar dăm această formulă cu o condiție restrictivă că ar trebui Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV a fi în spațiul nostru euclidian Această propoziție este adevărată numai în ipoteza euclidiană Îndoiala cu privire la proprietățile spațiului nostru nu zdruncina corectitudinea axiomelor noastre tocmai în raport cu spațiul euclidian De aici rezultă că, chiar dacă ar exista vreo îndoială cu privire la proprietățile spațiului nostru, dacă axiomele noastre geometrice sunt o expresie adevărată a proprietăților spațiului real, atunci aceasta ar fi complet insuficientă pentru a nu recunoaște certitudinea axiomelor geometrice, deoarece certitudinea nu presupune fără greșeală că propoziția afirmată corespunde în mod absolut realității așa cum este ea în sine Axiomele geometrice corespund realității, conform acelei realități matematice particulare care, într-un anumit sens, este creată de noi înșine Putem admite că alte relații spațiale sunt imaginabile, sau că sunt imaginabile alte spații în care pot fi valabile axiome destul de diferite de ale noastre; dar valabilitatea axiomelor noastre rămâne neîndoielnică pentru un spaţiu care are un caracter euclidian Considerăm axiomele noastre geometrice drept adevărate în ipoteza caracterului euclidian al spațiului nostru O astfel de presupunere tăcută trebuie să fie întotdeauna în fruntea geometriei Dar din moment ce este de neînțeles cum se poate admite certitudinea apodictică a propozițiilor geometrice într-un moment în care ne îndoim de corespondența lor cu realitatea, atunci se pune o problemă epistemologică pentru noi, de ce credem că există o corespondență între axiomele geometrice și realitate Cum să explicăm corespondența pe care o recunoaștem ca fiind existentă între pozițiile noastre geometrice și relațiile spațiale reale? Susținătorii empirismului în geometrie explică acest lucru Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA

EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII Răspunsul este că axiomele euclidiene s-au format sub influența directă a spațiului real Axiomele geometrice au fost modelate în Forma care le aparține, datorită influenței spațiului real, a cărui reflectare în conștiința noastră Datorită acestui fapt, putem vorbi despre corespondența dintre relațiile geometrice și realitate Dar, de fapt, nu poate fi considerat corect în niciun fel că axiomele geometrice sunt pur și simplu copii ale relațiilor spațiale reale și, prin urmare, trebuie să căutăm o altă explicație a corespondenței indicate Corespondența dintre axiomele geometrice și realitate se explică prin faptul că acestea sunt, într-un anumit sens, un produs al conștiinței noastre: atunci când creăm axiome, operăm cu elemente pe care le-am creat de fapt Ca urmare a acestui fapt, toate Formele geometrice apar în conștiința noastră cu caracter de idealizare De exemplu, în gândirea noastră matematică avem de-a face cu o linie absolut dreaptă, absolut continuă, a cărei imagini geometrice nu există cu adevărat; și asta arată că ele sunt produsul creativității însăși conștiinței noastre Datorită faptului că în gândirea noastră matematică operăm nu cu ceea ce împrumutăm direct din lumea exterioară, ci cu ceea ce noi înșine am creat, care este complet liber de accidentele axiomelor geometrice percepute empiric, deși sunt expresii ale axiomelor actuale relaţii spaţiale, dar în acelaşi timp au o certitudine apodictică Datorită faptului că totul este în judecățile noastre și imaginile geometrice empiric aleatoriu este aruncat, ele nu pot conține acele fluctuații care există inevitabil în raport cu obiectele empirice Nu putem spune, de exemplu, că linii paralele cu unele Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV in alte conditii se vor intalni, in alte conditii nu se vor intalni; două linii drepte emanând dintr-un punct, o dată spațiu închis, cealaltă dată neînchis Nu putem spune acest lucru, deoarece luăm formațiuni geometrice de fiecare dată în condiții ideal identice Prin urmare, nu există nicio îndoială pentru noi că relația dintre ei va rămâne mereu aceeași Formațiunile geometrice trebuie să fie ideal identice, deoarece sunt formațiuni subiective Pozițiile geometrice capătă un caracter imuabil în virtutea faptului că operează cu obiecte imuabile, create de noi înșine într-un anumit sens Desigur, nu vreau să spun prin aceasta că formarea axiomelor geometrice nu se află deloc sub nicio influență a relațiilor spațiale reale Dimpotrivă, recunosc pe deplin această ultimă împrejurare În opinia mea, judecățile despre relațiile reciproce ale imaginilor geometrice se pot forma sub influența experienței reale, dar acest lucru nu le face încă o simplă copie a relațiilor spațiale reale, deoarece, datorită condițiilor tocmai indicate, aceste căsătorii polo dobândesc un personaj ideal Dacă aflăm în percepția reală că două drepte o intersectează pe a treia în așa fel încât una dintre ele o intersectează în unghi drept, în timp ce cealaltă se intersectează în unghi ascuțit, atunci ajungem la concluzia că aceste drepte trebuie să se întâlnească și, mai mult, cu atât mai departe, cu atât este mai mare unghiul ascuțit Când unghiul ascuțit devine egal cu cel drept, atunci afirmăm că nu se vor întâlni și afirmăm această poziție cu conștiința necesității sale, cu conștiința că așa va fi mereu și așa trebuie să fie Dar de ce avem o asemenea conștiință în acest caz? Trebuie să ne gândim, pentru că toate elementele cu care operăm în acest caz: o linie dreaptă, o dreaptă Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII colţul meu etc , au un caracter permanent Drept urmare, prevederile care se construiesc pe ele trebuie să aibă și un caracter permanent Noi, observând din relaţiile spaţiale reale o anumită legătură de elemente, le idealizăm * pe acestea din urmă şi ca

urmare a acesteia capătă un caracter permanent sau necesar Desigur, nu există nicio îndoială că conținutul axiomelor este determinat de natura spațiului nostru în sine, dar caracterul lor necesar nu este determinat de aceasta, ci de faptul că, în formularea lor, avem de-a face cu elemente care sunt mai mult un produs al minții noastre decât sunt pur și simplu produsul acțiunii lumii exterioare Dacă axiomele geometrice ar fi doar expresii ale relațiilor spațiale reale, dacă ar fi doar copii ale lucrurilor reale, atunci ele ar avea un caracter empiric asociat cu nesiguranța obișnuită a propozițiilor empirice Din certitudinea axiomelor decurge prioritatea lor, pentru ca in ele avem astfel de constructii mentale care nu se obtin direct din experienta Astfel, este clar că axiomele geometrice sunt sigure din punct de vedere apodic și vor fi considerate de noi ca atare, chiar dacă ar fi să ne îndoim de adevăratele proprietăți ale spațiului nostru, deoarece introducem într-un astfel de caz condiția restrictivă că aceste axiome sunt valabile pentru Spațiul euclidian Este de la sine înțeles că nu afirmăm prin aceasta că numai spațiul euclidian este posibil, că sunt posibile doar acele relații spațiale care sunt exprimate prin geometria euclidiană Dacă am face acest lucru, atunci am recunoaște doar spațiul euclidian ca spațiu, am afirma că spațiul nostru euclidian este singurul posibil și că axiomele noastre au) Vezi "Întrebări de filosofie", KN o Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV valoare absolută După cum am văzut mai sus, acest lucru nu poate fi recunoscut Prin urmare, nu suntem de acord cu afirmația lui Helmholtz că vocația lui Kant de "necesitatea gândirii" (Denk-nothwendigkeit) exclude posibilitatea altor relații spațiale Helmholtz și adepților empirismului în general li s-a părut că afirmația aprioriștilor, conform pentru care "necesitatea gândirii" este inerentă pozițiilor geometrice, trebuie înțeles în așa fel încât să nu poată exista alte relații spațiale decât cele care sunt afirmate în axiomele noastre și că nu poate exista deloc alt spațiu decât acela pe care le percepem O astfel de interpretare a priorității este complet nefondată Asumarea altor relații spațiale nu contrazice deloc spiritul doctrinei priorității ■ Kant a considerat că certitudinea apodictică este esențială pentru prioritate Dar dacă admitem posibilitatea altor relații spațiale, nu rezultă deloc că conceptul de spațiu încetează să mai fie a priori, sau că axiomele geometrice încetează să mai fie valabile în raport cu spațiul nostru Din ipoteza posibilității altor relații spațiale, va rezulta doar că axiomele noastre geometrice vor fi valabile numai în raport cu spațiul nostru euclidian Presupunând posibilitatea altor relații spațiale, va trebui, de asemenea, să admitem că și alte axiome vor fi valabile pentru ele Astfel, trebuie să admitem că îndoiala metageometriei [în mod logic destul de admisibilă] cu privire la proprietățile spațiului nostru nu zdruncina deloc caracterul apodictic, ci odată cu el și prioritatea axiomelor geometrice Dar recunoscând prioritatea axiomelor geometrice, noi Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII , trebuie acordată atenție faptului că există o diferență indubitabilă între tipul de a priori pe care îl putem atribui conceptului de spațiu simplu și cel a priori pe care îl atribuim axiomelor geometrice, sau anumitor judecăți despre relațiile spațiale Trebuie să privim conceptul de spațiu ca a priori în sensul că este o condiție prealabilă a cunoașterii, o condiție a percepției în general Axiomele pe care trebuie să le considerăm a priori în sensul că sunt cunoștințe care nu sunt obținute din percepția externă Aceștia operează cu elemente idealizate, drept urmare au acel semn esențial de

prioritate, conform căruia nu sunt obținute din experiență, nu sunt dovedite prin experiență și nu sunt infirmate de experiență Este necesar să se facă o astfel de distincție între natura priorității conceptelor de axiome simple și geometrice, pentru că dacă acest lucru nu se face, atunci ar trebui să considerăm conceptul de spațiu a priori, și axiomele empirice, precum Helmholtz a făcut, și parțial și Rössel O astfel de separare a conceptului de spațiu de axiome în raport cu prioritatea pare extrem de ciudată De ce, într-adevăr, spațiul ar trebui să fie a priori, în timp ce acele construcții bazate pe conceptul de spațiu ar trebui să fie empirice? Prin urmare, mi se pare, trebuie recunoscut că spațiul și axiomele geometrice sunt a priori în sensul că nici una, nici alta nu se obține din experiență, dar în același timp au o semnificație călăuzitoare pentru experiență Faptul că diferite relații spațiale sunt admisibile ne permite, prin generalizarea conceptului de spațiu, să stabilim ce este de fapt a priori în conceptul de spațiu, sau ce element din conceptul de spațiu este a priori în sensul cel mai larg al cuvântului Putem presupune că alte spații sunt posibile, Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV sau alte relații spațiale, că alte axiome geometrice sunt posibile Putem admite că locuitorii spațiului pseudosferic ar putea avea alte axiome geometrice, dar este destul de legitim în acest caz să ne întrebăm ce este comun între spațiul nostru și spațiul pseudosferic Fie diferite relațiile spațiale din ambele spații, dar ceea ce este comun în ele, drept urmare le numim ambele spațiu Există ceva în conceptul de spațiu care îi este esențial, fără de care ar trebui să se prăbușească Putem constata că în spațiul nostru există ceva care rămâne neschimbat, pentru orice spațiu, în orice formă ne gândim la el Dacă ar fi să stabilim acest lucru, am putea spune că am găsit ceva care este a priori în sensul cel mai larg al cuvântului Un astfel de element trebuie considerat exterioritatea spațiului, și anume faptul că unele elemente-spații sunt în afara altora, concomitent cu altele, că elementele individuale ale senzațiilor (vizuale și tactile) sunt dispuse una lângă alta, astfel încât să poată fi egal accesibilă liber atât într-o direcție cât și în cealaltă direcție, deoarece exterioritatea este inerentă oricărui spațiu, chiar și unul pentru care axiomele noastre sunt invalide, de exemplu, paralelismul, liniile drepte etc Elementele spațiului pseudosferic sunt la fel de exterior ca și elementele spațiului nostru sunt în exterior Exteriorul este o proprietate fără de care spațiul este de neconceput Eliminați exterioritatea, iar spațiul încetează să mai fie spațiu, în timp ce este destul de de imaginat că, dacă eliminăm tridimensionalitatea, curbura egală cu zero, atunci anihilarea spațiului nu va urma de aici Dacă eliminăm exterioritatea, atunci ordinea în care sunt aranjate senzațiile va înceta să mai fie ordinea spațiului Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII "propriu, poate fi o ordine temporală sau alta, dar nu spațială Prin urmare, dacă ar fi să răspundem la întrebarea naturii a priori a spațiului în sensul cel mai larg al cuvântului, adică, despre o prioritate care ar putea fi aplicată oricărui spațiu, atunci ar trebui să luăm tocmai conceptul de exterioritate, care ar fi a priori pentru orice spațiu Nu putem percepe în niciun spațiu fără a fi precedați de exterioritatea ca o condiție necesară De exemplu, dacă luăm o linie geodezică în spațiu sferic sau pseudo-sferic, atunci indiferent de cât de diferită această linie cea mai scurtă de cea mai scurtă a noastră, este esențial pentru aceasta ca toate elementele sale să fie exterioare unele față de altele În acest sens , trebuie să recunoaștem că exterioritatea este un element a

priori Externalitatea, dacă este considerată din punct de vedere psihologic, este un astfel de element de cunoaștere care nu este obținut din influența lumii exterioare, nu este derivat din experiența exterioară, ci este creat de activitatea conștiinței însăși Exteriorul sau juxtapunerea este pur și simplu rezultatul unei activități sintetice a minții care stabilește o relație între elementele spațiului, pe care le putem numi locuri sau puncte Dacă avem trei puncte A, B, C, iar conștiința poate, ținând toate aceste elemente în același timp, să treacă de la B la C cu aceeași ușurință cu care trece de la B la A, atunci spunem că avem un spațiu spațial Ordin Acest tip de relație poate fi stabilit doar prin activitatea sintetică a conștiinței, care, într-un fel sau altul, leagă elementele spațiale individuale între ele Dacă, din punct de vedere psihologic, externalitatea nu este Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV din care nu este deductibil, atunci, pe de altă parte, se poate demonstra că toate celelalte proprietăți ale spațiului sunt derivate din exterior Faptul că, de exemplu, conceptul de măsurare este derivat din în afara falsității, poate fi arătat în felul următor După cum am văzut deja, conceptul de măsurare în sens psihologic implică stabilirea de relații Prin urmare, măsurarea este stabilirea de relații între puncte, este, ca să spunem așa, specificarea exteriorității A treia dimensiune este și exterioritatea, dar privită doar dintr-un punct de vedere diferit sau într-o direcție diferită În acest fel dimensiunea psihologică este derivată din conceptul de exterior Exact în același mod, atât omogenitatea, cât și continuitatea pot fi deduse din conceptul de exterior (*) În ceea ce privește celelalte proprietăți ale spațiului nostru, de exemplu, tripla extensie, caracterul său plat, ele sunt obținute datorită acțiunii unor relații spațiale reale, deoarece, după cum am văzut, este de imaginat că spațiul poate avea mai mult de trei dimensiuni , etc Aceste poziții într-un anumit sens sunt o reflectare a relațiilor spațiale reale, adică continutul lor depinde de faptul ca au fost dezvoltate sub influenta directa a proprietatilor reale ale spatiului nostru Acest lucru îl putem spune, cel puțin, cu privire la axiome precum "spațiul are trei dimensiuni*", curbura sa este egală cu zero* Dar, după cum am văzut, faptul că formarea acestor axiome a fost influențată de relații spațiale reale nu vorbește deloc în favoarea empirismului; la dezvoltarea lor intervin elemente care le conferă un caracter a priori Astfel, deși acele axiome care exprimă *) Vezi a mea: "Problema percepției spațiului", Ch , p) "Întrebări de filosofie", Cartea o Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII natura spațiului nostru, și s-au dezvoltat sub influența spațiului nostru, totuși, din motivele tocmai indicate, ele trebuie recunoscute ca a priori În alt sens, conceptul de spațiu este a priori Este a priori pentru că proprietățile sale de bază nu sunt obținute din experiență, ci, dimpotrivă, sunt o condiție necesară percepției în general și relațiilor spațiale în special Pentru a arăta că numai teoria aprioristică explică satisfăcător originea axiomelor geometrice, vom examina obiecțiile ridicate de școala empirică În esență, teoria empirică a axiomelor geometrice s-a format sub influența lumii exterioare, ele reprezintă, parcă, o copie a relațiilor spațiale reale J S Mill nu este de acord că geometria are un caracter apodictic El nu recunoaște cu tărie trăsătura distinctivă a geometriei și, în chestiunea originii axiomelor geometrice, apără propoziția că acestea sunt obținute în același mod în care se obțin adevărurile fizice, că sunt tocmai rezultatul inducției "Adevărurile pe care le numim axiome", spune el, "au fost inițial sugerate de observație și nu am ști

niciodată că două linii nu pot închide spații dacă nu am fi văzut niciodată o linie dreaptă " Această axiomă își primește dovezile din experiență Ea își primește confirmarea în fiecare moment al vieții noastre, din moment ce nu putem privi vreo două linii drepte care se încrucișează fără să vedem că din acest punct încep să se diverge din ce în ce mai mult " Axiomele geometrice au în această privință caracterul adevărurilor fizice Potrivit lui Mill, ajungem la concluzii exprimate în axiome geometrice, datorită observațiilor repetate ale acestor sau altor spații Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV relații și tocmai faptul că facem observații multiple face ca axiomele să capete caracterul de necesitate În expresia lui Mill "axiomele sunt inspirate de experiență", cuvântul inspirat nu este lipsit de ambiguitate Poate fi înțeles în așa fel încât axioma este determinată de experiență în întregime, dar poate fi înțeleasă și în așa fel încât experiența să fie prilej pentru crearea unei axiome Cu prima înțelegere, nu putem în niciun caz să fim de acord, a doua interpretare poate fi pe deplin admisă Cu greu se poate argumenta lui Millem că axiomele geometriei în general și respectiva axiomă în special sunt inspirate de experiență Putem fi de acord cu faptul că propoziția "două drepte care ies dintr-un punct nu pot închide spațiul" a fost obținută de noi din faptul că am avut ocazia să observăm în mod repetat că două drepte care ies dintr-un punct nu închid spațiul Dacă o persoană nu a făcut-o Dacă ar fi avut ocazia să observe linii reale care, în anumite condiții, nu închideau spațiul, cu greu ar fi ajuns la ideea de a afirma poziția indicată De aceea, se poate fi pe deplin de acord cu Millem când susține că am obținut conținutul axiomelor noastre din observarea relațiilor spațiale reale, ceea ce se dovedește Geometrul primitiv a învățat din experiența reală, măsurând, de exemplu, firele care i-au servit ca instrument auxiliar în arta de a geografie Dar această împrejurare nu este deloc suficientă pentru a spune, cu Mill, pur și simplu că axiomele geometrice sunt inspirate de experiență și că aceasta din urmă determină complet conținutul axiomelor Observarea simplă a relațiilor spațiale reale Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII Sheniy nu a putut crea un caracter apodictic al pozițiilor geometrice Pentru aceasta, este nevoie de altceva, care să distingă complet observația geometrică de observațiile de orice alt fel Propunerea noastră că două drepte care ies dintr-un punct nu închid spații are un caracter apodictic, nu pentru că am observat în mod repetat că drepte reale care ies dintr-un punct nu închid spații, ci pentru că, în formularea acestei propoziții, luăm idealizate elemente care, după cum am văzut mai sus, exprimă "Formele" conștiinței noastre Ca urmare a acestui fapt, propoziția în sine dobândește un caracter apodictic Că, într-adevăr, simpla observare a ceea ce este în percepția noastră nu ar fi suficientă pentru a da caracterul apodictic al axiomelor geometrice, poate fi arătat prin următoarele considerații Dacă pozițiile geometrice ar fi rezultatul observării unor relații reale, atunci ele ar purta urme ale acelei imperfecțiuni care este un însoțitor al tuturor cunoștințelor fizice Caracterul apodictic al axiomelor geometrice este rezultatul idealizării de mai sus Experiența nu ne oferă un exemplu de dreaptă absolută, dar între timp axioma conform căreia "două drepte care pleacă dintr-un punct nu închid spațiul" presupune dreptate absolută De fapt, dacă în această axiomă, liniile nu erau înțelese drept linii absolut drepte, atunci ele, părăsind un punct și deplasându-se în aceeași direcție, ar putea închide spațiul Prin urmare, trebuie să admitem că în geometrie este vorba de o linie absolut dreaptă, care în realitate

nu apare, iar această împrejurare face teoria empirică complet insuportabilă, întrucât aceasta din urmă, prin însăși esența ei, ignoră complet prezența un element de idealizare și, ca urmare, afirmă că se creează axiome prin simpla observare a relaţiilor reale ale realităţii Apărătorul priorității propozițiilor geometrice nu se poate îndoi de valoarea observației în procesul de creare a axiomelor geometrice, dar se deosebește de empiric prin faptul că nu admite că doar experiența exterioară este suficientă pentru a crea apodicticitatea geometriei Dacă empiristul ar avea dreptate că simpla observare a relațiilor spațiale reale este suficientă pentru a crea axiome geometrice, atunci acestea ar fi doar o copie a relațiilor externe, ceea ce de fapt nu este deloc Cu toate acestea, nu ne vom mai opri asupra analizei acestei propoziții, deoarece incorectitudinea ei este clară pentru oricine știe că un caracter de necesitate este inerent propozițiilor matematice, ceea ce nu este inerent propozițiilor empirice Elementul de necesitate nu poate fi obținut în niciun fel dintr-o simplă repetare a acelorași relații externe Putem vedea de o mie de ori că zăpada este albă și încă nu suntem siguri că va avea aceste proprietăți în viitor, în timp ce, în ceea ce privește pozițiile geometrice, ni se pare imposibil să admitem că vor înceta să mai aibă conținutul pe care îl au în prezent timp Prin urmare, se spune de obicei că au un caracter necesar Potrivit lui Mill, acest semn nu indică o origine specială a ideilor geometrice, deoarece ideea de necesitate este pur și simplu rezultatul obișnuinței, rezultatul a numeroase repetări ale acelorași percepții Și în acest sens, pozițiile geometrice se apropie de cele fizice obișnuite Dar dacă luăm în considerare pozițiile geometrice, ne putem convinge cu ușurință că proprietățile formelor geometrice și proprietățile spațiului le considerăm neschimbate Nu putem să ne gândim la spațiu nu cu proprietățile pe care matematica le atribuie acestuia De exemplu, că este continuă, că nu este omogenă și aceasta este diferența foarte esențială dintre pozițiile Științelor Fizice și dintre pozițiile geometrice Nu pare greu de explicat diferența dintre unul și celălalt Toate construcțiile care au ca obiect "Formele" gândirii noastre, adică al căror obiect sunt Elementele Formale, de exemplu, spațiul, timpul etc , au tocmai un caracter necesar Pentru a explica acest lucru, să ne întoarcem la conceptul de număr Spunem că de două ori doi este egal cu patru Această propoziție ni se pare apodictic sigură, ni se pare că nu poate fi deloc altfel și că nu va fi niciodată altfel, desigur, în ipoteza că mintea noastră păstrează toate acele proprietăți prin care este caracterizată în prezent Atribuim acestei propoziții un caracter necesar, deoarece socoteala stabilește de fapt relația nu între lucruri, ci exprimă legile minții noastre Ca o consecință a acestei propoziții aritmetice, nu poate fi niciodată altfel, atâta timp cât avem o minte ca a noastră Adevărul acestor propoziții nu depinde de lucruri, ci depinde de structura specială a minții noastre Același lucru trebuie spus despre toate celelalte propoziții care se bazează pe legile minții noastre De exemplu referitor la propoziţia că timpul şi spaţiul sunt nelimitate, că sunt continue etc Axiomele geometrice operează cu elemente idealizate, și anume cu Formele conștiinței noastre Prin urmare, au caracterul necesar În legătură cu afirmația că axiomele au un caracter empiric este afirmația lor că sunt rezultatul inducției și că în acest sens se apropie de adevăruri fizice Dar se poate spune că adevărurile geometrice sunt obținute prin inducție și că sunt rezultatul pur și simplu al unei

percepții repetate a acestor sau a altor relații spațiale? Dacă observăm în oricare fenomen fizic orice proprietate sau orice legătură de proprietăți și atunci vedem repetarea acestei conexiuni în multe alte cazuri omogene, atunci ajungem la concluzia că această proprietate sau legătură de proprietăți este comună întregii clase de fenomene omogene Aceasta va fi o concluzie inductivă în sensul propriu In acest fel sunt create prevederile generale ale FIZICA Potrivit empiriștilor, în cazul creării prevederilor generale ale matematicii, situația este exact aceeași Dar nu se poate fi de acord cu asta Această afirmație trece cu vederea diferența dintre modul în care este descoperită orice propoziție geometrică și modul în care sunt dovedite &avi Se poate presupune că există două etape în dezvoltarea propozițiilor matematice În prima etapă, când se dezvăluie o poziție, aceasta poate fi rezultatul unei a doua percepții, fiind pur și simplu o poziție empirică; dar nu se poate crede că o asemenea propoziție ar avea semnificație științifică Dacă geometria ar funcționa numai cu astfel de poziții, atunci nu s-ar fi dezvoltat niciodată la o știință O astfel de propoziție ar fi doar o generalizare empirică care ar afirma anumite relații spațiale, a căror validitate ar fi foarte limitată Pentru geometrie ca știință, relația spațială nu trebuie doar percepută, ci trebuie și demonstrată Și demonstrația în geometrie nu se realizează în același mod ca în științele empirice Dacă, de exemplu, ni se oferă o serie de cercuri în care este înscris un unghi bazat pe un diametru, atunci putem, din măsurători și observații, să construim o "ghicire despre legea generală că unghiurile înscrise în semicercuri sunt Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII unghiuri drepte, dar nici un număr de exemple și nicio precizie posibilă a măsurătorilor nu vor dovedi valabilitatea acestei legi generale Folosind conjectura stârnită de Figuri, putem investiga doar deductiv consecințele care decurg din definirea unui cerc, până când descoperim proprietatea dintre ele de a conține unghiuri drepte "') Mai mult, în geometrie nu este nevoie să se dovedească cutare sau cutare poziție printr-un număr de exemple, așa cum se face de obicei în științele fizice Este suficient să demonstrăm printr-un singur exemplu În geometrie, ceea ce se dovedește pentru un caz este considerat suficient pentru toate cazurile Ceea ce a fost dovedit cu privire la un triunghi individual poate fi considerat dovedit cu privire la orice triunghi Acest lucru se datorează faptului că în geometria fiecărui caz individual pe care îl studiem, există ceva care aparține întregii clase Dacă operăm pe un triunghi individual dat, atunci operam de fapt pe un triunghi în general, deoarece în el luăm acele proprietăți care sunt inerente oricărui triunghi sau triunghi în general Prin urmare, trebuie să admitem că există acea diferență incontestabilă între propozițiile matematice și fizice, că față de prima nu se poate spune în niciun fel că este obținută prin aceeași inducție ca cea din urmă Astfel, vedem că empirismul este în mod evident greșit în identificarea pozițiilor geometrice cu cele fizice obișnuite Suntem pe deplin de acord cu Mill când spune că propozițiile geometrice sunt inspirate de experiență, dar nu-l putem urmări atunci când afirmă că aceste propoziții au un caracter empiric Deoarece geometria operează cu elemente idealizate, ea devine categoric diferită de științele empirice !) Jewonsg Fundamentele științei Biblioteca "Runivers" Î S G CHELPANOV Din aceasta, semnificația metageometriei pentru teoria cunoașterii este clară De obicei, această valoare este complet greșit înțeleasă Este obișnuit să credem că metageometria dovedește natura empirică a axiomelor geometrice, arătând posibilitatea altor relații spațiale Mi se pare

exact invers; rezultatele metageometriei servesc la demonstrarea teoriei aprioristice Trebuie să fim pe deplin de acord cu metageometria atunci când admite posibilitatea altor relații spațiale Dar admisibilitatea altor relații spațiale nu trebuie să conducă neapărat la empirism, ci, dimpotrivă, ne conduce la descoperirea acelei proprietăți, spațiul, pe care trebuie să o considerăm a priori în sensul propriu Și anume, dacă ajungem la convingerea posibilității altor spații, atunci trebuie să găsim ce este esențial pentru spațiu, ce este comun, ce leagă spații de diferite tipuri Rezolvăm această întrebare în așa fel încât să aruncăm tot ce nu aparține spațiului în general, ci este o proprietate exclusivă a spațiului nostru Acest lucru ne permite să găsim ceea ce este comun în conceptul de spațiu și aceasta, după cum am văzut, este exterioritatea Externalitatea este o proprietate necesară a spațiului Dacă ar fi să privăm spațiul de această proprietate, atunci ar înceta să mai fie un spațiu, în timp ce dacă ar fi să privăm spațiul, de exemplu, de predicatul tridimensionalității sau al curburii zero, atunci spațiul nu ar înceta să fie un spațiu , dar ar fi doar un spațiu de alt tip Astfel, semnificația metageometriei constă în faptul că generalizează conceptul de spațiu, că face posibilă interpretarea problemei spațiului în cea mai generală formă G Chelpanov Biblioteca "Runivers" Despre viziunea științifică asupra lumii eu I A acoperi într-o schiță istorică generală dezvoltarea diverselor științe ale naturii este cu greu posibilă în prezent pentru o singură persoană Pentru aceasta nu s-a făcut încă cea mai necesară muncă elementară pregătitoare; acest lucru necesită cunoștințe atât de speciale, care în secolul al XX-lea nu pot fi lotul unui cercetător individual Metode și tradiții de lucru, un limbaj variat, adesea confuz al simbolurilor, un câmp al Faptelor care se rezolvă constant, o pregătire preliminară variată și dificilă și, în sfârșit, în unele domenii, dexteritate și o înfățișare corectă, realizate numai prin obișnuință pe termen lung - exclude posibilitatea de a stăpâni simultan toate aceste științe, înțelegând la fel de ușor și complet în toate fenomenele lor concrete și de a înțelege toate curentele lor Și fără aceasta, evident, este imposibil să se ofere o istorie a dezvoltării acestor domenii de cunoaștere, care poate fi scrisă doar de o persoană care a lucrat și a gândit independent în cercul fenomenelor lor, poate fi scrisă doar de un specialist Și, desigur, nici nu mi-aș putea gândi să vă ofer în aceste prelegeri o imagine coerentă și completă a dezvoltării și b Introducere în cursul de prelegeri despre istoria dezvoltării științelor fizice, chimice și geologice în timpurile moderne, citit la Universitatea din Moscova în anii - de Acad an Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky creșterea științelor fizico-chimice și geologice, științe care constituie în prezent partea cea mai profund și armonios dezvoltată a doctrinei naturii Dar în domeniul acestor științe există câteva probleme mai de bază, există doctrine și fenomene, există metodologii fundamentale- ¡•""întrebări esce, există, în sfârșit, puncte de vedere sau idei caracteristice despre cosmos, care inevitabil și în același mod afectează toți specialiștii, indiferent de domeniul acestor științe pe care aceștia lucrează Fiecare dintre ei abordează aceste fenomene de bază și generale din unghiuri diferite, atingându-le uneori destul de inconștient Dar în raport cu acestea, el trebuie să aibă inevitabil o idee exactă, trebuie să exprime o judecată certă: altfel nu poate fi un lucrător independent nici măcar în domeniul restrâns al specialității sale Sarcina cursului meu este de a oferi o imagine a dezvoltării istorice a acestor întrebări generale, dacă pot să spun așa,

principalele probleme ale descrierii precise moderne a naturii O astfel de sarcină la prima vedere pare evazivă și prea largă Ce ar trebui considerat ca o astfel de problemă generală? la ce să ne oprim din acel câmp nemărginit de fenomene, particularități și legi, care sunt minate și falsificate din materialul naturii de mii de lucrători științifici împrăștiați pe tot globul? În mod constant, de câteva sute de ani, armata lucrătoare a științei crește și se răspândește, iar în fiecare an numărul fenomenelor, fixate de ea, crește, se deschid din ce în ce mai multe noi căi către infinit! Un fapt minor și un fenomen privat în perspectivă istorică primesc o iluminare cu totul neașteptată: observațiile despre atracția nesemnificativă a corpurilor de lumină de chihlimbarul încălzit sau zgâriat au dus la descoperirea fenomenelor electricității, proprietățile minereului de fier magnetic au dat naștere la doctrina magnetismului, studiul figurilor geometrice mici b observate în natură Biblioteca Runiverse DESPRE PERSPECTIVELE LUMII ŞTIINŢIFICE și obținut în tehnologie - a rezultat în legile armonioase ale cristalografiei și a deschis în fața lumii noastre științifice câmpul inițial al structurii vectoriale a materiei Acestea și mii de fapte asemănătoare lor s-au reflectat de mult timp în mod covârșitor în viziunea asupra lumii a cercetătorilor naturii , turnate în diferite Forme: din ele ideea și conștiința s-au format unitatea naturii, sentimentul unei legături evazive, dar puternice și profunde, îmbrățișând toate fenomenele sale - ideea de Univers, Cosmos Ei și-au găsit un loc în aforismele filosofiei naturale: "Natura nu face salturi", "În natură nu există nici mare, nici mic", "nici început, nici sfârșit", a fenomenelor și Faptelor descoperite în prezent, sau printre observații compilate în arhiva științifică veche de secole - există embrioni care în viitor se vor dezvolta în noi departamente importante de cunoaștere, la fel ca în Faza de dezvoltare științifică accesibilă privirii noastre - învățăturile despre electricitate, magnetism, cristalografie au apărut din cele studiate ia proprietățile chihlimbarului, minereului de fier magnetic sau cristalelor Dar nu este treaba istoricului să le caute Istoricul științei, ca orice istoric, se ocupă de un proces concret care a avut loc în timp și are sarcina de a studia doar acele Fapte și fenomene a căror influență s-a manifestat deja El are de-a face cu un proces realizat, și nu cu un fenomen actual în care nici efectele, nici cauzele nu au avut ca rezultat Forme perceptibile privirii noastre Desigur, viitorul istoric al științei va vedea acești germeni ascunși pentru noi sau firele proceselor care sunt întunecate pentru noi Apoi va picta un nou tablou chiar și al acelei epoci, care acum pare să aibă o expresie certă și mai mult sau mai puțin completă Permiteți-mi să explic această idee pe baza trecutului pe care l-am experimentat recent: din secolul al XIX-lea, s-a produs un punct de cotitură în domeniul științelor* biologice, grație pătrunderii în ele a doctrinei evoluției Fețele sunt încă vii, în mod conștient nu-
Questions of Philosophy, KN , Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky
reînviind această mare răsturnare în viziunea științifică asupra lumii Unul dintre fondatorii doctrinei evoluționiste, Charles Darwin, i-a indicat în același timp pe unii dintre predecesorii săi Înaintea lui, rolul istoric al acestor muncitori adesea singuratici și modesti era complet obscur și invizibil; de atunci, multe Fapte și descoperiri demult amintite, cu totul imperceptibile și meschine din punctul de vedere al vederilor predominante anterior, au căpătat semnificație și luminate Istoria științelor biologice, și mai ales a principalelor probleme, întrebări generale și metode metodologice, a primit pentru noi o cu totul altă privire decât pentru istoricii științei din prima

jumătate a secolului al XIX-lea, pentru Cuvier sau Wavell Abia din a doua jumătate a secolului trecut a fost posibil să urmărim semnificația ideilor evolutive în istoria gândirii științifice, să vedem, ca să spunem așa, să simțim creșterea lor naturală și particulară continuu de-a lungul secolelor Dar aceasta a fost o consecință simplă a ceea ce este pe În ochii noștri, aici s-a încheiat una dintre perioadele de dezvoltare a gândirii științifice, un anumit proces care a progresat în timp s-a încheiat, iar istoricul științei, pornind de la el, a reușit să-i urmărească rădăcinile care se întâlnesc mult înapoi în adâncul secolelor, pentru a restabili imaginea treptată a revelației ideilor de evoluție în fața minții umane La procesele istorice deduse anterior de el, care se desfășurau în științele biologice, s-a adăugat unul nou; impresia lui generală despre epoca pe care o trăise s-a schimbat Istoricul științei trebuie așadar să țină mereu cont de faptul că tabloul pe care îl oferă este incomplet și limitat;' printre cei cunoscuți în epoca pe care o studiază se ascund germenii unor viitoare generalizări largi și fenomene profunde, germeni care nu pot fi înțeleși de el În materialul pe care îl lasă deoparte, pot exista cele mai importante fire de idei mărețe, care pentru el rămân inevitabil închise și invizibile Acest lucru este de înțeles, deoarece are de-a face cu neterminat - și poate fi Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII cu procesul nesfârșit de dezvoltare sau desfășurare a minții umane Dar nu numai atât, istoricul nu poate aduce în față studiul Faptelor sau ideilor care sunt în esență mai importante, sau mai ample sau mai profunde, chiar și în acele cazuri când le poate înțelege sensul, decât dacă numai aceste Fapte nu au avut încă o influență corespunzătoare asupra dezvoltării gândirii științifice El trebuie să fie un observator strict al proceselor care au loc, trebuie să se oprească numai asupra acelor fenomene care au fost deja reflectate într-un mod definit, clar exprimat, a căror influență poate fi urmărită în timp Fără îndoială, în esență, indiferent de procesul istoric, structura lumii sau lumilor stelare este o întrebare mai profundă și mai elementară decât legile sistemului nostru planetar Dar în istoria gândirii umane, dezvoltarea ideilor despre structura internă a sistemului planetar a jucat un rol major, a avut o influență puternică asupra cursului muncii în toate domeniile cunoașterii fără excepție; în timp ce ideile despre structura internă a sistemelor stelare nu au fost încă exprimate cu precizie, istoria lor ni se pare a fi o colecție incoerentă de eforturi inutile și Fantezii îndrăznețe Desigur, ideile despre infinitul lumii, despre neînceputul lumilor stelare, despre supunerea lor la aceleași legi care prevalează în grupul de corpuri cerești cel mai apropiat de noi, gânduri despre identitatea compoziției lor cu pământul nostru, pătruns adânc în mintea cercetătorilor Însă structura lor internă, acele fenomene evident noi care ne sunt atrase și resimțite de noi în aceste cele mai largi manifestări ale Cosmosului, sunt încă în stadiul de început științific, așteaptă încă o anumită Expresie - studiul stelelor duble, cele lăptoase cale sau uimitoare spații goale din jurul constelației Eu sunt Sfânta Cruce în emisfera sudică, este foarte probabil să deschidă orizonturi complet neașteptate ale naturii înaintea omului; * Biblioteca "Runivers" ÎN, I VERNADsky atunci toate aspirațiile, observațiile și fanteziile numeroase care au loc de secole, legate de aceste întrebări care sunt întunecate pentru noi, vor primi o nouă expresie și vor dezvălui toată semnificația lor Numai atunci va fi dezvăluit sensul procesului care se desfășoară fără îndoială în conștiința științifică a timpului nostru, dar întunecat și de neînțeles

pentru noi, pentru că rezultatul său final este necunoscut generației noastre Când va fi dezvăluit, atunci, la fel ca odată sub influența ideilor evolutive, ideea viitorului istoric despre procesul de gândire științifică care are loc în timpul nostru se va schimba Dar în perioada de timp studiată, aceste fenomene nu s-au manifestat într-un mod tangibil; procesul de gândire care se desfășoară în acest domeniu nu a fost dezvăluit și nu este supus unui studiu istoric Să revenim la platou problema, la întrebarea ce idei, fenomene, metode sau aspirații ale științelor pot și trebuie oprite atunci când se studiază dezvoltarea nu a unei științe separate, ci a întregii științe, știința naturii, luată în ansamblu sau în mari părți La această întrebare, mi se pare, se poate răspunde precis Zona accesibilă cercetării este definită strict și clar Căci atunci doar astfel de probleme sunt supuse investigației - și fenomene care au influențat creșterea treptată și elucidarea viziunii științifice asupra lumii Cu toate acestea, fenomenele, generalizările sau problemele care nu au afectat procesul de dezvoltare a unei viziuni științifice asupra lumii pot fi lăsate deoparte Ele au semnificație doar în istoria dezvoltării disciplinelor științifice individuale, științelor individuale Ce este o "viziune științifică asupra lumii"? Este ceva precis, clar și neschimbător - sau se schimbă lent sau rapid în cursul dezvoltării lungi și seculare a conștiinței umane? Ce fenomen și ce procese ale gândirii științifice acoperă? Fără îndoială, nu toate problemele și întrebările științifice pot fi importante pentru înțelegerea legilor formării sale Din multitudinea de procese ale compoziției gândirii științifice trebuie alese unele Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII Deci, de exemplu, descoperirea Americii, circumnavigarea Africii, descoperirea Australiei au fost de mare importanță pentru viziunea științifică asupra lumii, dar dorința pentru polii nordici sau sud, studiul interiorului Australiei - în ciuda interesului mare că aceste multe secole și lucrări viitoare pentru istoria dezvoltării geografiei - toate aceste probleme nu au avut prea mult efect asupra creșterii viziunii științifice asupra lumii Știm că perspectiva noastră în prezent nu se va schimba - indiferent de formă ar putea fi adoptată în viitor de hărțile din apropierea regiunilor polare - decât dacă, desigur, nu sunt descoperite fenomene noi neașteptate sau tehnologia nu dă o semnificație nouă și mare locurile reci şi pustii de lângă poli Istoria descoperirii interiorului continentului australian prezintă o imagine uimitoare a energiei umane și a puterii științifice, o manifestare ascuțită și profund instructivă a conștiinței științifice; aceste descoperiri ne-au oferit o imagine a formelor originale și noi ale suprafeței pământului; au lăsat o amprentă marcantă în istoria economică a societăților umane, prin descoperirea unor zăcăminte excepțional de bogate de aur - dar nu au avut niciun efect perceptibil asupra perspectivei noastre științifice generale Ele servesc doar ca o manifestare de prisos, printre multe altele, a dorinței irezistibile a gândirii științifice de a aduce în câmpul ei vizual tot ceea ce îi este disponibil Ele sunt unul dintre ultimele epigoni ale acelei mari mișcări care, într-o formă conștientă, a planificat și planificat în Portugalia, grație muncii prințului Henric în prima jumătate a secolului al XV-lea, și care a condus în cele din urmă la lumea geografică descoperiri din secolul al XVI-lea Chiar și ultimele călătorii în jurul lumii ale marilor navigatori ai secolului al XVIII-lea, explorarea Asiei cu cultura sa străveche și particulară - parțial cartografia Africii dens populate - s-au reflectat mai mult sau mai puțin puternic și puternic asupra perspectivei noastre științifice; ci

acel proces istoric, care a dus la studiul intern Biblioteca Runiverse V I VERNADsky caracteristici ale continentului australian, singurele care nu au fost dezvăluite, supuse studiului nostru Același lucru poate fi urmărit mai mult sau mai puțin clar în domeniul altor științe: procesul istoric al unor întrebări științifice rezolvate în prezent poate fi lăsat deoparte atunci când se studiază viziunea științifică asupra lumii, în timp ce altele, la prima vedere, pot fi mai puțin importante fi acceptat în atenție Acest lucru se vede clar, de exemplu, în istoria compușilor chimici Deci, deschiderea proprietăților și naturii acidului carbonic, mai întâi sub forma "GAZ Sylvestre) van Belmont, la începutul așezării al XVII-lea, mai târziu Negru la mijlocul secolului al XVIII-lea în dezvoltarea MIRITS-ului nostru: pt prima dată: pentru prima dată: pentru prima dată s-a clarificat înțelegerea gazelor Studiul proprietăților sale și al compușilor săi a fost începutul prăbușirii teoriei Phlogistonului și al dezvoltării teoriei moderne a arderii, iar în cele din urmă studiul acestui corp a fost punctul de plecare al unei analogii științifice exacte între organismele animale și cele vegetale Evident, procesul de dezvoltare a ideilor în legătură cu acest compus chimic apare în istoria viziunii științifice asupra lumii; și, în același timp, istoria unui număr mare - aproape nelimitat - de alte corpuri chimice poate fi lăsată deoparte, inclusiv dezvoltarea cunoștințelor noastre despre grupuri naturale atât de importante precum suikats sau proteine Astfel, nu toate procesele de dezvoltare a ideilor științifice ar trebui să fie supuse studiului pentru a clarifica dezvoltarea perspectivei științifice Dar perspectiva științifică în sine nu este ceva terminat, clar, gata făcut; a fost realizată de om treptat, pe un drum lung și anevoios A fost diferit în diferite epoci istorice Studiind trecutul omenirii, vedem pretutindeni începuturile sau părțile separate ale viziunii noastre moderne asupra lumii într-un mediu străin pentru noi și într-un străin pentru al nostru Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII conștiința conexiunii, în concepte și construcții ale vremurilor trecute De-a lungul secolelor, se poate urmări modul în care viziunea asupra lumii a generațiilor trecute, străină nouă, s-a schimbat treptat și a căpătat un aspect modern Dar pe parcursul acestei lungi evoluții de secole, perspectiva a rămas științifică ^De foarte multe ori se aude că ceea ce este științific este uneori adevărat, corect, apoi servește ca expresie a adevărului pur și neschimbător^-În realitate, însă, nu este cazul Adevărul științific neschimbător constituie acel ideal îndepărtat spre care aspiră știința și la care lucrătorii ei lucrează în mod constant Doar unele părți, încă foarte mici, ale viziunii științifice asupra lumii, dovedite irefutabil, corespund realității formale, sunt adevăruri științifice Părțile sale individuale, complexe de Fapte, observate cu acuratețe și strictețe, pot corespunde pe deplin realității, pot fi neîndoielnice, dar explicația lor, legătura lor cu alte fenomene naturale, sensul lor ne sunt desenate și prezentate diferit în diferite epoci Fără îndoială, întotdeauna în fiecare epocă, adevăratul și adevăratul sunt strâns amestecate și conectate cu scheme și construcții ale minții noastre Viziunea științifică asupra lumii nu ne oferă o imagine a lumii în starea ei actuală Ea nu se exprimă numai în imuabilele "legi ale naturii * , nu constă în întregime în Fapte precis definite sau fenomene constatate Viziunea științifică asupra lumii nu este o imagine a Cosmosului, care se dezvăluie în trăsăturile sale eterne și de neclintit în fața minții umane, care o studiază, independent de Cosmos Așa a fost desenată imaginea Zytiya și a lucrării științifice de către filozofii și raționaliștii din secolele al XVII-

lea și al XVIII-lea și adepții lor științifici Dar cu mult timp în urmă, cursul istoric al dezvoltării științei ne-a obligat să ne îndepărtăm de această idee clară, frumoasă și fantastică, de la o viziune atât de puternic dualistă, deși uneori inconștientă asupra naturii Conștient sau nu Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky în mod conștient, oamenii de știință moderni pornesc în cercetarea lor de la idei complet diferite despre natura și sarcinile viziunii științifice asupra lumii Perspectiva științifică este crearea și exprimarea spiritului uman; de asemenea, concepția religioasă, arta, etica socială și personală, viața socială, gândirea filozofică sau contemplația servesc ca manifestări ale aceleiași opere Asemenea acestor mari reflectări ale personalității umane, viziunea științifică asupra lumii se schimbă în diferite epoci între diferitele popoare, are propriile sale legi de schimbare și anumite Forme clare de manifestare În epocile trecute ale vieții istorice, viziunea științifică asupra lumii ocupă un loc diferit, se retrage temporar în fundal, uneori ocupă din nou o poziție dominantă În ultimele - secole, semnificația ei din ce în ce mai mare, din ce în ce mai mare în conștiința și viața părții culturale și educate a omenirii, se observă un progres rapid și viu în construcțiile și generalizările sale În anumite fenomene majore, adevărul științific a fost deja atins, în altele ne apropiem clar de el, vedem zorii nașterii lui Sub influența unor astfel de succese, care se desfășoară continuu de multe generații, convingerea începe să prindă tot mai mult rădăcini, în identitatea viziunii științifice asupra lumii,! viziune cu adevăr științific Această încredere este rapid spulberată de un studiu al istoriei sale i Așa că acum știm că pământul se învârte în jurul soarelui împreună cu celelalte planete Putem verifica acest Fapt și setul infinit al consecințelor sale în diverse moduri și peste tot găsim o coincidență deplină cu realitatea Acest fenomen stabilit științific formează baza viziunii noastre asupra lumii și corespunde adevărului științific Între timp, până la începutul secolului al XVII-lea și chiar înainte de începutul secolului al XVIII-lea, înainte de lucrările lui Copernic, Keppler, Newton, puteau susține alte idei care făceau parte din viziunea științifică asupra lumii Au fost și științifici, dar nu au răspuns Biblioteca "Runivers" DESPRE PERSPECTIVELE LUMII ŞTIINŢIFICE parte a Realității Formale; ele ar putea exista doar în măsura în care, doar atâta timp cât logic tu-consecințele desprinse din ele coinciseau exact cu domeniul fenomenelor cunoscute atunci, ori concluziile din alte teorii științifice nu îi răspundeau pe deplin sau îl contraziceau Multă vreme după Keppler s-au menținut concepțiile carteziene și, în același timp cu Newton, Huygens și-a dezvoltat părerile Ultima recunoaștere a sistemului copernican în cele mai recente evoluții a avut loc în lumea civilizată deja la sfârșitul secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea, când ultimele obstacole ecleziastice în calea Bisericii Ortodoxe din Rusia și a Bisericii Catolice din Roma căzut Lăsând deoparte aceste obstacole, care au apărut din considerente străine, trebuie să avem o cu totul altă atitudine față de acele teorii cu care s-au luptat Copernic, Keppler, Newton și adepții lor Aceste teorii, ca și sistemul ptolemeic însuși, din care au pornit într-un fel sau altul, reprezentau o disciplină strict științifică; au intrat, ca părți, în perspectiva științifică Copernic, acceptând că pământul se învârte în jurul Soarelui, a reținut în același timp o parte din epicicluri și cercurile auxiliare pentru a explica mișcarea altor planete - pentru că altfel nu ar putea explica Faptele După ce a găsit adevărul formal pentru pământ, în același timp, el nu a putut rupe complet cu vechea teorie, care

contrazicea prevederile sale de bază Prin urmare, oponenții săi învățați, Tycho Brahe sau Clavius, aveau tot dreptul să nu accepte propunerea sa de bază, dar, menținând unitatea explicației, au încercat să îmbunătățească teoria antică a epiciclurilor, încercând să explice toate faptele exacte care au fost expuse prin noi descoperiri, Copernic și apărătorii teoriei sale La fel, după descoperirea legilor mișcării planetelor de către Keppler, doar în schițe grosiere la acea vreme verificate prin experiență, legile lui Keppler, din considerente tocmai științifice, au fost lăsate deoparte de marii oameni de știință și filozofi ai secolului al XVII-lea secol Nu au fost acceptați Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky reprezentanți ai viziunii mecanice asupra lumii - Galileo, pe de o parte, Descartes și cartezienii, în sens larg, pe de altă parte - pentru ca Keppler să explice drepturile descoperite de el numai spirite ale corpurilor cerești, mișcând oportun luminile în spațiul ceresc Newton a trebuit să apară pentru a rezolva în sfârșit această întrebare din punct de vedere formal și a face toate schimbările și adaptările sistemului ptolemeic imposibile în știință Și ea a dispărut înainte 'Sfârşit Dar ar fi o mare greșeală să luăm în considerare lupta sistemului copernico-newtonian cu lupta ptolemaică a două viziuni asupra lumii, știința științifică și știința extraterestră; este o luptă internă între reprezentanţii aceleiaşi viziuni ştiinţifice asupra lumii Pentru aceștia și pentru alții, criteriul final, motivul schimbării de opinii, este exact constatat Fapte; amândoi merg la explicarea naturii prin observație și experiență, prin calcul și măsurare exactă Părerile celor mai buni reprezentanți ai ambelor teorii au fost la fel de puțin influențate în mod conștient de considerații străine științei, fie din circumstanțe filozofice, religioase sau sociale Până când imposibilitatea principalelor premise ale sistemului ptolemaic nu va fi dovedită științific, acesta ar putea face parte din viziunea științifică asupra lumii Lucrările persoanelor care au lucrat independent în domeniul sistemului ptolemaic ne uimesc prin rigoarea științifică a lucrării Nu trebuie să uităm că prin munca lor s-au dezvoltat în întregime metodele exacte ale științelor de măsurare Pe această teorie s-a dezvoltat trigonometria și metodele grafice de lucru, adaptându-se la aceasta, s-a născut trigonometria sferică; pe baza aceleiași teorii au luat naștere instrumentele de măsură ale astronomiei și ale matematicii, care au servit drept punct de plecare indispensabil pentru toate celelalte științe exacte Tocmai adversarii viziunii copernicane asupra lumii au lucrat la aceste dispozitive Ca să nu mai vorbim de lucrările remarcabile ale lui Tycho Brahe și Bürgi, dar și de observatori mai puțin importanți: Binet Biblioteca Runiverse DESPRE PERSPECTIVELE LUMII ŞTIINŢIFICE vits (Appian), Nonius, Clavius etc , au lăsat o urmă clară în această zonă a gândirii umane Când întâlnim acum în muzee, din păcate, puținele instrumente supraviețuitoare asociate cu sistemul epiciclului, ne oprim cu surprindere la distincția decorului acestor instrumente de măsură Datorită dorinței conștiente de a combina complexitatea cu precizia, aici a apărut pentru prima dată o tehnică modernă specială a instrumentelor științifice, acesta fiind acum cel mai puternic instrument al tuturor cunoștințelor exacte În fine, calitatea științifică a lucrării adepților savanți ai teoriei lui Ptolemeu se vede și în faptul că observațiile lor au dezvoltat în mare măsură o viziune asupra lumii opusă lor; lucrările și metodele lui Regiomontanus s-au numărat printre cetățile importante ale lui Copernic, iar Keppler și-a derivat legile, folosind prețioasele observații pe termen lung ale lui Brahe și studenților săi Astfel,

"viziunea științifică asupra lumii" nu este sinonim pentru adevăr, așa cum sunt sistemele religioase sau filozofice Toate reprezintă doar abordări ale acestuia, diverse Forme de manifestare a spiritului uman Semne ale unei științifice Viziunea asupra lumii este complet diferită, adică și aceste semne sunt de așa natură încât ideea ptolemaică a Universului a făcut parte, de drept, din viziunea științifică asupra lumii a unei anumite epoci și că în prezent, în viziunea noastră științifică asupra lumii, există părți care corespund cât mai puțin realitatea la fel de puțin a făcut-o sistemul epiciclutic din secolele de domnie Și aceste legături esențial false ale viziunii noastre științifice asupra lumii vor intra în ea până când imposibilitatea lor se va dovedi, așa cum a demonstrat Newton în imposibilitatea oricărei dezvoltări a sistemului ptolemaic cu marea sa "Philosophiae Naturalis Principia" " , În numele viziunii științifice asupra lumii, oferim două reprezentări ale fenomenelor accesibile studiului științific, care Biblioteca "Runivers" c Și Vernadsky I este dat de știință; prin acest nume înțelegem o anumită relație cu lumea fenomenelor din jurul nostru, în care fiecare fenomen intră în cadrul studiului științific și găsește o explicație care nu contrazice principiile de bază ale cercetării științifice Fenomenele particulare separate sunt combinate împreună, ca părți ale unui întreg și, în cele din urmă, o imagine a Universului, Cosmos, care include mișcările corpurilor cerești și structura celor mai mici organisme - transformarea societăților umane, fenomenele istorice, legile logice gândirii sau legile infinite ale Formei și numerelor date de matematică Din setul nenumărat de Fapte și fenomene relatate aici, viziunea științifică asupra lumii este determinată doar de câteva trăsături de bază ale Cosmosului Include, de asemenea, teorii și fenomene cauzate de lupta sau influența altor viziuni asupra lumii, care trăiesc simultan în umanitate În cele din urmă, necondiționat, este întotdeauna impregnat de o efort volițional conștient | Este imposibil ca personalitatea umană să extindă limitele cunoașterii, să îmbrățișeze totul în jur În general, principalele trăsături ale unei astfel de viziuni asupra lumii vor rămâne neschimbate, indiferent de domeniul științei pe care îl luăm ca punct de plecare, fie că este vorba despre științele istoriei, istoria naturală sau științele sociale; sau științe abstracte, experimentale, observaționale sau descriptive Toate acestea vor conduce la o viziune științifică asupra lumii, subliniind și dezvoltând unele dintre părțile sale La baza acestei viziuni asupra lumii se află \metoda lucrătorului științific-cunoscut-cu siguranță-adaptarea-ți-riovkazh-Subiect la studiul științific al fenomenului Așa cum arta este de neconceput fără o formă definită de exprimare, fie că este vorba de elementele sonore ale armoniei, fie de legile asociate cu culorile, fie de forma metrică a versului; cum religia nu există fără un cult comun în teorie multor oameni și generații și fără o formă de exprimare a unei dispoziții mistice; cum nu există viață socială fără grupuri de oameni conectate Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII, (între ei în viața de zi cu zi într-un mod strict delimitat nyh din alții din aceleași grupuri Forme calculate pe generații; nu există filozofie fără o autoaprofundare raționalistă în natura sau gândirea umană, i fără un limbaj justificat logic și fără un pozitiv! nagogo sau introducerea negativă în viziunea asupra lumii a elementului mistic, deci nu există știință fără metoda științifică I Această metodă științifică nu este întotdeauna instrumentul prin care se construiește viziunea științifică asupra lumii, dar este întotdeauna instrumentul prin care este testată Această metodă este doar uneori un mijloc de obținere a adevărului

științific sau a unei viziuni științifice asupra lumii, dar verifică întotdeauna corectitudinea includerii unui fapt, fenomen sau generalizare dat în știință, în gândirea științifică Unele părți chiar și ale perspectivei științifice moderne nu au fost realizate prin cercetare științifică sau gândire științifică, ci au intrat în știință din exterior: din ideile religioase, din filosofie, din viața socială, din artă Dar au rămas în ea doar pentru că au trecut testul metodei științifice Aceasta este originea chiar și a trăsăturilor de bază, cele mai caracteristice ale cunoașterii exacte, acelea care sunt uneori considerate condiția sa cea mai frapantă Astfel, o astfel de dorință generală și străveche a viziunii științifice asupra lumii de a exprima totul în numere, căutarea în jurul valorii de relații numerice simple a pătruns în știință din cea mai veche artă - din muzică Pornind de la ea, căutările numerice au pătruns, prin inspirație religioasă, în cele mai vechi sisteme științifice În știința chineză, de exemplu, în medicină, rapoartele numerice joacă un anumit rol, evident în legătură cu Forma rock-ului muzical chinezesc de tonuri, străină nouă Primele urme ale influenței armoniei noastre muzicale le vedem deja în unele imnuri ale Rigvedei, în care rapoartele numerice ale ordinii mondiale sunt într-o simplă analogie cu muzica, cu cântecul Se știe cât de departe Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky adâncimea secolelor se întoarce la deținerea de instrumente muzicale frumos acordate; probabil chiar mai devreme, ia naștere cântecul, prelucrarea naturală muzicală a vocii umane Strâns legată de cultul religios, influențându-l și pe sine schimbându-se și aprofundându-se asupra impresiei sale, armonia muzicală s-a dezvoltat și a prins rapid rădăcini Foarte curând și clar relațiile numerice simple din ea au fost prinse Prin Pitagora și pitagoreeni, conceptele de muzică au pătruns în știință și au îmbrățișat-o multă vreme De atunci, căutarea armoniei (în sensul cel mai larg), căutarea relațiilor numerice a fost elementul principal al muncii științifice După ce am găsit rapoarte numerice, mintea noastră se liniștește, întrucât ni se pare că întrebarea care ne-a chinuit este rezolvată În concepțiile oamenilor de știință ale epocii noastre, numărul și raportul numeric joacă același rol mistic pe care l-au jucat în comunitățile antice legate printr-un cult religios, în contemplarea slujitorilor templelor, de unde au pătruns și au îmbrățișat viziunea științifică asupra lumii Aici, urme clare ale legăturii străvechi dintre știință și religie sunt încă vizibile și vii Din religie, ca toate celelalte manifestări spirituale ale personalității umane, a venit știința Fiecare dintre voi cunoaște expresiile: Univers, Cosmos, armonie mondială În prezent, combinăm cu aceste idei ideea de regularitate a tuturor proceselor care fac obiectul studiului nostru Anterior, ele erau înțelese cu totul altfel Observând relațiile corecte - simple "numerice" dintre tonurile armonice ale muzicii și obiectele care le produc, au crezut că relația dintre ele se păstrează întotdeauna, au crezut că fiecare obiect în mișcare, fiecare fenomen care se află în relații numerice simple cu altul sau formează cu ea o figură geometrică obișnuită (linii separate din care, așa cum au descoperit deja pitha-goreenii, se află în relații numerice simple) corespunde propriului ton, inaudibil pentru nepoliticoul nostru Biblioteca Runiverse DESPRE PERSPECTIVELE LUMII ŞTIINŢIFICE urechea, dar permeabilă prin contemplarea noastră interioară |Atunci s-a crezut că prin autoaprofundare, cufundare în tainele sufletului, se poate auzi armonia trupurilor cerești, a sufletelor cerești, a tot ce este în jur Știm cât de adânc a cuprins sufletul lui Keppler o astfel de căutare și convingere atunci când l-a condus la descoperirea legilor sale eterne

În construcțiile religioase profunde și largi ale Părinților Bisericii și ale teologilor învățați din Evul Mediu, aceeași idee a primit o expresie diferită: toate luminarile existente și situate armonios cântă gloria Creatorului, iar tonurile acestei armonii mondiale, inaudibile pentru noi, suntem auziți de El de mai sus și ne sunt exprimate în regularitate și corectitudine, lumea din jurul nostru Ideea teleologică a unei viziuni religioase asupra lumii și-a găsit aici expresia poetică și profund acordată În domeniul științific, aceeași conștiință este încă vie; a fost exprimat foarte viu de reprezentantul tipic al viziunii despre lume formal dualistă, științifică a secolului al XVIII-lea, Laplace, care a considerat posibil să exprime tot ceea ce se întâmplă în ordinea mondială într-o singură formulă matematică largă și cuprinzătoare În Cosmosul lui Humboldt, o creație a aceleiași epoci, dar mai impregnată de sentiment religios și contemplație natural-filosofică, vedem o expresie clară a aceleiași dispoziții Se reflectă și în existența în știință a unor astfel de rapoarte numerice, în esență aproximative, pentru care nu există o explicație rațională; de exemplu, în așa-numita lege a lui Titius privind distanțele dintre planetele sistemului solar, legate între ele ca numere ale unei progresii geometrice destul de simple Între Jupiter și Marte, contrar acestei "legi", era un spațiu gol; sub influența acestor idei, aici s-a dus căutarea unei planete noi așteptate acolo, căutare care a dus cu adevărat la începutul secolului al XIX-lea la descoperirea asteroizilor Generalizări asemănătoare cu "legea" lui Titius pătrund toată istoria Biblioteca "Runivers"' V I VERNADsky Stiintele Naturii; sub forma unor legi numerice empirice, ele domină în domeniile asociate fenomenelor moleculare ale materiei Ele servesc ca un instrument puternic de lucru, deși sunt eliminate de cursul ulterior al științei; sunt o simplă expresie a dorinței de a găsi armonia mondială Vedem manifestări vii și profunde ale acestui sentiment străvechi în toate curentele viziunii științifice moderne asupra lumii Destul de des se aude convingerea, care nu corespunde cursului dezvoltării științifice, că cunoașterea exactă se realizează numai prin obținerea unei formule matematice, numai atunci când simbolurile și construcțiile matematicii pot fi aplicate la explicarea fenomenului și la el descriere exacta Acest efort a servit și servește un mare serviciu în dezvoltarea viziunii științifice asupra lumii, dar este introdus în ea din afară, nu urmează din cursul gândirii științifice A dus la crearea de noi ramuri de cunoaștere care cu greu ar fi apărut altfel, de exemplu, logica matematică sau fizica socială Dar nu există niciun motiv să credem că, odată cu dezvoltarea ulterioară a științei, toate fenomenele accesibile explicației științifice vor fi aduse sub Formule matematice sau sub un fel sau altul rapoarte numerice corecte exprimate; nu se poate crede că acesta este scopul ultim al muncii științifice Și totuși, nimeni nu poate nega semnificația unei astfel de căutări, a unei astfel de credințe, deoarece numai ele permit extinderea granițelor cunoașterii științifice: datorită lor, tot ceea ce poate fi exprimat în formule matematice va fi acoperit și cunoștințele științifice se vor extinde Totuși, fenomenele cărora nu se aplică schemele limbajului matematic nu vor fi modificate printr-o astfel de efort Despre ei, ca un val împotriva unei stânci, scoici matematice se vor sparge - creația ideală a minții noastre Într-una dintre cele mai interesante și profunde dispute științifice care au loc în epoca noastră în domeniul așa-ziselor științe anorganice, în dispute între Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII susținătorii energiei și viziunilor mecanice asupra lumii - vedem la fiecare pas ecourile luptei din cauza

acestui sentiment străvechi de armonie numerică a lumii, pătrunzând știința - Și totuși o astfel de viziune sau convingere care a pătruns din afară nu ar putea exista în știință, nu ar putea influența și modela viziunea științifică asupra lumii, dacă nu ar ceda metodei științifice de investigare Este încercat și testat; instrument științific de căutare, supune totul testului că într-un fel sau altul intră în câmpul viziunii științifice asupra lumii Fiecare concluzie este cântărită, Faptul este verificat și tot ceea ce i/h se dovedește a fi contrar metodelor științifice este aruncat fără milă Este clar că exprimarea unui fenomen într-un număr sau într-o figură geometrică corespunde pe deplin acestor condiții de bază ale cercetării științifice Este clar de ce o astfel de dorință de număr, de armonie numerică sau matematică, intrând în domeniul gândirii științifice, s-a înrădăcinat și s-a dezvoltat în el, a pătruns totul, a găsit un adevărat domeniu de aplicare ■'"''Latura cea mai caracteristică a muncii științifice și a cercetării științifice este atitudinea unei persoane față de problema care urmează să fie studiată, / În aceasta nu poate exista nicio diferență între oamenii de știință și tot ceea ce se încadrează în viziunea științifică asupra lumii, fie altfel trece prin creuzetul unei atitudini științifice față de subiect, se reține în el doar atâta timp cât îl suportă Vorbim în știință despre logica strictă a Faptelor, despre acuratețea cunoștințelor științifice, despre verificarea oricărei poziții științifice prin experiență sau observație, despre constatarea științifică a unui Fapt sau fenomen, despre determinarea unei erori, adică a posibilelor fluctuații într-o afirmație dată Și într-adevăr, aceste trăsături ale relației unei persoane cu subiectul cercetării sunt cele mai caracteristice Știința și viziunea științifică asupra lumii sunt rezultatul unei astfel de întrebări de filosofie de neoprit și atotpătrunzătoare, KN , Biblioteca "Runivers" c Și Vernadsky lucrări ale gândirii umane În acest fel, au fost create un număr imens de Fapte și fenomene investigate cu acuratețe Aplicând acestora metodele logice de lucru, atât prin deducție cât și prin inducție, știința înțelege treptat,! își extinde și își construiește viziunea asupra lumii □£o ,^ei(r) dnazih"dsh>would science^^ dezvoltate şi mişcate numai de studiul logic al unor astfel de Fapte şi fenomene O trăsătură extrem de caracteristică a mișcării științifice este că se extinde și se răspândește nu numai prin astfel de moduri de gândire logice și clare Există dispute și curente în viziunea științifică asupra lumii, care au căutat să propună una sau alta metodă de lucru științific Semnificația metodei inductive ca excepțională, singura științifică, a fost propusă ca o reflectare a curentelor filosofice din domeniul cunoașterii descriptive a naturii- Până acum, este larg răspândită concepția că numai într-un mod atât de inductiv, prin trecerea de la particular la general, s-a dezvoltat și a crescut viziunea științifică asupra lumii Susținătorii extremi ai acestei tendințe au privit utilizarea în domeniul științific al deducției, metalul deductiv al gândirii, ca pe o intruziune ilegală a unor elemente străine spiritului ei Dar, până la urmă, această metodă, la rândul ei, și-a pus amprenta asupra anumitor întrebări și ramuri ale cunoașterii A existat o împărțire a științelor în inductive și deductive; diviziune, care putea fi efectuată strict doar în câteva cazuri izolate De fapt, dezbaterea despre valoarea științifică mai mare sau mai mică a metodei deductive sau inductive este de interes pur filosofic Semnificația sa pentru elucidarea anumitor întrebări particulare ale teoriei cunoașterii nu poate fi negata Dar în știință, conceptele mișcării sale prin inducție sau deducție nu corespund

Faptelor, ele se despart înainte de a investiga cursul procesului în curs de desfășurare al dezvoltării sale Aceste construcţii abstracte ale căilor propuse de dezvoltare ştiinţifică Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII sunt prea schematice și fantastice în comparație cu complexitatea clarificării efective a adevărurilor științifice În prezentarea următoare, vom vedea de mai multe ori că sursele celor mai importante aspecte ale viziunii științifice asupra lumii au apărut în afara domeniului gândirii științifice, au pătruns în el din exterior, la fel ca ideea atotcuprinzătoare a armoniei lumii , lupta pentru număr, a intrat în știință din exterior Deci, trăsături atât de obișnuite și mai particulare, concrete, ale gândirii noastre științifice, cum ar fi atomii, forța, influența fenomenelor individuale, materia, ereditatea, energia, eterul, elementele, inerția, infinitul lumii etc , au intrat în viziunea asupra lumii din altele ъ regiuni spiritul uman; au apărut și s-au dezvoltat sub influența unor idei și idei străine gândirii științifice Mă voi opri pe scurt asupra uneia dintre ele ^: asupra acesteia, ca asupra cauzei care provoacă mișcarea Fără să atașăm ceva supranatural conceptului de "putere", ci numind prin acest cuvânt doar acea energie care este comunicată corpului și provoacă mișcarea lui definită, avem de-a face în el cu un concept nou, care a intrat în sfârșit în știință abia în secolul al XVII-lea secol Îi putem urmări originea Multă vreme, știința a fost dominată de credința că sursa de mișcare a oricărui corp este mediul său în starea sa gazoasă și parțial lichidă, este capabil să transmită mișcare corpului în forma sa - aceasta este proprietatea sa Este ușor de înțeles posibilitatea nașterii acestei vederi, atât de străine auzului modern: este o expresie abstractă a zborului obiectelor luminoase prin aer, mereu fluid (în această viziune se aude un ecou al vederilor antice)) starea apei sau a aerului: acestea trebuie oprite artificial, ținute forțat într-un cadru imobil Acesta este rezultatul observației În același timp, anumite forme de obiecte și, prin analogie, anumite forme ale căilor descrise de obiecte, au fost considerate în esență capabile să producă mișcare infinită De fapt, să ne imaginăm forma unui * ideal corect Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky minge, haideți să punem această minge într-un plan: teoretic, nu poate sta nemișcată și va fi în mișcare tot timpul Aceasta a fost considerată o consecință a formei perfect rotunde a mingii Căci, cu cât forma figurii este mai aproape de una sferică, cu atât mai precisă va fi expresia că o astfel de minge de material de orice dimensiune va fi ținută pe un plan oglindă ideal de un atom, adică va fi mai capabil de mișcare, mai puțin stabil Forma ideal rotundă, se credea atunci - și chiar Cusanus (Krebs), încă Copernic - în esența sa este capabilă să susțină la infinit mișcarea necomunicată În acest fel, s-a explicat rotația extrem de rapidă a Sferelor cerești, a epiciclurilor Aceste mișcări au fost odată comunicate lor de către Divin și apoi au continuat timp de secole, ca o proprietate a unei Forme ideal sferice Cât de departe sunt aceste opinii științifice de cele moderne! Între timp, în esență, acestea sunt construcții strict inductive bazate pe observația științifică Í Conceptul de forță ca cauză a mișcării, a mișcării mai rapide la aplicarea unui efort mai mare, a comunicării și ceva la obiectul în mișcare însuși, consumându-l treptat, aceste idei, pătrunzând știința modernă, I nikli în mediul străin pentru ea Au pătruns în ea din viaţă, | din atelierele tehnicienilor, de la oameni obişnuiţi cu tragere si , la mecanic lucru Ideile abstracte despre mișcare, ca consecințe și proprietăți ale unui mediu sau Formă, nu și-au putut găsi niciodată aplicații acolo Dar ele au apărut concomitent

în cercul altor oameni, care le-au dat o formă mai apropiată de construcțiile științifice - printre sectele religioase, în principal magice și eretice, și printre învățăturile mistice și filozofice, care din cele mai vechi timpuri erau obișnuite să permită emanații, fluente, tot felul de influențe fără pădure în lumea din jurul nostru Când, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, pentru prima dată, ideea de forță a început să pătrundă în știință Biblioteca "Runivers" Despre viziunea științifică asupra lumii gândit, a găsit imediat o bază pentru aplicarea sa și a dat rapid deoparte curenții străini Celebrul dezbatetor și polihistor al secolului al XVI-lea, Scaliger, în , expunând aceste idei noi în știință ale genialului savant mistic Cardano, a exprimat perfect o sursă de unde au ajuns la știință: "Chiar și ca băieți, neștiind nimic despre scrierile lui filozofi, am avut răspunsul: "Puterea corzii arcului întins rămâne în săgeată" - Astfel, deși metoda științifică pătrunde întreaga știință și este trăsătura cea mai caracteristică a acesteia, determină întreaga viziune științifică asupra lumii - ^ë ea / numai ea este realizată și dezvoltată În el am *' -v,v I include nu numai date obținute prin aplicarea în lumea din jurul nostru a metodelor științifice de căutare, ci și alte prevederi care sunt obținute de om într-un mod diferit și au o istorie proprie, diferită J Perspectiva științifică se dezvoltă în strânsă comunicare, I și interacțiune largă cu alte aspecte ale vieții spirituale a omenirii Separarea viziunii științifice asupra lumii și a științei de activitatea umană simultană sau anterioară în domeniul religiei, filosofiei, generale; viața naturală sau arta este imposibilă Toate aceste manifestări ale vieții umane sunt strâns întrepătrunse și nu pot fi separate decât în imaginație Dacă vrem să înțelegem creșterea și dezvoltarea științei, trebuie inevitabil să luăm în considerare toate aceste alte manifestări ale vieții spirituale a omenirii Anihilarea sau încetarea unei activități a conștiinței umane are un efect deprimant asupra alteia Frumusețea activității umane, fie că este în domeniul artei; religie, filozofie sau viață socială - nu poate, "nu fi reflectată dureros, poate fi în mod covârșitor în știință În general, nu cunoaștem știința și, în consecință, conștiința științifică a lumii, în afara existenței simultane a altor sfere ale activității umane; iar din moment ce putem judeca din observarea Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky dezvoltarea și creșterea științei, toate aceste aspecte ale sufletului uman sunt necesare dezvoltării lui, ele sunt mediul nutritiv din care își trage vitalitatea, atmosfera în care se desfășoară activitatea științifică La ora actuală, în epoca înfloririi excepționale a gândirii științifice, această legătură strânsă și profundă dintre știință și alte curente ale vieții spirituale a omenirii este adesea uitată; se aude de contradicții între științific și religios, între științific și filozofic și chiar între viziunea științifică și cea estetică Printre curentele viziunii științifice asupra lumii, există direcții care sugerează că viziunea științifică asupra lumii poate înlocui viziunea religioasă sau filozofică; uneori se aude că rolul viziunii filozofice asupra lumii și chiar rolul creativ și dătător de viață al filosofiei pentru omenire s-a încheiat și trebuie înlocuit de știință în viitor Dar o astfel de opinie în sine nu este altceva decât un ecou al uneia dintre schemele filozofice și poate rezista cu greu testului unei atitudini științifice față de ea însăși Până acum, nu am observat niciodată știința fără filozofie în istoria omenirii și, studiind istoria gândirii științifice, vedem că conceptele filozofice și ideile FILOZOFICE intră ca element necesar, atotpătrunzător al științei de-a lungul întregului timp al existenței

sale Numai în abstracție și în imaginație, care nu corespunde realității, știința și viziunea științifică asupra lumii pot fi capabile să fie suficiente, să se dezvolte în afara participării ideilor și conceptelor turnate într-un mediu spiritual creat într-un mod diferit Se poate vorbi despre necesitatea disparitiei uneia dintre laturile personalitatii umane, despre inlocuirea filozofiei cu stiinta, sau invers, doar intr-o abstractizare nestiintifica În istoria științei și a filozofiei, o perioadă de astfel de afirmații a fost deja trăită Timp de multe secole, diverse forme de biserici crestine au expus in viata culturala a popoarelor europene doctrina unei singure   viziunea religioasă asupra lumii, înlocuind complet și exclusiv toate Formele de viziuni științifice și filozofice asupra lumii Rezultatul a fost doar o luptă încăpățânată de secole a oamenilor de știință cu pretențiile teologilor creștini, parțial musulmani; o luptă în care s-a răspândit în cele din urmă aria supusă cunoștințelor științifice și în urma căreia religia a fost, fără îndoială, curățată de creșterile istorice aderente la ea, care în esență nu aveau nimic în comun cu ea De fapt, catolicismul în istoria sa veche de secole nu a pus problema existenței sale în legătură cu cutare sau cutare părere despre anumite părți ale viziunii științifice asupra lumii Ea lega cu dogmele religioase forma pământului, natura mișcării sale, modul și timpul de origine, poziția omului între alte ființe organice etc , în ciuda acestui fapt, catolicismul nu numai că nu a pierit, dar a devenit mult mai puternică în secolul al XIX-lea decât în majoritatea celorlalte epoci ale istoriei sale seculare Unele dintre aceste propuneri, cum ar fi mișcarea și Forma pământului, chiar coexistă cu toate învățăturile acestei biserici și sunt pe deplin recunoscute de aceasta Între timp, Biserica Catolică este una dintre cele mai puțin adaptative și mai tenace manifestări ale viziunii religioase asupra lumii Dacă ne uităm la întreaga istorie a creștinismului în legătură cu vechea sa dispută cu știința, vom vedea că sub influența acestei din urmă înțelegeri a creștinismului începe să capete forme noi, iar religia se ridică la astfel de înălțimi și coboară în astfel de înălțimi adâncurile sufletului uman, în care știința nu o poate urmări Probabil că stările de spirit care se observă în știință în prezent să conducă la același lucru, când știința începe să ia o poziție cu religiile, ce poziție! multă vreme, în raport cu acesta, creștinismul a ocupat ;   Așa cum creștinismul nu a depășit știința în domeniul său, dar în această luptă și-a determinat esența mai profund, tot așa și știința într-un domeniu străin de el nu va putea să spargă creștinul sau orice altă religie, ci va defini și înțelege mai îndeaproape Formele viziunii sale În esență, după cum vom vedea, influențându-se reciproc reciproc, toate aceste aspecte ale vieții spirituale a omenirii sunt complet diferite în zona pe care o ocupă O astfel de distincție este incontestabilă pentru etică, artă sau viața socială - cel puțin în măsura în care se referă la știință Este oarecum diferit în ceea ce privește religia și filozofia De-a lungul secolelor de istorie, aceste manifestări ale spiritului uman au dat răspunsuri la aceleași întrebări concrete ale personalității umane, exprimate în același mod în Forma vorbirii Situația a devenit și mai complicată din cauza faptului că domeniul supus științei este în continuă expansiune Această extindere a granițelor viziunii științifice asupra lumii este unul dintre cele mai caracteristice și mai importante simptome ale progresului științific Știința în mod constant, captează în mod constant domenii care timp de lungi secole au servit doar ca multă

filozofie sau religie; se întâlneşte acolo cu construcţii şi generalizări gata făcute şi înrădăcinate care nu rezistă criticii şi verificării prin metode ştiinţifice de căutare O astfel de pătrundere a științei în zone noi, anterior străine ale conștiinței umane, provoacă controverse, care joacă un rol important în știință și colorează într-un mod deosebit întreaga viziune științifică asupra lumii Sub influența intereselor luptei, aici sunt puse întrebări și teorii științifice care, din punctul de vedere al logicii stricte și al raționalității construcțiilor științifice, nu ar trebui să aibă loc în știință De exemplu, în secolele XVII-XIX, în istoria viziunii științifice asupra lumii, problema diluviei, potopul mondial, ale cărui urme au fost căutate în diverse locuri de pe glob, avea o astfel de semnificație; cu el trebuia să socotească cu ştiinţific Biblioteca "Runivers" DESPRE YAUCHYOM MIROVOZZRѢNIY o gândire Experiențele acestor idei nu s-au stins încă Este greu de imaginat că această întrebare - într-o formă sau alta - ar putea să apară și să joace vreun rol în știință, dacă gândirea științifică s-ar dezvolta într-un mod strict inductiv sau deductiv, în general, într-un mod logic obișnuit Ar putea apărea doar pe solul unei perspective extraterestre, religioase asupra lumii Între timp, nevoia de a acorda conceptelor lor un loc în istoria pământului a forțat știința să răspundă într-un anumit fel legendei potopului global, care a existat în omenire mult mai devreme După ce a acceptat-o mai întâi, geologia a supus-o criticilor îndelungate și, în cele din urmă, o atitudine negativă față de această credință a intrat în viziunea științifică asupra lumii Această negare a persistat în știință până când numărul de Fapte acumulate și absența absolută a urmelor inundației mondiale în straturile pământului au forțat această idee să fie aruncată din prezentarea științifică a istoriei geologice a globului Această doctrină a avut însă o influență profundă asupra dezvoltării tuturor viziunilor geologice Disputele și fluctuațiile gândirii științifice în domeniul acestor idei sunt una dintre paginile curioase din istoria gândirii umane În prezentul și trecutul viziunii științifice asupra lumii, întâlnim pretutindeni astfel de elemente care au pătruns în ea din exterior, dintr-un mediu străin de el; De foarte multe ori, pe motive pur științifice, prin mijloace științifice, există o luptă în știință între apărătorii și oponenții acestor idei care au intrat în știință din exterior Sub influența intereselor epocii și datorită legăturii strânse cu viața societății, această luptă capătă adesea o semnificație profundă și serioasă Acest contact cu viața conferă perspectivei științifice a fiecărei epoci istorice o nuanță extrem de aparte; spiritul vremurilor se reflectă în mod clar și deosebit în soluționarea întrebărilor abstracte și abstracte Dar, mai mult decât atât, există epoci când astfel de - în esență - Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky ca element secundar, capătă o semnificație covârșitoare în viziunea științifică asupra lumii, iar aceasta din urmă capătă aproape în întregime un caracter combativ Așa a fost lupta cu teologia scolastică la începutul Renașterii și a fost trăită și mai târziu, în secolul al XVIII-lea, când în diverse părți ale Europei a avut loc o luptă pentru libertatea de gândire împotriva catolicismului și a bisericilor protestante asociate cu formele de stat și viața publică Pe acest caracter al viziunii științifice asupra lumii, în mare măsură, se întemeiază și a crescut acea convingere destul de răspândită, conștientă și inconștientă că viziunea științifică asupra lumii, într-un fel sau altul, în viitor, deși foarte îndepărtat, ar trebui să înlocuiască viziune religioasă și filosofică asupra lumii Această credință ia uneori chiar și forma unei declarații științifice

sub forma diferitelor idei și scheme repetate în mod repetat în istoria gândirii despre faze și stări ale conștiinței umane care se înlocuiesc în mod natural unele pe altele, schimbări în diferite viziuni asupra lumii Istoria nescrisă a acestor scheme este strâns legată de fermentațiile religioase și filozofice ale Evului Mediu, cu învățăturile mistice și apocaliptice despre schimbarea regatelor și a perioadelor istoriei umane ' Subminând credința în revelația finală a adevărului în creștinism în Evul Mediu, în timpurile moderne - sub influența succeselor filozofiei și științei - aceste scheme au primit un conținut diferit și au avut ca rezultat în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea învățăturile și credințele despre înlocuirea vechilor perioade de conștiință ipotetică rel cu o nouă viziune asupra lumii În secolul al XVIII-lea, filosofia iluminismului a fost o revelație atât de nouă În secolul al XIX-lea, această convingere a luat forma celebrei scheme pozitiviste, o schemă care a jucat un rol proeminent în istoria științelor sociale și care nu a rămas fără influență asupra perspectivei științifice Dar un studiu științific al faptelor istorice exacte arată că avem de-a face aici doar cu o simplă schemă care nu corespunde acțiunii Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII realitatea, cu una dintre manifestările constructive ale conștiinței filozofice, foarte caracteristică acesteia din urmă, dar având puțin sau chiar nimic în comun cu o atitudine științifică strictă față de realitate Ideile constructive similare ale gândirii filosofice, precum conceptul de evoluție și manifestarea sa particulară, progresul, ar putea chiar pătrunde din filozofie în viziunea științifică asupra lumii și, rezistând criticilor atitudinii științifice față de această problemă, ar putea exercita o influență puternică asupra lumii științifice moderne , avand ei insisi schimbati in continutul si intelegerea lor contemplatie Cu toate acestea, o astfel de soartă cu greu poate aștepta ideea unei schimbări în istoria omenirii a diferitelor faze ale conștiinței umane Ea contrazice prea puternic observarea cursului real al lucrurilor dată de istoria științei Ca să nu mai vorbim de alimentația inevitabil și constant observată a științei cu idei și concepte care au apărut atât în domeniul religiei, cât și în cel al filosofiei, alimentație care necesită lucru simultan în aceste diferite zone ale conștiinței, este necesar să se acorde atenție procesul invers, trecând prin întreaga istorie spirituală umanitatea Creșterea științei determină inevitabil, la rândul său, o extindere extraordinară a granițelor conștiinței filozofice și religioase a spiritului uman; religia și filozofia, acceptând datele obținute de viziunea științifică asupra lumii, extind din ce în ce mai mult adâncimile conștiinței umane Este greu de spus în prezent dacă un domeniu mai mare este ocupat de știință în acele domenii ale gândirii umane în care religia sau filozofia domneau anterior în întregime, sau dacă un domeniu mai mare a fost dobândit de religie și filozofie datorită creșterii și dezvoltării a conștiinței științifice a lumii Este ca și cum are loc un proces unic, unificat, care numai de către noi - pur abstract, logic - este descompus în părți esențial inseparabile Noi cuceriri și noi Biblioteca "Runivers" V I VERNADKY, pașii atinși în domeniul științific sunt transmise inevitabil către alte aspecte ale conștiinței umane care sunt strâns legate de aceasta și își extind limitele Această idee a fost de mult inclusă pe deplin în viziunea științifică asupra lumii a noului timp, în chestiunile legate de creativitatea vitală a omenirii, atât socială și statală, cât și tehnică Aici, convingerea a intrat de mult în conștiința generală că dezvoltarea științei extinde granițele vieții și constituie un element

puternic de progres Acele schimbări care au fost aduse chiar în ultimele secole, atât în formele vieții sociale, cât și în tehnologie, prin descoperirea mașinii cu abur, introducerea energiei electrice etc , servesc ca exemple atât de convingătoare în acest sens, încât gândirea în sine nu necesită dezvoltare ulterioară Dar observăm același lucru în istoria filozofiei și a religiei Ambele zone ale conștiinței umane - ca orice altceva! în umanitate - nu reprezenta nimic nepotrivit! vizibile, ele cresc mereu, se schimbă Cu toate acestea, este necesar să faceți o rezervare Creațiile gândirii filozofice și ale contemplației religioase au un caracter aparte, comun, totuși, aproape tuturor creațiilor spiritului uman Pe ele se află, ca să spunem așa, sigiliul infinitului f Ô Mă voi opri, pe scurt și ușor, asupra filosofiei, deoarece aria ei de recunoaștere este mai apropiată de viziunea științifică asupra lumii, influența lor reciprocă este mai apropiată și istoria filozofiei în acest sens este mai bine studiată decât istoria religiilor Marile creații ale gândirii filozofice nu își pierd niciodată semnificația Creșterea gândirii filosofice, pornind de la prevederile vechilor sisteme și dezvoltându-le, în același timp, parcă, dezvăluie în ele laturi noi și profunde, noi manifestări ale infinitului, a dezvoltat și a adâncit gândirea umană peste ultimele trei secole cu o rapiditate și o diversitate neobișnuite Biblioteca Runiverse DESPRE PERSPECTIVELE LUMII ŞTIINŢIFICE operele autorilor lor, sisteme care nu au susținători direcți și care, în virtutea multor puncte de vedere ale lor - științifice, religioase sau filozofice - sunt vădit eronate, infidele, infantile, în cele din urmă, deschise omenirii cu studii suplimentare dintre ele toate fenomene şi idei noi şi noi Ele sunt la fel de infinite și înțelegerea lor este la fel de infinită precum tot ceea ce atinge spiritul uman este infinit Și acum se poate cugeta asupra acestor sisteme și se poate citi lucrările filosofilor antici, găsind în ele trăsături noi, găsind în ele astfel de amprente de adevăr, astfel de reflectări ale ființei infinite, care nu pot fi găsite nicăieri în afară de ele Ele nu se pot dizolva niciodată complet și nu se pot transfera fără urmă la noi creații ale gândirii umane care s-au născut pe solul lor Sunt profund individuale și, prin urmare, impenetrabile până la capăt; ele dau o reflecție constant nouă asupra întrebărilor nou-născute - cel puțin sub influența lor O mulțime de indivizi nu va distruge sau înlocui întreaga viață, manifestarea și relația cu mediul unui individ; descendenții indivizilor, crescuți pe ei, nu vor distruge sau înlocui trăsăturile eterne și specifice ale strămoșilor lor Într-un domeniu ne-am obișnuit de mult cu acest fenomen - în lumea artei În Shakespeare și Dante, în marile opere ale poeziei grecești, fiecare generație găsește trăsături noi și noi; nu vor fi înlocuite nici de imitații adaptate celor mai noi oameni, nici într-o anumită măsură, crescute asupra lor de noi creații ale geniului uman Același lucru îl vedem și în alte domenii ale artei Acea nouă eră a sculpturii, a cărei naștere probabil o trăim acum, nu va distruge niciodată impresia și influența pe care veșnică tinerețe plasticitate grecească antică le are și le va avea; la fel cum noile lucrări ale marilor maeștri ai picturii din secolul al XIX-lea nu permit ca operele de artă să fie lăsate în uitare Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky Nicolae din secolele al XVI-lea și al XVII-lea Același lucru se vede peste tot în artă: în muzică și arhitectură, romantism și drama Și totuși nu putem nega că aici au loc progrese profunde, că arta crește și se adâncește; operele autorilor noi, fără să înlocuiască sau să distrugă individualitatea celor vechi, ne deschid zone cu totul noi, inaccesibile înțelegerii secolelor trecute și care sunt lotul noilor

creatori Astfel, se creează în mod constant noi forme de artă Întrucât istoria sa poate fi urmărită, posibila extindere a domeniului său nu are un sfârșit, la fel cum nu există un sfârșit pentru cunoscibil științific Istoria filosofiei ne exprimă în mod neobișnuit de viu același fenomen și, prin urmare, este de mare importanță pentru înțelegerea viziunii științifice asupra lumii Se poate urmări cu acuratețe și cu siguranță modul în care granițele sale se extind în mod constant sub influența creșterii științei, care îndepărtează întrebare după întrebare din cunoașterea filozofiei și, în același timp, îi permite să deschidă noi orizonturi, noi perspective largi în fața conștiinței umane Și procesul de creștere a gândirii metafizice, de asemenea, nu poate să se termine și să primească o expresie imobilă și înghețată, cât de puțin se poate termina cunoscutul științific Este posibil să urmărim istoric modul în care înflorirea unei noi filosofii în prima jumătate a secolului al XVII-lea a început abia după ce cadrul de bază al viziunii științifice moderne asupra lumii, străin și necunoscut filozofiei antice, a luat contur și a apărut în cele din urmă Noua viziune științifică asupra lumii care a apărut în secolele XV-XVI a necesitat o nouă revizuire filosofică, a trebuit să dea naștere la noi construcții, deoarece aspirațiile filosofice sunt aspecte inevitabile ale naturii umane, ale stării sale de spirit, ale înțelegerii ei a lumii Și le-a dat £ Și în prezent, filozofia, aparent, experimentează o nouă prelucrare a problemelor sale sub influența Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII I al creșterii gândirii științifice în secolul al XIX-lea, care a câștigat înapoi de la ea: zona care anterior i-a aparținut în întregime ^- II O astfel de influență a științei este inevitabilă Este cauzată de însăși natura adevărurilor științifice, care diferă în multe privințe de marile construcții ale filosofiei, operelor de artă, idealurilor și conceptelor religiei Recunoscând frumusețea eternă a unei opere de artă, înțelegem clar și recunoaștem inevitabil că atitudinea indivizilor umani față de aceasta poate fluctua foarte mult Pot exista clase întregi de oameni în care una sau alta operă de artă trebuie să evoce impresii destul de ciudate, neobișnuite Un exemplu izbitor în acest sens îl oferă istoria muzicii În diferite popoare sau în diferite epoci ale vieții aceluiași popor, în muzica sa au apărut roci de bază complet diferite De exemplu, în istoria muzicii extrem de dezvoltate, extraterestre a chinezilor sau japonezilor, lipsesc două dintre cele șapte tonuri de bază ale rock-ului nostru muzical În acest sens, impresia pe care muzica noastră o face japonezilor educați în Europa este extrem de instructivă Dar chiar și muzica mai aproape de noi, construcțiile muzicale complexe ale hindușilor, ni se par străine În istoria popoarelor, ideile de bază s-au schimbat dramatic în acest sens, așa cum vedem în istoria muzicii grecești, unde rock-ul principal s-a schimbat de mai multe ori Imnurile antice găsite ni se par ciudate și nemuzicale Idealul frumuseții în operele artelor plastice grecești a fost creat în mare măsură sub influența structurii corpului rasei ariene sau semitice Aceste lucrări nu pot evoca același sentiment ca și în noi, străini ca structură corporală, oameni foarte dezvoltați artistic din rasa mongolă, aceiași japonezi Putem și vom observa în mod constant exact același lucru în raport cu sisteme și construcții, idealuri și concepte, religioase și filozofice Cadavru- Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky postul le poate respinge pe unele sau pe toate Generale, la fel de inevitabile pentru toți, motivele nu pot fi indicate în ele Aici stă, într-o anumită măsură, explicația forței și originalității extraordinare în dezvoltarea acestor manifestări ale

spiritului uman, vitalitatea lor uimitoare Fără îndoială, între diferite credințe și între diferite curente filozofice, o persoană poate face cea mai largă alegere, fără a fi supusă instrucțiunilor nimănui, așa cum o face în oceanul nemărginit al Formelor de Artă O istorie lungă, veche de secole, sângeroasă și plină de suferință a dezvoltat această convingere a omenirii Un adept al vreunei sugestii religioase sau filosofice nu ar trebui să "cere", "'" ca ceea ce este considerat de el a fi indubitabil și de nerefuzat, să fie recunoscut de un astfel de ochi și de orice altă persoană care se referă sincer și conștient la aceste probleme Acest lucru este implicit a fost recunoscut chiar și de oameni care nu au stat pe baza toleranței religioase largi și a libertății filozofice de opinie - aceste mari creații ale secolului al XVIII-lea disputa poate fi purtată numai între oameni care sunt de acord asupra pozițiilor de bază, inițiale "S-a considerat inutil să discutăm despre aceste puncte fundamentale Acele diverse dispute religioase care au jucat și continuă să joace un rol atât de important în istoria Bisericii nu pot decât să fie condus cu succes pe baza unui acord asupra principalelor puncte de plecare Și acest acord nu poate fi ajuns prin convingere - necesită credință Acest caracter al libertății individuale în evaluarea acestor fenomene nu împiedică în niciun caz schimbarea lor regulată în timp Aici, atitudinea unei persoane față de problemele religioase și filozofice este influențată nu numai de munca logică a minții sale, ci și de evaziva, greu de explicat alte stări ale sufletului uman În lunga istorie a religiei și a filozofiei vedem cum Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII vaniya și sistemele filozofice se schimbă și dispar treptat, încetează să-și găsească adepți pentru ei înșiși, pe măsură ce alții le iau locul Aici observăm o curioasă și profund instructivă adâncire și diminuare a antropomorfismului Libertatea de alegere personală între diferitele sisteme de filosofie și construcții ale religiei se datorează în mare măsură faptului că nu numai mintea umană, cu legile sale logice, participă la crearea conceptelor și construcțiilor religioase și filozofice În creativitatea filozofică, aprofundarea unei persoane în sine apare întotdeauna, există întotdeauna un transfer al stărilor de spirit individuale spre exterior, expresia lor sub forma gândirii Având în vedere diversitatea extraordinară a individualităților și infinitul lumii înconjurătoare, fiecare astfel de autoaprofundare dă inevitabil anumite nuanțe noi, dezvoltă și adâncește în diferite moduri diferitele laturi ale infinitului Fiecare sistem filosofic reflectă cu siguranță starea de spirit a sufletului creatorului său Sistemele filozofice, ca să spunem, corespund tipurilor idealizate ale individualității umane, exprimate în Formele Gândirii Semnificația lor este deosebit de ascuțită și profundă în programul specific de viață pe care îl oferă, în viziunea lor actuală asupra lumii Sistemele pesimiste, optimiste, sceptice, indiferente etc se dezvoltă simultan în gândirea umană și sunt rezultatul aceleiași strădui̦nțe de a înțelege infinitul Această nuanță individuală a sistemelor filozofice este sporită și mai mult de starea de spirit mistică a creatorilor lor, de crearea de concepte și moduri originale de gândire sub influența extazului, sub influența celei mai mari emoții a întregii personalități umane Aceasta este manifestarea creativității sufletului uman În istoria dezvoltării umane, semnificația stării de spirit mistice - inspirația - nu poate fi niciodată supraestimată In aceea Întrebări de filosofie, carte $ Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky sau o altă formă, pătrunde în întreaga viață spirituală a unei persoane, este elementul principal al

vieții Dacă am putea vreodată să dezasamblam logic inspirațiile artistice ale unui geniu, sau contemplarea constructivă și extazele mistice ale constructorilor religioși și filosofici, sau intuiția creatoare a unui om de știință, probabil că am fi capabili - așa cum dorea Laplace - să exprimăm întreaga lume în o singură formulă matematică Dar aceste domenii nu au reușit niciodată să cedeze expresiei logice, să intre în întregime în cadrul cercetării științifice, așa cum niciodată o persoană în ansamblu nu ar putea fi înlocuită de un simplu automat Toate acestea sunt și mai adevărate în privința religiei Aici, la fel ca în viață, nu manifestările gândirii ies în prim-plan, ci expresiile ideale ale unui sentiment profund care capătă o conotație umană mai mult sau mai puțin universală Într-un fel sau altul, întotdeauna, unul dintre elementele principale ale conștiinței religioase este contemplarea mistică și o creștere mare a sentimentelor idealizate Evident, aici avem de-a face cu fenomene străine științei, care nu pot fi supuse unui standard uniform pentru toți oamenii Datorită acestui fapt, oamenii cu tendințe religioase au ales în mod constant din ce în ce mai multe forme noi de exprimare a stării lor religioase Întreaga istorie a religiilor este plină de secte, erezii, comunități și frății noi care apar și în continuă schimbare În final, această dorință a fost exprimată, în cele din urmă, în viziunea agnosticilor religioși, care permit individualizarea completă - dizolvarea completă a credințelor religioase la individ - adică o varietate infinită de concepte religioase Oricum ar fi, niciodată o concluzie logică din creații religioase, filozofice sau artistice sau evaluarea raționalistă a acestora nu poate fi obligatorie pentru o persoană care se familiarizează cu ele Arta, religia și filosofia în dezvoltarea lor logică nu pot fi niciodată reduse la unitate Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII Necesitatea inferenței pentru toți oamenii fără excepție o întâlnim doar în anumite părți ale viziunii științifice asupra lumii, în domenii accesibile metodelor sale, dar care uneori erau acoperite anterior de concepte religioase sau filozofice Și aceasta a intrat de mult în conștiința vitală a omenirii Este clar pentru toată lumea că doi plus doi sunt întotdeauna patru, că propozițiile matematicii sunt inevitabile pentru orice ființă care gândește logic Dar vedem același lucru în manifestări mai concrete ale viziunii științifice asupra lumii Toate propunerile științifice care coincid formal cu realitatea sunt absolut necesare oricărei învățături filozofice sau religioase, pentru orice manifestare a conștiinței umane în acele cazuri când trebuie considerată cu ele ca la fenomene reale Voi explica această idee cu un exemplu și voi opri din nou asupra mișcării heliocentrice a pământului Această propoziție poate fi considerată formal adevărată, i e una care corespunde unui proces studiat științific Desigur, contrazice primele idei brute și impresii ale simțurilor Vedem mișcarea soarelui în jurul pământului, și nu pământul în jurul soarelui, observăm suprafața plană a planetei noastre și nu figura sferică a geoidului Încet și cu multă muncă, omul s-a îndepărtat de această idee brută și a ajuns la ideea formei sferoidale a pământului și a sistemului heliocentric al mișcării sale Dar analizele științifice ulterioare din timpul nostru oferă o imagine nouă, diferită a procesului în curs, care nu corespunde înțelegerii obișnuite a sistemului heliocentric Concepțiile atomiste dominante acum în știință descompun materia într-o grămadă de particule minuscule sau centre de forțe localizate în mod regulat, care sunt în mișcări eterne, diverse În același mod, eterul care pătrunde în materie este în mod constant excitat și oscilează în valuri Toate aceste

mișcări ale materiei și eterului planetei noastre sunt în cea mai strânsă și continuă legătură cu lumea infinită pentru noi Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky spaţiu O astfel de reprezentare, inaccesibilă imaginației noastre concrete, decurge din datele fizicii Dar, totuși, complexul acestor mișcări, luat în ansamblu, atât de diferit de concepția noastră obișnuită despre pământ, se va învârti în jurul "soarelui" - centrul altor mișcări, poate chiar mai complexe, ale celor mai mici particule și puncte în toate cazurile, în care avem de-a face cu fenomene care într-un fel sau altul se încadrează în câmpul vizual al simțurilor noastre - direct sau indirect - trebuie întotdeauna să avem în vedere că ceea ce numim pământ se învârte în jurul soarelui; "pământul" va fi o reprezentare directă sau o impresie a simțurilor, sau construcția abstractă a geologului, ideea și mai abstractă a Fizicianului sau Chimistului etc , cu toate acestea, în toate cazurile este la fel de inevitabil să admite mișcarea pământului în jurul soarelui Această noțiune este în mod egal obligatorie pentru toți oamenii și nu există loc pentru acord sau dezacord în ea Este obligatoriu pentru toate sistemele religioase și filozofice, care nu pot face, în domeniul organelor de simț, afirmații care să o contrazică Chiar și curentele mistice și magice trebuie să țină seama de această poziție, deși pot, dând un alt sens conceptului de timp, să distrugă complet semnificația acestui Fapte în viziunea generală asupra lumii Dar pentru moment, și atâta timp cât întrebarea se referă la fenomene percepute de simțuri, chiar și cei care sunt cei mai îndepărtați de cunoașterea exactă a domeniului filozofiei și religiei trebuie să ia în calcul Faptul dovedit științific, cum ar trebui să ia în calcul faptul că de două ori doi este patru în zona care este supusă cunoașterii sentimentelor și minții Fără a atinge, așadar, problema Ding an Sich, a esenței lucrurilor și a altor concepte filosofice asemănătoare, este necesar să admitem că Faptele și fenomenele științifice care sunt de acord cu realitatea din punct de vedere formal sunt, de asemenea, obligatorii pentru gândirea umană, ca câtă vreme se află în domeniul fenomenelor Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII niy, prins de simțuri, cât de obligatorii sunt pentru el prevederile abstracte ale matematicii Această parte a științificului! Viziunea noastră asupra lumii poate fi considerată adevărată din punct de vedere științific, iar astfel de Fapte sunt adevăruri științifice Acest caracter al adevărurilor științifice are două consecințe extrem de importante Pe de o parte, datorită lui, știința influențează inevitabil religia și filosofia; în acele cazuri când pozițiile stabilite ale religiei sau filosofiei se ciocnesc de adevăruri științifice care le contrazic, ele nu pot exista Gânditorii religioși și filosofici trebuie să-și retragă afirmațiile Acest lucru se realizează uneori prin adâncirea perspectivei religioase sau filozofice, iar cuvintele și declarațiile vechi capătă un nou sens Uneori, astfel de ciocniri duc la dezvoltarea unui nou sistem filozofic, sau a unei noi scheme religioase, din care se aruncă o consecință contrară adevărului științific În istoria omenirii, ambele aceste curente au fost observate în mod constant O altă consecință este caracterul combativ al viziunii științifice asupra lumii, adesea forma aprobării acesteia Așadar, de exemplu, Copernic a învățat că soarele nu se mișcă, Keppler și Galileo au introdus negarea lucrurilor cerești în viziunea științifică asupra lumii Chiar și în ultima vreme, doctrina negativă a variabilității speciilor naturale de animale și plante a stat la baza zoologiei și botanicii și a fost în strânsă legătură cu lupta ideilor asociate construcțiilor filozofice și credințelor religioase pe de o parte,

include ^ rbschiya rapoarte legate de ideea științifică a lui KocMOclÇcb "alte negări, cauzate de nevoia de a purifica lumea de și date științifice contradictorii Dar chiar și aceste feedback-uri nu se referă întotdeauna la realitate Biblioteca "Runivers" S I VERN a'd cu k i d fenomenele existente, ca în exemplele tocmai date despre mișcarea soarelui sau originea speciilor, ele reprezintă uneori adevărate ficțiuni, simple "prejudecăți" care dispar după un timp în întregime din viziunea științifică asupra lumii - rămânând ferm în ele mai mult sau mai puțin lung inevitabilitatea existenței în viziunea științifică asupra lumii a acestor ficțiuni îi conferă o amprentă și mai mare care se schimbă cu timpul, îi conferă un caracter și mai îndepărtat de expresia logic clară, cristalină a adevăratei idei a Cosmosului ƀnka joc în domeniul științific Faptul este că aceste ficțiuni îmbracă adesea forma unor probleme și întrebări strâns legate de spiritul vremii Mintea umană se străduiește constant să obțină un răspuns clar și clar la ele ne aflăm pe un teren religios departe de contemplarea științei, gândirea filozofică, inspirația artistică sau viața socială, servește uneori ca o sursă dătătoare de viață a muncii științifice pentru generații întregi de oameni de știință Aceste întrebări servesc drept schelă a edificiului științific, necesar și inevitabil în construcția lui, dar apoi dispărând fără urmă Într-un studiu mai atent al istoriei matematicii până la mijlocul secolului al XVIII-lea, suntem din ce în ce mai convinși de semnificația fructuoasă a problemei pătrarii cercului Mii de oameni de știință și gânditori s-au străduit cu ardoare pentru soluția ei: pe parcurs, au făcut o serie dintre cele mai mari descoperiri; în acest efort au ajuns în cele din urmă la crearea de noi ramuri ale matematicii, iar apoi - deja în secolul al XIX-lea - munca lor a condus la o dovadă a imposibilității problemei către care se străduiseră constant de secole În istoria mecanicii, un rol similar l-a jucat perpetuum mobile, în chimie, prin urmărirea pietrei filosofale; Biblioteca Runiverse DESPRE PERSPECTIVELE LUMII ŞTIINŢIFICE osprey, în fiziologie, căutarea elixirului vieții Asemenea probleme majore și fundamentale - a căror inutilitate și netemeinicie ar putea fi clarificată doar prin lungi, secole de experiență - sunt aduse în știință parțial din exterior, parțial din interior Ele constituie o mare parte din fiecare viziune științifică asupra lumii și sunt, fără îndoială, prezente într-o cantitate semnificativă în viziunea noastră modernă asupra lumii caniya Deci, parțial datorită dezvoltării filosofice a datelor științifice de către Mahom și alți teoreticieni ai celei mai recente filosofii empirico-critice, parțial datorită dezvoltării chimiei fizice, în ultimii ani au fost înaintate obiecții împotriva uneia dintre principalele sarcini ale exactului modern cunoaștere: "toate fenomenele sunt reduse la mișcare yu" Mai recent -reducerea fenomenelor la mișcare-a fost considerată de toți drept principalul, ultim scop al cunoașterii științifice Această aspirație a pătruns în știință din exterior, din ideile largi a filozofiei naturale italiene a secolului al XVI-lea și a luat în sfârșit stăpânire pe ea la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în principal în prima jumătate a secolului al XIX-lea este foarte posibil ca această aspirație, pătrunzând în concepția științifică modernă, să fie aceeași ficțiune, importantă și utilă din punct de vedere științific, precum a fost căutarea perpetuimi mobile sau pătrarea cercului în vremuri Dar până acum problema nu este soluționată M-am oprit asupra ei doar pentru a sublinia posibilitatea existenței în viziunea noastră științifică asupra lumii a acelorași ficțiuni pe care vechile viziuni științifice le-au pătruns inconștient pentru lucrătorii

științifici de frunte Kepler și Brahe erau adepți ai astrologiei și făceau horoscoape, Boyle și Van't Helmont căutau Piatra Filosofală, întrebarea elixirului vieții îi îngrijora pe observatorii exacti ai naturii - atrochimiștii secolului al XVII-lea, perpetuimi mobile și cuadratura de cercul ocupat Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky timp de multe secole mințile marilor gânditori și oameni de știință și încă un gânditor rece, un reprezentant strălucit al viziunii mecanice și ateiste asupra lumii a filozofului Hobbes la sfârșitul secolului al XVII-lea s-a gândit să rezolve problema cuadrării cercului Cu cât ne gândim, așadar, mai departe la viziunea științifică asupra lumii, cu cât o analizăm mai profund, cu atât ni se pare mai complexă, mai diversă în sensul și componența ei! Este deci necesar să aflăm care părți din ea corespund realității formale, sunt adevăruri științifice, obligatorii pentru fiecare persoană, independent de trecerea timpului, de schimbarea popoarelor și a generațiilor Soluția acestei întrebări prezintă adesea cele mai mari dificultăți, obținute prin ani de muncă grea și dispute Lupta viziunii științifice asupra lumii cu concepte străine de ea, propuse de Filosofie sau religie, devine așadar cu atât mai dificilă, încăpățânată și pasională De foarte multe ori nici măcar nu putem considera problema ca fiind definitiv rezolvată chiar și atunci când viziunea științifică asupra lumii reușește în cele din urmă să alunge opinia opusă, când reușește să transforme ideile științifice temporare în Forme clare Istoria științei ne arată că în acest caz gândirea umană ajunge foarte des la concluzii false care domină decenii La sfârșitul secolului al XVII-lea, chiar la începutul secolului al XVIII-lea, a existat o mare controversă în optică cu privire la natura luminii Au fost înaintate două puncte de vedere: una, din care Newton a fost în cele din urmă reprezentant, considerată lumina ca o ieșire dintr-un corp luminos al unei substanțe mai subțiri decât gazul, cealaltă, al cărui purtător principal era Huygens, considerată lumina ca o manifestare a eterul mișcării oscilatorii Doctrina lui Newton a câștigat în știință În universități, manuale și tratate științifice, în lucrări și în viziunea științifică asupra lumii, teoria expirării a domnit cu totul, falsitatea teoriei ondulatorii a fost dovedită Putem număra pe degetele acestora Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII oameni de știință individuali care au susținut opinia opusă Principalii, Euler și Lomonosov, aparțineau Academiei de Științe din Sankt Petersburg, dar erau singuri Nici măcar elevii lui Euler, precum Runovsky și Fuss, nu au acceptat părerile ciudate ale profesorului lor și le-au ocolit - uneori - în tăcere Dar sistemele predominante ale perspectivei filozofice nu au acceptat niciodată teoria expirării; cartuşenii şi adepţii filozofiei lui Malebranche sau Leibniz au fost unanimi în această privinţă Au trecut o sută de ani, iar la începutul secolului al XIX-lea, noi descoperiri științifice și lucrările lui Jung și Fresnel au adus un triumf complet ideii mișcării ondulatorii a eterului În această chestiune reprezentanții ideilor filozofice au avut mai multă dreptate decât adversarii lor Victoria viziunii științifice asupra lumii asupra celei filozofice de atunci era evidentă Adevărul științific a fost găsit în scrierile filozofilor Exemple de astfel de erori sunt observate în mod constant în istoria științei și îl fac pe cineva precaut și atent la viziunea dominantă asupra lumii Mă voi opri asupra unui alt exemplu, care este de interes contemporan Celebrul și absolut excepțional geniu, Mikhail Faraday, care a murit în , și-a urmat adesea propriul său drum special în știință, în totală contradicție cu viziunea științifică dominantă asupra lumii Un om profund religios, care fusese adept și profet toată

viața sa în rândurile sandemienilor, una dintre sectele extreme prezbiteriene, impregnată de ideea structurii teleologice a lumii și a unității a tot ceea ce îl înconjoară, a găsit adesea legi și a văzut corelații reciproce Sunt acolo, unde nimeni înaintea lui nu le-a recunoscut și nu le-a putut vedea, pornind de la idei științifice obișnuite Faraday nu a fost niciodată un newtonian consecvent; nu a redus niciodată toate fenomenele la mişcări - era un adversar conştient al atomiştilor Pe baza ideilor sale, a făcut-o Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky experimente și au dezvoltat opinii care s-au opus puternic gândirii științifice predominante Și în cel mai apropiat timp, studenții și admiratorii săi, referindu-se la aceste lucrări ale marelui om de știință, le-au considerat o consecință a educației matematice insuficiente a lui Faraday, o manifestare a ciudățeniei caracterului său, scăzând gloria acestui exact experimentator Au trecut anii și părerile noastre s-au schimbat în multe feluri Vedem așadar cum una dintre aceste idei "ciudate" ale lui Faraday, ideea vectorilor fizici sau liniilor de forță, a primit o dezvoltare matematică strălucitoare în mâinile lui Maxwell, s-a dovedit a fi un instrument de cea mai mare importanță în fața noastră o nouă aplicare a ideilor analoge la structura materiei, idei care trebuie să schimbe în cele din urmă complet concepția noastră despre materie Schimbarea succesivă a opiniilor asupra acestor lucrări și a celor similare ale lui Faraday, pe care le putem urmări în biografiile lui Dumas și Cap în anii , Helmholtz, Tyndall, Tait în anii și Thompson în anii , prezintă un model curios de schimbare nu se uită la istoric asupra trecutului recent, cauzat de cursul neprevăzut al dezvoltării științifice Vedem la fel la fiecare pas Victoria unei concepții științifice și includerea ei în viziunea asupra lumii nu-și dovedește încă adevărul Opusul se vede adesea Dezvoltarea științifică se dezvoltă într-un mod complex și opus adevărul și nu toate perspectivele științifice servesc drept expresie Aceasta creează o situație deosebită, care constituie frumusețea și puterea muncii științifice și îi conferă cea mai înaltă expresie a individualității, pe care o întâlnim într-o formă complet diferită în filozofie, religie, artă și viața socială Am subliniat deja că, spre deosebire de creațiile lor terminate, creațiile terminate ale științei - adevăruri științifice - Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII sunt incontestabile, inevitabil obligatorii pentru toți? și toată lumea Dar perspectiva științifică, care include atât aceste adevăruri, cât și acele construcții științifice care reprezintă mai mult sau mai puțin pe deplin știința timpului prezent, nu sunt deloc incontestabile / Viziunea științifică asupra lumii și științele date ar trebui să fie accesibile criticii celei mai complete asupra tuturor, criticii pornind de la principiile cercetării științifice, bazate pe adevăruri științifice Și aici se deschide un câmp larg pentru manifestarea individualității personale Atâta timp cât datele viziunii științifice asupra lumii nu constituie adevăr științific sau adevărul acestor date nu poate fi dovedit irefutat, ele pot și ar trebui să fie supuse criticilor Întreaga istorie a științei arată la fiecare pas că indivizii au avut mai multă dreptate în afirmațiile lor decât corporații întregi de oameni de știință sau sute și mii de cercetători care au avut opinii dominante Multe adevăruri științifice care fac parte din viziunea științifică modernă asupra lumii sau germenii lor au fost predicate în secolele anterioare de către cercetători individuali care erau în conflict cu viziunea lor științifică modernă asupra lumii Conturând istoria perspectivei noastre științifice contemporane, trebuie inevitabil să atingem gândurile, ideile și lucrările acestor

cercetători științifici Viziunea științifică asupra lumii se schimbă odată cu trecerea timpului - nu este ceva neschimbător Este clar, așadar, că doar o parte din ideile care predomină în prezent poate și trebuie să treacă în perspectiva științifică a viitorului Cealaltă parte va fi creată de cursul timpului, iar elementele acestei alte părți sunt de obicei create de munca unor indivizi sau grupuri care se depărtează de viziunea dominantă asupra lumii Adevărul este adesea mai deschis acestor eretici științifici decât reprezentanților ortodocși ai gândirii științifice Desigur, nu toate grupurile și teiul, care stau în afară de viziunea științifică asupra lumii, au acest lucru Biblioteca "Runivers" • V I VERNADsky o mare perspectivă asupra viitorului gândirii umane - dar doar câteva, câteva Dar oameni adevărați cu maxim, de această dată, adevărată viziune științifică asupra lumii se află întotdeauna printre ei, printre grupuri și indivizi care stau pe margine, printre ereticii științifici și nu printre reprezentanții viziunii științifice dominante asupra lumii Contemporanii nu sunt destinați să-i deosebească de cei care greșesc Fără îndoială, chiar și în vremea noastră, cea mai adevărată, mai corectă și profundă perspectivă științifică se află printre niște oameni de știință izolați sau grupuri restrânse de cercetători ale căror opinii nu ne atrag atenția sau ne trezesc nemulțumirea sau negarea Acest lucru se datorează faptului că gândirea științifică se dezvoltă într-un mod complex și că pentru ca demonstrarea adevărului să fie înțeleasă de contemporani este nevoie de o muncă îndelungată și de coincidența unor condiții favorabile adesea destul de excepționale Chiar și adevărurile matematicii pătrund uneori cu greu, alteori așteaptă zeci de ani pentru a fi recunoscute În general, vedem constant că aceeași descoperire se face de multe ori, că este evaluată și acceptată doar după ce a fost respinsă de mai multe ori ca lipsită de valoare și greșită Aparatul gândirii științifice este grosolan și imperfect; se îmbunătăţeşte în principal prin munca filozofică a minţii umane Aici filosofia într-un mod puternic contribuie la rândul ei la descoperirea, dezvoltarea și creșterea științei Este clar, așadar, cât de dificilă, încăpățânată și nesigură, din cauza posibilității erorilor, este lupta viziunii științifice asupra lumii cu conceptele de filozofie sau religie străine de aceasta - chiar și atunci când acestea sunt în contradicție evidentă cu ideile dominante științific filozofia și religia sunt strâns legate de cele mai profunde, mj logica, de către forțele sufletului uman, influența Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII care afectează puternic percepția concluziilor logice, înțelegerea lor Deci, viziunea științifică modernă asupra lumii - și în general viziunea științifică dominantă asupra lumii a unui timp dat nu este dezvăluirea maximă a adevărului pentru o anumită epocă Gânditorii individuali, uneori grupuri de oameni de știință, obțin o cunoaștere mai exactă a acesteia - dar nu opiniile lor determină cursul gândirii științifice a epocii Îi sunt străini Perspectiva științifică predominantă duce o luptă cu opiniile lor științifice, așa cum o poartă cu unele idei religioase și filozofice Și această luptă este dură, strălucitoare și grea · În istoria științei, vedem constant cu ce dificultate și efort punctele de vedere și opiniile indivizilor își câștigă un loc în viziunea științifică generală a lumii Foarte mulți cercetători pierd în această luptă Uneori, ei abia după moarte găsesc o înțelegere și o evaluare corectă; mult timp după aceea, ideile lor înving ideile străine În vremuri relativ recente - la sfârșitul anilor - ideile despre conservarea energiei s-au întâlnit la început cu o atitudine severă a contemporanilor; cea mai importantă revistă

științifică este Annal en d Physik u Chemie nu a acceptat memoriile lui Helmholtz, iar Robert Meyer a avut o mulțime de necazuri și impresii dure, care nu au fost în zadar pentru natura lui nervoasă, impresionabilă La fiecare pas vedem în viziunea științifică asupra lumii o reflectare a luptei, o manifestare a evaluării opiniilor și ideilor care, deși apar în comunitatea științifică, se deosebesc de cursul ei obișnuit La fiecare pas se vede influența personalităților individuale și lupta împotriva lor Aceasta este baza pentru creșterea și progresul gândirii științifice În sfârșit, viziunea dominantă asupra lumii reflectă condițiile mediului extern în care se desfășoară activitatea științifică - natura și structura structurii sociale, organizarea predării științifice, starea tehnologiei acesteia Biblioteca "Runivers" V I VERNADKY localitatea și timpul dat etc Toate aceste condiții secundare aduc cu ele idei noi, extind granițele cercetării științifice și evocă într-un anumit fel una sau alta atitudine a oamenilor care gândesc științific Organizarea bisericii și a universităților a avut un efect puternic asupra întrebărilor care au apărut în știință în Evul Mediu Lupta clasei muncitoare, creșterea întreprinderilor capitaliste, au ridicat noi întrebări pentru știința economică și au dat anumitor trăsături ale viziunii științifice moderne asupra lumii o amprentă deosebit de vitală a intereselor zilei În științele sociale și economice, întregul orizont al științei se extinde constant, inevitabil în legătură cu expansiunea și schimbarea societății și a statului, care servesc ca subiect de studiu Aceste reflecții ale mediului extern trebuie să fie constant luate în considerare în studiul gândirii științifice Deci, vedem în ce măsură acea stare de gândire, studiul istoriei căreia ne referim, este complicată Reprezintă ceva schimbător, vacilant, fragil Viziunea științifică asupra lumii nu este o reprezentare științifică adevărată a Universului - nu o avem; se compune din; separă adevăruri științifice cunoscute nouă, din punctele de vedere, deduse în mod logic, prin studierea materialului asimilat istoric de gândirea științifică, din exterior inclus în știința conceptelor de religie, filozofie, viata, arta, concepte prelucrate prin metoda stiintifica; pe de altă parte, include diverse creații pur fictive ale gândirii umane - pădurile cercetării științifice În fine, pătrunde în lupta cu construcţiile filozofice şi religioase care nu rezistă scrutinului prin metoda ştiinţifică - uneori chiar sub formă de mărunte - din punct de vedere larg al savantului - manifestări; este cuprinsă într-o luptă cu noi opinii științifice opuse, printre care se numără elemente ale viitoarelor viziuni științifice asupra lumii; reflectă pe deplin interesele Biblioteca "Runivers" despre viziunea științifică asupra lumii mediul uman în care trăiește gândirea științifică Perspectiva științifică - ca orice altceva în viața societăților umane - se adaptează la formele de viață care predomină într-o anumită societate Dar cu toate acestea, trebuie să ne amintim că viziunea științifică asupra lumii influențează puternic toate Formele de viață, gândurile și sentimentele omului și conține singurele manifestări ale adevărului, care pentru toate timpurile și pentru toți oamenii sunt incontestabile, incontestabile și de neclintit Dar determinarea ce caracteristici ale viziunii științifice asupra lumii sunt adevărate este adesea dificilă și aproape fără speranță În asemenea condiții, este imposibil să vorbim despre o singură viziune științifică asupra lumii; procesul istoric constă în schimbarea lui constantă, iar această schimbare a viziunii științifice asupra lumii în ansamblu sau în părți este sarcina pe care trebuie să o aibă în vedere istoria științei în ansamblu, istoria

științei naturii sau a părților sale mari i Pentru a studia această schimbare trebuie să avem baze solide Voi pleca de la viziunea științifică modernă asupra lumii și voi încerca să îi urmăresc originea și dezvoltarea Dar mai întâi este necesar să ne oprim asupra unei circumstanțe destul de importante Instabilitatea și variabilitatea perspectivei științifice este extraordinară; perspectiva științifică a timpului nostru are puține în comun cu viziunea din Evul Mediu Există foarte puține adevăruri științifice, neschimbate și identice, care ar fi incluse în ambele viziuni asupra lumii Între timp, se poate urmări cum a venit unul din celălalt, iar pe parcursul întregului proces, de-a lungul secolelor lungi, a existat ceva în comun, care a rămas neschimbat și a "distins viziunea științifică asupra lumii" atât a Evului Mediu, cât și a erei noastre de unele Nu existau viziuni filozofice sau religioase asupra lumii Această generală și neschimbătoare este metoda științifică de căutare, este atitudinea științifică față de mediu Deși și ei! Biblioteca "Runivers" c Și Vernadsky au fost supuse modificării în timp, dar în general au rămas neschimbate; fundamentele lor sunt intacte, schimbările au atins metodele de lucru, noi manifestări ale întregului ascuns Se vede și în artă; de exemplu, în vers, avem anumite Forme ritmice; de-a lungul secolelor, au fost descoperite noi forme exterioare de versuri, au apărut noi tipuri de opere poetice și au apărut noi comploturi Dar, cu toate acestea, între vechiul poem homeric și cele mai recente lucrări ale poeziei moderne - chiar și lucrările învățate și sec-raționaliste ale decadenței - există ceva în comun: dorința de ritm, de tabloul poetic, de legătura Formă și conținut ca un întreg, per total În același mod, în viziunile științifice asupra lumii, s-au îmbunătățit și au creat noi metode de gândire, înțelegerea relației științifice s-a adâncit, dar ambele au existat în știință din timpuri imemoriale; a creat, în forme deosebite de manifestare, atât perspectiva științifică medievală, cât și gândirea științifică a timpului nostru Este clar, așadar, că în istoria viziunii științifice asupra lumii, istoria metodelor de căutare, atitudinea științifică față de subiect, atât în sensul tehnicii minții, cât și al tehnicii instrumentelor sau dispozitivelor, ocupă un loc proeminent în semnificația sa și ar trebui să facă obiectul celui mai atent studiu II Limitându-ne astfel sarcina la studiul dezvoltării viziunii științifice moderne asupra lumii, ne confruntăm involuntar imediat cu întrebarea cum să-i studiem istoria Puteți începe în moduri diferite Se poate încerca să găsească legi generale care guvernează schimbarea perspectivei științifice și apoi, pe baza lor, să clarifice pentru sine mai profund și mai clar această manifestare a activității spirituale a omului Aceste legi sunt strâns "legate cu legea Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII imaginile observate în dezvoltarea științelor individuale Ele provin, probabil, fie din caracterul minții umane, fie din legile psihologiei sociale Deci, de exemplu, în istoria științei vedem adesea descoperirea repetată a aceluiași fenomen, repetarea acelorași generalizări În aceste descoperiri se văd una și aceleași trăsături, uneori se repetă până la cel mai mic detaliu, iar între timp nu se poate vorbi de vreun fel de împrumut în ele Un studiu al manuscriselor lui Leonardo da Vinci, care a murit în , redescoperite la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, a indicat că acestea conțineau multe idei care au fost dezvoltate în secolele XVII-XIX, în condițiile în care existau fără împrumuturi de la Leonardo, nu putea fi nicio îndoială Desenele sale cu turbine, submarine, parașute etc reproduc uneori în detaliu aparatele nou create de geniul uman

multe secole mai târziu În el găsim desene ale unui plan înclinat care amintesc de ideile dezvoltate, un secol mai târziu, de Fleming Stevin În același mod, în aparatul și proiectele sale de experimente în alte domenii ale disciplinelor fizice, experimentele cercetătorilor de mai târziu sunt conturate surprinzător, astfel că experimentele în domeniul frecării lui Coulombe la sfârșitul secolului al XVIII-lea și d'Amonton la sunt prevazute sfarsitul secolului al XVII-lea În manuscrisele lui Leonardo sunt adunate, aproape inseparabile pentru noi, propriile sale idei și experimente, înregistrări ale tradițiilor practicienilor contemporani și extrase din lucrările multor oameni de știință și cercetători uitați ai vremurilor vechi sau ale contemporanilor săi Studiul lor a deschis în fața noastră o imagine uimitoare a stării de gândire a cercetătorilor individuali la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea La fiecare pas vedem aici reproduse si parca prevazute diverse mici si mari descoperiri si generalizari ale secolelor XVII-XIX Vedem aici acel ferment al gândirii care pregătește viitorul științei Întrebări de filozofie sq ? Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky Exact același lucru ne întâlnește la fiecare pas în istoria științei În instrumentele japoneze antice chirurgicale și în special ginecologice, vedem uneori până la cel mai mic detaliu o repetare a ceea ce a fost creat independent în Europa într-o epocă în care nu se putea vorbi despre nicio relație între europeni și japonezi Sistemul astronomic al popoarelor antice din America Centrală a culturii Maya repetă într-o formă mai perfectă vederile astronomice ale popoarelor de pe continentele europene și asiatice, iar între atunci și aici toate încercările de a găsi urme ale oricărui fel de relații sexuale au fost în zadarnic etc În vremuri mai moderne, vedem cât de constant renaște aceeași descoperire, același gând în diferite locuri de pe glob, în epoci diferite, fără nicio posibilitate de împrumut Studiul acestui gen de fenomene ne dezvăluie, fără îndoială, trăsăturile comune inerente creativității științifice, indică legile acesteia și ne obligă astfel să pătrundem adânc în studiul psihologiei cercetării științifice Ne deschide, parcă, un laborator de gândire științifică Se dovedește că cutare sau cutare descoperire nu se face întâmplător, așa că, și nu altfel, se construiește un dispozitiv sau o mașină Fiecare dispozitiv și fiecare generalizare este o creație naturală a minții umane; când sunt reproduse din nou, uneori secole mai târziu, într-un mediu nou, aceleași trăsături se repetă în ele, sunt create în același mod În istoria științei, vedem în mod constant acest fenomen, deoarece aproape fiecare parte a viziunii noastre științifice asupra lumii a fost descoperită și din nou uitată în cursul dezvoltării sale de secole Aceeași problemă poate fi studiată în alt mod Observăm constant în istoria științei că cutare sau cutare gând, cutare sau cutare fenomen trece mai mult sau mai puțin neobservat, dar apoi, în condiții externe noi, dezvăluie brusc Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII, în fața noastră se află o influență inepuizabilă asupra viziunii științifice asupra lumii Așa a fost cu ideea de evoluție înainte de Darwin; Ideile lui Lamarck nu aveau nicio importanță în timpul lor; au fost uitate până în anii și, între timp, vedem cum au influențat constant gândirea științifică de atunci Care a fost motivul sau motivele neînțelegerii lor îndelungate? Abia la mult timp după moartea lui Lobaciovski, creațiile sale au fost înțelese și au încă exercitat o influență perceptibilă asupra științei și filozofiei Mayo în a descoperit oxigenul și a descris cu acuratețe și clar proprietățile acestuia; abia de ani mai târziu, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, această descoperire a fost înțeleasă corect, deși opera

sa nu a fost niciodată uitată sau a dispărut din circulație Stensen a dat în principalele metode metodologice de cercetare geologică, dar opera sa, citată și citită în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, a fost apreciată doar când aceleași prevederi de bază au fost redescoperite la sfârșitul secolului al XVIII-lea Aceste exemple ar putea fi multiplicate la nesfârșit Numele oamenilor de știință ale căror lucrări au fost întâmpinate cu dispreț în timpul vieții și apreciate mult mai târziu, uneori la mult timp după moartea lor, sunt foarte numeroase Este suficient să ne amintim de Laurent, Gerard, tatăl și fiul Grassmann, Stensen, Huygens, Leblanc, Hessel, Mayer etc Din aceste exemple reiese clar că nu este suficient ca adevărul să fie afirmat sau ca fenomenul să fie demonstrat Înțelegerea lor, pătrunderea lor în mintea umană, depinde de alte cauze; o claritate și armonie cristaline, severitatea dovezilor este insuficientă Trebuie luate în considerare condițiile mediului extern, social, starea tehnologiei, starea de spirit și obiceiurile gândirii oamenilor de știință Din nou ne confruntăm cu aceeași concluzie, iarăși ne confruntăm cu complexitatea obiectului de studiu Perspectiva științifică nu este o construcție logică abstractă Este Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky expresie complexă și particulară a psihologiei sociale În mod corespunzător, în istoria sa observăm o tendință inversă Un adevăr științific sau un fapt sau o generalizare care a fost dovedit cu acuratețe și nu contrazice viziunea modernă asupra lumii, care a intrat deja în viziunea științifică asupra lumii, este uneori pierdut din acesta după un timp, înlocuit cu o viziune științifică mai dezvoltată falsă sau în mod clar contradictorie garanție Există o regresie a cunoștințelor științifice, într-o formă mai mult sau mai puțin clară, observată și observată constant , în mare și în mic, în istoria gândirii științifice Astfel, ideea formei sferice a pământului a fost înlocuită cu ideea unei insule pământești plate, care timp de multe secole a domnit în știința bizantină și, la un moment dat, a făcut parte din viziunea științifică dominantă asupra lumii Sistemele heliocentrice ale universului, spre care Platon și adepții săi au fost întotdeauna înclinați, au fost în cele din urmă eliminate din viziunea științifică asupra lumii antice și a Evului Mediu prin ideea geocentrică Legile de bază ale cristalografiei, descoperite în secolul al XV-lea și incluse în gândirea științifică la acea vreme, au fost înlocuite în secolul al XVIII-lea de idei străine și false despre corectitudinea aparentă a Formelor geometrice ale corpurilor cristaline Au fost asimilate și extrase din nou la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea Când în secolul al XVII-lea cel mai mare geniu al tuturor timpurilor și popoarelor, Galileo, și-a deschis al lui legile mortale ale mișcării și au pus bazele dinamicii, oponenții săi științifici Berigar și Bardi au subliniat că Galileo repetă ceea ce se știe de mult în școli și în scrierile unora dintre oamenii de știință scolastici Instrucțiunile lor au fost mult timp întâmpinate cu neîncredere și au fost considerate calomnii răutăcioase ale dușmanilor noului curent liber Și între timp au avut dreptate În manuscrisele și edițiile tipărite ale secolului al XVI-lea, lucrările unuia dintre acești oameni de știință, Jordan Nemorarius, primul Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII jumătate a secolului al XIII-lea, în care găsim multe generalizări ale lui Galileo Ei au greșit doar pentru că aceste generalizări ale lui Nemorarius au fost, odată cu creșterea ulterioară a viziunii științifice asupra lumii, uitate și înlocuite de schemele false ale aristotelicilor puri În istoria științelor, la fiecare pas, vedem o înlocuire similară a

exactului și adevăratului cu fals și incorect Putem spune că viziunea științifică asupra lumii se menține și nu piere doar datorită manifestării conștiente a efortului, voinței Îngheață și este înghițit de intruziunile extraterestre de îndată ce efortul său pătrunzător de viață este slăbit -, Uneori, dar numai uneori, este posibil să se urmărească într-o anumită măsură cauza cursului regresiv al gândirii științifice: viziunea științifică asupra lumii este invadată de creații străine ale activității religioase sau filozofice (metafizice) ale conștiinței umane, ca urmare a slăbirii atitudinea științifică față de fenomene În lupta cu concepte străine, gândirea științifică a înghețat; adevăratul, dar contrar dogmei religiei sau tezei metafizicii, a fost înlocuit cu o nouă idee care a fost de acord cu ele Uneori, parțial din această cauză, există perioade de declin complet al științei, precum cea care a început în ultimul secol al vieții Imperiului Roman și care a fost reînnoită de mai multe ori în timpul Evului Mediu în Europa; același lucru a avut un efect puternic în statele musulmane, în India și China Nu se pot căuta motivele unui asemenea declin al invaziei popoarelor barbare, care uneori nu s-a întâmplat; ei zac mai adânc Ele sunt legate de o schimbare în psihologia oamenilor și a societății, cu o schimbare a interesului spiritual al individului, cu o slăbire a acelui efort, a acelei voințe care sprijină gândirea științifică și cercetarea științifică, întrucât susține totul în viață al omenirii! Studiul numeroaselor și variatelor Fapte implicate aici, mari și mici, poate, evident Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky ne oferă trăsături comune, poate afla cauza și condițiile în care se desfășoară procesarea regresivă a gândirii științifice și a viziunii științifice asupra lumii în întregul sau în părțile ei În acest fel putem aborda elucidarea legilor dezvoltării gândirii științifice În cele din urmă, studiul viziunii științifice moderne asupra lumii în comparație cu viziunile științifice despre lume din alte epoci ale vieții umane ne-ar conduce la aceleași legi Dintr-un astfel de studiu comparativ s-ar putea deduce regularitatea procesului istoric, schimbarea și transformarea unei viziuni asupra lumii în alta Ar fi posibil să studiem și să evidențiem separat influența asupra viziunii științifice asupra lumii a artei, culturii generale, filosofiei, religiei, vieții sociale și, în acest fel, să abordăm din nou aceleași întrebări de bază despre legile dezvoltării gândirii științifice și, în un caz particular, evoluția viziunii științifice asupra lumii Dar nu vreau să studiez viziunea științifică modernă asupra lumii din acest punct de vedere și nu voi încerca să găsesc legile generale ale formării ei O astfel de sarcină - destul de științifică și de bază - necesită pentru rezolvarea ei o cantitate enormă de muncă pregătitoare, fără de care orice abordare a ei este fără speranță Și această lucrare pregătitoare, chiar și în general, contururi grosiere, nu a fost făcută în măsura în care ar fi acum posibil să se dea măcar o schiță generală a legilor dezvoltării gândirii științifice Se poate afirma doar că aceste legi departe de a coincide cu legile logicii (știința nu se mișcă inductiv sau deductiv), ci sunt o manifestare complexă a personalității umane Dar există un alt mod de a studia istoria perspectivei lumii științifice moderne, o modalitate care constituie în sine pregătire pentru elucidarea legilor formării ei, care trebuie în primul rând determinată și pentru care sunt disponibile în prezent suficiente materiale Biblioteca "Runivers" DESPRE VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII Aceasta este calea descrierii pragmatice, a observării dezvoltării viziunii științifice moderne asupra lumii Această prezentare științifică a Faptelor sau fenomenelor în forma lor externă este calea originală a naturalistului și

raționalist-filosof Evident, abia după ce cunoaștem fenomenul în sine, supus studiului nostru, ne putem strădui să-l explicăm, să-i găsim legile Înainte de a căuta legile și cauzele mișcării corpurilor cerești, trebuie să cunoaștem condițiile și natura corpului în sine și mișcările lor, trebuie să aveți descrierea științifică exactă a acestora Exact în același mod, înainte de a căuta legile compoziției istorice a gândirii științifice, este necesar să avem o descriere a elucidării acesteia, să avem o imagine a procesului istoric care a dus la starea modernă de gândire A oferi în termeni generali o imagine a dezvoltării istorice a viziunii științifice moderne asupra lumii este sarcina prelegerilor viitoare '''"Desigur, nu trebuie să pierdem din vedere acele fenomene generale care sunt caracteristice oricărui proces de schimbare a perspectivei științifice: repetarea unor descoperiri și generalizări identice, condițiile pentru credibilitatea uneia sau alteia poziții științifice, regresul tendințe care se observă constant în mișcarea științifică enii Exact așa și în acest proces, interacțiunea științei cu arta, religia, filozofia, cultura și viața socială este întotdeauna clară Dar aceste fenomene generale nu vor fi scopul studiului nostru, sarcina noastră este mult mai modestă și va consta în studierea imaginii unui anumit proces, compoziția unei viziuni științifice moderne asupra lumii În acest exemplu particular, desigur, corectitudinea generală a compoziției oricărei viziuni științifice asupra lumii va fi, desigur, văzut într-o anumită măsură, dar pentru studiul acestor legi este nevoie de o muncă similară în domeniul tuturor celorlalte viziuni științifice despre lume Dar un astfel de studiu este departe de sarcina mea V I Vernadsky iL- Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Învățături de bază ale psihologiei din punctul de vedere al voluntarismului *)· IV Ordinea schimbării proceselor mentale Ordinea schimbării aspiraţiilor Fiecare stare "mea" este cauzată de aspirațiile "mei", prin urmare, pentru a stabili legile cursului proceselor spirituale, este necesar să aflăm cum apar aspirațiile În viața psihică se întâlnește adesea serii întregi mai mult sau mai puțin lungi de activități care se leagă una de cealaltă ca mijloc pentru un scop De exemplu, dacă mobilăm un apartament și vrem să-l tapetăm, inspectăm tapițeria mobilierului destinat diferitelor încăperi pentru a alege tapetul care se potrivește cu acesta, află de la o persoană competentă de unde poți cumpăra tapet bun, scrie o scrisoare să ne trimită mostre, în final, mergând la un magazin, angajând muncitori etc Aflarea adresei unui magazin este un mijloc de a scrie o scrisoare, de a trimite o scrisoare un mijloc de a obține mostre etc Fiecare dintre aceste activități este precedată și cauzată de o străduinţă corespunzătoare Dar de ce sunt cauzate eforturile? Dorința de a cunoaște adresa magazinului apare doar în cazul în care există deja dorința de a intra în relații cu magazinul, iar cunoașterea adresei este un mijloc "pentru implementarea acestei dorințe Dorința de a scrie o scrisoare apare doar în acest caz, dacă există dorința de a primi o imagine) Vezi Q phil , carte , , Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th imagini de fundal etc Așadar, dorința apare din cauza unei alte dorințe, mai inițiale, legate de prima, ca scop al unui mijloc; nerecunoașterea adresei este motivul dorinței de a scrie o scrisoare, dar invers Vom numi efortul de condiționare relativ primar, iar eforturile care decurg din ea și care se referă la ea, ca mijloc pentru un scop, sunt derivate Aceste aspirații, care, aparent, nu sunt condiționate de nimic și constituie, parcă, proprietatea fundamentală a sinelui, le vom numi absolut originale sau pur și simplu originale Să numim conținutul

efortului inițial scopul final, iar conținutul efortului derivat, scopul relativ Sarcina acum este de a arăta că relațiile dintre eforturile găsite în exemplul anterior sunt universale: cu alte cuvinte, este necesar să se demonstreze că fiecare efort "meu" este fie original, adică aparținând inițial I-ului dat, sau derivată, adică cauzat (parțial) de vreo altă încercare "a mea" la care se referă, ca mijloc pentru un scop Nu ar fi greu să găsești un număr nenumărat de exemple asemănătoare celui precedent, dar acest lucru nu ar duce la un scop, întrucât se poate obiecta oricând că regula dată este într-adevăr îndeplinită în aceste cazuri, dar totuși nu se aplică tuturor fenomene Prin urmare, în loc să strângem exemple evidente din diverse domenii ale vieții, este oportun să trecem direct la analiza acelor cazuri care la prima vedere pot părea a fi cazuri negative Se pot imagina două feluri de astfel de cazuri: în primul rând, uneori, o nouă serie de eforturi apare brusc în urma influenței lumii exterioare (în urma percepției) sau în general în urma unei stări "date", astfel încât, aparent, singurul motiv al acestor eforturi a existat un fenomen în lumea exterioară sau o stare "dată"; în al doilea rând, uneori, aparent, singurul motiv de străduință este starea anterioară "meu" Este deosebit de ușor să găsești exemple persuasive de primul fel Un băiat, umblând fără un scop definit, trece pe lângă un tufiș de nuci și, urmărind percepția orchelor coapte, îi vine deodată să le ridice și să le aducă acasă; trecător, zamitiv- Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI poșeta, care a fost scăpată pe drum, o ridică; amintirea scrisorilor unui prieten care iese brusc în minte determină pe cineva să le recitească etc Adesea, sub influența unei noi percepții, o serie de activități care au început se schimbă sau se oprește complet; o persoană care, cu mare interes, a început să citească o carte și a hotărât fără greș să o citească până la capăt, oprește această ocupație dacă vin oaspeți; mergand la medic, dar auzind ca ia prea mult pentru sfaturi, un sarac sau avar isi alege un alt medic etc S-ar parea ca in toate aceste cazuri, noi si ale mele "aspiratii se datoreaza exclusiv influentelor exterioare si apar fara nici un fel intermediar al celorlalți "me" aspirații De fapt, nu este așa În toate cazurile citate, percepția conduce la cutare sau cutare activitate numai prin combinarea cu înclinații, abilități, nevoi anterioare, adică aspiratii Acest lucru devine destul de clar dacă luăm în considerare "cum aceeași percepție conduce diferiți oameni la activități diferite Văzând un tufiș de nuci, un băiat poate ridica nuci pentru a le mânca el însuși, le poate duce acasă pentru a-i trata pe ambii frați mai mici etc Faptul de a culege nuci se datorează interesului față de ele și, în plus, unui interes care nu a putut apărea deloc acum, dacă în trecut nu existau interese din care să decurgă Vederea unei poșete poate fi un prilej pentru dorința de a o ascunde și de a ascunde bani, pentru dorința de a găsi proprietarul, pentru dorința de a trece cât mai repede pe acolo pentru a nu te implica cumva într-o poveste murdară etc În același mod, aceeași insultă poate duce la rezultate complet diferite: o persoană mândră și curajoasă va respinge imediat; o persoană mândră, dar lașă va transforma insulta într-o glumă, va adăposti un sentiment de furie și se va răzbuna cumva mai târziu; o persoană care este liberă de mândrie mărunte și apreciază, mai presus de toate, demnitatea morală a infractorului său, nu-l va intimida, ci va încerca să trezească în el pocăință etc Prevederi și mai simple, cum ar fi, de exemplu, un incendiu într-un teatru, provoacă diverse reacții: unii dintre spectatori realizează o serie de acțiuni instinctive, nepotrivite în

acest caz, de exemplu G Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th strigând și plângând, strângându-și mâinile, alții aleargă, doborând pe cei pe care îi întâlnesc și zdrobindu-i, al treilea își salvează mireasa, al patrulea, văzând că nu există nicio ieșire pe ușă, se oprește, se uită repede prin hol și găsește un ieșire pe fereastră etc , etc d Fără îndoială, toate aceste eforturi și activități nu ar fi putut să apară sub influența unei percepții prezente (nuci, un portofel, o durere de cap, un incendiu etc): ele apar datorită combinației unei percepții prezente cu experiența trecută a unui persoană Din păcate, această împrejurare ne îngreunează sarcina Oponenții voluntarismului pot argumenta că această experiență trecută, care provoacă noi reacții, poate fi | nu trebuie să conţină aspiraţii De exemplu, se poate argumenta că teama de a ridica o poșetă se datorează cunoașterii unui caz în care persoana care a ridicat lucrul găsit a fost confundată cu un hoț, că dorința de a-l găsi pe proprietar se datorează amintirii laudelor pentru astfel de acțiuni sau amintirea unei recompense sau amintirea bucuriei a ceea ce - sau a persoanei căreia i-a fost returnat obiectul pierdut Cu toate acestea, cei care obiectează în acest fel pierd din vedere faptul că laudele excită nu orice persoană, ci o persoană ambițioasă, așteptarea unei recompense induce o persoană care este lacomă de proprietate sau are nevoie de ea pentru a-și satisface nevoile, posibilitatea de a fi confundat pe nedrept cu un hoț intimidează o persoană, mai dragă înaintea tuturor de părerea altora și, dimpotrivă, incită la riscul unei naturi onești și mândre, disprețuind judecata ușoară, mentală a oamenilor În toate aceste cazuri, experiența trecută, combinată cu percepția prezentă, afectează diferite persoane în funcție de înclinațiile și nevoile lor, astfel încât reacția la percepție se dovedește întotdeauna a fi un mijloc de satisfacere a pulsiunilor deja preexistente Determinând motivele diferitelor în esență (și nu în formă), comportamentul diferitelor persoane aflate în aceeași poziție, trebuie întotdeauna să ne referim la diferența dintre naturile lor, în caracterul lor și, să evidențiem proprietăți precum auto- dragoste, onestitate * dragoste lașitate, lene, zgârcenie, curiozitate, estetică! Gustul ceh etc , adică să se refere la aspirațiile predominante Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI, Chiar și în acele cazuri în care, sub influența experienței, noi nevoi și înclinații cresc într-o persoană, ele se dovedesc totuși a fi derivate care decurg din alte nevoi De exemplu, dacă o persoană, extinzându-și treptat activitatea, își începe caii pentru o viteză mai mare a actului sexual și devine dependentă de ei în timp, atunci această nouă nevoie decurge din cele vechi: a început cu dorința de a accelera actul sexual și de dezvoltare ulterioară se poate datora celor mai diverse înclinații și aspirații, de exemplu, dragostea de proprietate, ambiția, gustul estetic etc Chiar și susținătorii teoriei motivației eudaimoniste, susținând că singurul scop al unei persoane este întotdeauna și pretutindeni plăcerea și simplificarea natura umană până la extrem, sunt forțate să fie de acord cu noi: la urma urmei, ei Se afirmă în mod obișnuit că fiecare efort nou este o derivată mai mult sau mai puțin îndepărtată a eforturilor originale, cele mai simple, pentru plăcerile fizice Percepția prezentă nu constituie cauza deplină a aspirației Dar acest lucru nu este suficient; în articolul "Doctrina voluntară a voinței" s-a arătat că percepția însăși, ca stare "mea" de conștiință, poate apărea doar dacă există dorința "mea" de a o construi din elemente "date" sau, cel puțin, de a se concentra atenţie asupra materialului "dat" Dintre aceste direcții de atenție și activitate sintetică, din nou, nu se

poate spune că se datorează exclusiv fenomenelor lumii exterioare, materialului "dat" Din marea vastă și tumultoasă de evenimente din lumea exterioară, fiecare sine alege să perceapă doar ceea ce corespunde intereselor sale predominante, astfel încât dorința de a percepe acest lucru și nu acel lucru se dovedește întotdeauna a fi un derivat al altora dorinta originala Fiecare ego percepe doar ceea ce corespunde naturii sale, caracterului său Intrând într-un hol plin de oaspeți, unul observă imediat doamna de care este îndrăgostit, altul îl scoate imediat pe general din mulțime, agățat cu stele, iar al treilea observă un bufet cu gustări în camera alăturată Vezi "Q fil " Cartea , Biblioteca "Runivers" N L O S S K I-lea și vodcă Trecând pe lângă vitrina magazinului, aglomerat cu multe lucruri, o persoană se remarcă imediat din întreaga masă a instrumentului său științific interesant, în timp ce cealaltă vede doar un cartonaș al unei balerine pe jumătate goale plasat în spatele unei lupe mari Oricât de paradoxal ar părea, se poate spune chiar că, în majoritatea cazurilor, dorința de a percepe un lucru este cauzată de acea dorință care se realizează după percepție, și nu invers; de exemplu, văzând un câine apropiindu-se amenințător, un trecător percepe imediat un băț cu care să se apere de el; dorind să spui ceva plăcut unei persoane, observi imediat acele schimbări în bine care au avut loc la el etc Unele fenomene sunt percepute aproape întotdeauna de toți oamenii, dar asta înseamnă doar că ele corespund unei dorințe foarte răspândite Durerea de dinți, durerea la cap, rănile etc , afecțiunile organice, precum și iritațiile extrem de intense, ca o lovitură de tun, atrag imediat atenția În același mod, tot ceea ce este neobișnuit, neașteptat sau contrar legilor naturii este perceput preferabil față de celelalte lucruri; dacă o persoană este absorbită într-o conversație și, în acel moment, cineva trece în spatele lui și trântește ușile cabinetului, aproape sigur că nu va acorda atenție; dacă, totuși, treci în spatele lui destul de liniștit în vârful picioarelor și trânti ușa cu aceeași forță, atunci aproape sigur se va întoarce După cum am menționat deja x), astfel de reacții provin din dorința de auto-conservare și, în unele cazuri, atunci când atenția este distrată către cealaltă parte, desigur, ele pot fi, de asemenea, complet absente Într-un număr foarte mare de cazuri, percepția nu conduce la alte reacții, dar asta nu înseamnă deloc că percepția nu a fost ghidată de niciun interes, ci provine din faptul că activitatea corespunzătoare obiectului perceput ar fi intempestivă sau din faptul că obiectul se dovedește a fi nepotrivit și etc , etc Ceea ce s-a spus despre percepție se aplică și tuturor celorlalte stări "date", de exemplu, amintirilor "date" *) "Încercare fil " Cartea "Doctrina voluntară a voinţei" III, r Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI niyam și combinații de idei Într-o persoană care se gândește unde și cum să-și publice lucrările științifice, în pragul conștiinței sunt aglomerate într-o cantitate nenumărată de amintiri care stau în legătură cu acest scop, atenția este concentrată acum pe una, apoi pe cealaltă , ele intră astfel în sfera stărilor "mei" și oricât de incorect s-ar dezvolta gândul, se poate observa întotdeauna că direcția atenției se datorează intereselor; amintiri ale diferitelor tipografii, ale proprietarilor lor, ale diferitelor forme de tipografie, poate, pe parcurs, atenția se va opri pentru o secundă asupra unor tipări vechi uimitoare germane; cele mai multe dintre aceste amintiri sunt imediat aruncate ca superflue și, totuși, nu mai puțin, întreg acest proces de ezitare a atenției nu este deloc de natură accidentală, ci decurge din scopurile persoanei care raționează; seamănă cu procesul de a căuta ceva, de exemplu, un cufăr în hambarul

unei gări de mărfuri: pe parcurs, atenția este concentrată pe o mare varietate de lucruri; dar în principal este îndreptat către cufere care seamănă cu lucrul căutat ca formă, culoare, mărime Uneori, în timpul procesului de deliberare, gândul se îndepărtează destul de mult de scopul stabilit inițial și un nou scop iese în prim-plan sub influența unei anumite amintiri Cu toate acestea, aceste cazuri sunt cele care oferă o confirmare excelentă că nu doar amintirile influențează stabilirea obiectivelor, ci combinația lor cu aspirațiile care existau deja mai devreme și chiar, de obicei, provocând o preferință pentru această amintire De exemplu, gândirea la cât va costa tipărirea unei cărți poate duce cu ușurință la reamintirea unei cambii restante și la dorința de a căuta în caiet atunci când expiră Interesul pentru proiect de lege exista, desigur, de mult timp și nu o amintire a stârnit-o, ci mai degrabă, dimpotrivă, când ne gândim la relațiile bănești, dintre toate ideile diverse legate de aceasta, ideea a unui proiect de lege a fost scos în evidență și ridicat în centrul conștiinței datorită acestui interes anterior față de el Legătura dintre eforturile derivate și cele originale se simte imediat, la fel ca legătura dintre Biblioteca "Runivers" n l o s s k y efortul și schimbarea ei corespunzătoare Cu toate acestea, pe măsură ce urcăm de la derivate la aspirații din ce în ce mai originale, devine din ce în ce mai dificil să stabilim care impuls a condus la aceasta, mai degrabă decât la un alt act Profesorul care află unde se află directorul gimnaziului, iar apoi merge la el pentru a raporta abaterea școlarului, este pe deplin conștient de motivația prin care a aflat unde a fost directorul și prin ce motivație a mers la el , dar nu fiecare profesor și nu poate determina întotdeauna de ce face un raport, fie pentru că dorește ca abaterea să fie pedepsită, fie pur și simplu pentru că încearcă să-și transfere responsabilitatea de la sine și, în cele din urmă, dacă dorește pedeapsa, pentru că este ofensat personal de conduita greșită a elevului de liceu, pentru că dorește să pună frică în clasa sa sau pentru că este îndurerat de lipsa de valoare morală a animalului său de companie și speră că pedeapsa îi va face bine În articolul "Conștiință și cunoaștere" x) s-a subliniat deja că aceste dificultăți se datorează nu absenței motivelor, ci ignoranței lor Totuși, lanțul de motive nu este nesfârșit: în seria aspirațiilor care se condiționează reciproc și se raportează între ele ca scop al unui mijloc, mai devreme sau mai târziu există întotdeauna unul care chiar și pentru autoobservarea directă pare a fi necondiționat de nimic și, de fapt, nu este niciodată un mijloc , a se dovedește întotdeauna a fi un scop autosuficient pentru o anumită persoană De exemplu, pentru unii oameni, confortul vieții, un apartament bun, mâncarea delicioasă constituie un scop autosuficient, dimpotrivă, pentru alții, aceleași aspecte ale vieții servesc scopului doar în măsura în care se străduiesc să-și satisfacă ambiția , să strălucească în fața cunoscuților cu capacitatea lor de a se aranja, de a le stârni invidia etc ; pentru acești oameni confortul vieții are puțină valoare în sine; de multe ori mănâncă foarte prost când nu sunt oaspeți, locuiesc în camere murdar curățate, dar au alte scopuri autosuficiente, de exemplu, dorința de superioritate față de ceilalți oameni, satisfacția ambiției Câteva din acestea Vezi "Q Phil ", Cartea Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI aspirațiile modulante într-o perioadă anterioară a vieții umane se numără printre derivate și abia mai târziu dobândesc independență; de exemplu, la o persoană care acumulează inițial bani pentru un anumit scop, lăcomia de bani poate deveni independentă în timp Cu toate acestea, nu toate scopurile independente pot fi explicate în acest fel:

această explicație presupune existența altor obiective autosuficiente și, întrucât procesul originii lor unul de celălalt nu poate continua la infinit, trebuie să presupunem că fiecare persoană are unele obiective autosuficiente, ceea ce nu se produce deloc ia din alte aspiratii În ceea ce privește astfel de eforturi autosuficiente, trebuie să admitem că ele constituie apartenența primordială originară a sinelui, cel puțin în sensul că nu sunt cauzate de alte stări "ale mele", și pentru a determina cauzele lor origine, trebuie să găsim sursa originii sinelui Vom atinge această problemă mai târziu în studiul "Personalității" Toate rezultatele studiilor anterioare asupra ordinii de apariție a fenomenelor psihice pot fi exprimate în următoarea propoziție: fiecare schimbare "mea" este cauzată de aspirațiile (parțial) * mele, iar fiecare aspirație "mea" fie aparține numărului de inițiale sau este cauzată (parțial) de niște eforturi mai originale și o tratează ca pe un mijloc pentru un scop Această propoziție este, în special, afirmația că printre stările "mei" de conștiință trebuie să existe aspirații ale originalului (sau cel puțin o astfel de aspirație), i e necondiționat de nicio altă stare "mea" de conștiință, poate fi parțial confirmat în felul următor Orice stare de conștiință "mea" este cauzată de aspirația "mea", de aceea, în primul rând, între stările de conștiință "mea" trebuie să existe cel puțin o aspirație "mea", independentă de celelalte stări de conștiință "mele"; în al doilea rând, toate celelalte eforturi, adică dependente de alte stări "mei" de conștiință sunt cauzate (parțial) de input strădaniile "mei" curgând în ele Așadar, toate activitățile fiecăruia le urmaresc din mai multe (sau una) aspirații inițiale, referindu-mă la ele ca pe un mijloc de atingere a scopurilor Poate că aceste inițiale Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și eforturile sunt oarecum legate între ele, dar sunt întotdeauna atât de prost recunoscute încât este foarte dificil de urmărit relația dintre ele O persoană rară poate spune despre sine cu certitudine din ce surse setea sa de cunoaștere, interesul pentru alți oameni, eforturile pentru activități sociale etc ; puțini oameni pot determina cât de ambițioși, cinstiți, fricoși sunt, cât de mult prețuiesc proprietatea, diversele beneficii ale vieții personale etc sau aspirația inițială Aceasta ar însemna că viața fiecărei persoane nu este altceva decât realizarea treptată a unui singur scop Până când acest lucru nu va fi demonstrat, trebuie să ne rezumați la afirmația că viața sinelui este împlinirea câtorva scopuri originale Deci, întreaga viață a sinelui se dezvoltă din interior, fiecare legătură nouă din el este condiționată de aspirațiile sale anterioare, și nu generată direct de influența lumii exterioare, cu excepția, poate, a aspirațiilor inițiale ; totuși, aceasta nu înseamnă că vechile eforturi sunt cauza deplină a apariției unor noi eforturi; În acest proces iau parte și lumea exterioară și schimbările aduse mai devreme ("stările mele") și trebuie să le stabilim acum rolul Dacă un bărbat, de care se apropie un câine mârâit, se uită în jur și imediat observă și apucă un băț sau o piatră cu care să se apere sau cheamă proprietarul care poate calma câinele, atunci aceste acțiuni sunt, fără îndoială, determinate nu numai de eforturile interne, dar și de lumea exterioară, tocmai prin prezența unui băț, a unei pietre etc , precum și a modificărilor implementate anterior, de exemplu, prin amintirea acelor cazuri când o piatră a dus cu succes la un scop În special, procedura de implementare a aspirațiilor depinde de punerea în aplicare a mijloacelor (de exemplu, trimiterea unei scrisori la oficiul poștal se efectuează nu mai devreme decât se știe adresa etc) Fără condiții exterioare, aspirația "mea" și activitatea "mea" nu pot apărea (de

exemplu, dorința de a arunca cu piatra), dar legătura dintre aceste condiții și aspirația care le urmează are un cu totul alt caracter decât legătura dintre inițial și Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI aspiratii de apa Când din dorința de a se apăra apare dorința de a apuca un băț și de aici și dorința de a sparge gardul, dacă un stâlp poate fi scos din el, avem conștiința directă că aceste aspirații par să curgă unele de la altele, mai mult decat atat, par a fi cu un fel de forta se nasc unul pe altul Acest sentiment este analog cu sentimentul de activitate, care leagă aspirația și schimbarea corespunzătoare Sentimentul de activitate nu era o iluzie, ci un indicator real al dependenței cauzale; exact același lucru îl găsim acum în ceea ce privește simțirea legăturii dintre eforturi Alte condiții pentru apariția aspirațiilor nu sunt deloc însoțite de un astfel de sentiment; nu ni se pare că un băţ, o piatră sau o amintire în sine ne obligă la acţiune În acele cazuri când, aparent, obiectul sau memoria influențează, induce și etc , se dovedește întotdeauna la o analiză mai atentă că aceste sentimente sunt însoțite de eforturi legate de obiecte și amintiri, și nu de obiectele și amintirile în sine O persoană ocupată, care vede o cunoştinţă care are obiceiul de a saluta, de a opri şi de a începe conversaţii nesfârşite de lungi, încearcă să treacă neobservată; acest efort este legat nu de vederea însăși a obiectului și nu de amintirea conversațiilor anterioare în sine, ci de teama de a fi reținut Simțirea legăturii dintre aspirații sugerează că aspirațiile sunt un adevărat factor activ, un adevărat motiv pentru apariția de noi aspirații, iar alte condiții joacă doar rolul de motive pentru care aspirațiile intră în acțiune Și, de fapt, rolul excepțional al aspirațiilor în procesul apariției noilor aspirații se reflectă, în primul rând, în faptul că obiectele nu au nicio influență asupra vieții eului, dacă nu sunt deloc interesante, adică , dacă acest eu nu are aspirații directe sau indirecte legate de ele și, în al doilea rând, că același obiect poate conduce diferiți oameni la reacții direct opuse, în funcție de aspirațiile lor; în consecință, structura reacției este determinată în esență nu de obiect, ci de eforturi La logicieni, se încearcă deseori să facă distincția între condițiile de apariție a fenomenelor în două categorii, și anume, cauze și ocazii; totusi aceasta Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și distincția, de regulă, are un caracter vag și, prin urmare, stârnește multe obiecții împotriva ei însăși x) Din cele spuse, rezultă că are temeiuri serioase și poate fi stabilită cu acuratețe, cel puțin în psihologie; totuși, nu ne vom ocupa de această problemă, deoarece aparține teoriei cunoașterii În viața psihică există o singură categorie de cazuri, nu deosebit de răspândită, când un nou efort nu are precedente în eul trecut, de parcă nu decurge deloc din eul trecut, ci trebuie explicat exclusiv prin presiune din exterior: astfel sunt eforturile și acțiunile forțate deja menționate mai sus) Ei se sparg în lanțul continuu al eforturilor mele originale și arbitrare, ca și cum ar fi distrugându-l și adesea se dovedesc a fi atât de inconsecvenți cu întregul trecut al sinelui și cu eforturile sale de bază, încât pentru ei este cu adevărat imposibil să găsești motive pentru ei în sine însuși De aspirațiile originale, ele diferă prin natura lor de constrângere Vom încerca să stabilim originea acestor fenomene relativ rare mult mai târziu, după studiul "Personalității" Legea schimbării aspirațiilor pe care o stabilim, și odată cu ele și schimbarea, este prea generală Investigațiile speciale trebuie să arate nenumărate detalii și complicații în această ordine, care însă nu încalcă legea generală, ci doar uneori o maschează De exemplu, de

foarte multe ori mijloacele corespunzătoare unei dorințe relativ originale sunt efectuate sub forma unui act psiho-reflex, sau chiar unele legături ale unor astfel de acte (mersul, perceperea hranei etc) othochtchh la numărul celor automate De foarte multe ori, o serie de activități care se desfășoară dintr-un efort inițial, în urma unei anumite percepții sau considerații, se oprește brusc și activitatea ulterioară este direcționată pe un alt canal, în conformitate cu alte eforturi Un om de știință care scrie o lucrare științifică și traduce un citat, după ce a întâlnit un cuvânt necunoscut, se ridică, se duce la un raft cu cărți și scoate un dicționar, Vezi, de exemplu, Lipps, Fundamentals of Logic, cap XXI, p) Vezi "Doctrina voluntară a voinței", "Întrebările lui Fil ", cartea , p Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI pentru a găsi un cuvânt Dificultatea întâmpinată în lucrare a dat naștere unei noi serii de activități, care au izvorât însă din scopul pe care și-l fixase anterior Dacă, în timp ce ia o carte de pe raftul de sus al dulapului, se rănește foarte dureros la genunchi, atunci este aproape probabil ca munca lui să se oprească complet pentru un timp și se va ocupa de o afacere complet diferită, de exemplu, înmuierea genunchiul lui Această nouă activitate izvorăște din instinctul de autoconservare, din aversiunea față de orice suferință fizică; acest instinct este atât de intens încât aproape întotdeauna, de îndată ce ocaziile de a-l trezi, persoana renunță la toate celelalte activități și urmează acest instinct Totuși, nici în exemplul citat, nu se poate afirma în mod decisiv că o nouă serie de activități reprezintă o abatere de la lucrarea anterioară: se știe că durerea severă este însoțită de modificări profunde ale bătăilor inimii, ale respirației, ale circulației sanguine , și, în consecință, în activitatea creierului; de aceea procesul de gândire, în măsura în care depinde de stările "date", printre altele de stările condiționate de activitățile corpului, este perturbat și trebuie să ne fi dezvoltat obiceiul de a avea grijă de eliminarea stărilor fizice neplăcute și în pentru a ne baza gândurile nestingherite Cu toate acestea, există foarte multe cazuri de un salt mai indubitabil de la o efort la altul; o serie de activitati corespunzatoare diferitelor aspiratii si nevoi se intrepatrund la fiecare pas in cel mai capricios mod, se intrerup, se ajuta reciproc si astfel mascheaza acea schema simpla a schimbarii starii mentale pe care am stabilit-o Un studiu special trebuie să determine relația complexă dintre eforturile de diferite ordine, precum și între eforturile derivate și relativ originale; trebuie, de asemenea, să clarifice dependența aspirațiilor de mediul extern și experiență; rezolvarea tuturor acestor probleme în special va fi facilitată de studiul aspiraţiilor originale Când toate aceste investigații au fost făcute, nu va exista nicio îndoială că schema de schimbare a ordinii activităților mentale, pe care o stabilim, are o semnificație universală, că, de fapt, orice schimbare "mea" Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și este cauzată (parțial) de aspirațiile "mei" și fiecare aspirație "mea" fie aparține numărului celor inițiale, fie este cauzată (parțial) de o aspirație "mea" mai originală și se referă la ea ca mijloc de a un sfarsit Cu toate acestea, exemplele de implementare ilustrativă a acestei scheme sunt foarte numeroase și, în multe cazuri mai complicate, analiza duce foarte ușor la aceasta; prin urmare, credem că poate fi recunoscută ca o generalizare inductivă ipotetică, care ar trebui folosită ca principiu călăuzitor în studiul ulterioar al ordinii fenomenelor mentale O investigație detaliată fie o va fundamenta definitiv, fie o va limita, dar în orice caz nu o poate submina complet Legea asocierii

ideilor Conform celui precedent, toată viața eului se dezvoltă din interior, evenimentele din lumea exterioară servesc doar ca pretext pentru reacțiile eului Direct opuse acestei învățături sunt acele teorii ale vieții mentale care afirmă că noile legături din viața sinelui și ordinea apariției lor sunt determinate în întregime și exclusiv de influențe externe Acestea sunt, în primul rând, doctrinele care recunosc viața mentală ca un produs pasiv al proceselor materiale și, în al doilea rând, unele forme de asociație pur, care de obicei este asociat cu materialismul, dar care poate exista independent sau, cel puțin, ascunde această legătură Nu ne vom ocupa de primul fel de învățături, întrucât le-am respins fundamental într-un studiu despre "Relația dintre fenomenele mentale și fizice" *), dar asociaționismul nu poate fi trecut în tăcere, întrucât această direcție construiește o imagine a vieții mentale, bazată pe o generalizare care pare suficient de justificată și poate fi interpretată cu ușurință într-un spirit contrar voluntarismului Mai mult decât atât, psihologii, care nu sunt deloc înclinați să reducă întreaga ordine a vieții mentale la asociere, pot afirma totuși că unele dintre fenomenele sale apar conform legilor asocierii și nu se încadrează în) Vezi "Q fi l ", Cartea Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI schema de voluntarism Deci, trebuie să luăm în considerare legea asocierii Ben formulează cele două legi de bază ale asocierii astfel: "acțiunile, senzațiile și sentimentele, apărute simultan sau în succesiune imediată, tind să se unească sau să se conecteze în așa fel încât, de îndată ce ulterior, una dintre ele apare în minte, restul sunt gata să fie restaurate sub formă de idei" " Acțiunile, senzațiile, gândurile, emoțiile în numerar (sau reale), tind să revigoreze, adică să restabilească în memorie stări spirituale anterioare similare cu acestea" x) Aceste două legi indică dependența ordinii fenomenelor spirituale de cauze aflate în afara sinelui: de ordinea fenomenelor din lumea exterioară și de asemănarea dintre ele Deoarece fiecare stare a apărut în conștiința noastră în trecut simultan cu multe alte stări și conține trăsături de similitudine cu multe alte stări, legile de mai sus sunt completate de legi chiar mai particulare care stabilesc care dintre stările asociate sau similare au în fiecare caz dat mai probabil să se reproducă Unele dintre aceste legi indică din nou dependența reproducerii de condițiile externe care însoțesc momentul memorării și momentul reproducerii Acestea includ următoarele afirmații: stările care apar mai des cu o stare existentă sunt mai susceptibile de a se reproduce; statele care au revenit recent cu un stat existent au mai multe șanse de a fi reproduse; cele din stările asociate care au fost mai intense sunt mai susceptibile de a fi reproduse (aici ne referim la intensitate, deoarece depinde de intensitatea stimulării); cele mai intense (ne referim din nou la intensitate în funcție de cauzele externe) dintre stările prezente au cea mai mare putere generativă; dacă mai multe stări prezente sunt asociate cu aceeași stare, atunci are o șansă mai mare de a fi reprodusă decât alte stări Dacă admitem că numai acestea și asemănătoare *) Ben, Psihologie, trad editat de Belkin, pp , Biblioteca Runiverse N L O S S K I y dacă guvernează cursul proceselor mentale prin legi, aceasta ar însemna că întreaga lor ordine depinde mai mult sau mai puțin direct de ordinea, frecvența și proprietățile (intensitatea) evenimentelor din lumea exterioară În același timp, de obicei își imaginează că stările mentale acționează singure, ca unele lucruri din lumea exterioară, se reproduc unele pe altele, se străduiesc una spre alta etc , astfel încât nu se menționează nimic despre participarea eului la acestea Activități; mai mult decât atât,

însuși sinele din acest punct de vedere este de obicei considerat un produs al asociațiilor, un mănunchi de stări asociate În locul constanței sinelui, se presupune constanța acestor stări asociate; reprezentările sunt, parcă, întruchipate de asociațiști și sunt considerate ca entități care sunt prezente constant după naștere, ascunzându-se undeva în afara conștiinței în momentul uitării și fiind scoase de alte asemenea entități în momentul reproducerii În vremea noastră de observare mai rafinată a proceselor mentale, un astfel de asociaționism este de neconceput Stările mentale reproduse nu sunt deloc identice cu cele din trecut, ci doar asemănătoare acestora; starea reprodusă este de fapt o stare nouă, și nici măcar o stare, ci un proces, un act Pentru a reproduce starea mentală, sub- este suficient să-l iei de mână și să-l aduci în arena conștiinței, mai trebuie să-l creezi; o astfel de creație nu poate fi atribuită în întregime stării anterioare "asociate" din conștiință Exact în același mod, unitatea conștiinței, adică eu, nu poate fi considerată ca un pachet relativ stabil de stări asociate; dacă fiecare stare reprodusă este un fapt nou, atunci unitatea conștiinței nu poate fi produsul acestor fapte, ci are rădăcini undeva mai adânc Deci, pentru a explica reproducerea, trebuie să căutăm alți factori în afară de ordinea evenimentelor din lumea exterioară și în afară de influența stărilor individuale "asociate" prezente Astfel de factori pot fi, în primul rând, un început care se află în afara sferei conștiinței "mea", unii nu-eu și, în al doilea rând, factori interni ai conștiinței "mea", în special acea parte a conștiinței care este deja recunoscută de noi ca fiind un început activ în viața sinelui și care unește schimbările individuale care au loc în sfera sinelui, și anume sistemul "al meu" Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI aspiratii Deocamdată, vom lăsa fără considerare rolul de nu-eu și vom studia în primul rând dependența reamintirii de factorii interni ai conștiinței "mea" Influența factorilor interni ai conștiinței asupra reproducerii este recunoscută într-o formă sau alta în majoritatea cazurilor chiar și de către acei psihologi care atribuie legii asocierii un rol major în viața psihică Astfel de factori interni includ, de exemplu, atenția Legile particulare de reproducere de mai sus sunt adesea completate de următoarele două: dintre stările asociate cu starea prezentă, cea care a atras mai multă atenție în trecut are șanse mai mari de reproducere; Dintre statele aflate la îndemână, cea asupra căreia se concentrează cel mai mult atenția are cea mai mare putere de reproducere Alături de atenție sunt foarte des menționați factori precum interesul, colorarea emoțională, aspirațiile etc ideea va evoca prin asociere o idee obișnuită, recentă, vie sau similară emoțional" j Geffding evaluează, de asemenea, influența interesului și a emoțiilor asupra reproducerii în același mod Chiar și Qian, în Psihologia sa fiziologică, admite că tonul senzual al reprezentărilor este chiar mai important decât intensitatea în alegerea asociativă și remarcă mai departe: "pe scurt, reprezentărilor care ne afectează au prioritate") Despre unul dintre acești factori interni, și anume atenția, s-a spus deja că ea intră în toate stările mentale "mei" și conține aspirațiile "mei"; în special, s-a subliniat deja că în procesele de amintire, nu doar o idee reproductivă, ci și reproductibilă, idee care iese la iveală în conștiință, ca ceva "dat", gata, poate intra în sfera "mei" afirmă numai în măsura în care atenția este concentrată asupra ei, adică pentru că dorim să o percepem) Prin urmare, legile formulate mai sus *) Vezi James, Psihologie, trad I Lapshina, ed I, p - i̋ı) Psihologie fiziologică, ed a II-a, p -) Vezi "Q fil ", carte , "Doctrina

voluntaristă a voinței", , Întrebări de filosofie, carte $ - Biblioteca "Runivers" N l despre s la ï și dependenta reproducerii de atentie, este necesar sa o completam cu urmatoarea lege, inca nenotata in psihologie: dintre starile asociate starilor actuale se reproduce cea asupra caruia se concentreaza in principal atentia Întrucât statul "meu" nu poate exista fără atenția "mea" și întrucât atenția nu este forțată doar de condițiile externe, ci depinde întotdeauna și de interese, de aspirații mai inițiale, această lege nu poate fi pusă la același nivel cu alte legi : nu functioneaza "ceteris paribus", ci independent de aceste alte conditii De exemplu, oricât de des se repetă o idee în trecut, oricât de intensă ar fi ea etc , ea nu se reproduce în conștiință dacă interesele ego-ului își concentrează atenția asupra altor idei, chiar dacă acestea se repetă rar si de putina intensitate Prin urmare, legea asocierii ideilor nu este deloc în contradicție cu legea mai sus menționată a ordinii fenomenelor mentale, conform căreia fiecare fenomen al vieții spirituale "mei" este condiționat, în primul rând, de mediul extern și de fostul " experiențele mele" și, în al doilea rând, prin aspirațiile "me" Așa are loc apariția de noi schimbări conform legii asociației Condițiile externe pregătesc în pragul conștiinței vaste grupuri de stări mai mult sau mai puțin adiacente numerarului, iar aspirațiile predominante determină care dintre aceste idei pregătite va intra în cercul stărilor "mei" de conștiință, astfel încât reproducerea în majoritatea cazurilor ь este un act volitiv extern sau un act psiho-reflex) Deoarece această alegere nu este deloc determinată de gradul de contiguitate dintre stările emergente ale conștiinței, este foarte posibil ca în multe cazuri contiguitatea să nu joace deloc niciun rol, ci să existe doar pentru că toate stările din sufletul nostru și toate fenomenele din lumea sunt mai mult sau mai puțin învecinate Cu toate acestea, nu vom insista asupra acestei idei, deoarece ar fi prea greu să o dovedim și, între timp, în scopurile muncii noastre, nu este necesar Nu este doar alegerea unei idei pe care să se concentreze Vezi secțiunea anterioară a acestui capitol) Vezi "Q fil ", carte "Doctrina voluntară a voinței", II, Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI atenția este condiționată de activitatea intenționată a eului, și nu de condițiile externe, în foarte multe cazuri aceste condiții externe în sine, la o examinare mai atentă, se dovedesc a fi deloc exterioare, ci evenimente interne, produsul activității cu scop Astfel, de exemplu, contiguitatea este în multe cazuri Este necesar să se distingă contiguitatea evenimentelor din lumea exterioară de contiguitatea din lumea interioară: aceasta din urmă nu este deloc o copie exactă a primei, ci este obținută prin eșantionarea din marea vastă a realității prezente a unui anumit grup limitat de fenomene care prezintă interes pentru persoana care percepe Astfel, ceea ce este adesea la distanță contiguu în lumea exterioară devine direct contiguu în mintea observatorului Mai mult, această contiguitate nu este deloc un atașament extern al unei stări psihice față de alta: conținutul fiecărei percepții, precum și serii succesive de evenimente din viața mentală, formează întotdeauna o unitate strâns legată; este adevărat că un număr imens de conexiuni într-o astfel de unitate sunt întotdeauna "date", și despre ele vom vorbi mai târziu, dar nu puține dintre ele apar ca urmare a unei sinteze produse în mod activ și constituie produsul unei act tipic intenționat De exemplu, dacă în timpul unei furtuni proprietarul se uită la barometru și observă cât de mult s-a scufundat, aceste două idei se dovedesc a fi adiacente și unite, nu pentru că obiectele corespunzătoare sunt mai adiacente decât toate

celelalte - perdelele din birou unde barometrul atârnă, într-o anumită măsură învecinat cu furtuna, dar pentru că în mintea observatorului citirea barometrului și furtuna sunt direct legate între ele În asemenea cazuri, asocierea este rezultatul asocierii, care de foarte multe ori se referă chiar la numărul de acte volitive recunoscute; de exemplu, când memorăm cuvintele unei limbi străine, comparăm în mod deliberat cuvintele limbii noastre materne cu cele străine în toate modurile posibile, căutând în dicționar, citind, pronunțându-le și notându-le unul lângă celălalt După cum am menționat deja mai sus în capitolul despre voință, de foarte multe ori sinteze, analize etc , produse ale actelor volitionale, produse inițial de activitatea "mea", apar ulterior în conștiință ca ceva "dat", produs undeva în afara mea (poate în centrele inferioare) Exact la fel se observă în cazurile de asociere, asociere de prezență Biblioteca "Runivers" N L O S S K ÍI conținutul său divers de conștiință în unitate: această unitate este ulterior restaurată undeva în afara sinelui și din ea, prin concentrarea atenției, sunt selectate acele elemente care se dovedesc a corespunde unor noi scopuri, noi interese și sunt aduse în sfera " al meu" afirmă Prin urmare, asocierea este un act extrem de oportun: în virtutea unei relații necunoscute între eu și nu-eu, ea pregătește materialul care facilitează activitatea eu O mare adaptabilitate la viață ar trebui să se distingă prin acel sine, care are capacitatea de a asocia cel mai mare număr posibil din cele mai diverse stări cu o asemenea forță încât mai târziu să fiu pregătit în pragul conștiinței cu cea mai mică ocazie (de exemplu, în ceea ce privește percepția) serii complexe, complet formate de astfel de stări, ca ceva "dat", astfel încât îmi rămâne doar o sarcină relativ ușoară să aleg dintre aceste stări pe cele potrivite și, concentrând atenția asupra lor, să le introduc în cercul " al meu" afirmă Această oportunitate a asocierii este evidentă mai ales în acele cazuri în care nu există elemente ale trecutului unite deosebit de strâns, ci cele mai necesare activităților viitoare, de exemplu, dacă se asociază scopuri și mijloace, fenomene similare, stări intense cele mai remarcabile, diferite cel mai mare ton senzual etc Exact asta se observă în realitate Dacă asocierea este o activitate cu scop, transferată ulterior undeva dincolo de sine, precum reflexele și actele automate, atunci nu ar fi surprinzător dacă s-ar dovedi că la persoanele cu o facultate de asociere foarte dezvoltată, stabilirea sintezei în mulți, cel puțin , cele mai simple cazuri, se află tot în momentul percepției undeva în afara sinelui (cum este posibil acest lucru, despre asta vom vorbi în capitolul "Personalitate") Și, de fapt, în mintea unui adult, astfel de grupuri de obiecte precum un șofer de taxi cu trăsura și calul său, un regiment de soldați, un acoperiș, ferestre, pereți și un pridvor al unei case, melodia unui cântec popular, auzit în mijlocul zgomotului străzii, ies imediat în evidență față de alte obiecte adiacente, deja în percepția "datului" ca un întreg unitar; prin urmare, în astfel de cazuri, asocierea inițială Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI realizarea are loc undeva în afara sinelui, iar reproducerea unor astfel de asocieri este cu atât mai mult în afara sferei eului Astfel, un depozit vast de materiale pentru activități ulterioare, combinații de scopuri și mijloace, serii lungi de fenomene similare și altele asemenea unui grup, pot fi pregătite fără nicio cheltuială de energie din partea ego-ului Multe, deși cu siguranță nu toate cazurile de asociere prin similitudine pot fi explicate și printr-o astfel de asociere Ne este extrem de util să ne amintim fenomene similare între ele, deoarece alegerea mijloacelor pentru

atingerea obiectivelor este extrem de facilitată de aceasta Daca nu avem la indemana un ciocan cu capatul furculit pentru a scoate un cui, o putem face cu un cutit; dacă nu există riglă, o puteți înlocui cu legarea unei cărți etc În general, în orice caz, atunci când mijloacele utilizate în mod obișnuit pentru atingerea scopului sunt absente, trebuie doar să amintiți un număr de obiecte similare cu acesta , iar printre ei va fi imediat ceva destul de potrivit pentru a atinge același obiectiv Prin urmare, trebuie să avem tendința de a acorda atenție obiectelor similare și de a le asocia în grupuri speciale Această înclinație, de altfel, se dezvăluie în plăcerea care vine din găsirea asemănărilor între diferite obiecte Un mare număr de ghicitori, ghicitori și probleme de glumă sunt construite pe această tendință În studierea taxonomiei plantelor și animalelor, capacitatea, fără ajutorul unui determinant, de a stabili corect familia sau chiar genul căruia îi aparține o anumită specie, este o sursă de mare plăcere Cu privire la exemplele de mai sus de asociere prin asemănare, se poate obiecta că aceste cazuri sunt relativ extraordinare, în timp ce asocierea prin asemănare este un fenomen extrem de frecvent Ca răspuns la aceasta, ar trebui să ne amintim un caz neobișnuit de comun de asociere prin asemănare Fiecare act de recunoaștere, așadar, orice percepție, orice conștientizare, a unui obiect extern sau a unei stări interne, ca fenomen "acest particular", este posibilă numai pe baza diferenței, iar orice diferență este posibilă doar prin găsirea atât a asemănărilor, cât și a deosebirilor Dacă da, atunci orice asociație de state recunoscute trebuie să fie Biblioteca "Runivers" n l o s s k y condus de drum si asociind prin asemanare si contrast *) Foarte des, sub influența asemănării, în minte apar idei, care nu au fost niciodată văzute una lângă alta, prin urmare, nu ar putea servi drept material pentru asociere După cum este bine cunoscut, în astfel de cazuri, asocierea prin similitudine poate fi redusă la asociere prin adiacență, dacă stările similare sunt complexe Dacă o stare este alcătuită din părți abc și cealaltă parte din ade, atunci după starea abc ne putem aminti ade deoarece a este asociat prin contiguitate atât cu be, cât și cu de În cele din urmă, trebuie remarcat că asocierea prin asemănare este adesea mediată de sentimente, dispoziții și aspirații; dacă le luăm în considerare, atunci astfel de reproduceri se reduc din nou la asociere prin contiguitate Aceasta include, de exemplu, un astfel de caz: admirând peisajul într-o zi cețoasă de toamnă, experimentăm o dispoziție mistică complexă și după aceasta ne amintim picturile artistului, care se remarcă prin același ton sumbru și incertitudinea siluetelor și evocă un aspect similar starea de spirit mistică Nu toate cazurile de asociere prin similaritate pot fi reduse la asociere prin contiguitate și, la rândul lor, nu toate asocierile prin contiguitate sunt precedate de o asociere datorată eului uman În conformitate cu starea prezentă, în pragul conștiinței se înghesuie întotdeauna un număr nenumărat de idei cele mai diverse, legate de prezent uneori foarte îndepărtat; este greu de admis că toate astfel de conexiuni au fost pregătite printr-o asociere anterioară care este produsă de eul uman O astfel de apariție a trecutului în pragul conștiinței "mea" ar trebui mai degrabă explicată printr-o proprietate universală a lumii, de exemplu, totalitatea și unitatea conștiinței lumii, o întregime care atinge asemenea dimensiuni încât împreună cu partea întreg este întotdeauna dat, chiar dacă în stare embrionară Din acest punct de vedere, asocierea produsă de eul uman este doar un caz special al integrității conștiinței lumii *) Cu toate acestea, nu avem dreptul să exprimăm o astfel de ipoteză și nu avem deloc nevoie de ea, Vezi

articolul "Conștiință și cunoaștere" Întrebare Phil tsn) Vezi Geffding, Eseuri în psihologie, ed a -a, p Biblioteca "Runivers" Fundamentele DOCTRINEI PSIHOLOGIEI ? căci întrebarea ce se întâmplă în afara eului, cum este pregătit materialul "dat", format din elemente mai mult sau mai puțin adiacente, nu ne preocupă deloc în această lucrare Referirea la totalitatea conștiinței lumii și chiar referirea la asociere - produsă anterior de sinele uman, a fost făcută numai cu scopul de a ilustra cumva și acea latură a procesului de reproducere, care are loc în afara eului uman; în caz contrar, discuțiile despre partea procesului care depinde de sine pot părea prea vagi Sarcina noastră a fost pe deplin rezolvată deja când am arătat că apariția ideii reproduse în conștiința "mea" nu este determinată numai de circumstanțe externe, că ele pregătesc cumva materialul "dat" și pătrunderea lui în conștiința "mea" este în întregime condiționată atenția mea, adică interesele "me" Rămâne să analizăm câteva cazuri mai particulare, parcă ne-ar infirma, parcă ar indica că, cel puțin uneori, condițiile exterioare, de exemplu, repetarea extrem de frecventă a unei idei în trecut, determină complet pătrunderea acestei idei în "a mea" "conștiință, indiferent de interesele "me" și chiar în ciuda acestora Dacă un student timp de două sau trei săptămâni se pregătește cu încăpățânare pentru un examen de chimie organică, atunci după examen poate fi asediat mult timp de fragmente de amintiri legate de această știință, iar acest fenomen capătă uneori un caracter patologic: doar pentru a pronunța un cuvânt, chiar și de departe asemănător cu un termen de chimie, astfel încât acest termen apare imediat în minte, de exemplu, cuvântul "pâine" este imediat urmat de amintirea "clorului" Asemenea amintiri pot fi aproape constant în pragul conștiinței, astfel încât orice încercare de a gândi la ceva începe cu apariția unor astfel de idei persistente în minte Desigur, asta nu înseamnă deloc că apariția lor nu este un act intenționat Scopul nu trebuie confundat cu oportunitatea, adică cu o bună alegere a mijloacelor Când ne gândim la orice gând, pe punctul de a răspunde la o întrebare etc , toate aceste activități încep aproape întotdeauna cu o căutare grăbită a materialelor potrivite, Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th fragmente haotice de gânduri, asupra cărora conștiința se oprește pentru o clipă, dar le părăsește imediat pe multe dintre ele, deoarece se dovedesc a fi nepotrivite În multe cazuri, gândurile cele mai pregătite de condiții externe, de exemplu, repetarea frecventă, să stea pe deplin formate în pragul conștiinței, poate atrag atenția în sine doar pentru că sunt pe deplin dezvoltate, astfel încât cea mai mică abatere în direcția lor este destul de suficient pentru ca ei să intre în conștiința "mea", iar în momentul căutării și dificultăților, cineva le acordă involuntar măcar o fracțiune de atenție în speranța de a găsi ceva potrivit La fel, dacă cade o lampă și ia foc kerosenul, cei prezenți, derutați, încep sau, cel puțin, urmează să arunce în flacără tot ce-i vine la îndemână În cele din urmă, ni se poate obiecta în continuare că însuși eforturile, chiar și eforturile în actul atenției apar în conformitate cu legile asocierii Este într-adevăr necesar să fim de acord cu aceasta, dar numai într-o anumită măsură, tocmai în măsura în care eforturile complexe foarte dezvoltate sunt recunoscute, ele conțin idei, amintiri etc , i e necesită prelucrare prin comparare, deosebire, reamintire și, după o astfel de prelucrare, ele se formează nu numai din "a mea", ci și din stările de conștiință "de date" Așa este, de exemplu, dorința de a aranja frumos mobilierul într-o cameră după un anumit plan Asemenea străduințe în forma lor terminată constituie, ca orice stare recunoscută, un fenomen secundar în viața

sufletească, dezvoltându-se după strădania inițială mai simplă, mai simplă, necunoscută pentru un întreg frumos Multe obiective dificile pot fi atinse numai cu ajutorul aspirațiilor astfel procesate; în măsura în care această prelucrare se bazează pe experiența trecută și necesită rememorare, deci eforturile în sine, în forma lor finală, diferențiată, pot fi supuse legii asocierii Mai corect ar fi, desigur, să spunem că nu aspirațiile în sine sunt supuse legii asociației, ci elaborarea reprezentărilor care exprimă conținutul aspirațiilor Întrucât ne cunoaștem efortul numai atunci când acest act de recunoaștere a ei este finalizat, nu facem distincție între aceste două etape de dezvoltare a efortului și, prin urmare, suntem în pericol de a transfera însuși efortul acelor legi care se supun Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI act de recunoaștere a aspirației Acest pericol este sporit și mai mult de faptul că suntem înclinați să includem în domeniul efortului și acte interne mai complexe care decurg dintr-o efort inițial vag; de exemplu dacă, în urma unei vagi înclinații, de a face o surpriză plăcută unui prieten cu ocazia zilei onomastice, îi vine imediat în minte un mijloc ingenios pentru atingerea acestui scop, atunci este de la sine înțeles că inventarea unui mijloc este supusă legea asocierii ideilor, dar dependența de materialul amintit se extinde doar la actul de a găsi un mijloc de satisfacere a atracției vagă inițiale, și nu la această atracție în sine Un efort recunoscut poate fi adesea obiectul amintirii și, în consecință, poate apărea conform legii asocierii ideilor Totuși, efortul amintit nu este deloc o dorință reală, o dorință Cu toate acestea, ea poate da cu ușurință naștere unei eforturi reale, iar această împrejurare este cel mai propice pentru ideea că eforturile în sine sunt supuse legii asocierii ideilor Inconsecvența acestui gând devine imediat clară dacă comparăm amintirea unor străduințe învechite (care acum nu servește drept prilej pentru trezirea unei străduințe reale) cu o dorință vie, reală; a dori și a-ți aminti a dori înseamnă a experimenta două stări mentale la fel de diferite precum percepția actuală a Catedralei Sf Isaac și amintirea acesteia A spune că dorința actuală este o reproducere a dorințelor trecute, care decurg din asocierea ideilor, este ca și cum ai spune că percepția prezentă apare prin reproducere Pe lângă această obiecție, bazată pe diferența dintre o dorință reprodusă și o dorință reală, se poate face referire și la fenomenul morții aspirațiilor Oricât de des se repetă un efort, oricât de intens ar fi acesta, nu contează dacă este supraviețuit, de exemplu dacă scopul este pe deplin atins, el moare și nu poate fi reînviat decât ca o amintire sau ca o străduință "dată", dar nu ca efort "meu" De exemplu, dacă un om de știință care a scris un eseu și îl tipărește timp de un an întreg merge la tipografie cu mare interes, urmărind tipărirea ilustrațiilor etc , atunci cât de des Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th și oricât de intens s-a repetat în trecut dorința de a vizita tipografia, acestea dispar imediat de îndată ce lucrarea este complet terminată Un bun exemplu de acest gen îl găsim în Sonata Kreuzer a lui Tolstoi Iozdnyshev a vrut foarte des să se sinucidă din ură față de soția sa, dorind să o scuture, să-i provoace o mare suferință După ce a rănit-o grav, se duce în biroul lui, ia un revolver, își dă seama că sinuciderea este necesară, dar simte că acum nu mai are nici cea mai mică dorință de a se sinucide Dacă orice reproducere se bazează pe material "dat", pregătit la pragul conștiinței în conformitate cu legea asocierii, dar alegerea finală din acest material a acelor elemente care cu adevărat ar trebui să apară în conștiința "mea" depinde de interesele "mei" , și în special la

"atenția mea ", este de așteptat ca diferențele individuale în domeniul reproducerii și al memoriei în general să fie extrem de mari, atât între persoane diferite, cât și la aceeași persoană în raport cu diferite obiecte; între timp, studiile experimentale arată că există dependențe relativ uniforme ale reamintirii de diverși factori externi Cu toate acestea, o examinare mai atentă a acestor studii arată că ele nu contrazic deloc opiniile dezvoltate aici Psihologia experimentală nu poate întreprinde studiul fenomenelor de rechemare în toată complexitatea lor concretă Evidențiază o latură, un factor al fenomenului investigat și îl studiază cu ajutorul unei simplificări artificiale a realității În acest caz, factorii obiectivi sunt studiați în primul rând, deoarece ei sunt cel mai ușor de luat în considerare, dar semnificația factorilor individuali subiectivi nu este deloc negata: dimpotrivă, ei sunt aduși cu grijă la egalitate în diverse comparabile cazuri, deoarece fără această precauție seria de experimente se dovedește a fi incomparabilă Să ne referim, de exemplu, la studiile lui Müller și Pilzecker asupra memoriei, care, printre altele, au determinat dependența reamintirii de numărul de repetări în timpul memorării Pentru memorare, au luat șiruri de silabe fără sens; lipsa de sens este necesară pentru ca toate silabele să fie reprezentate   subiectul de testare același grad de interes Era necesar să se citească aceste silabe, lipite pe un tambur care se rotește uniform, cu aceeași atenție, petrecând același timp pe fiecare silabă și, dacă se poate, ne gândindu-ne la ele în intervalul dintre memorare și reproducere În timpul lecturii s-au făcut accentuări trohaice pe silabe (una silabă cu accent, cealaltă fără accent); la ceva timp după citire, subiectului i s-au arătat silabele citite cu accent, astfel încât să-și amintească de următoarea silabă fără accent Numărul de silabe rememorate corect, viteza de reproducere etc , caracteristicile reamintirii se dovedesc a depinde de numărul de repetări în timpul memorării Acest rezultat nu contrazice deloc afirmația noastră că trecerea unei idei în sfera conștiinței "mei" depinde în întregime de aspirațiile "mei" Dar, bineînțeles, cu egalitatea relativă a condițiilor subiective de rechemare, ar trebui detectată și influența factorilor obiectivi Totuși, chiar și aici, influența factorului obiectiv se dezvăluie doar datorită unei alte simplificări a observației, a cărei necesitate confirmă în mod special opiniile noastre Dacă avem dreptate, atunci amintirea este întotdeauna alegerea ideii necesare dintre ideile "date" pregătite în pragul conștiinței ; în consecință, orice amintire este o căutare, care duce la un rezultat de succes, de obicei nu imediat; dacă cercetătorul ar ține cont de primele etape ale căutării, atunci fiecare caz de reamintire s-ar dovedi a fi atât de particular încât ar fi aproape imposibil să se stabilească o legătură între amintirea și numărul de repetări ale unei idei în trecut Când unui subiect i se arată una dintre silabele pe care le-a citit, de obicei nu își amintește deloc imediat următoarea silabă: foarte des la început se amintește doar locul în care se află silaba sau se amintește întreaga serie corespunzătoare de silabe și reconstruind-o se obtine silaba dorita; uneori, pentru a reaminti silaba, se fac mișcări ale buzelor, în unele cazuri se reamintește în primul rând că silaba dorită este printre cele ușor de pronunțat, că arată ca un fel de cuvânt cu sens etc ; de foarte multe ori sunt amintite mai întâi alte silabe, dar subiectul   știe că nu sunt necesare și scotocește prin memorie până găsește silaba potrivită Dacă aici] adaugă și diverse sentimente care însoțesc acest proces de căutare, tot

felul de armonii de genul celor descrise de James etc , atunci etapele inițiale ale retragerii se vor dovedi a fi infinit variate și, în același timp, această diversitate se va dovedi a fi de nedescris, nesupusă unei contabilități exacte Prin urmare, în scopul cercetării experimentale, este necesar să se simplifice și mai mult sarcina, și anume, să se lase deoparte ceea ce apare în conștiință imediat după recunoașterea silabei indicate și să se noteze doar rezultatul final al căutării, adică noroc sau ghinion Nu este surprinzător dacă realitatea astfel simplificată nu dă nicio indicație despre însuși mecanismul rememorării, despre cel mai important factor activ al ei, și anume al străduințelor "mei" V Personalitate Concepte de spirit, personalitate și sine Întregul conținut al conștiinței individuale, sau mai bine zis, chiar și fiecare fenomen din ea, poate fi împărțit în două laturi, în "a mea" și "dată mie" Până acum, prin cuvântul I am înțeles pur și simplu totalitatea stărilor "mei" de conștiință, dar acum este timpul să dăm un sens mai special acestui termen De obicei, acest cuvânt denotă nu cutare sau cutare grupă de stări de conștiință, ci un principiu superior, admis ipotetic pentru a explica unele proprietăți speciale ale vieții mentale "mei" Cu toate acestea, urmând tendința fenomenalistică generală a științei moderne, termenul I poate însemna și stările "mei" de conștiință sau părți ale acestora, deoarece diferă prin unele proprietăți speciale Vom construi definițiile noastre în așa fel încât să corespundă tendințelor fenomenale ale cercetării empirice moderne Proprietăți speciale ale totalității stărilor "mei" de conștiință, care merită să fie exprimate într-un concept special *) Millier und Pilzecker, Experimentelle Beitrage zur Lehre vom Gedàchtnìss, S - Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI esenţa unităţii şi a activităţii creatoare a acestor state Ambele proprietăți sunt limitate la aspirațiile "mei" Schimbările din viața "mea" sunt întotdeauna cauzate de aspirații, iar aceste aspirații nu sunt izolate, ci se provoacă unele pe altele, formând sisteme în care legăturile derivate sunt mai originale, ca mijloc pentru un scop În consecință, aspirațiile sunt de fapt nu numai un principiu activ, ci și un principiu care leagă stările "mei" într-un tot sistematic Prin urmare, vom desemna prin termenul I sistemul aspirațiilor "mei" Cursul de dezvoltare a conștiinței de sine confirmă faptul că cuvântul i denotă principiul activ unificator în conștiința individuală x) Întrucât este dificil să se facă distincția între conținutul conștiinței dat și produs de noi, cuvântul I a desemnat inițial nu numai aspirații, ci și schimbările pe care acestea le provoacă (gânduri, emoții etc) și chiar corpul, adică acea parte a lumii exterioare care este cea mai dependentă de activitatea noastră; ulterior, corpul nu mai este inclus de noi în sensul cuvântului eu: începem să numim doar actele noastre și conținutul lor mental ca fiind eu al nostru În același timp, stările mentale care se desfășoară la periferia conștiinței nu sunt, de asemenea, incluse în sfera sinelui Dacă la periferia conștiinței fulgeră, fără să lase urme, complet "împotriva voinței noastre, vreun gând rău, abia format, ne simțim atât de nevinovați în el, nu ne atribuim eului nostru așa cum facem o crampe la picior În cele din urmă, într-o introspecție ulterioară, este nevoie de a face o distincție și mai profundă în conținutul rămas al sinelui Conținutul actului (percepție, gândire, imagine a fanteziei) pare a fi ceva mai îndepărtat de sine în comparație cu aspirațiile care au dat naștere acestor acte Dacă cineva își mijește ochii pentru a privi scrisoarea altcuiva sau își ciulează urechea pentru a asculta conversația altcuiva, atunci pentru a-l caracteriza, nu-mi pasă dacă a

văzut sau a auzit ceva, dar ceea ce contează este ceea ce a vrut să vadă și auzi Dacă ne oprim în acest stadiu al introspecției, atunci prin cuvântul I trebuie să înțelegem totalitatea aspirațiilor întâlnite în conștiința individuală *) Vezi Wundt Eseu de psihologie, tradus ed Grota, p Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și Totuși, nu ne putem opri nici aici: aspirațiile, poate, sunt cel mai aproape de mine, dar ele nu constituie încă eul în sine: despre fiecare dintre ele separat, spunem "aspirația mea", dar nu "eu sunt aspirație" Deci, în spatele aspirațiilor "mei" sau printre ele, trebuie încă să găsim un sine diferit de ele În îndeplinirea acestei sarcini, nu putem ajunge decât la un rezultat foarte nedefinit, și anume, suntem forțați să ne limităm la a afirma faptul că toate eforturile mele sunt recunoscute ca fiind legate de unul și același centru mai nedefinit; cu alte cuvinte, ei, și odată cu ea schimbările aduse de ei, constituie o unitate, imediat recunoscută ca unitate Anumite grupuri de eforturi, care se raportează între ele ca mijloace către scopuri, sunt deosebit de strâns unite și sunt imediat recunoscute ca fiind condiționate de efortul inițial care le stau la baza De aceea, se poate spune că fiecare I este exprimat ca o unitate a mai multor inițiale eforturi, din care urmează o serie de eforturi derivate Este posibil ca aceste eforturi inițiale recunoscute să constituie și o unitate, și pentru că sunt eforturi derivate care decurg din orice efort neidentificat, cel mai profund "meu" Aparent, sunt ceva mai înalt decât eforturile individuale; totuși, pentru cunoștințele noastre este mai aproape la nesfârșit și se exprimă pentru noi doar sub forma unei unități de aspirații și a schimbărilor corespunzătoare Prin urmare, ne rămâne doar să studiem proprietățile acestei unități Proprietatea cea mai remarcabilă a acestei unități este independența ei relativă, neproducția, în sensul că nu este suma elementelor sale (reprezentări, sentimente etc), că elementele ei nu există înaintea ei: nu ia naștere ca o grămadă de pietre, care este alcătuită din părți care anterior se aflau separat Noi membri în unitate nu mă alătur din afară, ci par să devină din această unitate însăși, deși cu participarea influențelor externe, astfel încât în ea întregul există înaintea părților Această idee este confirmată în detaliu de întregul capitolul anterior, în care se arată că orice schimbare în viața mea, chiar x) Vezi cap IV Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI și decurgând din fenomene exterioare, are loc o reacție a sinelui, datorită naturii sale interioare, aspirațiilor sale Și de aceea este posibilă unitatea sinelui: ea poate fi păstrată numai dacă factorii externi ai schimbării nu joacă același rol cu cei interni, dacă eul nu reacționează la nicio ocazie exterioară, ci numai la aceea care corespunde naturii sale și doar așa cum se potrivește firii sale Desfășurarea vieții sinelui din natura sa interioară este tulburată doar în cazuri rare, tocmai atunci când apare o schimbare pe bază de străduințe, pe care le-am numit forțat *) Cu toate acestea, tocmai aceste cazuri excepționale, a căror explicație o vom căuta la sfârșitul acestui capitol, sunt cele care ne subliniază ideea că eul nu este derivat din elementele care intră în el, că aceste elemente iau naștere din sine și nu adunați sinele De fapt, schimbările care intră cu forța din exterior nu constituie deloc ceea ce numim eul nostru, ele sunt recunoscute ca fiind ceva ce perturbă cursul normal al vieții eului și provoacă rezistență, terminând mai devreme sau mai târziu în victoria ego-ului Ca răspuns la considerațiile despre dependența reacțiilor eului de natura sa internă, se spune adesea că natura internă în sine s-a conturat treptat sub influența condițiilor externe, sub forma eredității (influența organizării părinților)),

educație, climă, hrană etc Prin urmare, deși schimbările în Iul dezvoltat și sunt determinate în principal de un factor intern, totuși aceasta nu indică independența și neproductivitatea sinelui și reacțiile care alcătuiesc viața lui: originalitatea reacțiilor sale este rezultatul unei combinații deosebite de influențe externe anterioare Totuși, cei care obiectează în acest fel pierd din vedere faptul că influențele anterioare, din câte cunoaștem viața eului pe baza experienței, au cauzat schimbări în sine, nu de la sine, ci atunci când se confruntă cu un factor intern și în consecință cu acesta În consecință, reacțiile eului dezvoltat depind într-adevăr de trecutul său, dar prin cuvântul trecut trebuie să se înțeleagă nu totalitatea condițiilor exterioare, ci totalitatea experiențelor interne care, este adevărat, apar x) Vezi "Doctrina voluntară a voinței", II, i "Problemele lui Phil ", Cartea Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th Kali despre condițiile exterioare, dar avea un fel de forgia, în funcție de aspirațiile sinelui Deci, de exemplu, doi copii pot fi supuși nedreptății și tratamentului crud în copilărie, dar reacțiile lor la aceste influențe pot fi atât de diferite încât unul va ieși ca un ticălos notoriu, iar celălalt un sfânt Nu ne putem nega aici plăcerea de a da o expresie figurată acestui gând din articolul lui Heffding "Ueber Wiedererkcniien, Association und psy-chische Activitat": "Ca corpuri cerești ale sistemului nostru solar, conform ipotezei canto-laplaciane, când s-au desprins de marea nebuloasă, așa că viața noastră conștientă - în momentul în care se trezește din întunericul neluminat de conștiință - începe cu o activitate în conformitate cu legile cărora le este supusă și ulterior Începe cu predispoziții care nu numai că determină ce poate ieși mai târziu din el, dar îi conferă și o anumită independență în raport cu influențele externe Dezvoltarea nu începe cu odihna absolută, ci trece de la forme mai elementare la forme de activitate mai complexe Diferențele individuale se bazează pe gradul de activitate și direcția în care se mișcă de la bun început A nu fi de acord cu acest raționament înseamnă a afirma că toate tipurile de condiții, cum ar fi oxigenul, carnea, cafeaua etc , au într-o anumită măsură o activitate independentă, nederivată, cu excepția doar a eului, care este inițial complet pasiv și reacționează după aceea numai în conformitate cu ceea ce condițiile externe i-au pus Mai exact, asta înseamnă că inițial nu am existat deloc (de aceea era absolut pasiv), iar mai târziu a apărut ca o sumă de fenomene care se referă la diverse unități substanțiale (nederivate) (de exemplu, la diferite celule) a corpului) și, la rândul lor, constituie împreună o anumită unitate, totuși, această unitate nu este substanțială (nu nederivată din părțile sale), ci formată extern, asemănătoare, de exemplu, cu unitatea unei dispute într-o societate științifică , în sensul că fenomene separă, din J) Vierteljahrsschrift i'ür wiss Philosophie, XIV, III, p Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI care există o astfel de dispută sau un astfel de sine, aparțin unor substanțe diferite Exact așa privesc materialiștii asupra unității; această viziune decurge în mod necesar din temeliile viziunii lor asupra lumii și, prin urmare, deși contrazice conștiința directă și duce la exagerări, ei trebuie să se țină de ea Într-o poziție diferită se află psihologii care recunosc independența fenomenelor mentale Nicio considerație exterioară psihologiei nu-i împiedică să recunoască, în conformitate cu evidența directă a experienței, relativa neproducere a eului; prin urmare, pentru ei a nega această neproductivitate înseamnă a cădea în contradicții și exagerări, care nu pot fi scuzate de nimic În plus, ele urmează legea

universală a activității noastre cognitive și poate cea mai cunoscută realitate, conform căreia nici un singur fenomen nu ni se pare să existe în mod independent: fiecare dintre ele nu este doar cauzat de alte fenomene, ci pare să existe și în unele unitatea fenomenelor, care, ca unitate, este nederivată față de părțile sale, adică nu constă din ele, ci există înaintea lor, le poartă în sine Cu alte cuvinte, fiecare fenomen constituie o apartenență la o anumită substanță, întrucât sub cuvântul substanță știința empirică modernă, încercând să nu depășească ceea ce este dat în timp și spațiu, nu înțelege altceva decât o unitate relativ închisă și relativ nederivată a posibilului și fenomene reale Dacă fenomenele mentale nu sunt deductibile din cele fizice, atunci, conform acestei legi, ele trebuie să se dezintegreze în astfel de unități care pot fi numite substanțe spirituale În același timp, în raport cu unitatea sinelui, sunt posibile din punct de vedere logic două ipoteze: în primul rând, se poate considera unitatea eului ca fiind o substanță spirituală, care fie este absolut nederivată, fie intră, ca parte , într-o substanță spirituală superioară, de exemplu, există o unitate a unui anumit grup de activități ale subiectului absolut sau ea răsare dintr-o unitate egală, adică de la altul asemănător acestuia, un eu privat (în acest caz, în paralel cu poziția omnis cellula e cellula, s-ar putea spune: "fiecare eu este dintr-un eu"); în al doilea rând, pot fi considerat nu substanțial, ci prefabricat Întrebări de filosofie, carte $ Biblioteca "Runivers" d Hr l o s s k y unitate, și anume, a presupune că este alcătuită din unități spirituale mai simple, dar substanțiale incluse în ea ca întreg, sau din fenomene separate legate de unități spirituale mai simple sau mai complexe decât mine, substanțiale Această a doua ipoteză este extrem de inconsecventă Ea admite existența substanțelor spirituale, dar subsumează acestui concept nu eu, ci un alt grup de fenomene mentale Între timp, unitatea și independența relativă a vieții eului nostru este simțită mai viu de noi decât unitatea și independența oricăror alte grupuri de fenomene După cum se știe, mulți filozofi chiar sugerează că însăși ideea de substanță a apărut doar pe baza autoobservării și este aplicată altor fenomene nu numai ale lumii spirituale, ci și ale lumii fizice numai prin analogie, ca să spunem așa , prin intermediul teoretizării semi-conștiente Poate că această idee este greșită în ansamblu, dar în orice caz trebuie să fim de acord că în lumea fenomenelor spirituale eul nostru constituie singurul exemplu binecunoscut al unei unități continue relativ independente a fenomenelor spirituale; prin urmare, a dota astfel de proprietăți cu un alt grup de fenomene spirituale, care nu sunt date în experiența noastră directă într-o formă atât de completă, și a le nega eului nostru, aceasta înseamnă a contrazice cerințele de bază ale științei empirice Un psiholog care recunoaște independența vieții mentale în general poate accepta a doua ipoteză, cu excepția cazului în care se supune unor considerații teoretice secundare În cazul de față, astfel de considerații pot fi de două feluri În primul rând, în ciuda principiului independenței cercetării psihologice, un astfel de psiholog poate încă să se supună involuntar datelor psihofiziologiei, interpretate în spiritul materialismului și, sub influența lor, să nu considere eu, ci un grup mai simplu de fenomene mentale ca fiind un material substanțial unitate În al doilea rând, o atitudine sceptică față de substanțialitatea sinelui poate fi sugerată și de unele fapte care indică absența independenței complete a sinelui; printre altele, fenomenele nașterii și morții pot duce la o astfel de îndoială, deși nu sunt date în experiență directă sub formă de apariție sau completă

Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI distrugerea sinelui, dar sunt studiate doar printr-o metodă obiectivă, extrem de nesigură tocmai în acest caz extraordinar Nimic și a spune că există o mulțime de date care vorbesc împotriva independenței ego-ului Dar, până la urmă, nimeni nu ne obligă, nici măcar în științele lumii fizice, să înțelegem prin substanță o unitate absolut independentă, absolut închisă întrebarea este dacă nu este necesar să recunoaștem că Iul este o unitate derivată, care apare, de exemplu, dintr-un subiect absolut sau dintr-un alt asemenea eu O astfel de doctrină a independenței relative a sinelui și a derivației sale de la o unitate superioară este destul de răspândită în psihologia modernă Acesta, de exemplu, este urmat în diverse modificări de Lotze, Imm Germen Fichte, Remke, Hartmann, Paulsen, Wundt, Lipps Faptele legate de unitatea conștiinței sunt atât de complexe și se transferă atât de persistent din domeniul psihologiei în domeniul metafizicii, încât este imposibil să ne rezumam la a le considera dintr-un punct de vedere care se încadrează într-un singur concept Prin urmare, mulți psihologi moderni, care se ocupă de această problemă, disting între conceptele de sine și personalitate, suflet și sine etc Sensul acestor termeni și natura acestor distincții sunt încă departe de a fi stabilite Cu toate acestea, nu trebuie să intrăm în detalii Ne ocupăm de învățăturile de bază ale psihologiei voluntariste doar în măsura în care ele ghidează psihologia empirică; prin urmare, ne sunt suficiente două concepte, unul psihologic, corespunzător unității efortului dat în experiență, iar celălalt metafizic, corespunzător presupusului principiu superior care stă la baza acestei unități Primul concept îl notăm prin termenul de personalitate, iar al doilea prin termenii spirit, suflet, sine Cu toate acestea, vom folosi și acești ultimi termeni în locul termenului de personalitate, dar nu și invers Neînțelegerile nu vor apărea din aceasta, deoarece cu greu ne vom ocupa de conceptul metafizic al spiritului și relația acestuia cu personalitatea, ci vom studia *) Vezi Lipps Logic, p p Biblioteca "Runivers" n l o s s k y pentru a da doar o unitate relativ independentă de efort dat în experienţă Chiar și întrebarea dacă fiecare unitate individuală de aspirații, i e personalitatea, una dintre etapele de dezvoltare a spiritului corespunzătoare acesteia; astfel încât spiritul este etern, dar în diferite etape ale dezvoltării sale se exprimă sub forma unor personalități diverse, nu ne ocupă: să demonstrăm că o personalitate care apare și dispare în timp este o fază în dezvoltarea a ceva etern, nu avem deloc nevoie, din moment ce vorbind de neproducție și de independența personalității, ne referim doar la neproducția ei din elementele sale (reprezentări, sentimente etc) După cum am spus deja, doctrina sinelui pe care o dezvoltăm include doar aplicarea la viața mentală a conceptelor cu care operăm la fiecare pas atunci când discutăm despre lumea fizică Toate manifestările sale se despart pentru percepția noastră în unități substanțiale (nederivate din părțile lor) și fiecare nou membru al unei astfel de unități ia naștere datorită influenței externe, dar este determinat în esență de natura unității în care apare Cu toate acestea, cunoaștem lumea fizică doar fragmentar în comparație cu lumea eului nostru, așa că trebuie să ne așteptăm ca conceptul de substanță în psihologie să fie mai semnificativ decât în științele lumii fizice Și aceasta este într-adevăr așa: am numit-o nu pur și simplu unitatea fenomenelor, ci unitatea eforturilor; înseamnă că este unitatea activităților, și anume scopurile actelor rapide Într-un sens mai general, introducem involuntar un semn de activitate, generarea activă a fenomenelor în orice concept de substanță: avem

tendința de a considera modificările corpurilor sub influența influențelor exterioare și ca reacții ale corpului De obicei, o astfel de concepție despre lumea fizică este luată ca o manifestare a tendinței noastre spre antropomorfism și ei încearcă să o eradice în doctrina lumii fizice, iar apoi să alunge conceptul de activitate și din psihologie Poate că, în teoria lumii fizice, o astfel de direcție are temeiuri serioase, dar în psihologie duce la o greșeală: ignoră sentimentul de activitate sau îl face, ca și conceptul de forță în general, inexplicabile fără exagerare Restabilirea drepturilor acestor elemente importante ale oricărei viziuni asupra lumii și afirmând că sunt o substanță în mod direct Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI conștienți de toate stările sale ca actele ei efectuate de el în conformitate cu aspirațiile sale, noi, ca să spunem așa, încercăm doar să reintroducem antropomorfismul în antropologie Acești termeni indică deja legitimitatea întreprinderii noastre Doctrina individului ca unitate de aspirații, în forma în care a fost dezvoltată până acum, poate da naștere unei comparații cu cunoscuta scenă din comedia lui Molière, cu raționamentul medicului, care, întrebat de ce adoarme opiumul, a răspuns că opiu are, există o "capacitate de somn" Ni se poate spune că, urmând prescripția acestui medic, putem face față foarte ușor sarcinii de a explica fenomene În fața noastră se joacă o serie de evenimente, de exemplu, un criminal este arestat, dar mai întâi încearcă să sară pe fereastră, apoi scoate un revolver și trage; afirmăm că personalitatea criminalului conține dorința de libertate, dorința de a sări pe fereastră, de a trage revolverul, de a ținti și de a apăsa pe trăgaci, găsim în acest fel cauza tuturor acestor fenomene și ne sprijinim pe aceasta O astfel de prezentare comică a doctrinei pe care am prezentat-o ar fi nedreaptă În primul rând, marea diferență dintre "facultatea adormită" și strădaniile umane, la care ne-am referi de fapt întâmplător în acest caz, este că facultatea indicată de medic nu este un fapt nou, în comparație cu somnolența, ci doar descrierea aceluiași fapt de eutanasie pe cât posibil; dimpotrivă, străduința pentru libertate, efortul de a sări pe fereastră și chiar străduința de a apăsa pe trăgaci sunt fapte reale, de alt ordin decât săritul, apăsarea trăgaciului etc și, în plus, fapte care preced neapărat săritul conștient propriu-zis etc nu afirmăm deloc că unitatea aspirațiilor care alcătuiesc o personalitate este dată în întregime încă de la început, astfel încât criminalul, deja la naștere în lume, a simțit dorința să sară pe fereastră, să apese pe trăgaci, iar aceste aspirații s-au ascuns doar până în momentul în care situația a dat naștere reacției corespunzătoare Prin referire la efort, explicăm schimbarea și caracterul ei, dar după aceasta avem o sarcină mult mai dificilă de a explica de ce într-o anumită unitate a apărut așa ceva și Biblioteca "Runivers" n l o s s k y nicio altă aspirație Noul efort este un nou membru al factorului interior al schimbării în viața sinelui; în unitate, acești noi membri, noi eforturi, sunt condiționate de toate eforturile anterioare, împreună cu experiențele care le corespund Prin urmare, pentru a explica fenomene noi din viața unei persoane, este necesar să se studieze ordinea apariției noilor aspirații derivate, în funcție de unitatea vechilor aspirații și schimbări, cu alte cuvinte, pentru a afla legile ale schimbarea fenomenelor mentale Una dintre cele mai generale astfel de legi pe care am încercat să o stabilim în capitolul anterior Elemente nepersonale ("date") ale conștiinței individuale Am împărțit toate fenomenele conștiinței individuale în "ale mele" și cele date mie Legea universală, conform căreia fiecare fenomen este membru al unei unități

substanțiale, se realizează pentru elementele "mei" ale conștiinței individuale într-un mod extrem de evident și definit, în sensul că sunt imediat recunoscute ca rezultate ale activității de sine Ele constituie un sistem ordonat în care toți membrii depind unul de celălalt, iar unele dintre grupuri constau pur și simplu dintr-un lanț de obiective derivate adaptate unui scop inițial Să vedem acum cum se împlinește aceeași lege universală pentru aceste fenomene, adică fenomene "nu ale mele", care alcătuiesc lumea obiectelor date mie *) "Dat" include sau poate include întregul conținut al percepțiilor lumii fizice, și anume senzațiile și conexiunile dintre ele; în plus, senzațiile organice aparțin aceleiași zone și, în sfârșit, orice altă stare mentală, de exemplu, " fapte în mine", sau orice amintire, pe măsură ce iese gata făcută, ca ceva dat Se poate argumenta că totul mai jos, cel mai simplu din viața noastră spirituală (de exemplu, toate senzațiile) și, de asemenea, de obicei, tot ceea ce este mai înalt aparține acestei zone; de exemplu, exploziile bruște de gândire creativă *) Vezi cap I Doctrina voluntaristă a voinţei, "Vopr phil-υ, carte , p - , p   în momentul nașterii unei opere de artă sau a unei descoperiri științifice, ele sunt de obicei făcute ca și cum un geniu superior "dăruiește" imediat, inspiră, sub forma unei încurcături obscure, o cu totul nouă lume de idei; acestea sunt momente de inspirație În consecință, zona "mei" este formată din produse de valoare medie: construcții din cele mai simple elemente, precum și idei și imagini obținute prin elaborarea unui plan mai mult sau mai puțin conștient și nu deosebit de creativ din noi idei creative "dat" în momentul inspiraţiei Stările de conștiință "date" nu aparțin eului, nu aparțin subiectului, prin urmare, aparțin lumii obiective Astfel, conceptul nostru de lume obiectivă care există în afara mea diferă de conceptul general acceptat printr-o trăsătură extrem de semnificativă: prin lume obiectivă înțelegem nu numai stările mentale ale altor oameni care nu sunt date în experiența noastră, de asemenea, nu numai percepțiile despre lumea fizică, dar și stările mentale date mie, adică, nu aparțin în niciun caz domeniului lumii fizice Dacă luăm în considerare această lume mentală obiectivă dată în experiență și, de asemenea, dacă ținem cont de faptul că lumea fizică obiectivă dată efectiv în experiență aparține și sferei mentale (este descompusă într-un număr de percepții), atunci abisul de netrecut între subiectiv și obiectiv dispare complet: unele fenomene care sunt destul de la fel ca conținut (de exemplu, o dorință pasională de a bea un pahar de vin și de a-l bea), pot aparține acum lumii "mei" subiective, atunci la lumea obiectivă "dată mie", iar toată diferența în acest caz constă doar în faptul că în primul caz sunt colorate de sentimentul de apartenență ("aspirația mea" și actul "meu"), iar în al doilea caz sunt recunoscute ca "date" ("aspirație în mine" și "acționează în mine") Fenomenele lumii obiective, precum și stările "mei" de conștiință, nu par a fi separate, ci incluse într-o unitate substanțială Suntem foarte conștienți de existența unor astfel de unități în domeniul lumii fizice Se poate spune chiar că conceptul de substanță este supus inițial unei prelucrări filozofice tocmai în aplicarea sa în lumea fizică Cu toate acestea, acest mod de cercetare este greșit: lumea n l o s o k j d Ne sunt dat într-o formă mult mai completă și mai coerentă în interior decât lumea nu-eu Prin urmare, studiul sinelui trebuie să conducă la un concept de substanță mai bogat decât studiul lumii non-sinelui Și de fapt, studiind I, am găsit în ea i) o unitate derivată nu doar a fenomenelor, ci a activităților,) un principiu superior probabil, metafizic, care stă la baza unității

activităților,) scopul, ca un fel de cauzalitate a conceptului de substanță din lume, apoi treceți la lumea mentală obiectivă și, în sfârșit, la lumea fizică obiectivă dată în experiență Cu toate acestea, știința empirică modernă urmează de obicei o cale diferită Pierzând din vedere lumea psihică obiectivă pe care am indicat-o dată în experiență, ea exagerează diferența dintre fizic și psihic și construiește conceptul de substanță pentru lumea fizică, încercând în mod deliberat să renunțe la ajutorul psihologiei și să evite antropomorfismul Sărăcește conceptul de substanță și, în cele din urmă, îl limitează doar la un semn al unității nederivate a fenomenelor în timp, excluzând din el nu numai ideea unui principiu unificator superior, ci chiar ideea de activitate Un studiu epistemologic al percepțiilor lumii fizice, credem noi, poate arăta că aceste idei nu sunt deloc produsul antropomorfismului, că ele trebuie, pe baza experienței, să intre în orice concept de substanță Totuși, aici nu avem de-a face cu epistemologie, ci cu psihologie și, prin urmare, ne vom rezuma la ipoteza, utilă psihologiei, despre substanțele lumii obiective, pornind din lumea obiectivă mentală Observând o astfel de stare mentală ca "un act în mine" sau senzații organice, cum ar fi foamea, setea, senzații din interior, sentimente de oboseală, veselie etc , care sunt adesea urmate de "acțiuni în mine", nu se poate dar sunt de acord că deseori trăim aspirații și acțiunile care le urmează, în toate privințele asemănătoare actelor de voință "mei", cu singura excepție că sentimentul direct le leagă nu de eu, ci de ceva străin de eu-ul nostru, chiar și uneori localizându-le în organism Un bun exemplu de noțiune atât de vagă că unele stări ale conștiinței individuale nu aparțin eului "meu", ci unei alte substanțe, este în lucrarea lui Levitov Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI "Drumul stepei în timpul zilei", în povestea unui bețiv despre cum un "vierme beat" îl face să bea]) Psihopatologia poate da nenumărate exemple de acest gen; aici, de exemplu, sunt acele cazuri în care pacientul exprimă gânduri complexe sau realizează acțiuni complexe și asigură că acest lucru nu este făcut de el, ci de o altă persoană care s-a mutat în el Având în vedere analogia unor astfel de stări "de date" cu stările "ale mele", este firesc să presupunem că ele formează unități recunoscute direct (dar, desigur, nu întotdeauna identificabile) de un alt eu, ca "al meu", și corespunzătoare la aspirațiile "mei" celorlalte eu Întrucât am stabilit în sfera I singurul tip de cauzalitate - cauzalitatea intenționată și nu am găsit în noi înșine alte modele de cauzalitate, atunci suntem forțați în raport cu aceste fenomene mentale "date" sau să ne limităm la un studiu extern al relațiile lor în timp, așadar, să abandoneze construcția unei imagini coerente a lumii, sau să facă ipoteza de mai sus și să reducă la aceeași formulă, cel puțin, toate fenomenele mentale, pentru că nu numai "acțiunile din mine", ci și acelea fenomene pe care le-am numit "stări" în sensul propriu al cuvântului) , de exemplu, amintiri care apar gata făcute, tot felul de idei vagi care se înghesuie constant la periferia conștiinței, fluxuri de idei de "date" care izbucnesc rapid în momentul inspirației etc , ar trebui interpretate într-un mod similar Ele se aseamănă mai puțin cu "actele mele" volitive decât cu "acțiunile din mine", deoarece în ele nu se pot observa "aspirații în mine" clar exprimate, dar în alte privințe sunt organizate în același mod ca și schimbările actelor volitive Mai mult, dacă te uiți cu atenție, se dovedește că acestea conțin și un fel de sentimente vagi "date", sub formă de aspirații și activitate, de exemplu, acest lucru se observă mai ales în ideile date în momentul inspirației Mai mult, toate aceste "stări" nici nu sunt

deloc imobile: ele trăiesc, cresc sau se micșorează în fața ochilor noștri, împotriva voinței noastre; acest lucru poate fi întotdeauna observat la periferia conștiinței Viața independentă a obiectivului dat în Imediat) Colectați op vol I, p ibo) Vezi "Doctrina voluntară a voinței", II, "Vopr Phil , carte Biblioteca "Runivers" n l o s s k y Experiența mira mentală este descoperită mai ales în mod viu în sfera recomado-ului: de foarte multe ori faptul că gândim sau construim în imaginație, care este amintit de multe alte forme, care este blând, mai organizat, așa cum a fost indicat de aportul acestui "Dannago" Mira Există o mulțime de fenomene de acest fel, ele vorbesc cu tărie în favoarea ipotezei noastre, dar pentru o descriere detaliată a acestora ar trebui făcute o serie de monografii, deoarece observațiile asupra lor din punctul de vedere dezvoltat aici nu au au fost făcute, deși se găsesc adesea indicii ale acestora Oricum, indiferent câte astfel de fapte am cita, ipoteza noastră ar rămâne totuși doar o ipoteză; ea aparține în esență numărului de întrebări fundamentale, a căror soluție finală este posibilă numai în legătură cu toate problemele epistemologiei Aici, în cercetarea psihologică, unde trebuie să stai pe baza analogiilor, este deja destul de probabil și acum pentru cei care derivă fenomene psihice numai din cele psihice și sunt de acord cu definiția de mai sus a sinelui O observare detaliată a vieții "stărilor" de conștiință ar trebui mai degrabă să urmeze această ipoteză, decât să o precedă Cel puțin, rolul majorității ipotezelor este acela de a facilita observarea ulterioară a faptelor, indicând căi fructuoase pentru cercetare Dacă presupunerea noastră este corectă, atunci aceasta înseamnă că stările de conștiință pe care le asociem cu corpul uman constituie multe unități diferite, multe sine diferite subordonate unui singur sine superior Această idee nu este nouă în psihologie; printre suporterii săi se pot numi, de exemplu, Hartmann, Horwitz, Volkmann În general, știința naturală modernă oferă un teren favorabil pentru aceasta, deoarece, studiind viața unei celule sau a structurii și funcțiilor centrilor nervoși, duce la ideea existenței conștiințelor celulare sau a conștiinței, de exemplu, a măduva spinării (Horwitz, Wundt, Geffding, Paulsen) Să remarcăm că noi toți, atât în viață, cât și în psihologie, folosim ipoteza existenței altor sine, într-o măsură mai limitată însă, din moment ce recunoaștem animația altor corpuri umane Gradul extrem de generalizare Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI Se pare că dacă această ipoteză este extinsă la lumea fizică obiectivă dată în experiența directă, i e dacă admitem că aceste elemente ale acestei lumi sunt și elemente "mei" ale vreunui alt eu, sau cel puțin sinele lumii Nici pentru o soluție ipotetică a acestei întrebări nu lipsesc faptele care să indice analogia dintre stările "mei" și lumea fizică "dată" mie Am spus deja că sentimentul activității "externe" este un element foarte des întâlnit în percepțiile externe, de exemplu, în percepțiile mișcării Același lucru se poate spune despre sentimentul de aspirație; poate fi găsit chiar și în senzațiile anumitor culori, de exemplu, în roșu Cu toate acestea, chiar dacă aceste fapte ar fi deja descrise cu acuratețe și enumerate într-o cantitate covârșitoare, ele tot nu ar face această ipoteză mai convingătoare în ochii celor care sunt înclinați să explice astfel de elemente de percepție prin antropomorfism Aici este și mai urgent nevoie de ajutorul epistemologiei Prin urmare, ne vom mărgini să semnalăm această posibilitate de generalizare a punctului nostru de vedere și să admitem că fiecare fenomen intră într-un eu, ca act "meu" al acestui eu Conștientizarea de sine și autocunoașterea Împotriva acestei generalizări și în general împotriva împărțirii stărilor

psihice în două clase "al meu" și "dat mie", se poate ridica o obiecție importantă, care nu putea fi luată în considerare înainte Se poate observa că multe stări mentale nu sunt recunoscute în niciun fel drept "ale mele" sau "date mie": multe dintre ele nu ne aparțin nicăieri și în general: "eu" nostru este recunoscut de noi foarte mult rareori O persoană profund atentă se concentrează complet asupra conținutului gândurilor și nu le atribuie deloc propriului sine, qi lumii exterioare: ideea de eu în aceste cazuri este de obicei complet absentă Exact același lucru se poate spune despre acele cazuri în care ne amintim ceva, observăm cu atenție etc Dacă da, atunci este și mai puțin posibil să vorbim despre conștiința "Eului" în măduva spinării sau în orice celulă a corpului Astfel, aparent, faptele observate contrazic doctrina dăruirii unității eului în conștiință și, de asemenea, Biblioteca "Runivers" d Hr l o s s to ï i la toate generalizările voluntariste expuse în articolul "Doctrina voluntară a voinţei" *) Această obiecție pare a fi foarte periculoasă pentru toate învățăturile pozitive despre sine De fapt, dacă se evidențiază eroarea subiacentă, atunci doctrinele ego-ului, care tind să se bazeze pe experiența directă, sunt extrem de avantajoase Greșeala constă în identificarea conștiinței de sine cu cunoașterea de sine; acesta este un caz particular și în același timp cel mai frecvent întâlnit de identificare a conștiinței cu cunoașterea) Stările mentale "mei" se pot simți ca "ale mele", dar s-ar putea să nu acordăm deloc atenție acestei nuanțe a lor, s-ar putea să nu o recunoaștem Conexiunile dintre stările mentale, care exprimă în mod caracteristic unitatea sinelui, pot fi vizibile, dar este posibil să nu le recunoaștem Pentru a ne cunoaște sinele, este necesar ca eul nostru nu numai să trăiască, ci și să-i recunoaștem viața, și nu manifestările sale fragmentare, ci legătura întregului, care este foarte dificilă Dacă unele serii complexe de stări mentale par să nu aibă nimic de-a face nici cu Eul, nici cu nu-Eul, atunci trebuie doar să le reproduci și să le acordăm atenție din această parte, deoarece se va dovedi imediat că unele dintre ele sunt simțit în modul cel mai definit ca "mei", alții sunt simțiți ca "dați mie", dar pur și simplu nu am observat înainte, nu am recunoscut aceste sentimente Aveam conștiință de sine (viața este ca mine), dar nu exista autocunoaștere Să observăm că, vorbind despre autocunoașterea, ca fenomen paralel cu conștiința de sine și identificat în mod eronat cu aceasta, nu ne referim la cunoașterea dacă sunt curajos, ambițios, cinstit etc , ci la percepția autocunoașterii în experiența directă a existenței eu, ca unitate a stărilor "mei"; această cunoaștere constă numai în faptul că din marea vastă de stări ale conștiinței individuale evidențiem, distingem stările și conexiunile fenomenelor "noastre", datorită activității sinelui Deci, dezacordul dintre cei care spun că sunt și non-sinele sunt foarte rar recunoscute și de către cei care pretind că sunt co i - I) "Întrebări de filosofie", Vol , p)| Conștiință și cunoaștere "Încercare Phil , carte , Biblioteca "Runivers" DOCTRINE DE BAZĂ ALE PSIHOLOGIEI" întotdeauna cunoscut, se împacă în felul următor: eu și nu-eu sunt întotdeauna recunoscute, dar rareori recunoscute Cu alte cuvinte, în lumea psihică, conștiința de sine (conștientizarea unei conexiuni în fiecare unitate de fenomene, chiar și în unitatea activităților unei celule a unui organism) este un fenomen universal, iar cunoașterea de sine este un fenomen rar fenomen Așa ar trebui să fie În articolul "Conștiință și Cunoaștere" am evidențiat câteva dintre condițiile care îngreunează recunoașterea stărilor mentale *) Toate aceste condiții împiedică recunoașterea sinelui Suntem în permanență conștienți de eu,** nu poate exista un

moment în care în această unitate substanțială, pe baza stărilor anterioare, să nu crească una nouă, colorată de sentimentul "a-mi aparține" Această prezență constantă a aceluiași sentiment nu este deloc favorabilă recunoașterii lui Din fericire, se observă una dintre condițiile importante pentru recunoaștere, prezența unor stări contrastante: suntem mereu conștienți, alături de stările "mei", de "dându-mi", alături de unitatea "mea", de unitate străină de mine Totuși, nici această condiție nu este îndeplinită într-o măsură suficientă: unitatea fenomenelor psihice care se află în afara noastră nu este recunoscută de noi intens, nu complet și fără suficientă atenție pentru a servi drept un bun bastion în recunoașterea sinelui În sfârșit, în al treilea rând, interesul (nevoia, dorința) pentru recunoașterea sinelui nu este foarte mare în stadiile inferioare și medii de dezvoltare: pentru implementarea cu succes a dorinței, este suficient să recunoaștem conținutul lor, și nu apartenența lor la sinele nostru Dacă totuși, pentru a ne asigura nevoile în viitor sau pentru a ne gestiona, trebuie să "ne cunoaștem", atunci în primul rând dezvoltăm autocunoașterea în sensul actual al cuvântului, în sensul cunoașterii aspirații fundamentale predominante individuale, înclinații, pasiuni etc , care apar în anumite circumstanțe în conștiința noastră individuală, și nu percepția despre sine ca o unitate continuă de activități Între timp, doar o astfel de autocunoaștere poate oferi material pentru cercetarea filozofică și poate servi drept punct de plecare pentru o mai complexă, mai precisă autocunoaștere, tocmai pentru a determina ce aspirații, deja sesizate de noi în individul nostru Ibid , p Biblioteca "Runivers" d Hr l o s s to ï i cunoștințe care provin din însuși sinele nostru, care sunt forțate de la el de circumstanțe exterioare și care se numără printre "aspirațiile din mine" În același timp, s-ar putea dovedi că eforturile, adunate de autocunoașterea în sensul actual al cuvântului, sunt de fapt fenomene de o cu totul altă ordine Orice excitare sexuală puternică este suprimată imediat și în cele din urmă la unele persoane (dacă apare pe baza "aspirațiilor din mine") prin consumul de bromură de sodiu, în timp ce aspirațiile ambițioase pot fi modificate doar printr-un efect complex și prelungit asupra ego-ului însuși N Lossky Biblioteca "Runivers" Date noi și caracteristici ale concepțiilor cultural-istorice, sociologice și filozofice ale lui Lassalle *) Dintre numeroasele colecții de scrisori publicate de Ferdinand Lassalle către diverșii săi contemporani, niciuna nu prezintă un interes atât de remarcabil ca scrisorile recent publicate de Lassalle către Marx Marx a fost cel mai apropiat de Lassalle și cel mai remarcabil asociat ideologic și de partid, cu care, mai sincer decât cu oricine altcineva, a făcut schimb de opinii atât asupra problemelor politice actuale și a sarcinilor luptei sociale, cât și asupra sociologică, economică și moral-filozofice abstracte întrebări Dar corespondența dezvăluie, de altfel, o prietenie personală între cele două persoane publice celebre și, deși separarea constantă, o anumită diferență de caracter și, mai presus de toate, forța imperioasă exprimată tranșant a individualității fiecăruia dintre prieteni, pune întotdeauna a ridicat obstacole în calea acestei prietenii și nu i-a permis să se reverse în acea formă de fuziune completă a personalităților morale și mentale, care a fost acceptată, de exemplu, de relația dintre Marx și Engels - cu toate acestea, Lassalle îl considera pe Marx cel mai apropiat și cel mai demn de el însuși ca prieten personal, cu care nu numai că și-a împărtășit opiniile sociale și științifice, dar în care a crezut adesea mult și din viața sa spirituală interioară, precum și din legăturile și

ciocnirile sale personale Din moșia literară a lui Karl Marx, Friedrich Engels și Ferdinand Lassale B IV Scrisori ale lui Ferdinand Lassale către Karl Marx și Friedrich Engels - Editat de Franz Mehring Stuttgart, Biblioteca "Runivers" C ФРАНКЪ noutăţi cu oamenii şi din convingerile lor lumeşti Pe scrisorile lui către Marx se află sigiliul acelei sincerități complete, care este posibilă doar între oameni apropiați și care se înțeleg bine Următorul pasaj dintr-o scrisoare a lui Lassalle către Marx caracterizează această nuanță de intimitate în relația lor Descriindu-și starea de spirit, Lassalle adaugă: "Iartă-mă, dragă prietene, aceasta este o revărsare lirică Știi, în general, sunt departe de a fi textier și sunt obișnuit să ascund în mine cel mai puternic dintre sentimentele mele Dar din când în când mai găsește un moment când este necesar să le toarne în fața unui prieten Și tu ești, de fapt, singura prietenă care mi-a rămas: Mendelssohn a murit, iar contesa (vorbim despre faimoasa prietenă a lui Lassalle, contesa Gatzfeld), cu toate calitățile remarcabile ale acestei femei și cu toată semnificația prieteniei ei pentru mine, este încă, ca femeie, incapabil să urmărească cu o înțelegere exhaustivă toate misterele gândurilor bărbaților Cu tine, chiar nu am trăit prea mult împreună Totuși, întotdeauna mi s-a părut că am în tine un prieten adevărat și adevărat Te cunoști pe tine însuți, în afară de felul în care te-am uitat mereu Adevărat, am mulți așa-ziși prieteni buni, mai ales acum Dar pentru acea prietenie, despre care vorbesc acum, tuturor le lipsește, în primul rând, dezvoltarea necesară și aceeași direcție spirituală Datorită unei asemenea complete și versatilități a legăturilor spirituale ale lui Lassalle cu Marx, scrisorile lui Lassalle către acesta din urmă ne înfățișează în mod deosebit de viu personalitatea și convingerile autorului lor Lassalle gânditorul, Lassalle persoana publică și - nu în ultimul rând - Lassalle, ca persoană morală, primesc în ei într-o anumită măsură ceva nou, atât din punct de vedere biografic, cât și teoretic, iluminare la fel de valoroasă Din tot acest material bogat vom folosi aici Scrisorile corespunzătoare de la Marx către Lassalle rămân nepublicate până astăzi, la fel ca toate celelalte scrisori și lucrări rămase după moartea lui Lassalle Toate, prin intermediul contesei Hatzfeld, au trecut la fiul ei, trimisul german recent decedat la Londra, care a refuzat cu încăpăţânare să renunţe la ele spre publicare Poate că , odată cu moartea sa, vor veni condiții mai favorabile pentru moștenirea literară a lui Lassalle Biblioteca "Runivers" DATE NOI PENTRU CARACTERISTICILE PRINCIPALULUI LASSAL doar date care aruncă lumină asupra perspectivei culturale, istorice, filozofice și sociologice a lui Lassalle Aceste date sunt concentrate în schimbul de opinii și corespondența polemică dintre Lassalle și Marx cu privire la o serie de scrieri ale lui Lassalle: pamfletul său despre războiul italian din , drama istorică Franz von Sickingen, lucrarea filozofică despre Heraclit cel Întunecat și celebra tratat Sistemul drepturilor dobândite" Războiul din Italia din a dat naștere unei polemici extrem de pasionale și aprinse între Lassalle și Marx în corespondența dintre ei În ciuda motivului destul de privat și acum depășit al acestei controverse, aceasta din urmă și-a păstrat interesul până în zilele noastre și, în plus, nu numai ca o relicvă a ambilor corespondenți geniali, ci și pentru că caracterizează în mod viu viziunea culturală și istorică asupra lumii a lui Lassalle și viziunea lui despre etica politica În mai , în momentul declarării de război între Italia și Franța, pe de o parte, și Austria, pe de altă parte, Lassalle a publicat un pamflet anonim intitulat: Războiul italian și sarcina Prusiei Vocea din

democrație Pentru a înțelege scrisorile relevante ale lui Lassalle, este necesar să ne oprim asupra conținutului acestui pamflet În ea, Lassalle susține, spre deosebire de concepția care era larg răspândită în acel moment în Germania, chiar și în rândul democrațiilor, că era ilegal și indezirabil, din punctul de vedere al principiilor democratice, ca Prusia să intre în apărarea Austriei (prusacă) trupele au fost mobilizate la acea vreme, iar Lassalle, după cum se vede din scrisorile sale, a fost informat dintr-o sursă sigură despre intenția Prusiei - abandonată ulterior - de a interveni în războiul în interesul Austriei) "Italia", a scris el, "poartă cel mai legal și sacru război pe care țara l-a purtat vreodată, un război pentru independența sa națională Ea o conduce într-o fugă de entuziasm împotriva celui mai puternic dușman, împotriva celui mai ostil stat european culturii, care există doar în Europa - împotriva statului artificial al Austriei Ce drept are democrația de a lua partea adversarului Italiei? Adevărat, Italia poartă război cu ajutorul Franței și în acest ajutor democrația germană vede atacul lui Napoleon al III-lea asupra Germaniei Dar - corect - Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" S FRANK shivast Lassalle - ce poate fi mai legitim și mai de înțeles decât faptul că Italia, în lupta ei inegală, folosește ajutorul națiunii franceze? Nu au folosit germanii, în aceleași împrejurări, ajutorul Rusiei în războiul lor de eliberare împotriva lui Napoleon I? Dacă eliberarea Italiei este o cauză legitimă și sfântă, atunci semnificația ei nu este diminuată de faptul că un om nesemnificativ și rău, Napoleon al II-lea, l-a susținut cu scopuri egoiste la personalitatea lui Napoleon pentru a-i distruge pe cei mari și buni cauza, la care contribuie Și, în sfârșit, cum este regimul politic austriac mai bun decât cel al lui Napoleon? Napoleon, cel puțin, trebuie, în virtutea stării de spirit a societății franceze, să facă concesii tendințelor democratice ale vremii și să cocheteze cu opinia publică progresistă pentru a-și menține popularitatea, ceea ce se dezvăluie în asistența sa acordată Italiei, în timp ce Austria nu nu ezită să-și continue politica reacționară și servește drept focar de reacții paneuropene Aș vrea, în general, exclamă Lassalle, să văd acel negru care nu strălucește de alb în comparație cu ordinul austriac! Dar intervenția Prusiei în apărarea Austriei nu ar fi doar un act nedrept, ci ar avea și cele mai dăunătoare consecințe pentru Germania și întreaga Europă Un război între Franța și Germania ar fi o nenorocire culturală și istorică "Bună înțelegere între două mari popoare culte, germanii și francezii", exclamă energic Lassalle, "acesta este punctul în care toată libertatea politică, întregul progres al civilizației în Europa, întreaga realizare și dezvoltare a idealurilor spirituale, într-un cuvânt, toată dezvoltarea democratică și culturală Nu numai soarta unei anumite națiuni depinde de acest punct - este o chestiune de viață pentru toată democrația europeană Nu trebuie decât să treziți din nou în vizuina lui monstrul însetat de sânge al urii naționale care tocmai a fost îmblânzit și, poate, pentru trei decenii înainte, orice mișcare culturală este oprită, dezvoltarea politică este întârziată, se produce un haos spiritual complet, este deplin scop dat din nou pentru politica de cabinet întunecată și machiavelica - și pe steagul popoarelor în loc de ideea de pace Biblioteca "Runivers" DATE NOI PENTRU A CARACTERIZA PĂREREA LUI LASSAL al dezvoltării noastre interne, este scris instinctul barbar al jafului și distrugerii reciproce Aceasta ar fi cea mai teribilă și mai grea victorie a principiului reacționar din)) Singura sarcină a Prusiei în această complicație internațională este, potrivit lui Lassalle, în următoarele: dacă Napoleon profită de

războiul pentru achiziții teritoriale din sud, atunci Germania ar trebui să folosească acest moment pentru a cuceri Schleswig-Holstein În acest fel, pacea cu Franța ar fi păstrată, echilibrul politic ar fi menținut și visul de mult timp al națiunii germane va fi realizat Marx și Engels au privit problema diferit În două pamflete ale lui Engels ("De-a lungul Rinului" și "Savoia, Nisa și Rinul") și în pamfletul lui Marx împotriva lui Karl Vocht, ei au subliniat, în primul rând, pericolul care amenință Germania din pretențiile napoleoniene susținute de Rusia Coaliția ruso-franceză, după Marx și Engels, are ca scop înfrângerea completă a Austriei; cauza eliberării și unificării Italiei este doar falsificată și denaturată de Napoleon, pentru care scopul principal sunt confiscări teritoriale și, în plus, nu numai de-a lungul graniței cu Italia, în regiunea râului Po, ci și de-a lungul râului Franco -frontiera cu Prusia, unde visează să dobândească tot malul stâng al Rinului Lupta împotriva acestei coaliții ruso-franceze, care urmărește să distrugă Austria și să umilească întreaga Germanie, este pentru Prusia, în opinia lui Marx și Engels, o necesitate urgentă, în fața căreia toate celelalte întrebări trec în plan secund În , Engels, dând o privire de ansamblu asupra mișcării germane din , spunea despre el: "A fost o mișcare cu adevărat națională, care a apărut instinctiv, firesc, involuntar Fie că stăpânirea austriacă în Italia a fost justă sau nu, dacă Italia avea sau nu dreptul la independență, toate acestea au devenit o chestiune de indiferență Unul dintre noi (mai exact Austria) a fost atacat și, în plus, de o a treia persoană care nu are nicio legătură cu Italia, dar care se străduiește să cucerească malul stâng al Rinului - și împotriva acestui om, împotriva lui Louis Napoleon, trebuie cu toții uni Așa s-a simțit și a avut dreptate instinctul oamenilor Pe baza acestor opinii diametral opuse, o dezbatere aprinsă a chestiunii italiene este legată în * Biblioteca "Runivers" S* FRANK corespondența dintre Lassalle și Marx În ianuarie , Lassalle i-a scris lui Marx: "Ce părere ai despre complicațiile italiene? Trebuie să fii bine informat despre aceste chestiuni Crezi că Napoleon se gândește serios la război cu Austria? Sau că, cel puțin, Victor Emmanuel vrea serios să înceapă un război, care să-l implice și pe Napoleon? Acesta ar fi începutul unor evenimente foarte mari! Consecința imediată și imediată a revoltei italiene împotriva Austriei ar fi probabil revolta Ungariei Cum se simte emigrația maghiară despre asta? Deja în aceste întrebări se dezvăluie atitudinea lui Lassalle față de războiul din Italia: îl interesează în primul rând ca început al mișcării de eliberare a popoarelor asuprite de reacția austriacă Aceeași atitudine poate fi observată într-o scrisoare datată la sfârșitul lunii martie Lassalle îi transmite lui Marx zvonuri despre starea politică din Austria "Mi se spune că în Austria poporul și burghezia de mijloc nutrec față de dinastia lor aceeași ură ca și în - Reconcilierea este considerată pozitiv imposibilă Ei nu înțeleg absolut revoluția în raport cu ziarele prusace (cu guvernul austriac) și întreabă surprinși ce s-a întâmplat de fapt Mă bucur foarte mult că așteptările mele sunt justificate El (corespondentul lui Lassalle) relatează că oamenii din Austria, este adevărat, sunt ostili lui Napoleon ca atare, dar că a auzit de multe ori părerea: Germania ar avea dreptate dacă ar lăsa Austria în seama soartei ei; austriecii o merită deja din cauza lui Robert Blum) -Ofițerii austrieci sunt extrem de înflăcărați Ei calculează că în cinci zile pot lua Alexandria și chiar Genova În Lombardia sunt de soldați Starea de spirit din Austria este foarte militantă Pe de altă parte, după cum mi se spune, și ministrul de Finanțe austriac vrea război pentru a avea un motiv decent

să declare faliment Într-o scrisoare datată la mijlocul lunii mai a aceluiași an, când războiul a devenit un fapt împlinit, Lassalle își exprimă deja în mod deschis părerea despre acesta și relatează despre motivele care i-au determinat omiterea Robert Blum este o figură renumită germană din al -lea an, împușcat de guvernul austriac

flash broșura "N-ai nici cea mai mică idee", îi scrie el lui Marx, "despre tot cretinismul opiniei publice dintre noi, care amenință să-i excite pe toți la război cu Franța și să aducă confuzie în toate secțiunile democratice ale poporului, cu excepția celor care cred că complet independent Chiar mai mult decât războiul în sine, aș considera popularitatea lui o mare nenorocire și acum nu mai poate exista nicio îndoială: atât de mare este confuzia creată de vocile oamenilor mici și tăcerea celor mari Pe măsură ce această dispoziție devenea din ce în ce mai puternică, m-am simțit obligat să merg împotriva curentului În ultimele zile - căci am ajuns la această idee abia când m-am convins în sfârșit de această popularitate, altfel nu m-aș simți chemat la ea - am scris în fiecare seară și am încercat să creez ceva din logică și foc, care, după cum cred, în orice caz ar trebui să aibă un efect asupra poporului În pamfletul meu, am arătat guvernului o cale extrem de naţională şi populară pe care acesta - în abstract - ar putea foarte bine să o urmeze, dar pe care - în concret - ar fi nici nu vreau, nici nu pot lua Și din moment ce nu va urma această cale, în aceasta am găsit un mijloc de a-i submina complet popularitatea "Drumul" despre care vorbește Lassalle este cucerirea Schleswig-Holstein propusă de acesta, ca represalii împotriva planurilor de cucerire ale lui Napoleon În următoarea scrisoare, din mai, Lassalle le scrie din nou lui Marx și Engels împreună: "Ar fi trebuit să primiți deja pamfletul meu despre războiul italian Nu știu dacă ați citit suficiente ziare germane pentru a vă face o idee aproximativă despre starea de spirit de aici Francezismul absolut și ura franceză (Napoleon este doar un pretext, adevăratul motiv secret este dezvoltarea revoluționară a Franței) este cornul în care sună toate ziarele locale și pasiunea pe care ele, cântând pe coarda națională, încearcă să o reverse inima straturilor inferioare ale poporului și cercurilor democratice și, din păcate, cu suficient succes Un război întreprins de guvern împotriva Franței împotriva voinței poporului ar putea fi util dezvoltării noastre sociale; dar un război susținut de popularitatea populară oarbă ar fi îngrozitor de dăunător dezvoltării noastre democratice Împotriva acestui dezastru amenințător, am considerat că este de datoria mea
 vorbi Am scris un pamflet pe tonul unui pamflet al Partidului și aș dori foarte mult să știu dacă partidul este de acord cu mine Scrie-mi parerea ta Desigur, nu m-am îndoit nici o clipă că guvernul nu va urma drumul pe care mi l-am propus Dar cu atât mai mult, am simțit nevoia să fac această propunere, pentru că se putea transforma imediat într-un reproș Lassalle nu a bănuit niciodată că acţiunea sa hotărâtă împotriva tendinţelor reacţionare şi şovine ale vremii nu poate găsi simpatie în Marx şi Engels Cu surpriză și tristețe, el remarcă în următoarea scrisoare - datată la jumătatea lunii iulie - un dezacord neașteptat pe această temă și își apără energic opiniile și respinge opiniile corespondenților săi "Nimic, desigur, nu poate fi mai neplăcut pentru mine decât să fiu în dezacord cu tine Cu toate acestea, m-am gândit la problema în fiecare detaliu; Îmi țin părerea despre inébranlablement și o voi apăra contre qui que ce soit " Lassalle se întreabă mai întâi care sunt exact dezacordurile dintre el și Marx și Engels În primul rând, acesta este un dezacord în

înțelegerea adevăratelor intenții ale lui Napoleon Engels în pamfletul său spune că "Po" îi servește lui Napoleon doar ca pretext, în timp ce "Rinul" îi servește drept scop "În ceea ce te privește (Marx", continuă Lassalle, "mi-ai scris în februarie și martie că "pumnalele italiene" îl atrag pe Napoleon în războiul italian Dar dacă cauza războiului sunt "pumnalele italiene, " atunci nu pot fi decât motivul pentru italian, și nu pentru războiul din Rin Atunci de ce v-ați răzgândit acum și v-ați asimilat punctul de vedere al lui Engels? Dar orice v-a determinat să vă răzgândiți, personal nu-mi pot imagina că Napoleon a avut cu adevărat planuri de cucerire atât de ambițioase și a procedat să le punem în aplicare; nu-și va îmbunătăți șansele Cu toate acestea, o dispută cu privire la intențiile unei persoane este întotdeauna lipsită de o bază solidă și nu poate fi concludentă Din fericire, nu este vorba chiar despre el Ceea ce este cu adevărat important și ceea ce poate fi demonstrat în mod pozitiv este că Napoleon nu poate îndeplini aceste planuri, chiar dacă le are, sau Biblioteca "Runivers" DATE NOI PENTRU CARACTERISTICILE PRINCIPALULUI LASSAL prin punerea lor în aplicare el își sapă propriul mormânt, cu excepția cazului în care avântarea urii naționale în Germania îi îmbunătățește poziția și îi oferă în Franța acel sprijin puternic de care încă îi lipsește Engels vorbește despre necesitatea păstrării pozițiilor italiene ca puncte strategice pentru poporul german "Dar", replică Lassalle, "atâta timp cât aceste poziții sunt în mâinile Austriei, apărarea lor este exclusiv în interesul Austriei și nu al poporului german " Engels crede în continuare că războiul va dezvălui nesatisfăcătoarea partidelor de guvernământ și va forța țara să se îndrepte către un partid mai energic Da, răspunde Lassalle, dar asta doar dacă credința este răspândită printre oameni că războiul este purtat împotriva intereselor poporului și democrației și cu scopuri reacționare "Dacă faci războiul popular, dacă reușești să impresionezi poporul că guvernul ar trebui să ducă război în interesul poziției și existenței noastre naționale, atunci oamenii se vor alătura guvernului și, chiar și în cazul celui mai nefericit rezultat al războiul, nu îl va părăsi Dacă vom câștiga, va fi și mai rău O victorie asupra Franței ar fi pentru multă vreme un eveniment reacționar prin excelență Chiar și astăzi situația este de așa natură încât Franța, în ciuda tuturor Napoleonilor, înseamnă în raport cu Europa principiul democrației, iar o victorie asupra Franței ar fi o victorie asupra acesteia din urmă Dacă ai trăi aici și ai citi ziarele noastre și ai vorbi cu compatrioții noștri buni!! Pun pariu că ai vedea lucrurile altfel " Lassalle citează un editorial dintr-un ziar în care susține că ura împotriva Franței este o manifestare dezirabilă a dorinței de a elibera Germania de spiritul dezvoltării politice franceze "Trebuie", adaugă el, "să vă explic semnificația super-reacționară a acestui strigăt de triumf? Nu cred! Să fie un război popular împotriva Franței, iar democrații noștri mici-burghezi, descentralizații noștri, toți dușmani ai inițiativei publice, vor câștiga o creștere incalculabilă a puterii pentru mult, mult timp Într-adevăr, nu este nevoie să ne întărim cel mai periculos dușman, individualismul filistin german, stârnind un antagonism sângeros împotriva spiritului social romanic din Biblioteca Runiverse S FRANK forma sa clasică - tocmai împotriva Franței Te rog, pentru numele lui Dumnezeu, gândește-te puțin Probabil că habar nu ai cât de puțină valoare și cât de mult ura deja Franța și dezvoltarea Franței Știu, desigur, că până la urmă vom depăși această atitudine absurdă Dar trebuie să ne îngreunăm și să amânăm acest "sfârșit al scopurilor"? Lassalle enumeră în detaliu toate greutățile războiului împotriva Franței, apoi trece la cealaltă parte a problemei

Engels, spune el, scrie că după încheierea războiului pentru apărarea Austriei împotriva Italiei, poporul german va găsi un moment favorabil pentru a restabili independența Italiei "Dar, se întreabă Lassalle, este o politică demnă de a implica o țară într-un război pentru a proteja ceea ce noi înșine considerăm că este necesar să renunțăm? Nu ne vom crea dușmani în francezi, italieni, maghiari, polonezi prin această poziție falsă? Atât de mult timp am predicat constant solidaritatea popoarelor și toate mișcările populare au pierit din lipsa ei Să ne ridicăm împotriva ei acum? Luați în considerare toate acestea înainte de a vorbi deschis și public Dezacordul și împărțirea noastră ar fi un eveniment extrem de trist pentru partidul nostru deja mic Lassalle relatează apoi succesul extraordinar al pamfletului său și efectul acestuia asupra opiniei publice și conchide: "Dacă vrei neapărat să vorbești și, mai mult, în direcția opusă mie, atunci așteaptă cel puțin trei săptămâni Dacă informațiile mele nu mă înșală, atunci în acest timp guvernul nostru va avea timp să ia partea Austriei și războiul va începe Veți încerca atunci, după declarația de război, să o faceți populară și să promovați interesele guvernului? Prusia, după cum se știe, nu a susținut Austria, iar războiul italian, la două luni de la început, s-a încheiat cu Pacea de la Villa Francia, onorabilă pentru Franța, dar extrem de dezavantajoasă pentru Italia În iulie, Lassalle îi scrie lui Marx: "Deși evenimentele au furat deja dezacordul nostru de o importanță vitală, aș dori să revin la el, adresându-mă la tine cu o întrebare Este de la sine înțeles că disputa dintre noi nu a fost de principiu, ci doar, așa cum spuneți și așa cum am crezut întotdeauna, Biblioteca "Runivers" DATE NOI PENTRU A CARACTERIZA PĂREREA LUI LASSAL privind "politica cea mai adecvată", adică desigur despre "politica cea mai potrivită pentru dezvoltarea democratică" Dar la urma urmei, din acest punct de vedere mi-am dezvoltat și fundamentat punctul de vedere într-o scrisoare către dumneavoastră Circumstanțele au justificat suficient opiniile mele Adevărat, dacă guvernul nostru ar fi implicat în război, atunci ar fi o conflagrație generală, în care pacea de la Villafranca nu ar putea avea loc Dar pentru ca vocea poporului să inducă guvernul nostru la acest lucru, ar fi necesar să facem popular războiul cu Franța, iar asta ar însemna neapărat să trezești în noi spiritul reacționar și să apropii oamenii de guvern atât de aici și în Franța Pe de altă parte, din notele diplomatice publicate după pace, ați putut vedea că, așa cum v-am scris atunci, guvernul nostru era gata să intervină în război din proprie inițiativă și tocmai de dragul păstrării " posesiuni teritoriale austriece în Italia " Doar lipsa timpului l-a împiedicat să facă această prostie Dacă războiul ar fi continuat încă câteva luni și dacă Ungaria ar fi început să se agite, atunci probabil că guvernul nostru ar fi intervenit Atunci ar duce un război, dar nepopular și, din moment ce am câștigat decisiv în opinia publică, un război odios, care i-ar fi imputat ca o crimă, și nu ca un "act național" Dar eu încă nu nu-ți înțeleg tactica Și întrucât acest lucru îmi este neplăcut, de vreme ce aș vrea să rămân cu tine în comuniune spirituală și aceasta a fost prima noastră neînțelegere din , atunci aș vrea, măcar, să știu de unde vine și pe ce se sprijină și prin urmare, încă o dată vă rog să-mi spuneți pe scurt: i) de ce considerați politica dvs ca fiind mai corectă și) dacă respectați opinia anterioară sau dacă evenimentele v-au forțat să o schimbați În , ecourile războiului nu se potoliseră încă: Napoleon a cerut Savoia și Nisa de la Italia în schimbul consimțământului său pentru anexarea mai multor regiuni nordice ale Italiei la Piemont Engels și-a publicat al doilea pamflet, Savoia, Nisa

și Rinul, în care a întors din nou opinia publică împotriva lui Napoleon Cu această ocazie, ca răspuns la scrisoarea corespunzătoare a lui Engels, Lassalle îi scrie acestuia din urmă: "De ce crezi că ar trebui să mă despart de Biblioteca "Runivers" S FRANK tu la întrebarea savoiardă? Această presupunere este complet misterioasă pentru mine În ceea ce privește războiul din Italia, ader necondiționat la părerea mea anterioară și mai ales după ce am primit o scrisoare de la Marx în noiembrie , care mi-a arătat clar că absolut nimic solid nu poate fi obiectat la politica mea Nu sunt încăpățânat și nu am citit deloc scrisori cu o dorință indispensabilă de a rămâne cu orice preț drept, dar această scrisoare m-a întărit decisiv după părerea mea, pentru că mi-a arătat că nu am pierdut nimic din vedere Dar Lassalle crede că de aici nu rezultă consimțământul său pentru capturarea Savoiei de către Napoleon "Pentru că apoi a avut loc în primul rând războiul italian, iar prin întrebarea dacă democrații ar trebui să preia armele împotriva naziștilor italieni și apărarea dinastiei austriece, dau tribut onestității necondiționate și uciderea în caz contrar, există mai mult decât ar fi trebuit considerate ca o trădare obiectivă completă a principiului partidului Marx mi-a tot scris că, desigur, nu ar putea exista nicio dispută între noi cu privire la legitimitatea revoltei italiene Bineînțeles că nu, dar asta spune totul pentru înțelegerea mea; de aceea, nu poate exista nicio dispută că nu avem dreptul să-l suprimăm sau să-i dăm cap austriecilor, după ce au ieşit împotriva apărătorilor săi Chiar crede Marx că dacă am ataca italienii sau francezii (practic este, desigur, același lucru) și, în același timp, am scris pe armele noastre: loviturile noastre nu ar trebui să aibă valoare reacționară, această inscripție ar schimba ceva în acţiunea loviturilor noastre? Nemaiauzit, nemaiauzit orbire!" Acum, potrivit lui Lassalle, nu mai este vorba de independența Italiei, ci doar de prada lui Napoleon Mai mult, savoizii nu vor deloc să se alăture Franței, preferând libertatea lor extrem de moderată regimului napoleonian În asemenea împrejurări, protestul Germaniei împotriva cererilor lui Napoleon este destul de legitim și legitim din punctul de vedere al principiilor democratice "Dar", adaugă Lassalle, revenind din nou la ideea sa despre inadmisibilitatea luptei împotriva revoltei italiene, "dacă Napoleon se ridică din nou împotriva Austriei din cauza Veneției*) și chiar dacă Veneția, conform Tratatului de la Villafranca, a rămas o posesie austriacă Biblioteca "Runivers" DATE NOI PENTRU CARACTERISTICILE PRINCIPALULUI LASSAL Cavour ii promite Savoia pentru asta, apoi in continuarea acestui razboi, partidul democratic nu are in niciun caz dreptul sa ceara razboi cu Franta pentru Savoia Atunci situația va fi din nou aceeași ca la momentul publicării pamfletului meu Distrugerea Austriei este prima și principala noastră sarcină A o ajuta în lupta împotriva inamicului ei, chiar și din cauza lui Savoy, ar însemna să se sinucidă Problema războiului italian este pusă de mai multe ori de Lassalle în scrisorile sale, dar argumentele sale nu mai conţin nimic nou în comparaţie cu scrisorile anterioare În scrisorile către Engels, martie , el subliniază din nou că intenția imaginară sau, în cel mai bun caz, bănuită a lui Napoleon de a pune mâna pe malul stâng al Rinului nu putea servi drept pretext legitim pentru intervenția Prusiei în războiul din Italia Dacă Napoleon a vorbit deschis împotriva Germaniei cu pofta de Rin, atunci și numai atunci ar veni momentul unui război național și benefic pentru interesele unificării Germaniei cu el "Dar în loc de un astfel de război, duceți un război pentru interesele dominației negre și galbene, pentru tratate teritoriale recționare și pentru suprimarea poporului contrar

principiilor! Eh! Penh!" Scrisorile lui Lassalle despre războiul din Italia sunt interesante, printre altele, în sensul că dezvăluie nedreptatea completă a opiniei destul de răspândite că Lassalle, spre deosebire de Marx, a fost naționalist, în sensul rău al cuvântului Dacă conținutul pamfletului lui Lassalle despre războiul italian respinge în esență această opinie, atunci acesta din urmă a găsit sprijin în sfatul final al lui Lassalle de a cuceri Schleswig-Holstein Scrisorile lui Lassalle arată că acest sfat a fost făcut numai în scopul ulterior de a compromite guvernul reacționar, incapabil să ducă la îndeplinire acest sfat Din scrisori reiese clar că Marx și Engels s-au dovedit a fi mult "naționaliști" în această chestiune decât Lassalle Duși de ura față de Napoleon, ei erau gata să sacrifice revolta italiană și puritatea principiilor democratice pentru a implica Germania în lupta împotriva Franței napoleoniene Spre deosebire de acestea, Lassalle atrage constant un punct de vedere fundamental, susținând că din recunoașterea lui Biblioteca "Runivers" S FRANK Ecvestruismul mișcării italiene urmează irevocabil cererii de nerezistență față de acesta din urmă din partea Germaniei și, în plus, cu o claritate profetică, dovedind caracterul dăunător al războiului franco-prusac pentru cultura și democrația europeană Atitudinea față de problema italiană va rămâne, fără îndoială, una dintre paginile glorioase ale activității sociale și literare a lui Lassalle Să ne întoarcem acum la alte opere literare ale lui Lassalle În , după o lungă pauză din cauza lucrărilor la procesele contesei Hatzfeld, Lassalle și-a încheiat marea sa lucrare științifică despre "Filosofia lui Heraclit cel Întunecat" Este extrem de curios să caracterizam viziunea lui Lassalle asupra lumii - și este foarte valoros în epoca noastră că renașterea interesului pentru filozofie ca bază a viziunii sociale asupra lumii - expunerea lui a motivelor care l-au determinat să realizeze această lucrare În aprilie , îi scrie lui Marx: "Am lucrat foarte mult în ultima vreme și pe diverse teme S-ar putea să râzi la una dintre aceste lucrări! Încă de la începutul anului , când încă nu mă cufundam în procesele lui Hatzfeld, aproape că pregătisem pentru publicare o mare lucrare semifilologică, semifilozofică Lucrarea asta am terminat-o acum, în ciuda faptului că m-a costat doi ani de muncă nebună, și intenționez să o public Poate că vor găsi acest lucru pedant din partea mea, deoarece lucrarea nu stă în legătură cu nevoile imediate, sau efectiv practice ale vremii Dar, în primul rând, este în natura mea să am un fel de necesitate să nu las niciodată neterminat ceea ce am început cândva - urăsc teribil de un asemenea diletantism - și, în plus, nu am deloc această părere Am recunoscut întotdeauna marea importanță a educației clasice, teoretice și filozofice și recunosc această semnificație și astăzi În ea se află garanția libertății spirituale și, prin urmare, rădăcina și sursa oricărei alte libertăți De aceea consider că fiecare lucrare științifică din acest domeniu este de cea mai mare valoare Știința spiritului și politica nu numai că nu se contrazic, dar chiar și dintr-un punct de vedere mai profund depind direct una de alta (cursul nostru) Noi, germanii, în schimb, ne-am elaborat singuri conceptul nostru de libertate, poate pentru că există încă foarte puțină vitalitate Biblioteca "Runivers" DATE NOI PENTRU CARACTERISTICILE PRINCIPALULUI LASSAL nou, dar mult mai profund De altfel, mi s-a părut util în multe privințe să câștigăm respectul teoreticienilor din țara noastră, întrucât suntem un popor teoretic (care, e de sperat, se va schimba, într-un anumit sens, cândva) Și chiar mă bazez pe un astfel de efect al muncii mele De aceea nu mi-a fost frică de eforturi nebunești, m-am scufundat din nou, după o pauză de zece ani, în filologie și am

pus capăt cu succes Dar asta a necesitat autocontrol și energie rare!" Aceeași scrisoare conține și o indicație a unei alte lucrări a lui Lassalle, cu totul diferită - drama istorică Franz von Sickingen "În plus, am creat o altă lucrare, care, după cum cred și sper, va avea un efect incendiar Această lucrare îmi face cu atât mai multă plăcere pentru că nu numai toți prietenii mei, ci și eu însumi mă consider în mare parte incapabil de acest gen de creație literară Lucrul o voi termina în septembrie și va apărea concomitent cu lucrarea menționată mai sus Este de la sine înțeles că nu voi lipsi să vă trimit, ca dovadă a respectului și prieteniei mele neclintite, câte o copie a fiecăreia dintre lucrări Într-o scrisoare din martie , Lassalle, trimițându-i lui Marx drama sa, prezintă în detaliu istoria originii ei "Ce chip surprins, nedumerit vei face când vei vedea în fața ta o dramă scrisă de mine! Aproape la fel de uimit pe cât am creat eu însumi când mi-a venit ideea de a o scrie, sau mai bine zis, când ideea a luat stăpânire pe mine! Căci totul s-a întâmplat nu ca o muncă firească pe care te hotărăști să o faci, ci ca o constrângere care m-a biruit și de care nu am putut scăpa Sunt poet, eu care, nici în tinerețe, n-am scris nici măcar un poem liric! Cât de nebunesc am râs de mine când mi-a venit prima oară această idee! Dar cine poate merge împotriva destinului! "Vreau să vă explic cum m-a biruit această soartă Era într-un moment în care lucram cu toată puterea mea să-mi termin Heraclit Probabil ați perceput de la acesta din urmă că am o oarecare capacitate și, prin urmare, o dorință de gândire speculativă Cu toate acestea, am suferit inexprimabil în realizarea acestei lucrări Marea prăpastie care separă aceste elemente științifice, teoretice gri, Biblioteca Runiverse S FRANK τύ suntem acum practic îngrijorați de sânge, sau, mai corect spus, că doar o legătură indirectă și îndepărtată, care totuși le leagă pe amândouă în ultimă instanță - acesta este motivul acestei suferințe, care, pot să vă asigur, a fost foarte grozav O, cât de des, când vreo asociere de idei m-a adus înapoi din acea lume mentală în care m-am forțat să trăiesc cu forța, la interesele arzătoare ale vremii, la marile întrebări ale zilei, care, deși, pare , am adormit peste tot în jur, dar în pieptul meu continuă să fiarbă cu aceeași ardoare - de câte ori a trebuit să sar de pe birou și să-mi arunc pixul jos Mi s-a părut că tot sângele era înghețat în mine și abia după o jumătate de oră sau chiar mai mult de luptă cu mine am reușit să mă stăpânesc suficient încât să mă așez din nou într-un fotoliu și să mă predau acelei concentrații de fier de gânduri pe care aceasta munca ceruta Este foarte greu de teoretizat după și , după ce s-a vărsat atât de mult sânge și când atâtea fapte cer răzbunare (exclud doar lucrările politice și economice, întrucât sunt în același timp acțiuni practice) - și mai ales când vezi cât de puțină utilizare imediată are orice teoretizare, cum oamenii continuă să trăiască la fel de calm ca înainte, de parcă cele mai bune și mai mari lucrări și gânduri nu ar fi fost niciodată scrise și exprimate! Și într-un asemenea moment să mă gândesc la antichitatea greacă - cu toată dorința mea nu aș putea să vă descriu cât de mult efort m-a costat Voi privi întotdeauna această lucrare ca pe una dintre cele mai mari dovezi ale energiei de fier a voinței pe care am descoperit-o " Urmează descrierea deja făcută mai sus a sentimentelor prietenești ale lui Lassalle pentru Marx, pe care el îl consideră prieten, capabil să înțeleagă astfel de sentimente Lassalle continuă: "Mă întorc la firul meu Deci, am lucrat la Heraclit, dar, probabil, n-ar fi dus-o până la capăt dacă nu ar fi găsit un mijloc de a se salva, întreprinzând în același timp, noaptea, parcă pentru a-l liniști, studiul unei zone speciale, care stătea în oarecare

apropiere de interesele noastre politice reale și totuși nu era atât de modern încât să mă capteze în întregime Obișnuit de multă vreme să studiez patru-cinci științe în același timp, am studiat noaptea Biblioteca "Runivers" DATE NOI PENTRU CARACTERISTICILE PRINCIPALULUI LASSAL Evul Mediu, epoca Reformei, de care mă ocupasem anterior, lucrările lui Hutten etc Viața și munca acestui om remarcabil m-au captivat Într-o noapte, profund mișcat de unele dintre scrierile lui, m-am plimbat în sus și în jos în camera mea Cu câteva zile înainte, tocmai trecusem cu vederea o dramă contemporană complet nesemnificativă Mi-am spus - la început nu m-am gândit deloc la mine: "Doamne! dacă doar unul dintre acești oameni, care își cheltuiesc micile talente pe un astfel de material, m-ar consulta despre materialul dramei! Și așa am început să mă gândesc cum i-aș sfătui să-l ia pe Hutten, am continuat să mă gândesc la ce fel de plan dramatic ar putea fi elaborat și am trecut imediat de la Hutten - în care totul va rămâne în domeniul teoriei pure - la Sickingen, în ceea ce privește drama personajului principal Și de îndată ce m-am gândit la asta, pentru că dintr-o oarecare intuiție am pus deja la punct întregul plan și, în același moment, am fost cuprins de o cerere irezistibilă: "Trebuie să faci asta!" Și oricât de timid am fost, m-am dat acestei voci Acum aș putea să mă complac în furie și ură, aș putea da frâu liber fluxului lor, aș putea scrie atât de multe din inimă! Așa că am găsit în aceasta o opoziție cu mișcările sufocante și apăsătoare ale sângelui, fără de care desăvârșirea lui Heraclit ar fi fost probabil imposibilă pentru mine Așa a apărut chestia asta Și trebuie să spun că eu - nu știu, poate sunt orbit de senzația subiectivă, dar în niciun caz nu trebuie să considerați această opinie imparțială drept o vanitate, direct opusul căruia, dimpotrivă, este - consider este de fapt o treabă foarte bună Dar chiar dacă ar fi cel mai bun lucru din lume, nu aș mai scrie niciodată o dramă Această dramă mi-a fost, parcă, impusă de sus de verdictul sorții - și nu mai mult Lassalle informează în continuare că, împreună cu scrisoarea, îi trimite lui Marx un mic tratat despre ideea tragică de bază a lui Sickingen, elaborată de el pentru prieteni, despre obiecțiile la dramă, care i-au fost exprimate, și îl întreabă pe Marx pentru a-i oferi o părere detaliată și sinceră despre dramă Acest mic tratat, găsit în lucrările lui Marx, a fost deja publicat de două ori de Bernstein: în colecția Biblioteca "Runivers" S FRANK scrierile lui Lassalle și în jurnalul "Neue Zcit"; dar întrucât tratatul se află în legătură cu scrisorile ulterioare ale lui Lassalle, editorul scrisorilor a considerat necesar să-l includă în alcătuirea scrisorilor De asemenea, ne permitem să ne oprim asupra tratatului "despre ideea formală tragică a lui Sickingen", cu atât mai mult cu cât este complet necunoscut publicului rus și este dedicat unei întrebări extrem de interesante și mult dezbătute în prezent despre relația dintre "scopul" și "mijloacele" mișcării sociale Conținutul dramei "Franz von Sickingen" este, pe scurt, după cum urmează Iluminat și puternic prin popularitatea sa și talentele sale militare, cavalerul Sickingen, un prieten apropiat al lui Ulrich von Hutten, se dedică slujirii ideilor de reformă și eliberare Dar, în loc să rupă relațiile cu împăratul german vacilant și conservator Carol al V-lea și cu cavalerii egoiști și prinți suverani, impregnați de interese și prejudecăți de clasă și să devină deschis în fruntea mișcării de eliberare, el alege o cale obișnuită, începe relații diplomatice cu anumiți cavaleri influenți și visuri de viclenie pentru a obține pentru el însuși tronul împăratului german și abia apoi să-și folosească toată puterea pentru triumful reformei Predat de aliații săi cavaleri perfid, el trebuie să moară în

momentul în care în jurul lui se ridică un val puternic de mișcare țărănească, care îl va citi drept conducătorul ei și al cărui succes ar putea distruge pentru totdeauna ordinul clerical-feudal, împotriva căruia se află Sickingen lupta Odată cu moartea acestuia din urmă, unirea țărănimii cu partea avansată a opoziției cavalerești nu mai devine posibilă, mișcarea țărănească este destinată să fie înecată într-o mare de sânge, iar triumful complet al ideilor reformei este suspendat timp de câteva secole Astfel, sursa morții tragice a lui Sickingen constă în caracterul său practic excesiv și neîncrederea în reușita unei lupte deschise pentru o idee istorică binecunoscută, al cărei triumf final se datorează semnificației sale interioare Lassalle într-o formă filosofică abstractă, cu terminologie pur hegeliană, explică acele elemente sociologice de bază Biblioteca "Runivers" DATE NOI PENTRU A CARACTERIZA PĂREREA LUI LASSAL de momente logice, a căror coliziune sau "contradicție dialectică" reflectă soarta tragică a lui Sickingen "Forța veșnică a tuturor claselor conducătoare care apără ordinea existentă", scrie el în scrisoarea sa de tratat, constă în înțelegerea lor clară și neînselătoare a intereselor lor de clasă, tocmai pentru că acestea sunt deja interese dominante, pe deplin dezvoltate Slăbiciunea eternă a tuturor ideilor progresiste legitime care încearcă să le pună în practică constă în lipsa de conștiință din partea membrilor claselor impregnate de ele, al cărei principiu încă nu a fost realizat, precum și în organizarea insuficientă care rezultă a forţelor aflate la dispoziţia acestor idei Contradicția dialectică care se repetă în mod constant aici constă, pe scurt, în cele ce urmează Forța unei mișcări sociale constă în inspirația ei, în încrederea imediată a unei idei în propria sa putere și în semnificația veșnică Dar inspirația, ca atare încredere imediată în atotputernicia ideii, este asociată în primul rând cu o omisiune abstractă de la vederea mijloacelor reale până la implementarea lor efectivă și întreaga complexitate a relațiilor vieții Inspirația trebuie să se îndrepte către viața reală și să lucreze prin mijloace reale pentru a-și atinge scopul în realitate În caz contrar, este într-un vis despre ce anume? (despre obiectiv) ar uita de partea reală a lui cum?, implementarea lui În astfel de condiții, se pare că ar trebui să o considere un triumf al practicii realiste din partea liderului mișcării, capacitatea sa de a socoti cu mijloace temporare date reale, de a ascunde de ceilalți (și, prin urmare, adesea de el însuși) adevăratul și scopurile finale ale mișcării și, înșelând în mod deliberat clasele conducătoare și chiar folosindu-le, dobândesc capacitatea de a organiza noi forțe cu ea, astfel încât, prin intermediul acestui fragment de realitate cucerit cu pricepere, apoi să învingă realitatea însăși Acesta este caracterul practic realist al Sickingen "Dar în această apropiere a inspirației de condițiile vremii, în această subordonare a acesteia față de acestea din urmă, nu numai că nu își împlinește scopul, ci, dimpotrivă, își sacrifică principiul formal - credința în semnificația eternă a idee; se preda opusului său direct, temporalului, ca Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" S FRANK astfel, în distrugerea căruia se află tocmai semnificația sa și, prin urmare, trebuie să sufere înfrângere De fapt, oricât de greu i-ar fi minții să o admită, pare să existe o contradicție insolubilă între ideea abstractă, care constituie forța și semnificația unei mișcări sociale, și rațiunea reală și raționalitatea ei practică Majoritatea mișcărilor sociale eșuate - orice istoric va recunoaște - au eșuat tocmai din cauza acestui caracter practic și, în orice caz, toate mișcările bazate pe un asemenea practic nu și-au atins scopul Marea revoluție franceză a

câștigat în cele mai dificile împrejurări doar pentru că a reușit să lase rațiunea deoparte în timp Tocmai în absența unei astfel de practici practice se află, potrivit lui Lassalle, secretul succesului tuturor partidelor extreme și mișcărilor instinctive ale maselor Dar ceea ce s-a spus conține deja adevărata rezoluție a "contradicției dialectice dintre scopul etern al unei idei și raționalitatea mijloacelor temporare de implementare a acesteia" În primul rând, după cum sa spus deja, clasele conducătoare nu pot fi înșelate "Individii pot fi înșelați, cursurile niciodată!" Apoi, mijloacele de implementare trebuie să corespundă în sensul lor sensului scopului mișcării În al treilea rând, și în cele din urmă, problema se rezumă la faptul că marile mișcări sociale pot aduce până la urmă nu indivizi, ci doar masele cu devotamentul lor pasional față de idee Masele nu cunosc compromisuri, acceptă doar da sau nu, le interesează doar extremul, întregul, imediatul În comparație cu comportamentul lor, "raționalitatea aparentă superioară a indivizilor se dovedește în realitate a fi cea mai mare nerezonabilitate" Vina lui Sickingen constă, așadar, în faptul că, în ciuda întregului său devotament față de idee și a întregului său curaj și hotărâre, el consideră că este posibil să se "sprețește" acolo unde este vorba de punerea în aplicare a unei idei mărețe și eterne Se poate obiecta, spune Lassalle, că aceasta nu este o greșeală morală, ci o eroare exclusiv intelectuală și, prin urmare, nu poate servi drept bază pentru o tragedie La această obiecție Lassalle are trei răspunsuri În primul rând, ciocnirea necesară în interior a liniilor de gândire și consecințele sale enorme în viață reprezintă deja în sine ceva profund tragic Apoi, liderul unei mari mișcări este responsabil moral pentru Biblioteca "Runivers" DATE NOI PENTRU CARACTERISTICILE PRINCIPALULUI LASSAL erori intelectuale în implementarea mișcării Dar al treilea aspect este cel mai important "Adevărul este că această vinovăție intelectuală este, împreună cu aceasta, predominant vinovăție morală, căci ea provine din lipsa de credință în ideea morală și puterea ei infinită an und fur sich și din încrederea excesivă în mijloacele reale temporare Există, prin urmare, o lipsă de convingere morală și de devotament față de ideal " Lassalle dă o explicație a întregului parcurs al dramei sale din punctul de vedere al ideii tragice dezvoltate aici și, în concluzie, vorbește despre semnificația generală a tragediilor cultural-istorice Când un privitor modern contemplă tragedia vieții care însoțește nașterea și pătrunderea în realitate a unei idei cultural-istorice, conștiința lui este, parcă, corul grecesc al tragediei, la care se află direct acțiunea și suferința tragică a eroului adresat "Conștiința lumii moderne, pe de o parte, aduce reconcilierea tragediei, deoarece tocmai în reînnoirea modernă a luptei se află triumful eroului și scopurile sale, pe de altă parte, această conștiință se bazează pe tragedie pentru sine consolare în eforturile sale grele în luptă" contemporan ^ieinosgi/ pentru că tocmai în această reînnoire a luptei după un număr de secole și în veșnicia scopurilor luptei dovedite prin aceasta stă cea mai înaltă dovadă a necesitatea victorioasă a realizării acestor scopuri Drama Lassalle este dedicată unei alte scrisori extrem de detaliate (în de pagini tipărite) a lui Lassalle către Marx și Engels, ca răspuns la obiecțiile critice ale acestuia din urmă Atât aceste obiecții, cât și răspunsul lui Lassalle la ele se referă exclusiv la înțelegerea și evaluarea lui Lassalle a momentului istoric pe care îl descrie și nu se referă la "ideea tragică formală" a lui Sickingen, prezentată mai sus Din lipsă de spațiu, nu ne vom opri asupra acestei scrisori de altfel foarte interesantă Este imposibil să nu recunoaștem

interesul profund, nu doar teoretic, ci și biografic, în discursul lui Lassalle despre ideea tragică a lui Sickingen Lassalle, acest "politician" remarcabil care a iubit și a știut în mod inimitabil să stăpânească mediul și voința oamenilor și să-i orienteze la propria discreție pentru a-și atinge scopurile publice, * S FRANK care poseda o "practicitate realistă" mult mai mare decât eroul său Sickingen și a aplicat-o vieții cu un succes aproape nemaiauzit, iese cu o puternică condamnare a acestui caracter practic și cu laude și justificare filosofică a metodei direct opuse a activității sociale - deschisă , serviciu direct pentru o idee bazată pe credința în triumful ei inevitabil datorită propriei sale semnificații interioare Oricare ar fi metodele individuale ale activității sale sociale, "ideea tragică a lui Sickingen" luminează viu directitatea și noblețea naturii morale a autorului său O altă lucrare a lui Lassalle este discutată în corespondența sa cu Marx: aceasta este lucrarea principală a lui Lassalle, Sistemul drepturilor dobândite Corespondența afectează exclusiv conținutul celui de-al doilea volum al "Sistemului", consacrat dreptului succesoral În lucrarea sa, Lassalle susține că instituția moștenirii prin testament, cu ideea subiacentă a semnificației juridice a testamentului moștenitorului după moartea sa, este în mod decisiv contrară jus naturale, o conștiință juridică rezonabilă și naturală, potrivit pe care o persoană le poate avea și descoperă că are liber arbitru doar în timpul vieții și nu prin moarte Această instituție a luat naștere în dreptul roman pe baza unei concepții religioase și juridice particulare ale lumii, recunoscând o familie sau un clan ca o singură persoană și văzând în moștenitor un reprezentant al personalității testatorului, care a pierit fizic, dar existând spiritual în membri ai familiei sale Dreptul german nu cunoștea complet instituția moștenirii înaintea testamentului, bazată pe această idee romană a nemuririi individului, adică a ei existență muritoare în cercul familiei decedatului, idee care contrazice învățătura creștină despre nemurirea cerească a sufletului Moștenirea prin testament a fost primită de Europa din dreptul roman în vremurile moderne, sub influența nevoilor emergente de cifra de afaceri, iar ideea de instituție a fost complet denaturată: în timp ce în dreptul roman moștenitorul nu este succesorul drepturilor de proprietate ale testatorul, ci doar un reprezentant al personalității și voinței acestuia din urmă, în noul timp de moștenire a fost folosit pur și simplu ca o modalitate convenabilă de a transfera proprietatea la moartea conducătorului său date noi despre caracterizarea punctelor de vedere ale lui Lassalle afaceri către o altă persoană Astfel, Lassalle consideră întregul drept modern al moștenirii drept rodul unei neînțelegeri istorice O astfel de opinie nu putea fi recunoscută drept corectă de către Marx, care, după cum se știe, și-a imaginat dezvoltarea dreptului, ca toate celelalte aspecte ale vieții sociale, ca fiind complet dependentă de dezvoltarea economică și, prin urmare, considera orice lege a unei epoci date ca fiind inevitabil şi logic izvorât din nevoile economice ale epocii Între Marx și Lassalle se naște o dispută, foarte interesantă pentru aprecierea teoriei materialismului istoric, cu privire la importanța comparativă care ar trebui să fie atribuită în crearea dreptului moștenirii modern, pe de o parte, condițiilor economice, pe de altă parte, la receptarea dreptului roman Marx îi scrie lui Lassalle că libertatea de voință datează în Anglia din timpul revoluției burgheze din și s-a dezvoltat în Anglia concomitent cu dezvoltarea economiei burgheze; de aici trebuie concluzionat că instituția testamentului, cu totul independent de

originea sa specific romană, își are realitatea, neavând nevoie de nicio mitologie; Corgii în sistemul burghez Lassalle răspunde că acest lucru este într-un anumit sens corect și coincide complet cu propriile sale opinii Angliya · nu se supune în această privință excluderii: iar în germană, așa cum a arătat Lassal în cartea sa, generalul era complet nefamiliar cu clasa orașului și s-a dezvoltat doar prin creșterea tendințelor individualiste ale burghezului Practic aplicarea prevederilor din Dreptul roman primit într-o formă distorsionată "Dar că dezvoltarea economică burgheză ar putea inventa testamentul însuși ca formă de înstrăinare a proprietății - dacă această instituție nu ar exista în dreptul roman și dacă nu ar fi înțeleasă greșit ca formă de înstrăinare a proprietății - nu poate fi argumentată în favoarea acestei nu furnizează dovezi istorice; acest lucru tu (Marx) nu vei afirma, iar asta îl neg cu tărie Că și englezii și-au adoptat testamentul din dreptul roman și l-au imitat și printr-o neînțelegere, nu poți nega nici asta dreptul roman Biblioteca "Runivers" su S FRANK a avut aceasta (precum si alta) influenta asupra intregii lumi Dacă doriți să negeți acest lucru, atunci sunt gata să studiez dreptul englez și să vă dovedesc amândurora, i e împrumutarea din dreptul roman și neînțelegerea rezultată, la fel ca în dreptul german Discuția continuă în următoarea scrisoare a lui Lassalle La scrisoarea anterioară, Marx i-a răspuns aproximativ după cum urmează Din faptul că voința noastră într-o formă deformată este copiată din cea romană, nu rezultă încă că este doar o voință romană denaturată; dimpotrivă, în ciuda unui caracter atât de împrumutat și a unei asemenea distorsiuni, testamentul nostru este o instituție care decurge logic din spiritul timpului nostru și îi corespunde Să presupunem că voința, ca instituție juridică specifică, nu s-ar fi putut dezvolta fără ajutorul dreptului roman; dar nu ar dezvolta atunci, sub influența nevoilor vremii, alte forme de moștenire după voința proprietarului muribund al proprietății, de exemplu, legatul? Răspunzând lui Marx, Lassalle recunoaște validitatea deplină a primei observații, dar o infirmă pe a doua "Desigur, scrie el, fiecare națiune, în toate acțiunile sale, nu poate decât să se realizeze pe sine A denatura ceva înseamnă pentru el doar să-și introducă necritic propriul spirit într-un alt timp, într-o instituție etc Toate astfel de neînțelegeri sunt doar realizarea particularităților oamenilor Aceste prevederi decurg în mod necesar din ideea mea de bază și, cel puțin, voi începe să le contrazic în raport cu voința Lassalle are o atitudine diferită față de a doua remarcă a lui Marx Faptul este, spune el, că moștenirea nu este deloc de conceput fără testament: legatul este o dispoziție de proprietate, care dobândește forță juridică numai după moartea proprietarului; dar întrucât noțiunea că mortul poate manifesta voință este contrară concepției juridice naturale, ea se poate baza doar pe ideea existenței postume a voinței testatorului, adică presupune deja întreaga idee romană a testamentului De legat, așadar, nu se poate vorbi decât acolo unde, sub influența dreptului roman, popoarele s-au obișnuit să considere aceasta, contrar oricărui jus naturale, acțiunea în justiție ca drept natural al individului Fără influența dreptului roman, modern

de națiuni ar putea, în cel mai bun caz, să elaboreze doar acea formă de moștenire care este cunoscută sub numele de dar de moarte Acest act juridic se deosebește de testament și legat prin aceea că transferă proprietatea testatorului dotat în timpul vieții testatorului, tocmai în momentul donației; astfel nu contrazice, ca o vointa, constiinta juridica naturala si decurge logic din dreptul de libera dispunere a

proprietatii Dar ce inconvenient enorm ar prezenta o asemenea organizare a dreptului succesoral, tocmai sub actualul sistem economic! În Evul Mediu, când valoarea principală a proprietății consta în folosirea proprietății, era încă posibil să se transfere proprietatea în timpul vieții unei alte persoane, păstrând folosința pe viață Dar acum, sub dominația economiei troc, când valoarea principală a proprietății constă în dreptul de a înstrăina proprietatea, aproape nimeni, în circumstanțe normale, ar dori să se lipsească de toată averea sa în timpul vieții în favoarea altor persoane Astfel, Lassalle, în ciuda remarcilor critice ale lui Marx, se consideră îndreptățit să afirme că unul dintre cele mai importante nuclee ale sistemului social existent - instituția moștenirii prin testament - a fost creat nu numai de cerințele dezvoltării economice, ci și de o influenţă directă asupra conştiinţei juridice europene e Vederi juridice romane Lăsând departe de a fi epuizat materialul bogat al corespondenței dintre Lassalle și Marx, încheiem cu aceasta prezentarea datelor conținute în această corespondență pentru a caracteriza viziunea lui Lassalle asupra lumii Dacă este permis să tragem o concluzie generală din aceste date fragmentare, atunci această concluzie ni se pare aproximativ următoarea: aceste corespondențe subliniază încă o dată și foarte clar fluxul idealist din natura și convingerile lui Lassalle Fie că există o decizie cu privire la relația dintre democrația germană și mișcarea italiană, el subliniază cu insistență indiscutabilitatea celui mai înalt drept moral al fiecărui popor la independența națională și, împreună cu aceasta, în numele cerințelor supreme ale culturii, avertizează împotriva incitarii la dușmănie între două popoare civilizate; vorbește despre sensul filosofiei, Biblioteca Runiverse S FRANK el subliniază legătura dintre "știința spiritului" și "politică"; având în vedere diverse modalități de punere în practică a unei idei socio-etice, el se pronunță pentru credința în puterea victorioasă a ideii în sine și recomandă slujirea directă, deschisă, bazată pe această credință, în ciuda condițiilor externe și a argumentelor "experienței vulgare" ; în cele din urmă, în sistemul juridic modern, el vede nu numai produsul nevoilor economice, ci și rezultatul concepțiilor juridice romane, bazate la rândul lor pe viziunea religioasă asupra lumii a lumii antice Fără a intra într-o examinare mai detaliată a acestei laturi a viziunii asupra lumii a lui Lassalle, precum și o evaluare a semnificației ei, afirmăm doar că această nuanță de idealism filosofic - atât teoretic cât și practic - în viziunea lui Lassalle asupra lumii, deja remarcată ca și în Europa de Vest, deci iar în literatura rusă despre Lassalle, primește o nouă confirmare în scrisorile lui Lassalle către Marx S Frank Biblioteca "Runivers" Idealurile culturale și etice ale lui Guyot și Nietzsche "Sarcina filozofiei timpului nostru este de a înțelege toate marile lecții ale timpului viitor, de a înțelege purtătorii de cuvânt ai conștiinței morale moderne, instabile și șovăitoare a omenirii și, după ce a asimilat adevăratul și binele în învățăturile lor , pentru a procesa toate acestea într-o viziune nouă, integrală asupra lumii, teoretic și practic (N Ya Grot: "Idealurile morale ale timpului nostru " Vopr Phil and Psych , cartea I (ib) p) Numeroși cercetători și comentatori ai scrierilor filosofice ale lui Nietzsche încă, printr-un accident ciudat, văd complet prin asemănarea atât de puternic izbitoare dintre învățăturile filozofice ale lui Guyot și Nietzsche În literatura destul de voluminoasă dedicată analizei și evaluării critice a filosofiei lui Nietzsche, nu există nici cel mai mic indiciu al existenței acestei asemănări între cei doi filozofi numiți Și acest lucru este cu atât mai

ciudat, cu cât în prezent avem deja destul de multe lucrări valoroase despre Nietzsche, în care am dezvăluit succesiv, unul câte unul, toate elementele care alcătuiesc alcătuirea sistemului său filozofic și am stabilit atât geneza lor şi acea reelaborare la care au fost supuşi de Nietzsche Critica istorică și filozofică a stabilit deja cu fermitate că Nietzsche, care s-a autointitulat "intempestiv" și este ridicat de susținătorii săi chiar și la titlul onorific de "luptător cu timpul său", a fost de fapt, mai mult decât oricine altcineva, un adevărat fiu al său era, şi că tot curenţii principali şi caracteristici celor din urmă sunt extrem de strălucitori şi Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS reflectată clar în lucrările sale filozofice Nu ne vom angaja aici în reproducerea rezultatelor acestei analize istorico-filosofice a învățăturii lui Nietzsche, care a fost deja realizată; dorim doar să umplem un gol esențial în ea, și anume: ne propunem să comparăm idealurile culturale și etice propuse de Guyot și Nietzsche și să arătăm că ele nu numai că se apropie extrem de strâns unul de celălalt, dar dintr-un anumit punct de vedere sunt, parcă, două etape succesive în dezvoltarea gândirii individualiste în Occident Considerăm că nu este de prisos să remarcăm aici dinainte că prezența acestui "decalaj" în literatura istorică și filozofică consacrată operelor lui Nietzsche a fost deja subliniată de Foulier *), același Foulier, care, nu fără motiv, este considerat, parcă, părintele spiritual al lui Guyot Și de aceea remarca lui că "Nietsche a encore eu, sur certains points, pour devancier en France un philosophe-poete (Guyo) dont les commentateurs de Nietsche ont passé le nom sous silence" este foarte puternică pentru noi, servind ca un confirmare suplimentară a concepției pe care o apărăm despre asemănările dintre învățăturile ambilor poeti-filozofi Dar, în același timp, suntem foarte departe de a fi de acord cu Foulier că această asemănare a viziunilor filosofice se presupune că se datorează în principal influenței directe a lucrărilor lui Guyot asupra lui Nietzsche; acesta din urmă, după cum relatează Foullier, cunoștea bine scrierile lui Guyot în domeniul eticii, iar exemplarul său din Eseul despre morală este chiar reperat în margine cu o mulțime de observații făcute de mâna lui Nietzsche însuși *) Ni se pare că astfel de argumente sunt încă prea puțin convingătoare pentru a face posibil să ne punem la îndoială originalitatea lui Nietzsche și este mai probabil să afirmăm că ambii filosofi destul de independent și, parcă, au ajuns la propriile lor opinii filozofice în paralel Fără a nega, însă, faptul unei asemănări semnificative între acestea din urmă, ne propunem aici doar să urmărim modul în care anumite elemente ale filosofiei "Revue des deux Mondes", cartea , "Religion de Nietsche") Vom adăuga aici că, conform relatării lui Fulier, "Esquisse d'une morale sans sanction ni obligation" a lui Guyot a apărut tipărit mai devreme decât "Dincolo de bine şi de rău" a lui Nietzsche Lucrarea lui Guyot a apărut în , lucrare de Nietzsche - în Bk tioteka "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUIO ȘI NIETZSCHE Învățăturile lui Nietzsche au fost supuse elaborării și dezvoltării ulterioare de către Guyot, iar aceasta din urmă o considerăm ca o dezvoltare pur logică a unei anumite serii de idei, fenomen observat deja atât de des în istoria culturii mentale în general și în istoria filosofiei în special Trebuie să facem aici rezerva că nu este deloc sarcina noastră să facem o paralelă între sistemele filozofice ale lui Guyot și Nietzsche in toro; restrângem dinainte sfera sarcinii noastre și ne propunem aici doar să comparăm idealurile cultural-etice propuse de amândoi, pentru a urmări concret în acest fel evoluția gândirii individualiste care a avut loc în ultima treime a secolul trecut în Occident II S-a stabilit

acum ferm de critica istorică și filozofică că idealul cultural și etic propus de Nietzsche este destul de asemănător în principalele sale trăsături cu același ideal al romanticilor germani, căci ei, împreună cu Nietzsche, au văzut în apariția unui personalitatea dezvoltată scopul final al oricărei culturi *) Nietzsche a adus în ea doar un moment evolutiv: tipul unei personalități atât de dezvoltate armonios ar trebui să se ridice treptat și, mai mult, a conturat mai precis și mai hotărât în ce ar trebui să constea exact conținutul acestei ultime vieți Respingând și dezmințind eudemonismul ca postulat cultural și etic, Nietzsche consideră că cel mai înalt tip de viață culturală este viața cea mai intensă, plină de experiențe profunde și puternice, unde chiar și "das grosse Leiden" ar trebui inclus ca moment integral, deoarece așa departe numai disciplina suferinței mari și durerii a creat toate îmbunătățirile de tip uman) (Jenseits von Giit und Bose p o) Doar daca) Legătura strânsă dintre idealul de cultură al lui Nietzsche și cel al romanticilor germani este deja indicată de Riehl, vezi cartea sa Friedrich "Nietzsche ais Künstler und Denker" În același mod, Ziegler subliniază o asemănare semnificativă între învățătura lui Nietzsche și principalele concepții ale romanticilor germani, vezi scrierile sale: Friedrich Nietzsche, "der Individualismus und Socialismus" și "Holderlin und Nietzsche") Obișnuindu-se în viața personală cu suferința constantă, temperată de aceasta și, în același timp, un idealist prea mare în Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS Nietzsche vede singura valoare a vieții umane în gama maximă de vibrații spirituale, în cea mai înaltă tensiune a vieții spirituale și în bogăția ei interioară din ce în ce mai mare, cu totul independent de momentele însoțitoare și secundare ale unei astfel de vieți, care sunt suferința și plăcerea "Fie că este vorba de hedonism, pesimism, utilitarism, eudemonism", remarcă el, "nu contează ", toate aceste moduri de gândire care vizează suferință și plăcere, adică metodele care măsoară valoarea unui lucru prin atributele sale concomitente și secundare nu sunt altceva decât moduri de descurcare a gândirii și a naivității Oricine este conștient de puterea creatoare din sine nu poate decât să le privească cu un zâmbet, chiar și cu regret" ("Jen-seits vou Gut u Bose" S și o) Pe scurt, Nietzsche propovăduiește un fel de "energism vital" *), iar toate lucrările din a treia *) și ultima sa perioadă au ca scop mod de viață, Nietzsche nu a putut decât să vadă în realizarea cerinței de bază a utilitarismului (cea mai mare fericire a celui mai mare număr de oameni) altceva decât o cale directă către rafinarea și umilirea omului, către nașterea unui " trib de pitici" Şi chiar cauza "decadenţei", în care de parcă ar fi căzut epoca modernă, este, după Nietzsche, lupta imperfectă spre fericire atât de răspândită acum Nimic nu era atât de detestabil pentru Nietzsche ca căutarea "binelui comun", fericirea turmei și mulțumirea cu această fericire: "Allgemeine Wohlfahrt ist kein Ideal, kein Ziel, kein irgend fassbarer Begriff sondern nur ein Brechmittel" ("Jenseits von Gut u Bôse ") Asemenea filosofului grec Heraclit, Nietzsche era profund convins că nimic nu este mai dăunător pentru o persoană decât realizarea dorințelor sale, iar timpul "satisfăcției universale" înseamnă pentru el timpul "ultimei și mai disprețuitoare persoană", "întregul stingerea tuturor oilor umane din om" (AIso sprach Zarathustra) !) Выражение Риля, см его сочинение: "Nietzsche ca gânditor și artist", p : energia vieții întinsă la cel mai înalt nivel prin marea opoziție pe care viața o opune omului, acesta este ultimul cuvânt în idealul cultural al lui Nietzsche") Aici aderăm la acea împărțire a activității filozofice a lui Nietzsche, care a fost propusă de profesorul Riehl în cartea sa:

"Nietzsche ais Denker ù Künstler" Riehl, după cum se știe, împarte întreaga activitate filosofică a lui Nietzsche în perioade: i) perioada a "pesimismului romantic-estetic (fascinația pentru ideile lui Schopenhauer și Wagner);) perioada pozitivismului și) perioada proclamării unui "nou" ideal cultural și etic, care, conform definiției lui Riehl, este "o alianță a pozitivismului cu romantismul* Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUYOT ȘI NIETSCHE glorificarea și exaltarea vieții "in grossen Linien", o viață de tip tot mai mare și care necesită o manifestare tot mai mare a activității din partea personalității De aceea, după părerea lui, viața nu trebuie luată în seamă în nimic, nu trebuie să renunțe la niciunul dintre elementele ei și mai puțin la toate cele care disciplinează și tempereazä voința și înnobilează sufletul de influența benefică a "marilor suferințe și durere" x) De aceea, din gura lui Nietzsche iese o frază sarcastică îndreptată către eudemonişti: "o persoană care a devenit liberă calcă în picioare bunăstarea la care visează negustorii" *) "Îmi caut fericirea"? întreabă Zarathustra și își răspunde singur: "Îmi caut afacerea" Și prin gura lui Zarathustra, Nietzsche declară: "Și, în general, nu ar trebui să dorești să te bucuri" Astfel, idealul suprem de cultură pentru Nietzsche este nașterea unui tip de oameni care vor putea arăta în comportamentul lor "energia vitală" atât de valoroasă pentru el și nu vor ceda materialului factual la care se referă pesimismul, nu fără motiv În elementele tragice ale vieții și în lupta aspră, fără milă cu ele, încordându-și energia spirituală la înălțimea maximă, tocmai în ele și prin ele vor trage cele mai puternice impulsuri pentru "afirmarea eroică a vieții) Și dintr-o astfel de formulare a problemei, în opinia noastră, rezultă individualismul aristocratic al lui Nietzsche, "moralitatea Domnului" ("Negged Moial") și cultul "supraomului", pentru o astfel de afirmare a vieții, plin de eroism, este capabil doar de o persoană care se ridică sus "Vrei să distrugi suferința cât mai mult posibil, iar noi? Se pare că vrem să o facem mai mare și mai puternică decât era Starea de mulțumire completă (Wolilbeiìnden), așa cum o înțelegeți, nu luăm în considerare scopul, ci mai degrabă sfârșitul Această condiție face ca o persoană să merite imediat disprețul și ridicolul Disciplina suferinței, suferință mare, nu știi că doar această disciplină a creat până acum toate înălțimile de tip uman ("Jenseits von G ut und Bôse ", s ι o) "Gõtzendãmmerung") "Cu cât o persoană se află mai sus în ceea ce privește organizarea sa spirituală, cu atât mai profunde sunt tragediile pe care le trăiește; dar cu cât apreciază mai mult viața pentru faptul că îi oferă o rezistență mai puternică Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS deasupra nivelului mediu modern și cu mult superior omului modern în tipul organizării sale atât spirituale, cât și fizice Și de aici rezultă că, dacă "viața trebuie să meargă în sus", dacă este de dorit o astfel de creștere a tipului ei, ceea ce va cere de la individ tensiunea maximă a tuturor forțelor spirituale, atunci urmează în mod inevitabil nevoia unei creșteri a culturii subiective Nietzsche crede profund în posibilitatea unui progres în continuare în cultura personalităților ("natura umană este departe de a fi epuizată" și mii de posibilități grandioase zac latente în ea) Și singura cale care duce la această înălțare atât de dorită a tipului uman este, în opinia sa, selecția naturală Pornind de la poziția privind inegalitatea naturală a oamenilor (după organizarea lor mentală și fizică), Nietzsche speră doar prin funcționarea nestingherită și în societatea umană, selecția naturală (combinată, pe cât posibil, cu cea artificială) să realizeze realizarea "tipul superior", cu conceptul de "supraom" este pentru el

doar un fel de "concept suprem" sau, altfel spus, pentru procesul de formare ascendentă a tipului uman, apariția unui "supraom" serveşte ca un fel de punct limitativ *) Acest accent pe principiul selecției, ca aproape singura condiție pentru formarea ascendentă a tipului uman, se explică prin faptul că Nietzsche este înclinat să considere viața umană ca un caz particular al vieții în general și ca atare, și ea, în opinia sa, este complet supusă tuturor legilor care guvernează viața tuturor celorlalte ființe vii Și, fiind doar una dintre numeroasele specii de ființe vii care există acum (chiar dacă este cea mai înaltă, ceea ce nu schimbă lucrurile), omenirea modernă poate, după Nietzsche, să treacă de la tipul ei actual într-un tip de ordin superior numai în prezența acelei condiții, în care o astfel de tranziție a avut loc la alte specii, iar această condiție, așa cum a încercat Darwin să arate, este selecția naturală Și se poate chiar accelera, crede Nietzsche, efectul "benefic" al selecției naturale, care pare să conducă întotdeauna la o creștere a tipului unei anumite specii de ființe vii; se poate "ajuta natura" intervenind în mod conștient în acest proces pur natural - și anume, prin selecție artificială, așa cum se face acum la scară destul de mare de păstori, iar mijloacele pentru o astfel de "Hõherzüchtung der Menschheit" ar trebui să fie cruci ghidate planificate sau în limba lui Nietzsche însuși: nașterea acestui tip superior nu reprezintă deloc pentru Nietzsche scopul ultim al culturii x), ci doar acea condiție necesară în care "energia vitală" atât de apreciată de el și care, în opinia noastră, este adevăratul său ideal de cultură viața, va putea fi realizată, căci, așa cum sa menționat deja mai sus, o astfel de viață "in grossem Stil" (cum și-o imaginează Nietzsche), întotdeauna asociată cu o tensiune constantă și maximă a forțelor spirituale, este, desigur, numai capabilă a unei persoane care se ridică nemăsurat de sus peste nivelul mediu modern și depășește cu mult în funcție de tipul omului modern Dar dacă condiția necesară pentru transformarea idealului de viață culturală al lui Nietzsche în realitate obiectivă este trecerea treptată a tipului de om modern într-un tip de ordin superior, și singura cale care duce la acest ultim scop este considerată, așa cum face Nietzsche , pentru a fi selecție naturală, atunci este evident că, în inegalitatea naturală a oamenilor, doar câțiva se vor apropia de idealul intenționat și că chiar și realizarea acestui ideal trebuie plătită prin sacrificiul nemilos față de el a tot ceea ce este scăzut în organizarea sa fizică și mentală, tot ceea ce, ca să spunem așa, este sortit de însăși puterea lucrurilor la dispariție, supus funcționării nestingherite a selecției naturale în societatea umană Iar Nietzsche este bine conștient de toate consecințele care decurg dintr-o astfel de formulare a problemei Este clar conștient că realizarea idealului său de viață culturală cu ajutorul "mijlocurilor" recomandate de el trebuie plătită cu prețul nenumăratelor vieți individuale, suferințe subiective, dar asta nu-l deranjează deloc, căci "mai înalte" decât dragostea pentru aproapele, dragostea pentru aproape și departe Mai înaltă încă decât iubirea pentru "Der Garten der Ehe"; "Niclit fort solist du dich pflanzen, sondern bipagf dazu lielfe dir der Garten der Elie Einen hõlieren Leib solist du schaffen" Tipul de om modern este pentru Nietzsche, parcă, o etapă de tranziție pe drumul către o formă realizabilă și chiar superioară de organizare: "omul este doar un fir întins între fiară și supraom", remarcă Zarathustra *) O astfel de opinie, care acum este foarte răspândită, este pur și simplu absurdă, căci care ar trebui să fie atunci scopul "supraomului" însuși? oameni - dragoste pentru muncă

și idealuri Și tocmai sub forma realizării idealului său nu ezită să recomande "exterminarea nemiloasă a tot ceea ce este degenerat și parazit" Da, pentru Nietzsche nici măcar nu contează câți indivizi ating cele mai înalte niveluri de dezvoltare ("nu este o chestiune de cifre"), pentru el este important doar ca aceste niveluri cele mai înalte de dezvoltare să fie atinse cu orice preț, chiar și cu orice preț costul scăderii multor vieți individuale astfel încât ascensiunea maximă posibilă a culturii subiective să se realizeze, chiar dacă numai în persoana câtorva aleși, căci tocmai aceasta este, după Nietzsche, condiția necesară pentru transformarea în realitatea obiectivă a idealului său de viață culturală, deja cunoscută nouă Și din moment ce urmând preceptele moralei moderne altruist-democratice, care trece cu vederea faptul de bază al inegalității firești a oamenilor - o morală construită pe milă și milă și care în numele lor impune păstrarea a tot ceea ce este slab și degenerat - încă de la respectarea preceptelor a acestei morale duce, potrivit lui Nitsa ea, în cele din urmă rezultă la apariția unui "mediu cu vitalitate redusă", la un "trib de pitici", atunci este necesar, crede el, să-l abandonăm, ca dintr-un " viața ostilă" conform tendințelor sale, deoarece mergând împotriva legii de bază a oricărei dezvoltări progresive (legea selecției), este motivul principal pentru care "un om de tip mai înalt și mai valoros ("Der hõherwertige Typus Mensch") are apărea până acum doar ca un fel de accident fericit, ca o excepție, dar niciodată ca ceva dorit" ("Antihrist " s - și) Natura a stabilit, susține Nietzsche, distanța naturală dintre oameni, iar idealurile morale ale culturii noastre, de natură altruist-democratică, nu contează *) "Omenirea, ca o masă, sacrificată unui tip de om mai înalt și mai valoros - acesta este adevăratul progres" "Cea mai mare pierdere care poate suferi omenirea este eșecul de a realiza cele mai înalte tipuri din viață " "Nici statul, nici poporul, nici omenirea nu există de dragul lor, ci doar de dragul vârfurilor lor; scopul constă în indivizi mari, iar acest scop se ridică deasupra umanității Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUIO ȘI NIETSCHE care pândesc cu acest fapt evident al inegalității oamenilor și cer aceeași moralitate pentru toți - sunt, din punctul său de vedere, "nefirești" și "ostili vieții", deoarece duc la degenerare și "decadență" Nietzsche este profund convins că "există o diferență de rang între oameni și, în consecință, între diferitele tipuri de moralitate" Iar "cerința unei morale pentru toți oamenii" i se pare "o limitare (Beeinträchtigung) tocmai a naturii cele mai înalte" Așadar, trebuie să "tragi nemilos la socoteală morala modernă cu predicarea ei a tăgăduirii de sine și să îi judeci" Este necesar să spargem vechile tăblițe și să înscriem noi porunci pe cele noi, este necesar să reînnoiți valorile morale moderne, de natură altruist-democratică, pornind deja din faptul inegalității firești a oamenilor, este necesar să stabilească un astfel de sistem de norme etice, care tocmai ar fi considerat cu bani, ca să spunem așa, distanța naturală între oameni și să nu ceară celor puternici să devină un slujitor al celor slabi și bolnavi și să nu-l încarce cu datoria de a renunta la interesele supreme ale vietii sale individuale in favoarea celor slabi si degenerati) Principiul suprem al acestei "noi morale" (a cărei construcție însăși a fost întreprinsă de Nietzsche pentru, ca să spunem așa, să degajeze calea care duce la realizarea idealului de viață cultural pe care și l-a intenționat pentru el însuși) ar trebui să afirme deja că) "Nu există otravă mai otrăvitoare decât doctrina egalității, căci ea propovăduiește, parcă, în numele dreptății însăși, în timp ce este sfârșitul dreptății" "Oamenii nu sunt egali și nu ar

trebui să fie egali " "Șablonul comunist (Dühring), care afirmă că orice voință trebuie să considere orice altă voință ca fiind egală, este un principiu ostil vieții") "Să faceți o persoană întreagă în tot ceea ce facem și să aveți în vedere doar cele mai înalte interese ale personalității sale - aceasta duce mai departe decât aspirațiile și preocupările pline de compasiune pentru ceilalți" "Și oamenii care sunt conștienți de puterea creatoare din ei înșiși, oameni de cel mai înalt tip, să nu se lase convinși că ar trebui să trăiască și să lucreze exclusiv pentru aproapele lor " "Cel de sus nu trebuie să devină instrumentul celui de jos" Pentru cel care este sortit să conducă, lepădarea de sine și o modestă detașare de sine nu ar fi o virtute, ci mai degrabă o risipă a acestei virtuți Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS "numai în raport cu egali există obligații" și că "ființele de rang inferior pot fi tratate după discreția sau cererea inimii" (Jenseits von Gut und Bõse, S) O astfel de morală ultra-aristocratică, în terminologia lui Nietzsche, "morala Domnului (Herren Moral)", recunoscând îndatoririle numai în raport cu egalii, și va da hotărâre, crede el, naturii foarte înzestrate și puternice să se ridice deasupra naturii care sunt mai mici decât ele în tipul lor de organizații și să nu-ți irosești forțele pentru a le susține pe acestea din urmă, să nu renunți la interesele superioare ale "eu-ului" tău și să nu le sacrifici pentru ceea ce este deja sortit de însăși forța lucrurilor coboara din arena vietii Pe scurt, acest "nou sistem" de norme etice, pus în practică, va oferi deja libertate deplină pentru funcționarea selecției naturale în societatea umană, ceea ce, în rezultatul final, ar trebui să conducă, după Nietzsche, la o creștere a tipul uman, deoarece, conform înțelegerii sale a învățăturilor lui Darwin despre selecția naturală, aceasta din urmă duce întotdeauna la experiența de "mai bun" sau "mai înalt" în organizarea sa) Nu este deloc necesar să demonstrăm aici că o astfel de interpretare a doctrinei lui Darwin despre selecția naturală se bazează pe cea mai grosolană neînțelegere De fapt, în Despre originea speciilor, bazat pe o cantitate uriașă de material factual adunat, Darwin a arătat pentru prima dată că în domeniul biologiei doar cei mai apți supraviețuiesc întotdeauna unui mediu dat și că acestea din urmă nu sunt în niciun caz întotdeauna cele mai bune sau superioare, chiar dacă numai în ceea ce privește structura organismului lor Victoria unei organizații "mai înalte", sau victoria unui tip "mai bun" sau "mai înalt", este doar un caz special în lupta pentru existență, doar una dintre multele posibilități Primatul și victoria în lupta pentru existență este întotdeauna determinată doar de totalitatea condițiilor mediului în care a avut loc lupta Există, de asemenea, astfel de cazuri în care reprezentanții tipului de organizație "inferioară" se pot dovedi a fi cei mai adaptați unui mediu dat, iar apoi ies învingători din lupta pentru existență Astfel, progresul în biologie nu este ceva inevitabil și indispensabil, ci doar una dintre combinațiile posibile, desigur, în anumite condiții favorabile Aceste opinii asupra progresului Darwin a considerat posibil să se transfere în zona uniunii sociale, desigur, cu limitate sofisticate (deci pentru "originea umană", el se închide, ceea ce, aparent, în umanitatea culturii culturale, este semnificativ complicat) Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUYOT ȘI NIETSCHE Astfel, instituirea, ca să spunem așa, a unei împărțiri ierarhice a oamenilor în funcție de valoarea lor intrinsecă și cerința care rezultă de un comportament eterogen în raport cu reprezentanții diferitelor trepte ale acestei scări ierarhice, corespunzător unuia sau altuia grad al valorii lor

intrinseci , sunt, după Nietzsche, baza oricărei dezvoltări progresive Fără această conștientizare a inegalității fundamentale a oamenilor și fără determinarea fermă a naturii superioare în organizarea lor de a se ridica deasupra celor inferioare și de a stabili, ca să spunem așa, o împărțire ierarhică a indivizilor în funcție de valoarea lor interioară și de a-și ajusta comportamentul în consecință - fără toate acestea, formarea ascendentă a ființelor umane este și imposibilă ce tip care, așa cum știm deja, este pentru Nietzsche o garanție că însuși "stilul" de viață uman se va schimba în direcția pe care o dorește, adică, acesta din urmă, în propriile sale cuvinte, va deveni "mai înalt ca caracter, mai autosuficient, mai încrezător în sine și mai puternic" Toate aceste considerații anterioare explică, în opinia noastră, acel caracter aristocratic-individualist exprimat tranșant al idealului de cultură al lui Nietzsche, datorită nu atât conținutului său însuși, care, așa cum am văzut deja, constă într-o înaltă evaluare a lărgimii spirituale amploarea, bogăția și intensitatea vieții interioare, cât și trăsăturile acelei căi, care, după Nietzsche, duce la realizarea idealului său de cultură Știm deja că această cale este pentru el funcționarea nestingherită a selecției naturale în societatea umană (sub forma căreia se cere o rememorare preliminară a valorilor morale actuale) Dar selecția naturală, așa cum o înțelege Nietzsche, și chiar, oricât de ciudat ar părea, mulți biologi darwiniști *) duce întotdeauna la experimentarea) Vezi op Otto Ammon: "Die Natürliche Auslese" și "Darvinismus und Socialdemokratie", unde se sugerează că "învingătorul" în lupta vieții și în societatea umană este întotdeauna presupus "cel mai bun" sau "mai înalt" în tipul lor În mod similar, Benjamin Kidd consideră că funcționarea nestingherită a selecției naturale în societatea umană trebuie să conducă întotdeauna la dezvoltarea ei progresivă (vezi "Evoluția socială") Similar cu autorii numiți * Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS "mai bun" sau "mai înalt" în tipul organizării sale și până la dispariție, descendență din stadiul de viață a soiurilor de rang inferior din aceeași specie Și astfel înțeles, principiul selecției naturale este, fără îndoială, de natură puternic aristocratică și, fiind pentru Nietzsche singura condiție pentru dezvoltarea progresivă în viața umană, el impune, parcă, o amprentă aristocratică pronunțată retroactiv asupra idealului cultural și etic propus de el Acum, sperăm, a devenit deja clar cum o înaltă apreciere a lărgimii sferei spirituale, bogăției și intensității vieții interioare sau, pe scurt, cum fascinația lui Nietzsche pentru "energia vitală" l-a condus în rezultatul final la individualismul aristocratic și la propovăduirea noii sale morale ultra-aristocratice - "morala Domnului" III Conform sarcinii stabilite pentru noi înșine, ne rămâne acum doar să trecem la o comparație directă a idealurilor culturale și etice ale lui Guyot și Nietzsche; dar înainte de a face acest lucru, considerăm totuşi necesar să facem aici o schiţă preliminară a filosofiei morale a lui Nietzsche Necesitatea unei astfel de digresiuni temporare de la tema principală intenționată se datorează următoarelor două considerații: în al doilea rând, originalitatea idealului cultural și etic al lui Nietzsche tocmai subliniat mai sus, care, desigur, este doar unul dintre elemente (chiar dacă cel mai important) a filozofiei sale morale, - această particularitate va deveni și mai clară odată cu o mai bună cunoaștere a principiilor de bază ale acesteia din urmă, ceea ce la rândul său va facilita foarte mult însăși compararea idealurilor culturale și etice propuse de Guyot și Nietzsche; opinia este susținută și de De Lapouge (vezi "Sélections sociales") La fel ca Nietzsche, De Lapouge consideră că este posibil să se realizeze o

îmbunătățire a tipului uman prin selecție naturală combinată cu artificială Cu privire la asemănarea opiniilor sale asupra acestui punct cu cele ale lui Nietzsche, el însuși a subliniat în Sélections sociales, p R - Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUYOT ȘI NIETZSCHE, în al doilea rând, sărăcia comparativă a literaturii noastre filosofice în ceea ce privește lucrările mai mult sau mai puțin satisfăcătoare despre filosofia morală a lui Nietzsche (familiaritatea cu care este un fel de precondiție necesară înțelegerii cercetării noastre), parcă în avansul justifică încercarea noastră de a oferi aici o scurtă schiță a filozofiei morale a lui Nietzsche și, într-o anumită măsură, legitimează digresiunea temporară de la tema principală Știm deja din cele de mai sus că Nietzsche se opune moralei noastre moderne, cu caracter altruist-democratic, cu morala sa ultra-aristocratică Pe primul îl numește "morala sclavilor", pe al doilea - "morala Domnului" Să vedem acum ce l-a determinat să le dea un astfel de nume și ce semnificație acordă Nietzsche acestor două tipuri de moralitate Studiul diferitelor sisteme morale care au apărut până acum în cursul vieții istorice a omenirii l-a condus pe Nietzsche la convingerea (cum afirmă el însuși în Dincolo de bine și de rău) că toate modificările și tipurile de moralitate cunoscute până acum pot, în sfârșitul, să fie redus la două tipuri principale, diametral opuse prin însuși conținutul preceptelor lor morale Prima dintre aceste tipuri de bază de morală, pe care el o numește "morala Domnului", "morala celor de la putere", "morala nobililor, aristocraților", se caracterizează prin opoziția pe care o stabilește între conceptele de bine și rău (gut und schicchi), în timp ce al doilea tip, numit Nietzsche "morala sclavilor", la rândul său, se caracterizează prin opoziția stabilită de el între conceptele de bine și de rău (gut und bõse); mai mult, conceptul de "bun", așa cum vom vedea mai jos, are semnificații diferite în ambele sisteme de moralitate "Moralitatea lui Dumnezeu" este, după Nietzsche, un tip de moralitate, în care manifestarea capacității de a acționa pozitiv în natură, sau cel puțin în consecințele lor, este considerată coroana virtuții Deci, de exemplu, curaj și energie, rezistență și muncă grea, un anumit grad de ascuțire a minții și putere de voință care vă permit să atingeți obiectivul dorit, dominarea caracterului și capacitatea de a depăși obstacolele și, în sfârșit, veselie și sete de viata "in durere - Biblioteca "Runivers" MIHAILO SCHWARTS scară", care este întotdeauna o consecință pur fiziologică sau, mai precis, un însoțitor al unui exces de energie vitală acumulată într-un anumit suflet individual și care se repetă - aceste calități tocmai enumerate (luate aici, desigur, doar pentru a ilustra propunerile teoretice) lui Nietzsche), aceste calități sunt "virtuți" ale "moralei Domnului" și pot fi ridicate la titlul onorific de "bun" (gute) și invers - lașitate, smerenie, capacitatea de a asculta cu ușurință și chiar sacrificiul de sine, lipsa de inițiativă și încredere în propriile forțe și incapacitatea de a atinge obiectivele propuse - pe scurt, incapacitatea de a acționa pozitiv în natura lor, sau în consecințele lor - acestea sunt "deficiențele", acestea sunt calitățile că, din punctul de vedere al "moralei Domnului" sunt considerate ca "răi", "răi" (schlechte) Complet opusul "moralei Domnului" este "morala sclavilor", care consideră bun (intestin) tot ceea ce nu dăunează organizațiilor slabe; chiar și conceptul de bunătate în acest sistem etic este aproape echivalat cu conceptele de "smerit, suferind, să nu facă rău nimănui", și compasiune și simpatie pentru aproapele (care mărește doar cantitatea de suferință existentă, adesea fără capacitatea și capacitatea de a ajuta) și incapacitatea de

a face vreo acțiune semnificativă și de caracter pozitiv, nici la o bucurie veselă a vieții, posibilă, bineînțeles, doar cu un anumit exces de energie spirituală, cerând mereu imperativ, parcă, o descărcare spirituală - aceste calități, pasive și inofensive în natură, și ridică la titlul onorific de virtuți "moralitatea sclavilor", - pe scurt, toate calitățile caracteristice mediocrității superficiale - aceasta este ceea ce "morala sclavilor" consideră "virtuți", și invers, "vicios, rău", din punctul său de vedere, totul va fi puternic, curajos, sever, nemilos și înfricoșător tot ceea ce, simțindu-și valoarea și puterea interioară, este sigur înainte de victorie și își atinge cu putere scopurile supreme , neacordând atenție acelor suferințe individuale ale organizațiilor slabe, cu care însăși realizarea acestor scopuri este adesea asociată Pe scurt, tocmai acele calități pe care "morala Domnului" le consideră "bune" (gute) - "morala sclavilor este inventată în "rău" (bõse) "Domnul moral" a fost, dar Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUYOT ȘI NIETSCHE părerea lui Nietzsche, moralitatea grecului antic *) și a lumii antice romane și moralitatea vechilor germani înainte de a adopta creștinismul, moralitatea budismului, creștinismul și morala altruist-democratică modernă pot fi clasate printre principalele tipuri de moralitatea care a fost deja numită mai sus "morala sclavilor" Acestea sunt cele două tipuri principale de moralitate pe care Nietzsche le pune în contrast unul cu altul și le reduce la două scheme sau formule duble și care se intersectează: "bun-rău" (gut-schlecht) și bine-rău (gut-bõse), unde, așa cum sa făcut deja clarificat, "binele" primului sistem etic este considerat "rău" în cel de-al doilea, iar invers, "binele" celui de-al doilea sistem, ca "rău" în primul Schema "moralității Domnului" -j bun-rău (gut-schlecht) Schema "moralității sclavilor" {bine-rău (gut-bõse) Astfel, conceptul de bine are un sens complet opus în ambele scheme Acest contrast între criteriile morale corespunzătoare celor două tipuri principale de moralitate se explică, după Nietzsche, prin diferența în condițiile genezei fiecăruia dintre tipurile de moralitate numite "Criteriile morale, potrivit lui Nietzsche, pot apărea în două moduri: fie își datorează apariția rasei sau castei conducătoare, bine conștiente și nu fără admirație de sine față de toate diferențele care o separă de rasa aservită, fie își datorează apariția apariția la "sclavi", adică -e rase sau caste înrobite În al i-lea caz, după Nietzsche, apare întotdeauna acel tip de moralitate care poate fi redusă la schema: "bun-rău" (gut-schlecht), în al doilea caz, tipul care poate fi redus la schemă: "bine-rău" (gut-bõse) Și astfel, în funcție de geneza fiecăruia dintre aceste tipuri de bază, Nietzsche le numește "morala Domnului" și "morala sclavilor" În al i-lea caz, i e dacă definiția conceptului de bine vine de la rasa dominantă, atunci "stări mândre și exaltate ale sufletului sunt considerate) T -e era, după Nietzsche, morala "vie" a grecilor antici, în contrast cu morala propusă de filozofii lor Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS sunt ca ceva care iese în evidență din mulțime și determină rangul Reprezentantul rasei conducătoare, "nobil, aristocrat îndepărtează din sine făpturi în care se manifestă opusul stărilor sale de mândrie exaltate; îi dispreţuieşte" În morala de primul tip - în "morala Domnului" - opoziția dintre conceptele de "bine și rău" este echivalată cu opoziția dintre conceptele de "nobil, aristocratic, puternic" și conceptul de "disprețuitor" "Moralitatea Domnului" consideră demnă de dispreț, așa cum am văzut deja, "totul laș, meschin, gândindu-se doar la profit și, în același timp, neîncrezător în forța sa și capabil să se înjosească", pe scurt, " tipul de om-câine,

permițând cu impunitate să se insulte și să se umilească" * În schimb, conceptul de "nobil, aristocrat" înseamnă "o persoană care își respectă în sine puterea și valoarea interioară, capacitatea de a se comanda, capacitatea de a fi strict și ferm în raport cu sine și, în sfârșit, o persoană care onorează totul puternic și strict "Nu faceți niciodată din îndatoririle voastre îndatoririle tuturor, nu renunțați niciodată la propria responsabilitate și nu doriți să o împărtășiți" - acestea sunt semnele "aristocratismului", "nobleței", adică aparţinând unei rase sau caste dominante "Pregătirea unei mari bucurii, mândria de imperativ și neglijență, voință enormă, claritate și privire calmă, admirând cu încântare, privind în sus, trăsăturile tipice ale "nobilului", "aristocratului", întotdeauna manifestate direct prin toată postura lui și în recepţiile exterioare Un aristocrat are întotdeauna o voință fermă, invincibilă și este un maestru în raport cu virtuțile sale; are o considerație extraordinar de mare pentru "marele său avantaj, care este responsabilitatea" Conștientizarea posibilității de a fi mereu responsabil pentru acțiunile cuiva, "conștientizarea acestei libertăți rare, a acestei puteri asupra sinelui și asupra destinului" îi umple inima de bucurie mândră Doar un aristocrat este întotdeauna o persoană cu adevărat liberă, căci libertatea, crede Nietzsche, nu este altceva decât "dorința de responsabilitate pentru sine, capacitatea de a menține o distanță care să-l despartă de cei care sunt mai jos în organizarea lor, indiferența față de dificultăți

greutăți și greutăți, până la viața însăși, în sfârșit Pe scurt, libertatea înseamnă întotdeauna victoria instinctelor curajoase, militante și triumfatoare asupra altor instincte, de exemplu, asupra dorinței de fericire Și este destul de firesc, crede Nietzsche, că oamenii de o astfel de ordine spirituală "sunt mândri de faptul că nu sunt creați pentru compasiune și simpatie față de aproapele lor și nimic nu este atât de străin sufletului lor ca acea morală care vede în compasiune , ajutandu-i pe ceilalti, in desintéressement, piatra de temelie a oricarei morale Adevărat, aristocratul îi ajută și pe nefericiți, notează Nietzsche, dar nu o face din compasiune, ci mai degrabă mânat de acel impuls pur impulsiv care generează mereu un anumit exces de vitalitate ("Dincolo de bine și de rău") "Credința în sine, o conștiință mândră a propriei demnități, vrăjmășia ireconciliabilă și ironia în legătură cu orice fel de sacrificiu de sine sunt, după Nietzsche, calitățile inalienabile ale "moralității Domnului" Pe scurt, "morala lui Dumnezeu" este un fel de autoexaltare și autoadmirare ("suntem nobili, suntem buni, suntem fericiți"), iar evaluarea ei se bazează pe "un sentiment de plenitudine și exces de vitalitate, străduindu-se să treacă peste margine" Dacă trecem acum la geneza "moralei sclavilor", adică moralitatea unei rase sau caste aservite, atunci din punct de vedere pur psihologic va fi destul de clar, crede Nietzsche, că atunci când reprezentanții acestei din urmă, i e "Oprimați în mod constant, suferind, lipsiți de libertate, nesiguri de abilitățile lor și, ca să spunem așa, obosiți de ei înșiși" - vor începe să "moralizeze", atunci este destul de clar că evaluarea lor morală va purta amprenta unei neîncrederi pesimiste în omul și forțele sale în general și, pe de altă parte, este destul de firesc ca virtuțile "nobilului", "aristocraților", adică tocmai acele calități ale reprezentanților rasei conducătoare, datorită cărora robii suportă suferința și umilința, vor fi considerate de ei dăunătoare pentru ei înșiși, "răi" Și, dimpotrivă, calități care contribuie la atenuarea poverii vieții pentru cei care suferă, cum ar fi, de exemplu,

compasiunea, disponibilitatea de a-și ajuta aproapele, răbdarea, sârguința, smerenia - toate aceste calități vor fi, desigur, foarte apreciate de către ele, pentru că aici (adică în mediul înrobit) sunt mai utile- Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS aproape singurele potrivite pentru atenuarea poverii vieţii Pe scurt, reprezentanții rasei aservite consideră calitățile lor inofensive, pasive și preponderent altruiste, la rândul lor, "virtuți" și le ridică la titlul onorific de "bun" (folosind, destul de ciudat, și pe care Nietzsche aparent nu-l observă) , același termen, ca "răul") Astfel, acele condiții specifice de natură psihologică în care se naște fiecare dintre cele două tipuri principale de moralitate, și explică, după Nietzsche, opoziția deja remarcată mai sus între criteriile morale corespunzătoare Ne rămâne aici să subliniem o diferență importantă între "morala Domnului" și "morala sclavilor", care, la rândul său, se datorează diferenței în însăși geneza ambelor tipuri de moralitate Esența acestuia din urmă constă în faptul că, în timp ce "morala sclavilor", "pentru chiar să apară, are nevoie întotdeauna de prezența unui mediu opus și extern", în contrast cu acesta, "morala Domnului" ""Întotdeauna apare și se manifestă independent și independent și își creează întotdeauna în mod activ propriile valori morale și criterii morale Și în timp ce "morala sclavilor", considerată din punctul de vedere al genezei sale, nu este în esență altceva decât o "morală a răzbunării (Resentiment-Moral), care decurge dintr-un protest și reacție ostilă, răutăcioasă, împotriva evaluării aristocraților , nobili, împotriva "moralei lui Dumnezeu" - spre deosebire de aceasta, "morala lui Dumnezeu" este un sistem etic generat de forțe active, pozitive "Nobil", "aristocrați", adică reprezentanții rasei conducătoare, "se simt mereu ca niște legiuitori ai lumii morale", își creează activ valorile morale, iar însăși definiția conceptului de "bine", așa cum crede Nietzsche, "nu vine de la cei cărora le-a fost binele" gata, dar, dimpotrivă, este foarte "bun", adică nobili, puternici, înalți în spirit se consideră pe ei înșiși și acțiunile lor bune, de primă clasă, spre deosebire de tot ceea ce este jos, superficial, plebeu, vulgar Și din acest patos al distanței (Pathos der Distanz) "au învățat dreptul de a crea *) "Dincolo de bine și de rău", -ts piesa principală: "Ce este nobil" Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUIO ȘI NIETSCHE terii și dați-le nume" ("Genealogic der Moral") Pe scurt, centrul de greutate în "morala lui Dumnezeu" este transferat de la operări la esse Așadar, în cadrul îngust al contrastului pe care l-a remarcat între cele două tipuri principale de moralitate ("morala Domnului" și "morala sclavilor"), Nietzsche consideră că este posibil să se potrivească întregii multitudinii nenumărate de criterii morale diverse care au fost create de-a lungul întregii vieți istorice a omenirii Fără a intra într-o apreciere critică a schemei pur abstracte construite de el, care nu coincide prea mult cu realitatea istorică, trebuie totuși să remarcăm cel puțin în trecere meritul important al lui Nietzsche în domeniul eticii științifice, deoarece, contrar lui Wundt, care a stabilit doar două baze pentru împărțirea sistemelor etice (motivele morale și scopurile morale), Nietzsche propune un nou mod de clasificare a sistemelor morale, el este cel care le împarte pe acestea din urmă în funcție de conținutul normelor morale în sine Pe baza acestui nou principiul clasificării sistemelor etice, care i-a permis să stabilească, după cum s-a indicat deja, două tipuri principale de moralitate, Nietzsche consideră posibil să aducă morala noastră modernă sub rubrica "morală sclavă" De fapt, din punctul de vedere al lui

Nietzsche, piatra de temelie a moralei umanitare-democratice moderne este, ca și în "morala sclavilor", principiul compasiunii, simpatiei și al ajutorării celorlalți Motto-ul ei este "neminem lede, imo omnes, quantum potest, luva" Idealurile ei morale , ca și în "morala sclavilor", poartă o amprentă destul de clară de asceză și sunt în esență, ca să spunem așa, idealuri "negative" și, în sfârșit, ca și "moralitatea sclavilor", nu capacitatea de a manifesta acțiuni sau fapte care sunt pozitive prin natura sau consecințele lor, nu calități care sunt pozitive și valoroase în sine (cum ar fi, de exemplu, forța interioară, energia etc), morala noastră modernă consideră virtuți, ci, dimpotrivă, calități care sunt pasivi și inofensivi în natură și, cel mai important, Astfel, cei altruiști sunt foarte apreciați de ea și ei sunt considerați "cununa virtuții" Iar scorul mare al lui Altrui- *) Acest merit i-a fost semnalat pentru prima dată de Nietzsche lui Tille (vezi cartea sa Von Darvin bis Nietzsche υ) Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS Ea indică întotdeauna clar, potrivit lui Nietzsche, că sistemul etic dat a apărut în pântecele unei rase sau caste aservite, mereu plin de organizații slabe, eșecuri de orice fel sau, cu alte cuvinte, a apărut într-un "mediu cu vitalitate redusă "unde exact sentimentele altruiste sunt extrem de utile, atât ajutând la suportarea poverii vieții, cât și atenuând greutățile Însuși faptul unei coincidențe atât de complete a moralității moderne cu al doilea tip de bază de morală (adică cu "morala sclavilor") se explică, potrivit lui Nietzsche, prin faptul că morala noastră modernă umanitar-democratică este complet moștenitor legitim al moralității creștine și este complet saturat de morala ei ascetică, tendințele "ostile vieții" Iar în "era noastră științifică și raționalistă" ea reprezintă, parcă, un fel de "creștinism fără credință în dogmele sale" Creștinismul și concepția sa morală, potrivit lui Nietzsche, a fost acel mare factor istoric, care la vremea lui a reconstituit valorile morale ale lumii antice romane, a cărei concepție morală, în opinia sa, era cea mai pură și mai vie expresie în povești a acelui tip de bază de moralitate, pe care el o numește "morală" Doamne Tocmai această reconstituire a valorilor morale ale lumii antice romane, desăvârșite de creștinism, Nietzsche o numește "Sclavenaufstand in der Moral", deoarece formula sa de evaluare morală, de natură aristocratică, ("bun = nobil == puternic == frumos = = fericit"), creștinismul l-a înlocuit cu unul complet opus, conform căruia doar "nefericiți, slabi, suferinzi, ocoliți de soartă, bolnavi" erau deja considerați "buni" - pe scurt, toți săracii din duh si slab la trup Și numai "pentru aceștia săraci și ocoliți de soartă" se pregătește, din punctul de vedere al creștinismului, "fericirea și împărăția cerurilor" (Genealogie der Moral) De aceea, Nietzsche remarcă că "creștinismul nu trebuie înfrumusețat", a făcut-o mai bună decât este în realitate, căci tocmai aceasta "a anunțat războinicul pe viață și pe moarte celui mai înalt tip de om", adică puternic, nobil, aristocrat; a încercat să elimine toate instinctele de bază ale acestui "tip valoros", declarându-le "perverse", "rău" Și în sfârșit, hri- Biblioteca "Runivers" IDEALELE CULTURALE ȘI ETICE ALE lui Guyot ȘI NIETSCHE stanship-ul a luat sub ocrotirea sa tot ceea ce era slab în duh și trup, tot ce nu a reușit din punct de vedere fiziologic și, mai mult decât atât, tocmai "din protest împotriva instinctelor de păstrare și acumulare a vitalității și-a creat idealul (Antihrist) Pe lângă noul principiu menționat mai sus de clasificare a sistemelor etice, în funcție de conținutul normelor acestora, Nietzsche propune o nouă modalitate de evaluare a celor dintâi, iar criteriul de evaluare este un anumit grad de "vitalitate" a unui anumit sistem moral , sau, cu

alte cuvinte, unul sau altul grad de adecvare , adaptabilitate pentru a crește însuși tipul de viață umană prin acumularea de putere spirituală și fizică în individ Pornind din acest punct de vedere, Nietzsche consideră că este posibil să aducă toate sistemele etice care au existat până acum sub două categorii sau rubrici: "moralitatea vieții descendente" și "morala vieții ascendente" (Moral des niedergehenden und des "aufsteigenden" Lebens) La prima categorie el plasează morala noastră altruist-democratică contemporană - "morala sclavilor", la a doua categorie - "moralitatea Domnului", adică la a doua categorie acea morală, ultra-aristocratică în tendințele sale, care, după Nietzsche, era, ca să spunem așa, morala "vie" a grecilor antici, morala romanilor și a vechilor germani (înainte de a adopta creștinismul) Evaluarea moralei noastre moderne ca "morală a vieții descendente", ca un fel de "morală decadentă" (Niedergangs-Moral), se explică, după Nietzsche, prin considerația că, în însuși sensul și conținutul lor, poruncile și poruncile moralității noastre au scopul nu o creștere a tipului de viață umană, nu a plinătății, frumuseții și originalității ei, ci, dimpotrivă, ele dictează insistent și imperiu voinței individuale renunțarea la cele mai înalte interese ale lor viata in favoarea celor slabi in trup si spirit, ei prescriu jertfa celui de jos a tot ceea ce este mai sus in propriile organizatii, considerandu-l chiar cununa virtutii Și în măsura în care astfel de idealuri morale sunt puse în practică, există un declin treptat, o rafinare a tipului uman, iar liderii spirituali ai omenirii înșiși cedează involuntar *) Pentru că însăși realizarea acestor idealuri, la urma urmei, nu înseamnă nimic mai mult decât o risipă de forțe pozitive și sănătoase de susținut Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS propovăduind această propovăduire a milei și a compasiunii pentru ceea ce, prin puterea lucrurilor, este, parcă, condamnat la dispariție dinainte, ei își irosesc puterea remarcabilă în fleacuri, scufundându-se la nivelul maselor și sacrificând valorile durabile, sacrificând "iubirea pentru cauză și ideal, iubirea pentru îndepărtat și venirea pentru iubirea aproapelui)), iar toate acestea conduc în cele din urmă la un "mediu cu vitalitate redusă", la rafinarea și egalizarea tipului uman, sau , în limba lui Nietzsche, la "un trib de pitici cu drepturi și cerințe egale"; "Tipul normal al celor mai bune exemplare" dintr-un astfel de mediu va fi deja considerat "incurabil de mediocru", ei sunt cei care vor avea "cele mai mari șanse de reproducere", vor fi "oamenii viitorului" Moralitatea noastră modernă, în stabilirea "vieților ostile", a idealurilor ascetice, trece cu totul cu vederea, după Nietzsche, faptul cardinal că un instinct de viață sănătos este îndreptat mereu spre creștere și acumulare de forțe, spre creșterea voinței de putere (Antihrist)), și că prevederea are deplin scop pentru manifestarea ei și servește drept garanție a formării ascendente a tipului uman Pierzând toate acestea și străduindu-se să-și pună în practică idealurile ascetice, "negative", morala modernă vine astfel în contradicție cu tendințele de bază și progresive ale naturii umane Iar însăși realizarea comenzilor ei trebuie, după Nietzsche, să conducă în mod inevitabil și, de fapt, duce la rafinarea tipului uman Triumful universal al principiilor ascetice ale moralei moderne explică, după Nietzsche, rafinamentul, degenerarea omului modern european În acest trist fapt "se află cel mai mare pericol pentru întreaga cultură europeană" Pe scurt, printr-o "conversie descendentă a idealurilor cuiva" și o schimbare radicală a sensului însuși al demnității morale, morala noastră modernă duce în cele din urmă la o perversiune completă a instinctelor naturale totul fiziologic de mică valoare, degenerat, pe

de o parte, și conservarea artificială a acestor elemente de mică valoare în organizarea lor (mulțumită sprijinului "puternicilor *"), pe de altă parte Astfel, principiul compasiunii, care stă la baza acestor idealuri morale, atunci când este pus în practică, provoacă duble daune omenirii apoi în forțele inerente omului și, prin urmare, provoacă o scădere a viabilității mediului în care acesta domină complet Pe baza acestor considerații, Nietzsche numește valorile bătute de morala noastră modernă - Desadenz-Werte, Niedergangs-Werte, Nihilistiche Werte (Antichrist, pp -) și pe sine - "morala vieții descendente", "la moralitatea decadenţei" Complet opusul moralei moderne în această privință este, după Nietzsche, "morala Domnului, care poate fi numită cu exactitate "morala vieții ascendente", deoarece pornește de la principiul celei mai mari dezvoltări a instinctului de viață (după cum arată analiza de mai sus a conținutului prescripțiilor sale) Cererea sa de bază, "imperativul" său este: "mai multă viață, viață înălțată, autosuficient, încrezător în sine, dominator" O astfel de concepție morală este deja considerată ca ideală a ei apariția unei persoane mândre, veselă, care se află în sus în organizarea sa spirituală și fizică, însetată după manifestarea și aplicarea maximă a forțelor sale și chiar, parcă, îndrăgostită de chiar procesul vieții, cu viața însăși, pentru "a trăi", din punctul de vedere din punctul de vedere al acestei perspective morale, înseamnă a-și dezvolta forța interioară, înseamnă a intra din oră într-o luptă încăpățânată și severă cu alte voințe individuale și, în același timp, găsesc în chiar procesul acestui "duel de viață" cea mai înaltă satisfacție, cea mai înaltă bucurie (cu totul independent de orice sentiment de bucurie sau suferință care însoțește această radiație de energie internă în mediul extern) Pe scurt, idealul acestei viziuni morale asupra lumii este "energismul vital" Și un astfel de ideal ultim, potrivit lui Nietzsche, coincide complet cu tendințele de bază și progresive ale fiecărui organism viu în general și ale omului în special, căci, potrivit lui Nietzsche, "voința de putere este instinctul de bază al tuturor ființelor vii ", și chiar "instinctul de autoconservare este doar una dintre manifestările indirecte și cele mai frecvente ale acestei aspirații de bază "Orice ființă vie vrea în primul rând să-și arate puterea" - de unde necesitatea și inevitabilitatea luptei dintre diversele centre ale voinței - o luptă pentru viață și moarte Astfel, poziția lui Schopenhauer, care este principala instinctul tuturor organismelor vii este "voința de a trăi" ("der Wille zum Leben"), în mâinile lui Nietzsche se transformă în "voința de putere" ("der Wille zur Machí"), căci prin cuvântul " viața" Nietzsche înțelege expansiunea în sine a sferei puterea acestei ființe vii în toate direcțiile Nevoia unei astfel de expansiuni duce inevitabil la o ciocnire cu alte voințe individuale și, în timp ce Schopenhauer vedea în inevitabilitatea și severitatea acestui duel constant al vieții cel mai mare rău al întregii vieți, în contrast cu el, Nietzsche, pornind de la baza, deşi oarecum modificat de el principiul darwinismului, adică din principiul selecției x), el vede tocmai în acest "duel vital", care are loc între toate organismele vii, un fel de conditio sine qua non pentru dezvoltarea lor progresivă ulterioară Pe baza acestui duel vital, mulțumită selecției naturale, care, desigur, este doar consecința ei, apar organizații noi și din ce în ce mai "perfecte" Această luptă foarte necruțătoare și severă, care are loc între toate organismele vii, este, după expresia frumoasă și figurativă a lui Zarathustra, singura cale prin care "viața vrea să se

construiască pe sus" și nenumărate feluri diferite de ființe vii, orar intrând într-o luptă încăpățânată și fără milă unul cu celălalt - aceștia sunt "acei stâlpi și trepte" pe care le inventează viața *) Este deja clar din cele de mai sus că Nietzsche modifică ușor doctrina darwiniană a selecției Spre deosebire de Darwin, care credea că selecția naturală este o consecință directă a luptei pentru existență, generată la rândul său de lipsa mijloacelor de subzistență pentru toate ființele vii existente simultan, Nietzsche, sub influența puternică a Scrisorilor biologice ale lui Rolf, susține că nu dorința și foamea domină natura, așa cum crede Darwin, și invers - bogăția, surplusul și chiar extravaganța, și astfel, lupta care are loc între ființele vii nu este asupra mijloacelor necesare subzistenței, ci "din cauza puterii din cauza puterii", iar selecția naturală, care, potrivit lui Nietzsche, duce la triumful organizațiilor puternice, "superioare" asupra celor slabe, "inferioare", este doar o consecință a luptei pentru putere și putere "Oriunde se luptă, se luptă pentru putere și nu este nevoie să se confunde Malthus cu natura", remarcă Nietzsche, argumentând cu Darwin Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUYOT ȘI NIETSCHE pentru a te ridica la înălțimi tot mai mari și de acolo să privești în depărtare la frumusețea fericită "Viața vrea să se înalțe și, înălțându-se, să se cucerească", spune Zarathustra, ceea ce, tradus într-un limbaj mai precis, înseamnă că viața, eliminând prin selecție naturală tot ceea ce are o valoare fiziologic mică, se ridică la toate nivelurile superioare de dezvoltare organică Ne rămâne doar să spunem aici în concluzie că, contrar opiniei atât de răspândite acum, bazată, desigur, pe o neînțelegere și, după cum sperăm, infirmată de noi, Nietzsche nu crede deloc, ca să spunem așa, să devenit "dincolo de orice moralitate" El renunță doar la forma modernă a moralității, adică, în terminologia sa, "morala sclavilor", "morala vieții coborâte" Și chiar titlul celebrei sale cărți "Dincolo de bine și de rău" ("lenseits von Gut und Bõse") înseamnă doar "dincolo de moralitatea sclavilor" *) Și în timp ce respinge morala noastră modernă, bătută de un anumit moment istoric, Nietzsche recunoaște totuși și se înclină în fața normelor "moralei Domnului" menționate mai sus și cere cea mai strictă împlinire a poruncilor acestuia din urmă , este prin nici un mijloc recomandat lor de zeci de oameni, oameni din mulțime; preceptele sale sunt obligatorii doar pentru câteva naturi originale și excepționale, pentru aleșii singuratici, "aristocrați ai spiritului", ridicându-se mult peste nivelul mediu - pentru conducătorii spirituali ai omenirii Nu degeaba spune Zarathustra: "În mine este legea pentru a mea, și nu pentru toți" Și parcă prevăzând dinainte că nu sunt puține naturi mediocre, care înot puțin adânc, care, sub influența învățăturilor sale, își imaginează că ele sunt esența acelor "supra-oameni", "oameni ai unui mare viitor", să căruia "totul este îngăduit", - parcă prevăzând acest lucru dinainte, Nietzsche trimite la adresa lor remarca ironică a lui Zarathustra: "Ești dintre cei care au dreptul să scape de jug?" "Sunt oameni care își pierd ultima valoare, aruncându-și supunerea " Pentru o înțelegere corectă a moralei) Ne permitem să reamintim cititorului aici din nou că "moralitatea sclavilor" a lui Nietzsche se reduce la deja observata schemă dublă "bine-rău" ("gut-bose") Întrebări de filosofie, carte $ Biblioteca "Runivers" MIKHAIL SCHWARTS Filosofia lui Nietzsche nu trebuie să piardă din vedere îngustarea însăși a sferei de aplicare a prescripțiilor moralității sale ultra-aristocratice ("moralitatea Domnului") - prescripții adresate celor "care sunt mai puțini dintre toți", adică celor " creatori ai culturii viitorului", lideri spirituali omenirea modernă

Ei, acești conducători spirituali, călăuziți numai de preceptele "moralei Domnului", al cărui principiu suprem, așa cum știm deja, spune că "dragostea pentru cauză și ideal, iubirea pentru îndepărtat și viitor este mai presus decât dragostea pentru aproapele" - ei, acești pionieri "cultură nouă și adevărată" și formează, potrivit lui Nietzsche, "o nouă aristocrație a spiritului", care "va respinge tot ce este plebeu și extrem de violent" în viața umană Pe acești pionieri ai "culturii viitorului" Nietzsche își îndreaptă toate speranțele cele mai strălucitoare și din ele, în opinia sa, "partidul care va lua în mâinile sale cea mai mare dintre toate sarcinile, formarea ascendentă a personalității umane" trebuie formată Acesta din urmă, după cum știm deja din cel precedent, este pentru Nietzsche o garanție că însuși tipul sau "stilul" de viață umană se va ridica Așa este, în termeni generali, filosofia morală a lui Nietzsche, care este, ca să spunem așa, acel mediu intelectual, în profunzimea căruia s-a născut și s-a dezvoltat idealul său cultural și etic, deja cunoscut nouă Astfel, familiarizarea cu elementele de bază ale filosofiei morale a lui Nietzsche a fost necesară pentru a înțelege atât geneza, cât și originalitatea idealului etic propus de acesta și abia acum, după această digresiune oarecum prelungită și totuși inevitabilă, putem trece deja la subiectul principal conturat, adică -e la compararea idealurilor culturale şi etice propuse de Guyot şi Nietzsche IV Este curios acum să urmărim cât de aproape se apropie Guyot de Nietzsche, ca și cum ar fi finalizat evoluția gândirii individualiste care a avut loc în Occident în ultima treime a secolului trecut și extinzând pe scară largă cadrul îngust al viziunii individualiste a lui Nietzsche asupra lumii Ținând cont de obiectivul final aproape identic al culturii cu Nietzsche, pe același pământ și Biblioteca "Runivers" IDEALELE CULTURALE ȘI ETICE ALE lui Guyot ȘI NIETSCHE În , cu ajutorul aproape acelorași "mijloace", Guyot a reușit să arunce o punte în tărâmul dincolo de individualism Astfel, toate elementele valoroase ale personalismului etic, care au constituit nucleul aspirațiilor lui Nietzsche, au fost, parcă, transferate pe un pământ mai bogat și mai fertil De fapt, potrivit lui Nietzsche, scopul ultim al culturii este formarea ascendentă a personalității, care va elibera toate forțele care sunt încă latente în natura umană și îi va permite să ducă o viață de cea mai intensă intensitate O astfel de persoană, crede Nietzsche, conștient de forța sa interioară, "cu zâmbet și chiar cu dispreț ironic" va respinge toate tipurile de eudemonism și va pune în practică "energismul vital" atât de prețuit de el Și cât de aproape de acest ideal de cultură este idealul propus de Guyot Activitatea maximă posibilă în comportamentul individului și extinderea constantă a zonei însăși a manifestărilor sale active - acesta este cel mai înalt obiectiv cultural conturat de Guyot, Nietzsche pune extrem de ridicată bogăția și intensitatea vieții interioare a lui individul: lărgimea sferei sale spirituale și profunzimea experiențelor ei îi servesc ca un fel de criteriu pentru determinarea înălțimii nivelului culturii subiective deja atins La fel, pentru Guyot, profunzimea și intensitatea experiențelor personale și creșterea, ca să spunem așa, a razei de anvergură spirituală, sunt în prim plan, cu singura diferență că la el momentul evolutiv este subliniat mult mai slab decât la Nietzsche, pentru că replicile sale împrăștiate ici și colo despre necesitatea "înmulțirii vieții spirituale și fizice", "despre dezirabilitatea evoluției individuale", care ar corespunde evoluției sociale și chiar ar face posibilă, aceste observații sunt, desigur, oarecum palid și fragmentar, în comparaţie cu personalitatea ascendentă a cererii lui

Nietzsche, clar exprimată și precis formulată Și mai departe, la fel ca Nietzsche, Guyot respinge eudemonismul ca postulat cultural și etic Postulatul cultural pentru el este "o creștere a intensității vieții", iar în limba Guyot, aceasta înseamnă o extindere constantă a zonei de manifestări active ale personalității, în care) Guyot: "Eseu despre moravuri", p , traducere rusă Publicarea asociației "Cunoașterea" * Biblioteca "Runivers" MIKHAIL SCHWARTS oricare ar fi aceasta din urmă exprimată ("Eseu despre moralitate, p);" Dacă comparăm acum postulatele culturale ale lui Nietzsche și Guyot in roto, atunci, în ciuda diferențelor notate mai sus, vedem cât de strâns se învecinează între ele De fapt, ce deosebește în esență "energismul vital" al lui Nietzsche de regula recomandată de Guyot pentru comportamentul individului: "nu înceta să crești intensitatea vieții tale"? Dacă Nietzsche spune că "viața trebuie să meargă sus", atunci, până la urmă, Guyot dorește și "cea mai intensă viață", crescând constant în tipul ei, dar în ciuda acestor multe puncte similare în postulate culturale, Guyot a reușit totuși să lărgească cadrul îngust de Nietzsche- skago viziune asupra lumii și să arunce un pod către zona, situată de cealaltă parte a individualismului pur Și în această "zonă suplimentară a câmpului vizual", unde chiar a pătruns privirea lui Nietzsche, Guyot vede perspective îndepărtate și tentante de natură deja socială Această ieșire din strâmtoarea unei perspective pur individualiste se realizează în acest fel*) Există, după Guyot, o constanță a relației dintre evoluția individuală și cea socială, căci "în însăși secretele vieții individuale se află o evoluție care corespunde evoluției vieții sociale și o face posibilă - o evoluție care este cauza ei, în loc să fie rezultatul ei") Având, alături de Nietzsche, scopul ultim al formării în sus a personalității, înțeles ca o creștere a intensității și bogăției vieții sale interioare, Guyot consideră în același timp că "viața cea mai bogată simte și cel mai puternic impuls de a se risipi , victima Și chiar și acel accent deosebit și atât de caracteristic al lui Nietzsche asupra sensului de "mare suferință", ca disciplinare a voinței și înnobilare a întregii persoane, chiar și acest moment, totuși, într-o formă semnificativ slăbită, se regăsește la Guyot: "noi suntem foarte departe, notează Guyot, din Bentham și ulitariștii, care pretutindeni încearcă să evite suferința, care o văd ca pe un dușman implacabil: este același lucru cu a nu vrea să respire de teamă să nu se irosească) Deocamdată, ne vom mărgini să menționăm aici doar principalele teze ale lui Guyau; mai jos vom prezenta în întregime toate probele pe care le-a prezentat în apărarea lor) "Eseu despre moralitate", Biblioteca "Runivers" IDEALE ULTURALE ȘI ETICE ALE GUYO ȘI NIETZSCHE a fi el însuși, într-o anumită măsură, a se dărui altora în părți și de aici rezultă, după părerea sa, că "organismul cel mai perfect va fi și cel mai social în înclinațiile sale și că idealul individului viața este viață împreună" x) Astfel, realizarea cerințelor corect înțelese și sănătoase propuse de individualism, privite dintr-un punct de vedere diferit, este unul dintre momentele valoroase și chiar necesare ale evoluției sociale De aceea, Guyot constată că cea mai mare intensitate a vieții individului (gradul căreia crește în funcție de creșterea nivelului de cultură subiectivă) trebuie să corespundă, ca și cealaltă față a monedei, cea mai largă extindere a acesteia), adică aceasta înseamnă că o persoană care trăiește profund și intens eo ipso trăiește cel mai extensiv, adică pentru ceilalti Și cu cât formarea personalității merge mai departe și, în consecință, este mai mare gradul de intensitate și bogăție al vieții sale interioare, cu atât mai largă va fi aria de aplicare a energiei sale și, ca să spunem așa,

activitatea sa va fi socializat O astfel de persoană va părea deja insuportabil de înfundată și aproape de închidere în cadrul vieții sale pur individuale, va dori inevitabil, în cuvintele lui Guyot, "cum să rupă vălul individualității sale", va dori să "meargă" " celorlalți cu sufletul deschis, înmulțiți, ca să spunem așa, pe ale lui " Eu "mărturisindu-mi gândurile și sentimentele") Și oricât de ciudat ar părea la prima vedere, pe același teren ca Nietzsche și cu ajutorul aproape acelorași "mijloace", Guyot ajunge la o perspectivă mai largă decât prima Am remarcat deja că chiar și asemănarea semnificativă a postulatelor culturale la Nietzsche și Guyot nu l-a împiedicat pe acesta din urmă, totuși, să pună o punte între viziunile individualiste și cele sociale Ne rămâne acum doar să observăm că această divergență a celor două curente din domeniul gândirii individualiste moderne, care a mers la) Ibidem,) "Eseu despre moralitate * , p) Ibidem, p Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS Alături de ea, utilizarea unor "mijloace" foarte asemănătoare prin care ambele ramuri ale gândirii individualiste intenționau să-și realizeze idealurile culturale nu a intervenit · De fapt, atât la Nietzsche, cât și la Guyot, problemele etice sunt subordonate problemelor de cultură, adică stabilirea standardelor etice pentru comportamentul individului se realizează în conformitate cu scopurile culturale finale urmărite Ambii sunt angajați într-o "reevaluare a vechilor valori morale", adică realizarea idealurilor culturale pe care și le-au planificat pentru ei înșiși "Moralitatea voinței" naturalistă a lui Nietzsche diferă puțin de "morala vieții" a lui Guyot, "o morală fără sancțiune și datorie (sans sanction, ni obligation) - moralitate științifică bazată doar pe fapte pozitive" Ambii încearcă să alunge ideea de datorie din etică, complet neștiind că odată cu înlăturarea acesteia din urmă, moralitatea ca atare este și ea abolită Definirea conceptelor de bază ale eticii este deja făcută de ei în conformitate cu noul ideal cultural, dintr-un punct de vedere cu totul nou și original Întrucât idealul ultim al culturii, "binele cel mai înalt", este considerat a fi acumularea puterii spirituale și fizice într-o persoană, ca o condiție necesară pentru intensitatea maximă posibilă a vieții, atunci, în consecință, criteriul "binelui și răul" în comportamentul unei persoane este unul sau altul grad de adecvare a anumitor tipuri acest comportament pentru realizarea idealului de cultură intenționat De aceea, Nietzsche, la întrebarea care și-a pus-o: "Ce este binele?" răspunde astfel: "tot ce mărește în om sentimentul de putere, voința de putere și, în cele din urmă, puterea în sine" Pe baza acestei afirmații, este deja ușor de stabilit care este "răul" lui Nietzsche - este tot ceea ce "vine din slăbiciune" * (Antihrist, p i) Alături de Nietzsche și Guyot, el declară că "idealul moral" este "activitate în toate *) Nu putem să nu cităm aici caracterizarea potrivită a lui Riehl a eticii lui Nietzsche: "Moralitatea lui Nietzsche provine din voință Nu aspiră la fericire, cu excepția acelei fericiri care este legată de creșterea puterii Și cu atât mai puțin este moralitatea plăcerii Și conform lui Simmel, "personalismul etic al lui Nietzsche nu poate fi privit în niciun caz ca egoism sau eudemonism" Georg Simmel: "Friedrich Nietzsche*, e moralphilos Silhuette, Ztsch f Ph Biblioteca "Runivers" IDEALELE CULTURALE ȘI ETICE ALE lui Guyot ȘI NIETSCHE manifestări diferite" că datoria "este în primul rând un sentiment de putere" *) și că morala științifică, "morala vieții", bazată pe fapte, are ca obiect păstrarea și multiplicarea vieții) Pe scurt, Guyot, ca și Nietzsche, își construiește sistemul etic pe o bază pur naturalistă: "legile supreme ale acestei morale (adică, științifice)", notează Guyot, "ar trebui să

fie identice cu cele mai profunde legi ale vieții însăși") Iar la Nietzsche întâlnim la fiecare pas observația că morala bazată pe știință nu ar trebui "să fie împotriva legilor vieții" Scurtele paralele de mai sus, după cum sperăm, sunt încă suficiente pentru a observa asemănarea indubitabilă și semnificativă dintre cele două sisteme etice, pe care ambii filozofii noștri joacă, ca să spunem așa, un rol de serviciu în raport cu idealurile culturale pe care le propun și sunt doar un "mijloc" pentru ei pentru realizarea acestor din urmă, și totuși, în ciuda asemănării acestor "mijloace", Guyot ajunge, totuși, la rezultate semnificativ diferite față de Nietzsche În timp ce acesta din urmă consideră că realizarea idealului intenționat de cultură este posibilă numai pe baza unei morale strict aristocratice și individualiste, ceea ce îl face să se revolte împotriva moralității moderne (altruist-democratice) și a principiului compasiunii care stă la baza acesteia, pentru compasiune, conform pentru Nietzsche, este contrar marii legi a progresului, care este selecția; "conservă și menține ceea ce trebuie distrus", în timp ce Nietzsche este de acord chiar cu o astfel de poziție încât "cei slabi și nefericiți trebuie să piară" și chiar "este necesar să contribuim la distrugerea lor" - Guyot, plecând aproape de aceeași principiile individualismului, bazându-se pe aceeași morală naturalistă ca și Nietzsche, ajunge totuși la o idee eliberatoare, scoțându-l din îngustimea individualismului și spunând că "cea mai mare intensitate a vieții", generând un uriaș exces de energie," are întotdeauna propriile sale - !) "Eseu despre moralitate", p) "Eseu despre moralitate", p) "Eseu despre moralitate", p) "Eseu despre moralitate", p Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS și cea mai largă extindere a acesteia, sau, cu alte cuvinte, că viața cea mai intensă a unei persoane pentru sine, considerată dintr-un punct de vedere diferit (adică din punctul de vedere al naturii consecințelor unei astfel de vieți), va să fie în același timp cea mai extinsă viață pentru alții, pentru "vecini" Și Guyot ajunge la această propoziție, care este ca o punte între viziunea individualistă și cea socială, bazându-se pe aceleași principii ale biologiei la care se referă Nietzsche, cu singura diferență că a pătruns nemăsurat mai adânc în conținutul lor și a evitat acele extreme și gafe logice , cu care ultimele pacate asa Ne rămâne acum doar să urmărim modul exact în care Guyot a ajuns la "teza" sa menționată mai sus și ce a reușit să aducă în apărarea acesteia din urmă "Toată existența și viața, din punct de vedere fiziologic, presupune alimentația", susține Guyot și, în consecință, asimilarea și transformarea în beneficiul propriu a acestor sau a altor forțe ale naturii Dar o anumită cantitate de forță sau energie primită din exterior nu este de obicei cheltuită în întregime pentru una sau alta nevoie a organismului însuși De obicei, există încă un anumit exces de forță, care este, parcă, un fond de rezervă pentru un anumit organism Dar ce se întâmplă cu acest exces de energie, care se acumulează treptat în organism în paralel cu procesul de asimilare? "În primul rând, poate fi cheltuită", notează Guyot, "prin reproducere, care nu este mai mult decât un caz de nutriție) Aici Guyot se bazează pe poziția lui Haeckel că "reproducția este un exces de nutriție și creștere, datorită căruia ponderea individului este ridicată la un tot independent" Dar nevoia de reproducere, sau cu alte cuvinte, instinctul sexual, este, după Guyot, deși cea mai mare, dar totuși doar un caz particular al nevoii generale de manifestare a productivității Acesta din urmă, care la rândul său este doar un "simptom al excesului de forță acumulat, nu acționează asupra specialului "Eseu despre

moralitate", p , traducere rusă, ediția "Cunoașterii" t-va Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUYOT ȘI NIETSCHE organe nebunești; acţionează asupra întregului organism şi exercită presiune asupra întregii fiinţe de sus în jos "Şi Guyot consideră trei" forme ale acestei presiuni "sau, cu alte cuvinte, trei tipuri de manifestare a acestei nevoi generale de productivitate, "fertilitate intelectuală", "fertilitatea sentimentelor și emoțiilor" și "fertilitatea voinței" Primul tip sau formă a acestei nevoi generale de productivitate se exprimă în faptul că natura umană tinde să "smulgă lumea de sine", să-și împărtășească gândurile cu ceilalți și cu cât o anumită persoană este mai bogată din punct de vedere intelectual talentat, cu atât mai intens dorește să transmită socialului din jur printre rezultatele activității sale mentale Al doilea tip de fertilitate se exprimă prin faptul că "sentimentul, la fel ca și mintea, dorește o manifestare activă" Nu putem fi mulțumiți, remarcă Guyot, doar cu noi înșine, "avem mai multe lacrimi decât ne trebuie pentru propria noastră suferință, mai multă bucurie decât ne justifică fericirea personală *) Așa se explică, în opinia sa, un anumit grad de nemulțumire față de viață, care se observă întotdeauna la ființele care stau prea singure, deoarece datorită izolării relative, nu li se oferă posibilitatea de a consuma întreaga rezervă de energie mentală, încorporată sub formă de sentiment și emoție în adâncurile întunecate ale psihicului lor Al treilea tip de fertilitate se manifestă prin faptul că simțim o irezistibilă "nevoie de a imprima lumii forma activității noastre") Și, în general, nevoia de o formă sau alta de acțiune este caracteristică majorității oamenilor, cel puțin la un anumit nivel de cultură Cea mai constantă și corectă formă a acestuia din urmă este, după Guyot, munca Și se poate afirma că, cu cât organizarea unui individ dat pe scara ființelor vii este mai ridicată, cu atât este mai pronunțată nevoia lui de muncă constantă și corectă, de manifestare a activității intense în comportament De aceea obiceiul de a munci și nevoia de *) "Eseu despre moravuri", p) "Eseu despre moravuri", p) Ibidem, p · Biblioteca Runiverse MIHAILЪ SHVARTSЪ se observă întotdeauna la indivizii aparţinând unor sisteme culturale care au atins deja un grad de dezvoltare destul de ridicat Sălbaticul este incapabil de muncă intensivă și constantă și, cu cât este mai incapabil, cu atât se află mai jos în organizarea sa mentală La fel, la stadiul de cultură, acele organisme care sunt, parcă, "rămășițele vii ale omului primitiv" (criminalii) diferă de obicei, datorită eredității lor atavice, prin aversiunea față de orice muncă grea: "ei nu te saturi niciodată să nu faci nimic " Și invers, cu cât un individ este mai sus în ceea ce privește organizarea sa internă, cu atât mai intens se manifestă nevoia lui de muncă constantă "Și se poate chiar argumenta", crede Guyot, că la o persoană plictiseala este un semn de superioritate, rodnicia voinței Oamenii familiarizați cu splina sunt cei mai activi dintre popoare " *)· Astfel, în paralel cu creșterea tipului de personalitate umană, va crește și gradul de activitate în viața individuală Sau, altfel spus, nevoia de muncă grea și intensă va deveni din ce în ce mai necesară omului Orice fel de muncă, indiferent de forma pe care aceasta din urmă o ia, este, după Guyot, "un fenomen atât economic, cât și moral", care reconciliază egoismul cu altruismul, căci a munci înseamnă a produce și a produce înseamnă a fi folositor pentru sine și altele în acelaşi timp) Acestea sunt cele trei forme de manifestare a nevoii generale de fertilitate, numărate de Guyot, și care nu sunt decât rezultatul unui surplus de forțe care se acumulează constant într-un organism viu Dacă acum rezumăm tot ce s-a spus, vom

ajunge la următoarele propoziții: fiecare viață poate fi considerată din două părți: ca hrană și asimilare și ca fecunditate sau productivitate Cu cât un anumit organism asimilează mai mult, cu atât trebuie să cheltuiască mai mult Din punct de vedere fiziologic, totuși, deșeurile nu pot fi considerate rele - este doar unul dintre momentele inevitabile și inevitabile ale oricărei vieți Astfel, potrivit lui Guyot, "cheltuielile pentru alții cerute de viața socială nu sunt,) "Eseu despre moralitate", p) "Eseu despre un moralist Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUIO ȘI NIETSCHE prin urmare, dacă totul este luat în considerare, o pierdere pentru individ", dimpotrivă, este doar o extindere dezirabilă și chiar o necesitate Iar însăși esența naturii umane, care la rândul ei este supusă legilor supreme care guvernează întreaga viață, determină faptul important că "omul vrea să devină o ființă socială și morală" și "că acest gând nu încetează să-l chinuie " Începând cu viața "celulei oarbe", până la viața individului uman, pretutindeni, notează Guyot, trebuie să se constate constant prezența "începutului extensivității", care este, parcă, o funcție a viața însăși și nu permite unui individ separat, indiferent de treapta scării de ființe vii, să fie mulțumit cu tine însuți Viața cea mai bogată simte și cel mai puternic impuls de a se risipi, de a se sacrifica, pentru că cu cât viața este mai bogată, cu atât mai intens merge atât procesul de asimilare, cât și cel de acumulare a forțelor de rezervă, care sunt, parcă, economiile organism viu, ca și cum fondul său de rezervă Iar prezența acestui exces de forță vie care se acumulează constant duce la apariția fertilității atât în domeniul intelectului și al voinței, cât și în domeniul emoției și simțirii; manifestările acestuia din urmă, după cum am văzut deja, se disting întotdeauna printr-un caracter social (deși trebuie adăugat aici că prin geneza lor nu pot fi în niciun caz numite sociale, așa cum crede Guyot, ci doar considerate, indiferent de din urmă, din punctul de vedere al consecințelor care decurg din ele consecințe ulterioare, ele pot fi ridicate la titlul onorific de social Cu alte cuvinte, toate manifestările de fertilitate din cele trei zone de mai sus ale psihicului uman din punct de vedere subiectiv poate fi considerat ca asocial *), din punct de vedere obiectiv, ca social) Pe baza acestui întreg sistem de prevederi pe care le-am notat mai sus, Guyot consideră că, cu cât un organism este mai perfect în structura sa internă, cu atât va fi mai bogat în conținutul său spiritual, cu atât mai rodnic și mai fierbinte "Eseu despre moralitate" Art) Prin expresia "manifestări asociale ale fertilităţii" înţelegem astfel de motive, care se bazează pe motive fie de natură egoistă, fie indiferentă Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS viața lui va curge și, în consecință, o cantitate mai mare din energia sa spirituală va fi, ca să spunem așa, radiată în atmosfera socială Acum, după cum sperăm, este clar în ce fel a ajuns Guyot la "teza" sa, pe care doar am remarcat-o mai sus (sub forma unei comparații cu Nietzsche) și care spune "că idealul vieții individuale este viața în comun) Astfel, spre deosebire de școala engleză, a avut tendința de a privi toate instinctele sociale, ca și când nu ar exista nimic din ce în ce mai mult sau mai artificial - pătruns în procesul de evoluție a umanității -, dimpotrivă, sursa acestor postperse este transferată către adâncurile întunecate ale psihicului individual Și de aici rezultă că înălțimea evoluției sociale este în strânsă dependență de înălțimea evoluției individuale și, mai mult decât atât, numai datorită celei de-a doua este posibilă prima Ele se raportează între ele ca cauză și efect În felul acesta, Guyot se gândește să iasă din defileul unei viziuni pur individualiste asupra lumii; dar subliniind-

o, el încearcă, parcă, să elimine dinainte obiecția cea mai esențială referitoare la adecvarea însăși a acestei căi pentru atingerea scopului propus Se poate obiecta, susține Guyau, că productivitatea facultăților noastre interioare poate fi la fel de bine satisfăcută luptând cu cei dragi, precum și asistându-i, asuprind, precum și susținând alte personalități), dar în același timp ei pierde complet din vedere faptul că acești alți indivizi nu se lasă atât de ușor să fie asupriți și, în cele din urmă, că orice individ care dorește să-i subjugă pe alții va întâmpina inevitabil, desigur, o respingere din partea acestora din urmă Și dacă încă dorește să-și asigure victoria asupra lor, atunci din nou el "Când cobori pe scara ființelor vii, observi cât de îngustă și aproape închisă este sfera în care se mișcă fiecare dintre ele, când, dimpotrivă, te ridici la ființe superioare, vezi cum sfera lor de activitate se deschide, se extinde și se contopește cu sfera de activitate alții "Eul" se separă din ce în ce mai puțin de ceilalți "eu", sau, mai bine zis, are nevoie din ce în ce mai mult de ele pentru a se forma și a exista "Eseu despre moralitate" pp -)) Guyot: "Creștere și ereditate" Traducere rusă, ediția "Cunoașterea" t- va Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUYOT ȘI NIETSCHE va trebui să-și găsească aliați și doar bazându-se pe ajutorul lor, își va putea atinge scopul, iar asta, până la urmă, nu înseamnă altceva decât nevoia de a intra într-o organizare socială cu anumiți indivizi, iar în ca să-și impună aceleași obligații sociale în raport cu aceste persoane, pe care anterior nu era de dorit să le aibă în raport cu toți oamenii Pe scurt, "după Guyot, fiecare luptă se termină cu o limitare exterioară a voinței care se luptă " Dar, pe lângă acest fapt, trebuie să afirmăm și un fapt și mai important: nu numai că lupta duce la o limitare externă a voinței individuale , dar o schimbă și pe plan intern: "violatorul sugrumă în sine toată latura simpatică și intelectuală a ființei sale, adică ceea ce este cel mai complex și mai înalt în ceea ce privește evoluția Violent asupra altora, el însuși este nepoliticos" *) Rezumând cele spuse, ajungem la următoarea propoziție: orice încercare care are ca scop subjugarea altor persoane este, în esență, doar o anumită limitare a plinătății vieții individuale, pentru a face din umilirea aproapelui țelul voinței cuiva înseamnă a-i da un scop prea insuficient și a te jefui ") v Ne-am familiarizat deja cu conținutul idealurilor culturale și etice ale lui Guyot și Nietzsche și am încercat să arătăm prin compararea acestora din urmă cum, pe baza acelorași principii ale individualismului și bazându-ne pe aceleași date biologice ca și Nietzsche, Guyot a reușit totuși să se extindă cadrul îngust al viziunii individualiste asupra lumii a lui Nietzsche gât și găsiți calea care duce de la ea la tărâmul social Aprofundând și extinzând conținutul idealului cultural și etic propus de Nietzsche, Guyot a încercat să evidențieze existența unei relații strânse între evoluția individului și social, esența acestei dependențe, așa cum știm deja, se rezumă la faptul că, în paralel cu ridicarea nivelului culturii subiective, întotdeauna *) Ibidem) Ibidem) Ibidem Biblioteca "Runivers" MICHAEL SCHWARTS antrenând, potrivit lui Guyot, atât o creștere a gradului de intensitate a vieții unei persoane, cât și o extindere a însuși câmpul manifestărilor sale active, are loc și "socializarea" comportamentului individual Și tocmai această relație strânsă dintre cele două evoluții (individuală și socială) a fost pe care Nietzsche nu a recunoscut-o, sau poate nu a observat-o Adevărat, pentru Nietzsche, ca și pentru Guyot, scopul ultim al culturii este creșterea gradului de intensitate și activitate a vieții individuale și, în același timp, destul de independent de

momentele însoțitoare ale unei astfel de vieți, care sunt suferința și plăcerea Și mai departe, alături de Guyot, Nietzsche consideră că doar formarea ascendentă a personalității este o condiție sau un mijloc necesar pentru realizarea idealului cultural și etic atât de dorit de amândoi, solicitând de la personalitate o "afirmare aproape eroică a vieții" " și așa de potrivit botezat de Riehl "energie vitală"; pentru o astfel de viață "in grossen Linien", stând, parcă, de cealaltă parte a micilor bucurii ale vieții (și, poate, de tot felul de bucurii în general), ei cred amândoi, doar o persoană de un tip remarcabil este capabil de Și dacă, într-adevăr, este de dorit ca "viața să urce", astfel încât tipul ei să se ridice vreodată (în direcția indicată mai sus), atunci este necesar să se îmbunătățească constant tipul uman, să-și îmbogățească lumea interioară și să se dezvolte în continuare spiritualul forțe inerente naturii umane, acum doar nemișcate parcă adormite și parcă ar aștepta ocazia potrivită de a se manifesta în toată puterea și frumusețea ei orbitoare Dar fiind complet de acord cu Guyau în evaluarea sa asupra tuturor acestor puncte indicate, Nietzsche a trecut cu desăvârșire cu vederea faptul esențial, bine înțeles și interpretat de Guyot, că "cea mai mare intensitate a vieții (individuale) (atât de dorită pentru el) are ca corelație necesară cea mai extinsă a extinderii sale", sau, altfel spus, că o viață intensă pentru sine, privită din alt punct de vedere, este în același timp și o viață pentru alții Așadar, vedem că binecunoscuta serie de propoziții sau idei dezvoltate de Nietzsche, care este nucleul viziunii sale individualiste despre lume și se desfășoară în paralel cu o serie similară din Guyot, pare să se rupă la un moment dat Biblioteca "Runivers" IDEALE CULTURALE ȘI ETICE ALE GUIO ȘI NIETSCHE Gândirea filosofică a lui Nietzsche nu avea voie să treacă dincolo de acest punct limitativ al gândirii sale, de unde, poate, s-ar deschide privirii lui perspective largi de natură socială Avantajul lui Guyot constă în faptul că, spre deosebire de Nietzsche, care părea să se fi oprit la jumătatea drumului, și-a adus seria, ca să spunem așa, la concluzia ei logică: elementele care făceau parte din conținutul idealului cultural și etic al lui Nietzsche au primit doar dezvoltare ulterioară de la el, care a permis, în final, să iasă din strângerea unei viziuni pur individualiste asupra lumii, fără a sacrifica niciunul dintre elementele valoroase ale acesteia din urmă; dimpotrivă, par a fi transferate pe un sol mai fertil Astfel, evoluția gândirii individualiste care a avut loc în Occident în ultima treime a secolului trecut și a atins punctul limită în doctrina filozofică a lui Nietzsche, și-a pierdut treptat caracterul anterior și s-a abătut considerabil de la direcția inițială El a încercat să transfere pe terenul social cele mai valoroase elemente ale individualismului eliberat de extreme și a sperat astfel să se ajungă la o reconciliere a intereselor societății cu cele ale individului, conștient de valoarea sa durabilă (ca un anumit complex de proprietăți și calități spirituale, nerepetându-se niciodată în totalitate), și căutând în primul rând și mai presus de toate un anumit grad de autodeterminare și plinătate de viață, pe care atât de des, din păcate, îi este negat de grupul social din care face parte Și în această "încercare de reconciliere" întreprinsă de Guyot, interesant concepută și executată cu multă inteligență, stă marele său merit: timpului nostru, prea ocupat cu sarcinile speciale ale zilei și atât de predispus la colectivism, el a subliniat sensul de bază și valoarea unei personalități armonios dezvoltate și originale pentru dezvoltarea ulterioară a aceluiași întreg social Creșterea continuă a tipului de

personalitate umană, desfășurarea forțelor spirituale inerente naturii sale, este pentru Guyot cheia progresului social Mihail Schwartz Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Recenzie de cărți "Refuzul*" al lamaismului Ieromonahul Metodie Viziunea budistă asupra lumii sau lamaismul și denunțarea acestuia Ediția a II-a, corectată și mărită St Petersburg (I L Tuzov) Pg in Pret cop Unul este involuntar jenat când întâlnește cuvântul "convingere" în raport cu credința cuiva; Adevărat, în sens teologic, nu are tocmai sensul extrem, negativ pe care îl are într-un cămin, totuși prejudecă întrebarea în sens negativ și influențează involuntar "condamnatorul": cine a luat condeiul în mână cu scopul de a "condamna", chiar și în teologic vreau să spun, el s-a lipsit fără îndoială de acea imparțialitate, care este mai ales necesară într-un domeniu precum religia De aceea, nu fără îndoială, am deschis cartea ieromonahului Metodie, iar când am terminat de citit-o, îndoielile noastre, din păcate, au fost pe deplin justificate Desigur, punctele de vedere în care se află misionarul, pe de o parte, și istoricul religiei, pe de altă parte, sunt diferite, pentru că unul dorește să schimbe ceea ce celălalt vrea doar să înțeleagă și să explice, dar ar trebui să afecteze și această diferență atitudinea lor față de o anumită religie? Răspundem fără echivoc nu Misionarul, ca și omul de știință, este obligat să trateze cu deplin respect credința altora, oricât de greșită și ciudată i s-ar părea; nu poate și nu trebuie să închidă ochii la faptul că un străin își mărturisește credința, crezând că deține adevărul Misionarul, ca și omul de știință, trebuie să încerce să pătrundă în acele dogme și simboluri care, la prima vedere, Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE poate par lipsite de sens; el trebuie să-și amintească întotdeauna că a înțelege esența opiniilor religioase, în special a celorlalți, este o chestiune extrem de dificilă și complexă, care necesită cunoștințe ample și o mare sensibilitate Doar dacă sunt prezente aceste condiții un misionar poate conta pe oportunitatea de a se apropia de sufletul unui necredincios și de a trezi în el dorința de a se familiariza cu religia misionarului, altfel nu vor exista decât "condamnați", care, și cu deplin drept, nu își va da osteneala să caute un necredincios și, de asemenea, diverse apeluri imaginare din frică Cartea ieromonahului Metodie nu îndeplinește niciuna dintre cerințele pe care tocmai le-am propus În primul rând, mărturisește, așa cum vom arăta acum, ignoranța sa completă a budismului și, fără îndoială, slaba cunoaștere a lamaismului și, în al doilea rând, lipsa totală de dorință de a pătrunde în esența credințelor budiste, în acest caz mai precis lamaice, și a credințelor dorința de a-l ridica pur și simplu ridicol și absurd în această religie pentru a-i ridiculiza pe cei pe care dorește să-i convertească Să începem cu titlul cărții, care dezvăluie imediat ignoranța autorului cu privire la subiectul despre care urmează să vorbească: "Viziunea budistă asupra lumii sau (italicele noastre) lamaismul și denunțul său" Viziunea budistă asupra lumii este viziunea asupra lumii a budiștilor, adică discipoli ai lui Buddha, din timpul vieții fondatorului budismului până în zilele noastre Lamaismul este una dintre varietățile de învățătură budistă, răspândită în Tibet și în țările adiacente, precum și în Mongolia, printre buriații și kalmucii noștri, și parțial în China; apariția lamaismului datează dintr-o perioadă despărțită de începutul budismului de mai bine de un mileniu Desigur, în cartea sa Metodologia ieromonahului nu vorbește deloc despre budism și doar abuzează de acest cuvânt, mai ales în prefață Din titlu, vom trece la prefața, scrisă pe tonul clișeic, dar extrem de caracteristic, al "cercetătorilor" de mâna a treia ai budismului Scriem

un început tipic al acestei prefețe "În prezent, mulți savanți europeni și mai ales americani își îndreaptă atenția către una dintre întrebările orientale ale filosofiei, vol , Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE religii cunoscute sub numele de budism sau (italicele noastre) lamaism Unii dintre ei pun budismul la egalitate cu creștinismul, alții, deși nu mulți, îl consideră cea mai perfectă religie și, prin urmare, o înalță până la cer, prevăzând că în cele din urmă va deveni o religie mondială; restul privesc budismul ca religie științifică; totuși, fără excepție, ei o recunosc ca fiind una dintre religiile sublime ale Orientului, susținând că budismul este incomparabil mai înalt decât religia șamanismului, brahmismului, pho etc Dar, deoarece majoritatea acestor savanți și-au scris studiile academice nu pe baza cărților budiste originale sau originale, ci pe însemnările superficiale și superficiale (sic) ale acelor sau altor călători, atunci ei au prezentat privirii cititorului nu același budism că indienii, tibetanii, chinezii, mongolii, kalmucii și alte popoare din Asia, dar budismul este distorsionat sau, după cum a spus pe bună dreptate Butkevich, "îndulcit de știința modernă și de filosofia lui Schopenhauer" Recepția acestei prefețe nu este nouă, iar în ceea ce privește utilizarea ei, prof Butkevich, la care se referă autorul, am avut deja ocazia să ne exprimăm pe paginile Notelor Filialei de Est a Societății de Arheologie Rusă, unde am arătat că se bazează pe necunoașterea directă a subiectului și pe referiri la cărți pe care cei care îi criticau nu le văzuseră Deci în raport cu prof Butkevich, am arătat că el vorbește despre direcția anti-creștină a cărții lui Burnouf despre budism, în timp ce această carte conține doar o recenzie a cărților budiste din sanscrită nepaleze și, desigur, nu se referă la creștinism; acelasi prof Butkevich, indus în eroare de citate dintr-o carte populară pe care nu a înțeles-o, vorbește complet incorect despre conținutul lucrării? pe care, după cum am dovedit în locul indicat prin citate, nu l-a văzut deloc Hotărâm să identificăm în acest caz recepțiile Ieromonahului Metodie și Prof Butkevich, pentru că, deși ieromonahul Metodie nu se referă la autori anumiți, el și-a permis să spună că mulți oameni de știință care au scris despre budism au scris "studiile lor savante nu pe baza originalelor sau a originalelor budiste, ci pe note rapide și superficiale (sic) acelea sau altele Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE călători " Suntem angajați în budism de câtiva ani și ne considerăm bine informați despre studiile europene și americane despre budism și afirmăm că ieromonahul Metodie nu ne poate da numele vreunui student de budism la care ar avea dreptul să se adreseze ƀnit scris deasupra cuvintelor; Sunt atât de puțini studenți ai budismului și numele lor sunt atât de bine cunoscute de fiecare specialist încât nu este greu să ne verificăm afirmația Dacă cineva poate găsi informații fantastice despre budism printre pamfletele și cărțile teozofilor și neo-budhiștilor, atunci nimeni, cu excepția poate "denunțatorii" budismului, nu a luat până acum astfel de lucrări ca cercetări academice Dacă ne uităm mai departe în prefață, vom vedea că și aici se repetă același amestec de budism și lamaism; ce am spune despre acel misionar budist care ar scrie o carte, de exemplu, sub un asemenea titlu "Viziunea creștină asupra lumii sau protestantismul", iar în prefață ar identifica creștinismul cu protestantismul? Partea nu este egală cu întregul Ieromonahul Metodie, aparent, este surprins că există oameni care pun budismul mai presus de șamanism; nu stie el ce este samanismul? Să remarcăm aici că prin religia Pho, sau Phoism, se înțelege budismul chinez, nu lamaist; cum este budismul incomparabil mai înalt decât una dintre învățăturile

sale? Sau poate că autorul a vrut să spună altceva prin pho, dar ce? Ce vrea să ne dea ieromonahul Metodie pentru o înțelegere corectă a budismului? O traducere aproape literală (sic, cursivele noastre) a unui mic tratat mongol, care, desigur, cititorului, fără explicații foarte lungi (lipsă), nu va explica nimic în mod corespunzător, nici măcar în ceea ce privește lamaismul, care este tot ce suntem vorbind despre În sine, o astfel de traducere nu este, desigur, inutilă, dar într-o carte destinată, pe de o parte, unui cititor nespecialist, pe de altă parte, lamaiştilor, este complet deplasată: pentru prima este inaccesibil fără explicații detaliate, pentru al doilea este inutil, deci cum pot folosi originalul Pentru a nu fi neîntemeiat, luăm doar următorul loc de traducere pentru noroc: aici * Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE se vorbește despre prima dintre cele șase condiții ale demnității corpului (inteligența superioară), cauza: "Dacă le explici pe acele șase, atunci așa-numita cauză este esența unui Buddha *); acea esență se află în toate ființele Suntem ființe inferioare, putem atinge Budeitatea sau nu? Dacă încercăm, atunci de ce nu ajungem la el! Esența lui Buddha aparține tuturor ființelor în trei moduri Care sunt cei trei? Ubicuitatea corpului unui buddha, adevărata indiferență a esenței (lui) și a originii (lui) Așa-numita omniprezentare a corpului unui Buddha se află în corpul spiritual al unui Buddha În ceea ce privește corpul spiritual (Buddha), atunci (el) este gol Și din moment ce acel gol este inerent tuturor ființelor, atunci toate ființele au esența unui Buddha Așa-numita indiferență a esenței este esența unui buddha și esența ființelor; și întrucât nu există nicio distincție (în esență) între bine și rău, mare și mic, înalt și jos, ființele sunt esența lui Buddha" (p) Credem că acest singur extras este suficient pentru a ne confirma ideea că, pentru un cititor nespecialist, astfel de texte sunt mai bine exprimate în cuvinte proprii, fie prevăzute cu o interpretare detaliată; observaţiile foarte scurte ale traducătorului sunt destul de insuficiente Traducerea textului mongol este urmată de: "Convorbirea unui misionar cu un Gelung", "O conversație a unui misionar cu un Baksha" și "O conversație a unui ortodox cu un lamaist" Vom reveni acum la aceste conversații, dar mai întâi vom aminti ultimul articol al cărții: "Kalmyk Khuruls", adică temple Acest articol nu este lipsit de vreun interes și ar fi putut avea o anumită semnificație pentru etnografie dacă ar fi fost întocmit mai atent și dacă autorul ar fi fost puțin mai pregătit pentru opera sa Așa, de exemplu, în zadar, când autorul vorbește de "birits" (sanscrită preta), el remarcă (p -): "Birițíi sunt asemenea monștri pe care nicio religie păgână nu i-ar putea inventa" Pretas sunt ființe care corespund pe deplin ideii noastre despre ființe în curs *) În acest loc, o notă despre traducerea cuvântului "burkhan" Ar fi interesant de știut cum interpretează ieromonahul Metodie cuvântul sanscrit oviddra (sic), pe care este puțin probabil să îl găsească într-un dicționar? Cea mai probabilă interpretare a acesteia este pur și simplu lectura rusă a transcripției latine: biiddba> Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE "calvar"; preti sunt diferite si diferite tipuri Ieromonahul Metodie nu este cu totul ferm nici în iconografia budistă, după cum spune la pagina : "Mila este o femeie cu părul lung curgător; mâna ei dreaptă este îndoită" etc Iată doar o neînțelegere: Mila este numele obișnuit, prescurtat, al celebrului profesor budist Milaraiba, care, conform legendei, a trăit în secolul al XI-lea; Despre el s-au păstrat multe legende extrem de populare în cercurile budiste Ne-a lovit neplăcut în eseul "Kalmyk Khuruls" expresia "idolatrie" Chiar știe autorul atât de puțin despre lamaism încât își imaginează că

lamașii se uită la imaginile lor sacre ca și cum ar fi idoli? Până la urmă, asta înseamnă să nu ai nicio idee despre cultul budist; sau poate că aceasta se referă la "denunţarea" lamaismului? Atunci a fost necesar să încercăm să demonstrăm, și nu să facem o afirmație neîntemeiată Cu excepția cuvântului complet fals și nepotrivit "idolatrie", nu am găsit nimic în articolul despre khuruls care să corespundă titlului cărții Ne rămâne acum să rezolvăm acea parte a cărții care este direct "acuzatoare" în natură și care, potrivit autorului, ar trebui evident să servească scopurilor misionare Nu vom ascunde faptul că aceste trei conversații între un ortodox și un lamaist ne-au făcut o impresie direct deprimantă Cunoaștem personal mulți lamaiști și lama, atât tineri cât și bătrâni, la cele mai variate grade ale ierarhiei budiste, au avut un lama ca student timp de un an, au vorbit cu lamașii de mai multe ori despre chestiuni de credință și nu au auzit niciodată ceva de genul acele răspunsuri neștiutoare și puțin chibzuite acolo, ce pune ieromonahul Metodie în gura lamaiștilor care vorbesc despre credință în cartea sa Desigur, există oameni proști și ignoranți peste tot, cu siguranță există printre lamaiști și chiar printre lamași, dar este cu adevărat posibil să luăm astfel de oameni drept lamaiști sau lamai tipici? Este cu adevărat să-l faci pe o persoană atât de nebună să vorbească prostii despre religia căreia îi aparține, să-și explice sau să "reproșeze" această religie? Este puțin probabil ca o astfel de metodă să poată fi utilă chiar și în scopuri misionare, ca să nu mai vorbim de faptul că este, desigur, complet nepotrivită pentru clarificarea adevărului Biblioteca Runiverse prezentare generală Primul discurs, "O conversație între un misionar și un gelung", începe cu o conversație despre rugăciune și apoi despre Dumnezeu Lamaist, notează că este expus un duhovnic (în nota: "Gelung este preot kalmuc, în familia unui preot"), despre rugăciune, un element atât de important al cultului, el spune: "Și ne rugăm să ne rugăm ar fi bine după moarte" Nici un singur lamaist, chiar și un simplu laic, nu va da o asemenea definiție a rugăciunii, deoarece conceptul de rugăciune este mult mai larg Dacă ieromonahul Metodie, în timpul alcătuirii cărții sale, și-a dat osteneala să cerceteze lucrările regretatului profesor Minaev, un cunoscut expert în budism, sau dacă ar fi vrut să caute rugăciunile budiștilor sau mai ales ale lamaiștilor, el ar fi găsit rugăciuni frumoase și înduioșătoare cu alt scop, ƅm aceea pe care o atribuie rugăciunii lui Lamai; nu trebuie decât să ne amintim, de exemplu, de rugăciunea emoționantă a călugărilor pentru toate ființele, mari și mici, apropiate și departe unde se exprimă iubirea cea mai arzătoare, pur frăţească, pentru toate fiinţele vii Astfel, vedem că, referitor la rugăciune, ieromonahul Metodie îl obligă pe clerul lamaic să ne dea o concepție complet greșită Apoi se pune întrebarea celui către care se îndreaptă rugăciunea și se spune despre zei Aici autorul cade din nou într-o neînțelegere completă, aplicând idei non-lamaice lamaismului Budismul și lamaismul nu-l cunosc deloc pe Unul, Atotputernicul Dumnezeu, Creatorul, pentru că întrebarea cauzei rădăcină ultimă, care este deschisă creștinului, nu există pentru budist și pentru lamaist: Buddha nu le-a spus discipolilor săi nimic despre aceasta, și chiar dacă una sau alta învățătură filozofică pe această temă, ele nu au intrat în viața obișnuită a credinciosului Zeii pe care îi cunosc budismul și lamaismul, dacă sunt mai puternici decât omul, atunci ei stau mai departe de mântuirea finală decât o face el, pentru că trebuie să devină oameni pentru a primi oportunitatea de a obține mântuirea finală Alături de zeii cărora un lamaist se poate ruga pentru a primi ajutor în acele sau alte circumstanțe ale vieții, există și buddha și

bodisattva (ființe care au potențialul de a deveni buddha sau care s-au dedicat serviciului constant al lume); ei sunt rugați să întărească o persoană pe o cale bună care duce la mai bine, mai mult Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE renașteri perfecte Există profesori grozavi la care credinciosul se poate adresa pentru același sprijin Este necesar doar să ne amintim că tot ceea ce poate oferi rugăciunea pentru ajutor pentru a obține renașteri mai bune (care este exprimat incorect în carte prin cuvintele: "ca să ne simțim bine după moarte") este o astfel de îmbunătățire morală a unei persoane care l-ar face capabil să devină în alte vieți în cele mai bune condiții pentru perfecțiunea morală și fericirea unei persoane Dând incorect conceptul de noțiune lamaică a zeilor, autorul obligă sub denumirea de "zei" aceeași persoană spirituală să numească în dezordine completă și nu fără greșeli douăzeci de nume de buddha, sattva-corp, lama, zei, parcă aceștia au fost toate numele pe care persoana spirituală le amintește, în timp ce înainte de aceasta a fost adăugată o indicație incorectă a existenței, parcă, a o mie de zei Panteonul lamaic este atât de extins și atât de variat în funcție de secte și localități, încât nu poate fi cunoscut pe deplin de nimeni prin memorie, așa cum toți sfinții creștini nu pot fi cunoscuți din memorie Totuși, nu suntem mai puțin convinși că nu există cel mai ignorant lama care să nu supună unei critici anihilante lista dată de ieromonahul Metodie ca tipică unui lamaist Urmează câteva discuții direct umoristice despre zei, unde același duhovnic budist permite cele mai fantastice, din punctul de vedere al lamaistului, presupuneri De ce autorul a avut nevoie de acest element umoristic (nu i se poate da alt nume), refuzăm hotărât să înțelegem După aceea, sunt discuții despre cosmografia budistă, desigur, fantastică, dar deloc dogmatică în cercurile budiste și lamaice: fiecare lamaist care a călătorit sau a citit cea mai simplă geografie școlară, sau cosmografie, nu mai aderă la această cosmografie, așa cum catolicul călugăr al secolului al XX-lea nu împărtășește părerile cosmografice despre un călugăr din secolul al XIII-lea și ar fi foarte surprins dacă ar începe să infirme opiniile care pentru el au fost de mult depășite Care este, potrivit misionarului, concluzia din această conversație, unde la fiecare pas întâlnim ignoranța (nu vrem Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE pentru a sugera o schimbare conștientă) a ideilor de bază ale lamaismului? "Iată, tu și cu mine am vorbit mult timp și ce s-a întâmplat până la urmă? S-a dovedit că, conform credinței tale, este imposibil să fii mântuit în vreun fel, că Burkhanii tăi nu sunt zei, ci fie oameni simpli, fie persoane fictive, că multe lucruri false și improbabile sunt scrise în cărțile tale și numai în unele în locuri există scărcări ale adevărului, dar adevărul este fie ascuns , fie distorsionat Se poate ca nici după aceasta să nu te îndoiești de falsitatea credinței budiste sau lamaice?" Persoana spirituală budistă răspunde la acest lucru: "După conversația "mala mala", mă îndoiesc, dar este greu pentru o persoană să refuze imediat ceea ce a considerat și încă consideră a fi adevărul " Celelalte două conversații au exact același caracter: aceeași neînțelegere fundamentală a lamaismului și atribuirea de opinii infidele acestuia Niciun lamaist nu-și va recunoaște credința în aceste raționamente ciudate Pentru cine și de ce sunt scrise astfel de cărți? La urma urmei, un singur lucru este "denunțat" în ele - ignoranța completă a autorului despre subiectul despre care vorbește și chiar lipsa de dorință de a cunoaște, deoarece ar exista suficiente materiale pentru cunoașterea budismului și lamaismului Asemenea lucrări ale presei nu pot servi decât la

înstrăinarea și mai mult străinului de ruși, pentru a-l forța să se retragă în carapacea lui de neîncredere și să se teamă de iluminarea care aduce cu sine asemenea fructe Doar respectând ceea ce este sacru pentru o altă persoană, avem dreptul să credem că ne vom apropia de sufletul lui, că între el și noi se vor stabili relații care ne vor permite să influențăm în direcția pe care o considerăm bună Odată ce conștiința noastră cu privire la acest adevăr aparent evident de la sine este întărită, apariția cărților din genul "viziunii asupra lumii budiste" de Ieromonahul Metodiu va deveni imposibilă Serghei Oldenburg D N Oveyaniko-Kulikovski Întrebări de psihologie a creativității Sankt Petersburg, Noua carte a domnului Ovsyaniko-Kulikovski este una dintre acele cărți rare ale căror greșeli sunt interesante și instructive în mare măsură Este compus dintr-o serie de Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE kov, dedicat studiului operei unor mari scriitori, precum Pușkin, Goethe și Heine; dintre scriitori mai mici, doar Cehov, căruia îi sunt consacrate două mici studii, a atras atenția autorului G Ovsyaniko-Kulikovski, după cum se știe, este un reprezentant talentat și convins al direcției în domeniul criticii și în această privință este aproape singur între criticii ruși contemporani În orice operă literară, el vede, în primul rând, o problemă psihologică, iar sarcina criticii este în analiza psihologică a tipurilor și imaginilor create de autor În primele sale lucrări, dedicate lucrărilor lui Turgheniev și Tolstoi, el a oferit exemple excelente ale unei astfel de analize În noua sa carte, domnul Ovsyaniko-Kulikovski a urmărit însă un scop oarecum diferit: sarcina lui nu mai era să studieze creațiile individuale ale unuia sau aceluia scriitor, ci să studieze însăși natura geniului creator, în persoana unora a marilor săi reprezentanţi Dar metoda pe care autorul o folosește în acest studiu rămâne în esență aceeași: metoda analizei psihologice a faptelor literare În calitate de psiholog, domnul Ovsyaniko-Kulikovski este cel mai apropiat dintre toți de reprezentanții acelei noi tendințe în domeniul psihologiei, care caută să introducă conceptul de energie psihică în știința sufletului și să construiască pe acesta întregul sistem științific psihologie Aici, în Rusia, primul pionier al acestei direcții a fost de neuitat N Ya Grot, care a fost răpit de moarte prea devreme și, prin urmare, a reușit să prezinte doar o schiță generală a noilor sale opinii psihologice Trebuie remarcat, însă, că domnul Ovsyaniko-Kulikovski tratează acest nou concept de forță sau energie psihică cu mare prudență, întrucât nu a primit încă dreptul de cetățenie în psihologie, iar încercarea însăși de a-l introduce în știință întâlnește numeroase obiecții Viața psihică, scrie domnul Ovsyaniko-Kulikovski, nu este o schimbare a stărilor de spirit pasive: este întotdeauna activă, într-un fel sau altul este opera gândirii, simțirii și voinței Dar fiind o risipă de forță, în anumite domenii sau funcții proprii, este în același timp un proces de salvare și acumulare de forță spirituală În domeniul gândirii, procesul de economisire se reduce la generalizare Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE în sfera sentimentelor - la ordonarea lor în direcția îmbinării lor ritmice, armonioase, în sfera voinței - la predominanța voinței de reținere și reglare (morală) asupra celei care acționează orbește (p) Astfel, potrivit domnului Ovsyaniko-Kulikovsky, principiul economisirii forțelor spirituale stă la baza unei vieți mentale regulate și ordonate Cu o claritate deosebită, semnificația acestui principiu se regăsește în domeniul activității mentale, unde procesele de generalizare ale gândirii sunt, în cuvintele autorului, adevărați acumulatori de energie mentală Același principiu de economie a forței psihice, munca mentală, joacă un

rol enorm în artă în general și în poezie în special "Marii artiști și poeți, spune autorul, sunt adevărați acumulatori de energie mentală: ei creează generalizări artistice, imagini tipice, un fel de lumină mentală, de unde razele gândirii se răspândesc în vaste regiuni ale faptelor din realitate Artiștii geniali sunt cei care au creat cele mai largi tipuri artistice care au sau pot avea o semnificație umană universală" (p) Astfel, creativitatea artistică, supunând principiului economizării energiei mentale, abordează îndeaproape în natura sa opera unui gânditor științific, care, de asemenea, supunând nevoii de cunoaștere, se reduce la o generalizare a realității Rezultatul generalizării este o imagine artistică, în care se concentrează trăsăturile caracteristice ale fenomenelor, care în realitate există doar într-o formă fragmentată și ascunse prin adăugarea altor trăsături străine Opera generalizantă a artistului se reduce astfel la alegerea acestor trăsături caracteristice; deși această alegere este făcută de fiecare artist în felul său, în conformitate cu particularitățile talentului său, totuși, potrivit autorului, toți artiștii în general, în conformitate cu metoda lor de selectare a trăsăturilor caracteristice ale realității descrise, pot fi împărțit în două categorii, în două tipuri Unul îi include pe cei în a căror opera găsim o selecție versatilă de trăsături (Shakespeare, Pușkin, Tolstoi) Imaginile artistice aparținând artiștilor de acest tip reproduc cel mai pe deplin realitatea care este generalizată în ele La o altă categorie aparțin acei scriitori care au asta Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE selecția se face unilateral, într-o singură direcție, datorită particularităților organizării lor mentale În calitate de reprezentant caracteristic al scriitorilor de acest tip, domnul Ovsyaniko-Kulikovski îi arată pe Cehov; lucrării căreia i-a dedicat un studiu special Puterea de generalizare a imaginilor artistice este, desigur, diferită, în funcție de talentul scriitorului; deci, de exemplu, puterea de generalizare a imaginilor lui Shakespeare nu se limitează la limitele realității pe care Shakespeare a observat-o și a cunoscut-o, iar unele dintre ele, de exemplu, Hamlet, conform observației potrivite a autorului, au fost mai degrabă create pentru vremea noastră decât pentru epoca lui Shakespeare (p) Astfel, puterea generalizatoare a imaginii artistice este un indicator direct al geniului creator al scriitorului Domnul Ovsyaniko-Kulikovsky dovedește această idee în analiza operei artistice a lui Pușkin În primele poezii ale lui Pușkin, încă nu găsim imagini artistice vii: eroii lor byronici nu sunt decât simboluri abstracte ale ideilor, sentimentelor și aspirațiilor de mers caracteristice tinerei generații a anilor Dar deja în Țiganii găsim o formulare atât de vie, concisă a acestor idei, în antiteza lui Aleko și țiganii, care mărturisește puterea capacității de generalizare a operei lui Pușkin; "a găsi o formulă concisă și exhaustivă pentru o idee complexă și obscure înseamnă a arăta un exemplu strălucit al capacității de a economisi gândirea", spune autorul (p) Dar creativitatea a cărei poezie a fost rezultatul nu era inductivă în sensul propriu al cuvântului - în ea prea mult spațiu era ocupat de mișcarea gândirii de la general la particular, de la idee la imagine Această cale, potrivit autorului, nu este caracteristică adevăratei creativități artistice, care este "cu cât este mai inductivă, cu atât mai artistică" (ibid) Pușkin a prezentat mai întâi un exemplu excelent de astfel de creativitate inductivă în "Eugene Onigina", unde în persoana lui Onegin însuși și a Tatianei a creat imagini ample generalizatoare în care erau percepute trăsături ale realității, constituind un cerc imens de fenomene ale vieții rusești G Ovsyaniko-

Kulikovsky încearcă să dezvăluie sensul acestor imagini El dovedește că Onegin nu poate fi înțeles doar ca un reprezentant al UNOR CERRCURI ALE TINERETULUI RUS DIN ANII Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Recunoscând toată semnificația cotidiană și istorică a tipului Onegin, ca diletant al culturii și gândirii, domnul Ovsyaniko-Kulikovskii subliniază, în același timp, că în persoana sa Pușkin a descris câteva trăsături tipice ale unei persoane ruse în general, astfel încât imaginea lui Ongin primește stnom sens sensul tipului național În Ongin, Pușkin a anticipat, deși inconștient, trăsăturile acelor "oameni de prisos", pe care Turgheniev a început să-i înfățișeze mult mai târziu și destul de conștient Astfel, Onegin este în literatura rusă adevăratul strămoș al "oamenilor de prisos" - un fenomen, în opinia autorului nostru, în special rus, bazat pe astfel de trăsături ale depozitului național rusesc precum slăbiciunea voinței, lipsa de inițiativă, apatia și un tip special de "fatalism renăscut" Ulterior, cei mai buni scriitori ai noștri, Turgheniev, Tolstoi, Goncharov, au reprodus în imagini artistice diverse modificări ale acestei forme a caracterului național rus; dar Pușkin a fost primul care a prins aceste trăsături tipice și le-a întruchipat în imaginea lui Onegin Prin urmare, autorul privește Onginul ca pe "un tip național-cultural foarte larg, ca pe o imagine "profetică", prefigurand soiuri ulterioare și toată evoluția ulterioară a acestui tip (pagina) Autorul dă o interpretare atât de largă imaginii Tatyanei: vede în ea o generalizare artistică a tipului pozitiv de rusoaică, pe care Turgheniev a reprodus-o mai târziu cu atâta dragoste în romanele sale Dar Pușkin nu s-a limitat la crearea de imagini generalizate la nivel național rusesc: în experimentele sale dramatice, a oferit o serie de imagini care au o semnificație umană universală Psihologia zgârceniei și invidiei, psihologia iubirii masculine prădătoare sunt dezvoltate în aceste eseuri dramatice cu o profunzime și o putere uimitoare Nu există în ele un singur cuvânt de prisos sau fals; în ele, într-o formă extrem de concisă, se concentrează un conținut surprinzător de bogat, astfel încât în această privință experimentele dramatice ale lui Pușkin, după spusele domnului Ovsyaniko-Kulikovski, ajung la "stâlpii herculieni ai economiei artistice a gândirii" (p) Nu ne vom opri asupra interpretării pline de spirit a Călărețului de bronz și nici asupra altor observații apte și subtile Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Deniyah, domnule Ovsyaniko-Kulikovskogo, observăm doar că majoritatea observațiilor autorului, în măsura în care se referă la opera figurativă a lui Pușkin, se disting prin acuratețea formulării și o mare persuasivitate logică Acest lucru nu se poate spune însă despre acele observații ale domnului Ovsyaniko-Kulikovsky, care privesc opera lirică a poetului nostru Aici punctele de vedere ale autorului se disting printr-o anumită vagitate și nedeterminare; autorul, probabil, însuși a simțit acest lucru: de aceea a dedicat doar câteva pagini revizuirii versurilor lui Pușkin Domnul Ovsyaniko-Kulikovski definește lirismul ca "percepția energică a armoniei gândirii", iar acest sentiment de armonie este de obicei dat în combinație cu un alt sentiment: tristețe, bucurie, dragoste, indignare etc Această îmbinare cu armonie curăță sentimentele din colorarea lor individuală inerentă și din tot ceea ce este nearmonios, impur, meschin, vulgar, din care există atât de multe în fiecare suflet uman Armonia, conform autorului, este "cel mai bun mijloc de dezinfecție spirituală" (sic) Astfel, lirismul în poezie este un instrument puternic pentru purificarea sentimentelor, generalizarea acestora și dezvăluirea celor mai bune laturi ale sufletului uman Această purificare și generalizare este unul

dintre tipurile de conservare a forței psihice Dar ea se realizează aici nu prin crearea de tipuri, ca în arta figurativă, ci prin "acțiunea armoniei spirituale, care este un instrument de mântuire a forței, deja pentru că este un dar al inconștientului și pentru că natura sa se bazează pe mişcările ritmice ale gândirii şi simţirii Ritmul este ordine, iar ordinea este economie Un poet liric de geniu este acela în care ordonarea sentimentelor, prin puterea ritmului interior, este ridicată la un nivel înalt" (p) Nu se poate spune că aceste opinii ale domnului Ovsyaniko-Kulikovskii s-au distins prin claritate și persuasivitate Ce înseamnă, de exemplu, "mișcare ritmică, gânduri și sentimente"? Sau de ce crede autorul că "armonia" în poezia lirică ar trebui să "purifice sentimentele de colorarea lor individuală inerentă", în timp ce lirismul în esență este în primul rând o auto-revelare a personalității și lirismul impersonal, care nu transmite nuanțe individuale de sentimente și gânduri, își pierde rațiunea de a fi? Dar, lăsând deoparte aceste detalii, să acordăm atenție faptului că însăși definiția creativității lirice ca mijloc Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți ordonarea armonică a sentimentelor, este extrem de unilaterală Această unilateralitate a apărut din faptul că această definiție a fost trasă de autor numai din analiza versurilor lui Pușkin, al cărui efect calmant și calmant asupra sufletului cititorului este cunoscut de toată lumea Dar un astfel de caracter de acțiune nu este nicidecum o regulă generală, ci doar un caz particular, în funcție de particularitățile alcătuirii mentale a poetului Pentru a fi convins de acest lucru, este suficient să apelăm la operele lirice ale unor poeți precum Heine și Lenau, precum Byron și Lermontov, pentru care discordia spirituală, despărțirea fatală și suferința cauzată de aceasta au devenit atât de des o sursă de inspirație Prin urmare, lucrările lor trezesc și în noi sentimente similare și, desigur, nu ne pot influența într-un mod calmant Gândirea unilaterală pusă de autor ca bază a concepției sale asupra semnificației creativității lirice a condus la faptul că într-un articol strălucit și plin de duh despre versurile lui Heine aceasta din urmă nu este pe deplin acoperită; autorul, desigur, neintenționat, a eliminat din considerarea sa toate acele elemente din versurile lui Heine care nu se potrivesc cu opiniile sale teoretice În acest articol găsim o serie de observații subtile și remarci pline de spirit despre unele trăsături ale poeziei lui Heine: astfel sunt remarcile despre "intuiția istorică" a lui Heine și despre religiozitatea sa, în care autorul vede o manifestare a trăsăturii rasiale a poporului evreu ; dar pe de altă parte, alte și, mai mult, foarte importante aspecte ale poeziei sale "râsete prin lacrimi", în care se reflectă dualitatea spirituală a poetului, care, poate, a fost trăsătura cea mai caracteristică a personalității sale, aceste aspecte aproape că nu sunt luminat de domnul Ovsyaniko-Kulikovsky; le atinge doar în treacăt, de exemplu, în locul în care vorbește despre "elenismul platonic" al lui Heine Astfel, activitățile lui Heine, ca poet liric, nu sunt pe deplin acoperite Între timp, studiul creativității lirice, în opinia noastră, are o importanță deosebită, deoarece aici se află, poate, cheia înțelegerii psihologiei creativității artistice în general La urma urmei, fiecare operă de artă, fie că este o poezie, un tablou sau o simfonie, este în esență o operă lirică, deoarece în fiecare dintre ele cu o mai mare sau mai puțin Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE personalitatea creatorului lor este imprimată mai puțin clar, în timp ce în versuri această personalitate devine obiectul reproducerii în sine și, prin urmare, este obiectivată mai deplin și mai direct De aceea, studiul

creativității lirice ar trebui să atragă atenția deosebită a unui psiholog; dar trebuie să începem acest studiu fără idei preconcepute, fără formule preconcepute, oricât de seducătoare ar fi ele în aparenta lor simplitate și generalitate și numai într-o asemenea condiție se poate conta pe rezultate fructuoase Principala greșeală a domnului Ovsyaniko-Kulikovski constă, în opinia noastră, în strădania sa pentru raționalizarea excesivă a artei Acest lucru îl face să nege frumusețea nu doar ca concept metafizic, ci și ca categorie psihologică G Ovsyaniko-Kulikovski vede esența plăcerii estetice în principal în înțelegerea rațională a unei opere de artă și chiar în conceptul însuși de "plăcere" estetică ca obiective și cauze vii ale artei, el consideră o relicvă a aristocrației Viziunea epicureană asupra lumii, sortită dispariției inevitabile noutate ( ) Desigur, sentimentul de satisfacție mentală, furnizat de pătrunderea în ideea unei creații artistice, este unul dintre elementele importante ale plăcerii estetice, dar deloc proprinm quid, întrucât orice altă lucrare a creierului finalizată cu succes ne oferă și ele cu satisfacție psihică În consecință, pe lângă acest factor "rațional" al emoției estetice, ar trebui să se acorde atenție și unor factori de altă ordine, care conferă emoției estetice culoarea sa deosebită Între timp, în analiza sa, domnul Ovsyaniko-Kulikovskii pierde complet din vedere aceste elemente primare de influență estetică, acest factor irațional, a cărui semnificație este dezvăluită cu o claritate deosebită în muzică În domeniul artelor verbale, lirismul se apropie cel mai mult de muzică, care odinioară era indisolubil legată de ea și acum păstrează această legătură în cântecul popular și în romantismul artificial Prin urmare, în versuri, până acum, conținutul ideologic este departe de a avea o importanță capitală Cele mai frumoase și mai drepte gânduri exprimate de poet ne lasă deseori rece, între timp, cât de des, Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE cuvinte, al căror sens, potrivit lui Lermontov, este "întunecat și nesemnificativ", stârnește în noi un fior de încântare Muzica vorbirii, o combinație ciudată de cuvinte, indicii care trezesc în noi asocieri vagi de sentimente și gânduri, acestea sunt elementele cu care versurile ne afectează, făcându-ne să trăim emoții estetice Toate aceste elemente sunt lăsate fără luare în considerare de către autor, întrucât atenția sa este concentrată exclusiv asupra conținutului de artă și tocmai din punctul de vedere al conținutului ideologic el evaluează toate operele de artă Desigur, o astfel de evaluare trebuie să fie în mod firesc incompletă și unilaterală, mai ales acolo unde conținutul ideologic de multe ori nu are o semnificație semnificativă, ca în lirică Prin aceste remarci, desigur, nu am dorit deloc să slăbim semnificația cărții domnului Ovsyaniko-Kulikovskii Repetăm, această carte este atât de interesantă și bogată în conținut încât este un fenomen extraordinar în literatura noastră Chiar și o anumită uscăciune dogmatică a prezentării, comună cu tot ceea ce iese din condeiul domnului Ovsyaniko-Kulikovski, nu dăunează impresiei Se simte că cartea a fost scrisă de o persoană cu o viziune asupra lumii armonioasă, gânditoare, pe care ni-o dezvăluie în lucrările sale Multe din aceste lucrări reprezintă, fără îndoială, o achiziție valoroasă de știință, se poate argumenta împotriva altuia: dar într-un fel sau altul, fiecare pagină a domnului Ovsyaniko-Kulikovski trezește gândirea cititorului și numai acesta este deja un merit important al cărții B Саводникъ Ossip-Lourié, doctor al Facultății de Litere a Universității din Paris, membru al Societății Filosofice a Universității din Saint-Petersburg Filosofia Rusă Contemporană (Biblioteca de Filosofie Contemporană) Paris, Felix Alcan p franci La începutul anului care expiră, în

cunoscuta "biblioteca filozofică" apărută la editura Alkan, a fost publicată o carte despre filosofia rusă modernă a compatriotului nostru domnul Lurie, care locuiește de destulă vreme la Paris și publicată mai devreme în aceeași serie - o expunere a filozofiei lui Tolstoi (dacă nu mă înșel, două numere) Pensées de Tolstoï și un studiu despre "filozofia socială în dramele lui Ibsen" Această carte, după cum declară autorul însuși, a fost compilată parțial din materialul pe care el Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE publicată anterior în Revue Philosophique pentru - Din câte îmi amintesc, acestea au fost în principal extrase din articole publicate în Voprosy filosofii i psikhologii Deoarece în ultimii ani acest jurnal și-a căzut trista datorie de a celebra comemorări pentru un număr de gânditori ruși, momentul prezent, desigur, este foarte convenabil pentru a colecta acest material într-o imagine întreagă De remarcat, însă, că autorul nu oferă o asemenea imagine - sistematizarea materialului după niște categorii logice, parțial socio-istorice Cu toate acestea, nici acel material oarecum pestriț pe care un cititor străin îl găsește într-o carte analizată nu îi va fi inutil Domnul Lurie cunoaște bine nu numai limba franceză, ci și modul francez de a arunca o privire asupra subiectului tratat Desigur, cu acest gen de mers, nu simte acele denivelări, crăpături și denivelări care alcătuiesc realitatea Dar, pe de altă parte, cartea este ușor de citit și nu zace pe rafturile editurii: din fericire acum în Europa există un asemenea interes pentru Rusia Unele dintre aceste nereguli va trebui să-mi asum ingrata datorie de a aduce în atenția cititorului și poate și autorului Acesta din urmă le va ține cont dacă este nevoie de o a doua ediție a cărții sale Desigur, nu este nevoie să transmitem în detaliu conținutul acelor părți ale cărții care stabilesc ceea ce a fost tipărit în Întrebări Cartea constă dintr-o introducere, trei părți, dintre care prima este dedicată "filozofiei generale", a doua - "psihologie", a treia - "sociologie" și concluzie Introducerea pe /* pagini de tipar mare oferă un aperçu istoric al dezvoltării filozofiei în Rusia Este de la sine înțeles că acest apersu este foarte fluent Cu toate acestea, chiar și cu o astfel de fluență și concizie, există o serie de inexactități care necesită corectare Cartea începe cu o frază care provoacă zâmbetul: "Apariția filozofiei în Rusia datează din , adică anul înființării Universității din Moscova Pentru a fi fidel "realității" până la capăt, a fost necesar să spunem: " ianuarie " Autorul înțelege evident prin "filozofie" predarea acestui "subiect" în instituțiile de învățământ laice, întrucât fraza următoare notează că "Înainte de aceasta Întrebări de filosofie, cartea θ Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE timp, scolastica ortodoxa, numita gresit filozofie, era predata in academiile teologice Dar pe lângă această scolastică, care totuși nu poate fi complet neglijată, în societate ar putea exista și gândirea filozofică Inutil să spun că nu a fost original; iar după nu a existat o filozofie originală în Rusia de ceva timp Următoarea propoziție a aceleiași introduceri conține afirmația falsă că Anichkov a fost primul profesor de filozofie la Universitatea din Moscova Anichkov a fost a treia sau a patra oară reprezentant al departamentului; Nu pot spune cu siguranță acum, neavând ocazia de a consulta Dicționarul biografic aniversar al profesorilor de la Universitatea din Moscova ( ) Poate că acest dicționar m-ar ajuta să aflu semnificația datei puse între paranteze după numele de familie al lui Anichkov - - dacă acesta este anul morții sau al pensionării sau altceva Pe pagina următoare, autorul, contrar părerii domnilor Pypin și Alexander Vvedensky, consideră că influența enciclopediștilor din Rusia a fost mare, că

ideile lor s-au simțit pe tot parcursul secolului al XIX-lea, că aceste idei au fost cele care "au pregătit distrugerea iobăgiei și că cei mai buni scriitori ruși le datorează inspirație " Sunt multe exagerări aici: ideile secolului al XVIII-lea au ajuns la Pușkin și generația sa, dar nu mai departe; și că ei sunt cei care au pregătit emanciparea țăranilor, acest lucru se poate spune numai dacă ideile de libertate, egalitate etc (deoarece astfel de idei au jucat un rol în reformă în general) sunt considerate proprietate exclusivă a enciclopediștilor Mai departe, pe cine a avut în vedere autorul când a spus (p) că obscurantismul din a doua jumătate a domniei lui Alexandru I a forțat un număr mare de oameni de știință să se expatrieze? As ezita sa raspund la aceasta intrebare Nici nu este exactă următoarea remarcă că "Catedra de Filosofie de la Universitatea din Moscova a fost distrusă la scurt timp după urcarea pe tron a împăratului Nicolae I" Evident, autorul are în vedere noua carte universitară; dar sub influența ei am citit estetica lui Nadejdin și mai târziu istoria filozofiei grecești a lui Katkov În plus, predarea filozofiei la universități (în general și Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE într-una din Moscova) a fost întreruptă în , după cum ar trebui să știe autorul, de exemplu, dintr-un articol al prof Vvedensky în "Întrebări", la care se referă La pagina găsim o neglijență ciudată: anul eliberării țăranilor - "anul reformelor, anul speranțelor", așa cum îl numește autorul - se dovedește a fi Mi se pare că, chiar și ca o greșeală de tipărire, este de neconceput să nu privim marele an Aici găsim afirmația falsă că kontismul a dominat Rusia, mai ales în anii Contismul în Rusia nu a "dominat" niciodată, iar în anii , dacă a dominat vreo filozofie, nu a fost Cont, ci Spencer Vorbind despre carta universitară din , autorul scrie că, conform acestei carte, doar două ore pe lună erau alocate filozofiei (Platon și Aristotel) Introducerea se încheie cu afirmația că opera autorului are un singur merit: "aceasta este prima lucrare care tratează filozofia în Rusia" Din aceasta se poate observa că autorul nu cunoaște în primul rând eseul despre dezvoltarea filozofiei în Rusia, scris de Ya phil Kritik și (în extras) în noua ediție germană a cărții de Iberweg-Heinze În mod evident, articolele domnului Lannes despre filozofia în Rusia (în "Revue Philosophique" din) îi sunt necunoscute, precum și "materiale pentru istoria filosofiei în Rusia", culese în anii de același domnul Kolubovsky, iar în ultimii ani Kazan prof E Bobrov, nici unele articole din reviste rusești (de exemplu, domnul Filippov) Articol de prof Autorul îl cunoaște pe Vvedensky, după cum se vede dintr-o notă, dar în acest loc uită să o menționeze Prima parte a lucrării se deschide cu un capitol despre "Vl S Solovyov și misticismul Un astfel de început este de înțeles, fie și doar pentru că, așa cum spune chiar acolo autorul, "compatrioții lui Vl Solovyov ("unii dintre compatrioții săi", ar fi mai corect să spunem) îl consideră pe Solovyov cel mai original filosof din Rusia și chiar din Europa în ultimul sfert al secolului al XIX-lea Dar de ce al doilea capitol vorbește despre "N J Grote și psiho-idealismul", în a treia despre "M M Troitsky și * Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți empirism", și nu invers, nu înțeleg Aici ar fi atât de convenabil să-i aranjezi pe gânditori în ordine cronologică, legând Troitsky cu mișcarea anilor ' (într-una dintre manifestările sale, desigur) și pe Grotă arătând acel punct de cotitură nu numai în filosofie, ci și în social gândit în Rusia, o expresie sensibilă a căruia era N I-cap Expunerea filozofiei lui Vl S Solovyov realizat de domnul Lurie în principal conform articolului prof Lopatină; urmărește dezvoltarea filozofică a lui N Ya Grot conform articolului prof Sokolov Dintre

inexactitățile sau locurile obscure pe care le-am întâlnit în aceste două capitole, voi evidenția fraza pe care o scriu literal (p -io): "În Occident, Solovyov ar fi devenit un filozof revoluționar; în Rusia, a devenit mistic, deoarece misticismul și critica (adică kantianismul) sunt cele două principii principale ale filosofiei sale Nu înțeleg deloc ce a vrut să spună autorul aici Al patrulea capitol poartă titlul: "B P Preobrazhensky și scepticismul"; opiniile lui V Preobrazhensky sunt expuse conform articolului prof carte S N Trubetskoy Al cincilea capitol este consacrat "istoriei filozofiei" Aici autorul vorbește despre lucrările cărții S N Trubetskoy și fratele său E N , domnul Lutoslavsky, Grot, Umov și Lopatin (articole despre Descartes din ultimii trei), prof Alexander Vvedensky, Ivantsov, prof Guerrier (pe care autorul îl consideră aparent un contist, după cum se poate deduce din următoarele cuvinte "Auguste Comte a toujours des disciples parmi les philosophes russes M Guerier, le savant historien, fait ressortir son rôle dans la science historique , M Loukianov M Vassiliev "; toți acești savanți care au scris despre Comte se încadrează astfel în categoria pozitiviștilor ortodocși) Mai târziu, în aceeași secțiune, domnul Lurie vorbește despre M M Filippov și despre cartea sa Realitatea filosofică, care nu este în întregime reușită, întrucât cartea domnului Filippov cu greu poate fi clasificată ca o lucrare de istorie a filosofiei Aici, apropo, se dovedește că autorul nu este pe deplin conștient de fluxul de idei care a trecut prin jurnalismul rus în anii Și anume, în ceea ce privește observațiile domnului Filippov că "progresul industrial al secolului nostru și-a dat roadele bune" și că "capitalismul, în ciuda lui, este democratic", autorul atacă cu fierbinte "capitalismul" Biblioteca Runiverse RECENZIE carte, "Noi credem", spune el, "că, dimpotrivă, capitalul nu este niciodată democratic: el absoarbe și paralizează toate forțele libere și democratice, tendința lui este întotdeauna spre exclusivitate, spre absolutism, înrobește munca; capitalul este cel mai bun sprijin al guvernelor despotice Este foarte posibil ca toate acestea să fie adevărate; numai atunci când în jurnalismul rus au vorbit despre influența progresistă și democratizantă a capitalismului, nu au avut în vedere deloc acest lucru - nu capitalul mort al rentierii, ci capitalul viu al industriei la scară largă în munca sa constructivă, nu staticul, ci dinamica societăţii capitaliste Ei au avut în vedere organizarea maselor sărace ale oamenilor în cadre bine proporționate ale armatei industriale, concentrarea acestor mase în mari centre de cultură și comunicarea acestei culturi către ei, răspândirea învățământului în ele, inevitabil deja din cauza condițiilor tehnice ale muncii lor din fabrică etc , într-un cuvânt , a însemnat transformarea în cetățeni conștienți a acelor pături de oameni care au dus anterior o viață cu totul elementară Autorul obiectează și la o alta, într-adevăr exprimată în mod contradictoriu gândit la domnul Filippov; și anume, acesta din urmă declară că "a vorbi despre evoluția industrială ca fiind singura bază a reformei sociale nu înseamnă a predica indiferența morală " morala nu este condiționată, ci internă Dimpotrivă, capitalul demoralizează, dă naștere la luptă și la ură " Din nou, oarecare neînțelegere: domnul Lurie vorbește despre capital, iar Filippov, despre dezvoltarea industrială a țării Și deși domnul Filippov declară că această dezvoltare industrială este singura bază a reformei, face rezerva alăturată că o astfel de afirmație nu este o expresie a unui individ moral • ferentism, adică recunoaște un punct de vedere moral, un element moral sau cum doriți să numiți ceea ce se discută Este evident că domnul Filippov a fost introdus în această contradicție

verbală prin gândirea corectă, pe care pur și simplu nu a terminat-o: dezvoltarea industrială a țării este singurul element de reformă socială, de care lipsește unele țări, întrucât un alt element - conștiința morală - este mai mult sau mai putin suficient mort Intr-un cuvant, Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE încă nu există condiţii materiale pentru triumful conştiinţei morale Și, în opinia domnului Filippov, aceste condiții nu pot fi date decât de dezvoltarea industrială a țării: ea oferă baza transformării într-un flux larg a ceea ce constituie acum (sau constituit recent) doar o curiozitate psihologică, personificată prin personalități care gândesc (și simt) critic (și moral) Și din punctul de vedere, ca să spunem așa, al mecanismului social, este destul de corect să scoatem în prim-plan ceea ce se poate numi condițiile tehnice (și condițiile necesare) ale progresului În plus, nu trebuie să pierdem din vedere rolul jucat de "condițiile materiale de ieri și de toate zilele anterioare în crearea a ceea ce este "moralitatea" zilelor noastre Sfârșitul capitolului despre "istoricii filozofiei în Rusia" este dedicat disertației domnului Oze despre "personalismul lui Lotz", "istoriei gândirii" a domnului Obolensky și eseurilor prof Gilyarov "Gândurile de moarte ale secolului al XIX-lea în Franța" Autorul consideră că ultima carte este destul de nerezonabil "exprimând aproximativ opinia gânditorilor ruși despre mișcarea ideilor în Franța" Apărând Franța de domnul Gilyarov, cade din nou în filozofia socială proastă, afirmând fără rezerve că "tot ceea ce face măreția civilizațiilor a fost creat întotdeauna de indivizi, și nu de asociații de oameni" Este păcat că autorul nu a observat că munca indivizilor se face întotdeauna pe baza muncii compușilor umani; că poezia, arta, știința și alte fructe superioare ale civilizației (la care autorul aparent reduce "tot ceea ce face măreție" din acestea din urmă - deși acest lucru este departe de a fi cazul) nu se dezvoltă printre patagoni, boșmani sau andamani , dar între națiunile care conduc comerțul și, în consecință, având fie corăbii, fie cămile, fie drumuri bune fie între națiunile industriale sau agricole, cu o diviziune socială și tehnică mai mult sau mai puțin înaltă a muncii, fie între nomazi militanti, conducând și ei o economie complexă și creșterea vitelor, iar pe partea militară Grecii, romanii, italienii, spaniolii, olandezii, francezii, englezii, evreii, germanii, rușii - pentru a nu merge spre est - nu s-au bazat pe toate aceste popoare munca individualităților superioare, nu a ținut pasul, nu a Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE a exprimat activitățile "asociațiilor umane" care s-au desfășurat printre acestea? Al șaselea capitol este consacrat esteticii; în ea găsim câteva cuvinte despre H N Strakhov, A I Smirnov ("Estetica sa ca știință")^ N A Ivantsov, P D Boborykin; se mai spune puțin despre L E Obolensky și L N Tolstoi ("Despre artă"); capitolul se încheie cu scurte remarci despre pictura, sculptura și muzică rusești A doua parte a cărții tratează psihologia rusă În primul capitol, domnul Lurie vorbește despre Prof L M Lopatin, Prinț S N Trubetskoy, N I Shishkin, despre spiritiștii ruși, despre laboratorul psihologic de la clinica de psihiatrie a Universității din Moscova Despre acesta din urmă, autoarea notează că "colecția ei de instrumente și aparate nu este aproape deloc inferioară laboratoarelor occidentale; conține aparate din tuburi Wundt, Gipp, Cattel și chiar Geissler " Marina, Vorobyova, Shatalov, Sokolov, Bernstein, Tokarsky (prelegerile sale despre "frica de moarte"), Zverev, Astafiev, Baltalon, Zhitetsky Al doilea capitol al acestei părți tratează psihologia fiziologică rusă Aici găsim două pagini despre Sechenov, simple mențiuni ale numelor profesorilor Kozhevnikov, Roth, Kovalevsky

(inițiala lui Vladimir I Kovalevsky, tovarășul ministrului de finanțe, a fost pusă din greșeală în numele său), Korsakov, Minor, Rassolimo, Kornilov , "ale căror lucrări sunt prea cunoscute", după cum notează autorul, o pagină despre prof Bekhterev și două pagini și jumătate despre prof Chizh (schițele sale: Durerea și Turgheniev ca psihopatolog) Trei secțiuni speciale sunt dedicate lucrărilor prof Orshansky, prof Sikorsky (despre alcoolici) și regretatul A A Tokarsky (despre hipnotism) Al treilea capitol - "Antropologia și psihologia criminalității" - este deosebit de sărac la catedra de antropologie; toată această secțiune constă într-o expunere a unui articol al domnului Gilcenko De la psihologii legiști, sunt din nou de pagini despre Orsha, o pagină despre domnul Dril și câteva cuvinte despre Tagantsev și Esipov Al patrulea capitol este "Psihologia poporului rus" Din cauza absenței în Rusia a unor lucrări serioase la această rubrică, care Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE autorul pentru sistem, evident, nu a vrut să-l arunce, el expune schița prof Sikorsky "Psihologia slavilor" Aici cititorul străin va găsi, de exemplu, un eseu despre "sufletul rus": "Cele mai tipice trăsături ale rușilor sunt tristețea, răbdarea Poporul rus este predispus la melancolie; sensibilitatea și melancolia sunt trăsăturile sale caracteristice "etc Păcat că autorul, care nu a menționat multe lucrări rusești cu adevărat bune, a adus-o pe aceasta la lumina lui Dumnezeu, pe baza observațiilor stereotipe, populare, a absenței o metodă științifică, pe o filozofie socială superficială și pe o slabă cunoaștere a conținutului concret al istoriei Mai mult, el însuși adaugă că "psihologia poporului rus nu explică nimic; ignoră nuanțe, disecă fără să analizeze acum este imposibil să-l scrii, pentru că caracterul poporului rus încă nu s-a format " Să înlăturăm doar ultimul motiv al imposibilității "psihologiei ruse"; este imposibil nu pentru că caracterul poporului nostru încă nu a prins contur, ci din alte motive, mult mai "atemporale" Să trecem la a treia parte a cărții - la sociologia rusă Aici, absența autorului a oricărui sistem de expunere se face simțită în mod deosebit de puternic Într-adevăr, este posibil să legăm măcar o fire de următorul lanț de autori: Karev, Lavrov, Kropotkin, Herzen, Bakunin, Maxim Kovalevsky, de Roberty, Mikhailovsky, Novikov, Cicherin, Zalessky, Pobedonostsev? O ordine cronologică simplă ar fi de preferat nu această confuzie, pentru că, totuși, sub el ar interveni o schimbare a tendințelor sociale De ce este Karev primul? Aici abia dacă există nici măcar baza care a fost cu privire la Vl S Solovyov: nimeni nu-l consideră pe prof Karev cel mai original și proeminent dintre sociologii ruși Este complet de neînțeles cum, având în vedere selecția de mai sus a gânditorilor, se poate începe cu oricine altcineva, în afară de Herzen În fine, este de neconceput, vorbind de psihologia rusă modernă, să nu facem din marea schismă dintre occidentali și slavofili punctul de plecare Dacă occidentalismul s-a dizolvat de mult în alte tendințe sociale mai largi, atunci steagul slavofil, deși repetat într-o culoare diferită, este aruncat afară Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE din când în când, acum de cei, apoi de alții dintre naționaliști, care ei înșiși se socotesc moștenitori și epigoni ai acestei școli, Cu toții ne mai amintim încă disputele lui Vl S Solovyov cu cei care au târât în spatele carului lor triumfător cadavrul bietului Slavophil Hector Lipsa de sistematicitate dezvăluie una dintre principalele slăbiciuni ale cărții - slaba familiaritate a autorului cu istoria dezvoltării interne a Rusiei, vagitatea punctelor sale de vedere socio-filosofice Într-o scurtă introducere în primul capitol, autorul încearcă să măsoare progresul sociologiei de la moartea lui

Comte prin numărul de lucrări sociologice, ale căror titluri sunt date de prof Karev în "Introducere în studiul sociologiei " Sunt de lucrări; si de vreme ce printre ei sunt de rusi, inseamna ca sociologia rusa exista! Cu toate acestea, aproape că nu există sociologi în Rusia", cu excepția prof Chuprov , care se ocupă doar din punct de vedere istoric, "și sociologia rusă ar trebui căutată printre publiciști, romancieri și mai ales critici "Goltsev, Mihailovski, Obolenski, Slonimsky, Shelgunov sunt în primul rând publiciști Cernîșevski este romancier (?!) ; Belinsky, Dobrolyubov, Pisarev nu sunt simpli estetici, ci gânditori, sociologi Teoriile sociologice se regăsesc și în lucrările satirice ale lui Krylov, Griboydov, Gogol, Ostrovsky și mulți alții (!!) Nici un fenomen important al vieții sociale nu scapă de puternicul condei al lui Saltykov, care este considerat un satiric, dar mai ales un gânditor și sociolog; dar pentru Krylov sau Griboydov să aibă teorii sociologice Potrivit autorului, "civilizația rusă are abia două sute de ani" (p ibo); s-ar putea spune așa cu vreo de ani în urmă, dar astăzi a elimina cultura pre-petrină din istoria Rusiei înseamnă a folosi greșit termenii În Rusia, chiar înainte de Petru cel Mare, a existat o civilizație nu prea asemănătoare cu cea occidentală, dar nici complet diferită de aceasta Fără să ne oprim asupra expunerii domnului Lurie a opiniilor scriitorilor enumerați mai sus, trebuie să ne surprindem că superficialul domnul Novikov, a cărui sociologie "organică" are adesea un caracter de clasă burgheză mai degrabă decât științific, a căzut într-o companie serioasă Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE În capitolul despre Pobedonostsev, autorul are în vedere "colecția Moscova"?, dar nu indică acele împrumuturi (deși nu sunt specificate de compilatorul colecției) de la autori străini din care a apărut această carte În "concluzie", autorul insistă asupra caracterului "social-moral" al filosofiei ruse și exprimă Rusiei dorința de a renunța la orice exclusivitate și de "a intra cu inima și suflet în viața comună a lumii, îndreptând toate eforturile pentru a se asigura că, de comun acord cu alte popoare, să realizeze pe deplin unitatea rasei umane" Am vorbit deja despre unele dintre neajunsurile cărții; Mai trebuie să spun un lucru: este departe de a epuiza subiectul, iar alegerea materialului din el este parțial aleatorie (ceea ce este de înțeles, deoarece a fost parțial compilat din recenzii din Revue Philosophique) Aceasta nu este o trecere în revistă a filozofiei ruse contemporane în ansamblu, așa cum sugerează titlul cărții, ci doar o parte a acesteia; este un rezumat a ceea ce s-a întâmplat să citească autorul pentru alte lucrări De aceea există o astfel de neuniformitate: zeci de rânduri și chiar pagini întregi sunt dedicate articolelor mici de jurnal pe subiecte speciale și nu există niciun cuvânt despre multe lucruri mari Așadar, A I Smirnov apare doar ca autor al "Esteticii", cele două disertații ale sale ("Filosofia lui Berkeley" și "Etica engleză în secolul XYII") nici măcar nu sunt menționate în capitolul despre istoria filosofiei, deși acestea sunt cele mai bune lucrări rusești în acest domeniu Prof Lopatin apare doar ca autor al unui articol despre filosofia lui Descartes și studiile psihologice; dar cititorul nu poate bănui, din nou, două disertații ale aceluiași autor Prof Alexander I Vvedensky este cunoscut domnului Lurie doar ca autor al unui articol despre ateismul lui Spinoza; prof Lange nu este menționat deloc (precum prof Karinsky și alții), poate pentru că teza de doctorat a domnului Lange a fost revizuită în Revue Philosophique, din câte îmi amintesc, de o altă persoană Domnul Lurie, ca să spunem așa, smulge material pe ici pe colo, deloc încercând să-l epuizeze și (pentru că este imposibil să-l prezinți pe toate) să-l prezinte cititorului într-o formă rezumată

- în legătură cu cultura generală istoria Rusiei Numai că fără să-i pese deloc de asta, domnul Lurie îi poate pune pe sociologii ruși într-un astfel de pitoresc, poate Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE fii, dar tot mizerie: Lavrov după Karev, Herzen după aceşti doi și Kropotkin, Cicherin după Novikov, să smulgă, dintr-un motiv necunoscut, numai avocaților lui Zalessky, când nu există Kavelin (care, de altfel, a scris atât la psihologie, cât și la etică și, bineînțeles, nu mai puțin, să spunem, Bakunin aparține filosofiei ruse "moderne", nici Redkin (din nou cu uriașa sa Istorie a filosofiei dreptului, în șapte volume), nici mulți alții Omisiunea lui Redkin în departamentul de filosofie este direct izbitoare, deoarece "Istoria" sa este în esență istoria filosofiei în general - și din punct de vedere al volumului cea mai mare lucrare rusă din acest domeniu Așa sunt lacunele din carte Cu toate acestea, parțial pentru că nu suferă de o abundență de material, este ușor de citit și va ajuta la familiarizarea publicului străin cu gândirea științifică și filozofică rusă Vl Ivanovski Cărți și broșuri noi primite de la editori A Belyaev Ce este adevarul Eseu Uralsk, Art Windelband Istoria filozofiei antice cu o aplicare a istoriei filosofiei din Evul Mediu și Renaștere Traducere ed prof A I Vvedensky SPb , C p Artă XVI+ Al lui Istoria noii filosofii în legătură cu cultura generală și științele individuale Traducere din a doua germană ed ed A I Vvedensky TI De la Renaștere la Kant SPb , C fără al -lea volum, ruble, cu bilet pentru a primi volumul II - ruble Artă XII -(- Biblioteca pentru autoeducatie XXII M A Ganch Scurt ghid de stereochimie Transl V Kikina, ed prof M I Konovalova XXIV C i r Moscova, H Lagresille Le fbnctionisme universal Eseu de sinteza philosophique Monde sensibil Paris, P Experiență în studiul abilităților mentale superioare ale copiilor de vârstă școlară Raportul lui H N Volodkevich, directorul școlii comerciale pentru femei Volodkevich din Kiev Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI primite de la redactori G Pekatoros Stari de spirit contemporane (Dialoguri) Odesa, Art C k I R Rabinovici și sionismul SPb , Art C k Boris Sidis Cercetări psihopatologice studii în disociere mentală cu figuri de text și șabloane New York P XXII-¡~-I- placa x etc I Sikorsky Despre cartea lui V Veresaev "Însemnările doctorului" (Ce dă această carte știință, literatură și viață) Kiev, Art C k Încasarea din vânzare va merge în beneficiul Societății de Protecție a Persoanelor din Kiev care și-au ispășit pedeapsa și a copiilor fără adăpost Frank Tilly Viziunea asupra lumii a unui om de știință: Filozofia lui Ernst Haecke Missouri p Carta Societății Vyatka de Asistență Reciprocă a Persoanelor de Muncă în Serviciu Privat Vyatka, Art Max Foth Das Drama in seinem Gegensatz für Dichtkunst Leipzig, Art Prof th Ziehen Relația creierului cu activitatea mentală Transl cu el SPb , Art C k I Iarkovski Densitatea eterului de lumină și rezistența la mișcare pe care o oferă Bryansk, I Artă C k · Biblioteca "Runivers" Revizuirea revistelor Monistul Vol XII № i (octombrie) G Sergi , Câteva idei privind ereditatea biologică Teoriile lui Galton și Weismann privind ereditatea formelor vegetale și animale nu numai că nu reușesc să explice, potrivit lui Sergi, faptul eredității, dar îl complică inutil; aceste teorii reînvie ocultismul, deoarece recurg la qualitates occultae, precum vitaliştii şi spiritiştii Pentru a interpreta ereditatea ca un fenomen general, sunt suficienți doi factori: i) faptul "stabilității naturii", în virtutea căruia orice sistem continuă să existe așa cum există, dacă) acțiunea forțelor care înving rezistența acest sistem nu afectează și așa mai departe variind-o, mai mult, "reg-sistența naturală" afectează din nou sistemul variat, dacă acesta a fost păstrat RM Wenley Filosofia

religiei și dotarea teologiei naturale Caracterizarea transformării pe care a trebuit să o experimenteze teologia naturală la schimbarea viziunii raționalist-mecanice asupra lumii a secolului al XVIII-lea Viziunea organică asupra lumii a XIX-lea, autorul familiarizează cititorii cu opiniile unuia dintre cei mai mari susținători ai teologiei naturale, Adam Giffords (-) Lombroso Determinarea geniului Articolul își propune să afle ce determină variația specială a geniului, ce factor face ca un geniu artist, matematician, istoric să iasă din natura genială Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV și așa mai departe ? Recunoscând factorii eredității și a mediului ca fiind insuficienti pentru a explica acest lucru și bazându-se pe materialul biografic al unor oameni de știință și artiști de seamă, Lombroso recunoaște drept factor determinant o puternică impresie senzuală primită în perioada de trezire a pubertății L Boltzmann Despre necesitatea teoriilor atomice în fizică În acest articol, B ia în considerare așa-numita direcție "fizico-matematico-fenomenologică" din filosofia fizică modernă, care, încercând să reprezinte faptele acestui domeniu prin intermediul ecuațiilor diferențiale, pretinde că înlocuiește construcțiile bazate pe ipoteza atomistă Deoarece meritele atomismului înainte de știință sunt dincolo de orice îndoială, se pune întrebarea: (i) nu prezintă teoria atomistă avantaje pozitive față de fenomenologia care a apărut recent?) Ne putem aștepta ca din fenomenologie să se dezvolte în viitorul apropiat o teorie, care ar avea aceleași avantaje ca și teoria atomistă? h) Fenomenologia nu va fi în cele din urmă absorbită de atomism și) nu va fi un detriment pozitiv pentru știință dacă opiniile predominante ale atomismului nu sunt procesate cu aceeași diligență ca și cele fenomenologice B răspunde la toate aceste întrebări în favoarea atomismului Editor (Carus) Semnificația lui Kant în istoria filozofiei O expunere populară a principalelor puncte ale filozofiei lui Kant În numărul următor al revistei Monisfa, autorul promite să facă o analiză critică a filosofiei lui Kant Arehiv fur systematisehe Philosophie VIII B Heft F Tõnnies Zur Theorie der Geschichte Un articol de natură polemică îndreptat împotriva opiniilor istoriozofice ale lui Rickert Autorul este de acord cu evaluarea (negativă) a opiniilor lui Rickert dată de Barthes în "Philosophie der Geschichte ais Soziologie" și vede în lucrările lui Rickert "o reflectare a unei direcții binecunoscute a filosofiei academice germane" (Dreusen, Windelband), care mai degrabă dăunează decât contribuie la extinderea și aprofundarea cunoștințelor noastre istorice A Grotenfelt Ueber Wertschätzungin der Geschichtsbehandlung Este posibilă o construcție absolut obiectivă a istoriei? Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Autorul crede că nu Indiferent de modul în care istoricul tinde spre obiectivitate, el introduce în mod inevitabil conștient sau inconștient ideea sa despre scopul procesului istoric în prelucrarea materialului istoric empiric și, în conformitate cu această idee, alege din țesutul general al realizării istorice unul, și nu alte fire ale acestei țesături, văzând în ele conținutul autentic al istoriei Chiar și la Ranke, care este considerat un exemplu clasic de obiectivitate istorică, postulatul "Sein selbst auszulõschen" prezentat de acesta istoricului rămâne doar un postulat: iar în cele din urmă, influența idealului istoric propus (creșterea culturii vest-europene)) se reflectă în el Recunoscând astfel influența inevitabilă a idealurilor subiective ale istoricului asupra reconstrucției istorice, autorul vede armonia abordării posibilei obiectivități în formularea conștientă a principiilor călăuzitoare, în corectarea scalelor ideale subiective din partea

realității istorice studiate și în posibila completitudine a idealului istoric, în sensul, de exemplu, a recunoașterii ca scop al procesului istoric, a dezvoltării armonioase a tuturor forțelor fizice și spirituale ale omului E Petrilli Despre posibilitatea unor sentimente de simpatie Definind sentimentele simpatice ca fiind sentimente de plăcere sau neplăcere (sentimente simpatice pozitive și negative) evocate în noi de obiecte nu de dragul nostru, ci de dragul lor propriu (Gefallen oder Missfallen ap Gegenstãnden um ihrer selbst willen), autorul pune problema posibilitatea lor Nemulțumit de explicația nici a teoriei asocierii, nici a teoriei transferului (Gofding), nici, în sfârșit, a teoriei ontologice a lui Sibbern (universalul în individ se manifestă prin atracție simpatică), autorul încearcă să apropie sentimentele simpatice de cele estetice , considerându-le pe amândouă ca două feluri de "Totali-tatsgefühls": "Eu" este unitate în diversitate și unitate în diversitate (Einheit in und von Mannigfaltigem); în același timp, fie "eu" ca unitate în diversitate determină această diversitate (eu ca activ practic), fie ca unitatea multiplicității este determinată de ea (eu ca fiind activ teoretic), fie, în sfârșit, ca unitate în diversitate și diversitatea este "într-o relație totală" (sunt ca un estetic Biblioteca "Runivers" RECENZIE Jurnalul, chesky-activ); întrucât sentimentul cuprinde și evaluează toate relațiile eului, sentimentul corespunzător acestei din urmă relații dă naștere celor două feluri de "sentimente de totalitate" menționate mai sus În ceea ce privește distincția dintre sentimentul simpatic propriu-zis și estetic, autorul amână examinarea acestei probleme până la articolul următor JV d Heyden-Zielewiez Der intellektuelle Ordnungssinn und seine erkenntnisspsychologische Bedeutung Autorul își are sarcina de a arăta cum un sentiment de ordine, apărut pe baza percepției senzoriale, se manifestă apoi sub forma unui sentiment de ordine intelectuală în domeniul construcțiilor noastre mentale Autorul remarcă două tendințe principale ale simțului ordinii: iolistică (din όλος), în virtutea căreia ne străduim pentru completitudinea și integritatea cunoașterii noastre și oligistică (din ολίγος), în virtutea căreia ne străduim pentru divizare și simplificare și arată modul în care aceste tendințe afectează produsele activității noastre cognitive Jahresbericht-ul obișnuit al acestui număr, semnat de G Vosapdieu, este consacrat unei recenzii a lucrărilor engleze despre filozofia sistematică din A B Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ La întrebarea ultimelor tendințe filozofice (Răspunsul lui N Berdyaev) Nota polemică a domnului Berdiaev cu privire la cartea mea "Cunoașterea din punct de vedere istoric", publicată în cartea din octombrie "Întrebări de filosofie și psihologie" pentru , mi-a făcut o impresie extrem de ambivalentă Pe de o parte, mi-a făcut plăcere să întâlnesc o atitudine atât de pasională, deși puternic negativă, față de ideile pe care le apăr, care apare clar în această notă; pe de altă parte, în mine s-au ivit niște aprehensiuni care mă fac să iau condeiul Toată lumea știe cât de des cititorul neînghetat este silit, prin intermediul recenziilor de jurnal, prin remarci critice sau polemice, să-și formuleze o idee despre cutare sau cutare opera literară, chiar și despre o întreagă tendință, din anumite motive insuficient reprezentată în literatura națională Din acest punct de vedere, nota domnului Berdyaev mi s-a părut capabilă să planteze în cititor neînțelegeri majore, nu numai în raport cu cartea mea, ci, ceea ce este mult mai important, în raport cu întregi tendințe științifice și filozofice, de altfel, majoritatea dintre toate, în opinia mea, yu, vital, cel mai demn de o largă diseminare și o evaluare conștiincioasă Am în vedere

mai ales empiriocritica și energetica, dar, după cum va vedea cititorul, nu numai aceste curente Voi începe cu empiriocritica Cum îl portretizează domnul Berdiaev? Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ "Trebuie să credem domnului Bogdanov că l-a citit pe Avenarius, dar nu a înțeles că Avenarius în Critica experienței pure încerca să dea o teorie generală a cunoașterii; el și-a imaginat că Avenarius construia o teorie biologică, că "sistemul C" trebuie înțeles literal ca aparat nervos central, că "nutriția" și "munca" erau concepte pur biologice și îndreptate - nu împotriva lui Avenarius, ci în spațiul fără aer unii consideraţii biologice elementare Avenarius a fost, până la urmă, un filozof, și nu un naturalist; s-a ocupat de problema epistemologică a relației gândirii cu ființa, iar în terminologia sa originală a investit sens nu material - biologic, ci formal - logic "(p) Deci, problema este clară: epistemologul obișnuit Richard Avenarius, îndeplinind numirea firească a filozofului german obișnuit, a scris o epistemologie obișnuită; amatorul ignorant Bogdanov nu a înțeles-o și a confundat-o cu o teorie biologică a experienței și a cunoașterii (sau poate pur și simplu nu a citit-o); specialistul competent, domnul Berdyaev, este obligat să restaureze adevărul și să dea o lecție diletantului ignorant Dar dacă toate acestea nu sunt așa? Ce se întâmplă dacă este posibil să arătăm textual că domnul Berdyaev însuși nu este suficient de familiarizat cu principalele lucrări ale lui Avenarius? Обратимся къ свидѣтельству самого Авенаріуса: "Critica experienței pure", IB, pp - "Acest sistem nervos de părți, care adună modificările emanate de la periferie și distribuie modificările care urmează să fie transmise la periferie, mi s-a părut a fi distins conceptual de sistemul cuprinzător de organe centrale pentru scopul nostru; în timp ce las deschisă determinarea ei anatomică și fiziologică mai apropiată - nu la fel de sigură ca presupunerea lui în general - și, pentru că departe de scopurile noastre, nu poate deschide nicio pagubă Pur și simplu numesc subsistemul presupus însuși sistemul C Prin urmare, produce descompunerea sistemului nervos pentru scopul nostru: A) sistemul C B) restul sistemului nervos" Voi traduce cât se poate de literal: "Pentru scopul nostru, mi s-a părut util cognitiv Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ să mărginească acest sistem parțial al aparatului nervos, în care se combină modificările emanate de la periferie, iar modificările transmise la periferie din întregul sistem de organe centrale sunt distribuite Nu dau cea mai apropiată definiție anatomică și fiziologică a acestui sistem parțial, deoarece o astfel de definiție nu ar fi la fel de sigură ca recunoașterea ei în general și, prin urmare, din punctul de vedere al obiectivelor noastre, se poate renunța cu ușurință la această definiție Acest sistem în sine îl desemnez pentru simplitate drept sistemul C Prin urmare, în scopul nostru, sistemul nervos este delimitat astfel: A) Sistemul C B) Restul sistemului nervos Acestea sunt categorii "formal-logice", iar dacă Avenarius consideră că este necesar să le definească "anatomic și fiziologic", atunci de vină este doar "terminologia sa originală" " categoria, sistemul C , la p este înfățișat ca fiind alcătuit din "o multitudine de elemente modelate-celule" ("Vielheit von Formelementen-ZéZ/¿w") "Nutriția" și "munca" sistemului C au și ele un "sens logic formal", și în niciun caz unul biologic sau energetic Exact asta vrea să spună Avenarius când, în cealaltă lucrare a sa, Der menschliche Weltbegriff, subliniază că "dependența dintre R (mediu) și sistemul C", dependența care se exprimă tocmai în aceste procese, este "o specială cazul legii conservării energiei" (" Die Abhãngigkeit zwischen R und dem System C ist zugleich ein Specialfalle des Gesetzes der Erhaltung

der Energie , S , passim) Așa este cazul lui Avenarius În nici un caz doar din motive polemice, consider că este deosebit de important să stabilesc faptul că domnul Berdyaev nu este suficient de familiarizat cu Avenarius, despre care face prelegeri Dar pur și simplu mă tem că un cititor neexperimentat îl va crede pe G Berdyaev că Avenarius a scris doar cea mai obișnuită epistemologie și din această cauză nu o va citi Și asta ar fi foarte trist Empiriocritica este un mare, vital curent filozofic, și ar trebui studiat, chiar și în ciuda "terminologiei" lui Avenarius •|oL Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Mă întorc la observațiile domnului Berdyaev în domeniul energiei "Apropo, observăm că energeticismul științific caută să alunge materialismul chiar și din doctrina lumii fizice; este mai aproape de monadologia spiritualistă și nu poate juca decât în mâinile viziunii idealiste asupra lumii pe care domnul Bogdanov o consideră atât de neplăcută" (p) Că punctul de vedere energetic este ostil metafizicii materialiste, asta, după Ostwald, am recunoscut și expus deja acum ani *) Dar că este aproape de metafizica spiritualistă și "benefică" acesteia, aceasta este, fără îndoială, descoperirea domnului Berdyaev Să ne întoarcem la liderul oficial al "inginerilor de putere" menționat de Wilhelm Ostwald "Ca urmare a acestui fapt (echivalența vitală a conștiinței și a reflexelor AB), vă sugerez să considerați conștiința ca o proprietate a unui tip special de energie nervoasă, exact aceeași care funcționează în aparatul nervos central" ("Natur- philosophia", traducere rusă sub Filippov, p *) Acesta este spiritism? La pagina , Ostwald spune: " Am refuzat complet să folosesc orice ipoteză Ipotezele au fost mai sus numite astfel de presupuneri care depășesc conținutul factual demonstrabil al fenomenului descris (dincolo de ceea ce corectitudinea poate fi verificată empiric" (notă , passim) Este aceasta "la mâna" metafizicii? Unde a găsit domnul Berdyaev datele pentru afirmația sa? "G Lui Bogdanov, parcă, îi este rușine să se numească materialist, dar în esență este impregnat de spiritul acestei concepții metafizice învechite" (p) Așa a înțeles domnul Berdyaev ideea unei metode generale de energie și asta după mine *) "Elementele principale ale istoricului vzgl către natură", pp -) Această carte, care a apărut în limba germană la sfârșitul anului și a fost tradusă în rusă în , o recomand cu căldură în atenția cititorului În multe detalii, nu sunt de acord cu autorul său, dar tendințele sale principale sunt cât se poate de vitale și de simpatice Aceasta este respingerea necondiționată a oricărei metafizici, străduința pentru monismul metodei și curajul neabătut al gândirii, care nu vrea și nu recunoaște nicio "stații logice finale", care sunt atât de prețuite de dl metafizică (p în Art Berdyaev) Prin necesitatea acestor "stații terminale" domnul Berdiaev respinge critica mea la adresa apriorismului absolut Ce este de făcut? Prezentați forma statică de gândire Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ atent și în același timp clarificat de două ori că însuși conceptul de energie este o abstractizare metodologică pură și exprimă ideea de "măsurabilitate și comensurabilitate a tuturor fenomenelor" în transformările lor, "abstracție din diverse metode de percepție", etc (pag ii) Este scris destul de clar: metoda energetică a cercetării; iar domnul Berdyaev citeşte: metafizică materialistă O astfel de neînțelegere ar fi totuși scuzabilă dacă punctul de vedere metodologic al energiei ar fi ceva nou Dar acesta nu este cazul Chiar dacă luăm literatura rusă - chiar în jurnalul în care domnul Berdyaev își publică "critica", cu aproximativ un an și jumătate în urmă a existat un articol excelent al domnului Shchukarev, în care înțelegerea metodologică a energiei este expusă destul de clar (autorul articolului

îl numește "nominalist") Și că chiar și Mach cu mulți ani în urmă în lucrările sale despre mecanică și fizică a eliminat cu grijă fiecare element metafizic din acest concept și, prin critică, l-a adus la puritatea unei formule matematice - și nu este nimic de spus Însă domnul Berdyaev, care vorbește atât de disprețuitor despre "pasiunile naturale-științifice", nu este conștient de toate acestea Așa este și cu energia Și din nou, stabilind nefamiliaritatea domnului Berdyaev cu ea, avem în vedere, în principal, nu scopuri pur polemice, ci posibilitatea ca un cititor fără experiență, crezându-l, să-și formeze o idee falsă despre energie în general și să fie confundat inutil în contradicții inexistente După ce și-a compus energiile "spiritualiste", domnul Berdyaev tratează cu mare indignare încercările de a stabili monismul științific, unitatea metodelor științifice, pe baza energeticii reale Iată cum spune el despre această problemă: "Spre deosebire de visele "energetice" ale domnului Bogdanov, există doar științe separate care au propriul obiect și metode și caută legile unui grup dat de fenomene; în știință nu monismul domină, ci pluralismul Științificitatea strictă se realizează numai prin stabilirea limitelor oricărei înțelegeri pozitive Construirea înțelegerii lumii pe baza unei sinteze pur "științifice", crearea unei științe unificate a lumii, este o utopie imposibilă și dăunătoare, Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ încurajarea încercărilor care nu au nici semnificație științifică, nici filozofică" (p) Este dificil să fii de acord cu tendința conservatoare exprimată în această tiradă Știința în acest moment nu are monism, este pluralistă; prin urmare, nu trebuie să te străduiești să introduci monismul în sistemul său, aceasta este o utopie "dăunătoare" Cel mai important lucru este de a stabili "granițe" pentru orice înțelegere pozitivă și, pentru ca gândul cunoscătorului să nu îndrăznească să treacă aceste granițe, este necesar să se prescrie "științificitate strictă" pentru a le proteja cât mai sever posibil "Dar este puțin probabil ca "științificitatea strictă" să îi ofere domnului Berdyaev un serviciu atât de amabil Dacă venerabilul adversar ar fi familiarizat cu istoria științei (și o astfel de familiaritate este condiția "științificității riguroase"), atunci ar ști, printre altele, următoarele În urmă cu două sau trei sute de ani, "granițele" dintre științe erau incomparabil mai clare, metodele lor erau atât de diferite, erau atât de puține legături unificatoare încât domnul Berdyaev însuși nu și-ar fi putut dori ceva mai bun Mecanica era singură, termofizica singură, optică, chimie, biologie etc Și astfel, pas cu pas, se creează generalizări largi și puternice care depășesc limitele unor științe particulare și le unesc în mai extinse grupuri Metoda matematică începe să fie utilizată pe scară largă în toate domeniile fizicii și chiar aceste domenii, care înainte erau științe separate, devin din ce în ce mai apropiate unele de altele; chimia începe să folosească metodele fizicii, metodele fizico-chimice pătrund în fiziologie etc În cele din urmă, în urmă cu aproximativ de ani, ofițerul Carnot, medicul Mayer, crescătorul Jaul și alții efectuează o afacere "dăunătoare" și "utopică", și anume, creați o lege, care unifică toate științele lumii fizice, o lege care își extinde dominația asupra fizicii, chimiei și fiziologiei și mulți cred asta mult mai departe Și a durat de ani întregi pentru a găsi o persoană curajoasă care a oprit această tendință monistă a științei și a declarat eroic că toate acestea sunt o prostie, că știința este pluralistă, că unificarea științelor este "o utopie dăunătoare care încurajează încercările", etc d În legea monistă a conservării energiei, "toate diferențele se sting", cu excepția celor cantitative, deoarece această lege înseamnă

abstracție de la diferențele calitative, iar domnul Berdyaev Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ ma acuza de aceasta "rambursare" "Pentru el nu există calități în lume", exclamă domnul Berdyaev, "culorile vii, strălucitoare nu atrag Privirea lui; se consideră aparent proprietarul formulei mondiale a "minții" ipotetice a lui Laplace (p) Dar îi voi aminti domnului Berdyaev că lumea abstractă a relațiilor renunță la culori, el le dă în întregime geamănului său, lumii estetice; este rece și sever în distragerile sale; analizează totul și unește totul, dar nu își pictează tablourile, pentru că își cunoaște drepturile și nu încalcă dreptul la artă Domnul Berdyaev să-l întrebe pe Kant, pe care îl consideră pe drept sau greșit profesorul său, ce se va întâmpla dacă din cele mai înalte abstracțiuni ale cunoașterii se vor cere culori strălucitoare, precum și "jurnalism", a cărui absență îmi reproșează Kant îi va explica că va fi un hibrid nefiresc, străin atât de rigoarea cunoașterii, cât și de armonia artei În epistemologie, domnul Berdyaev este un susținător al apriorismului absolut, care exclude punctul de vedere genetic sau istoric, dar relația dintre unul și celălalt nu îi este clară și, prin urmare, îl infirmă pe acesta din urmă într-un mod extrem de simplificat: aceste puncte de vedere gravitează în planuri diferite, iar în limitele științei și realității empirice, cu care se ocupă știința, nu se întâlnesc Epistemologia studiază problema compoziției și valorii cunoașterii, a valabilității universale a fundamentelor ei ; se poartă dispute epistemologice cu privire la problema relației gândirii cu ființa direcția istorică în teoria cunoașterii nu este ceva greșit, ci pur și simplu imposibil, deoarece nu oferă un răspuns la întrebarea epistemologică despre valoarea cunoașterii și relația ei cu ființa" (p , passim) Totuși, de unde a venit domnul Berdyaev ideea că "chestiunea compoziției și valorii cunoașterii" este străină de punctul de vedere genetic? Punctul de vedere genetic tinde să creadă că formele de cunoaștere sunt forme de viață, forme de adaptare și, prin urmare, atât "compoziția" cât și "valoarea" lor, adică, structura lor și semnificația lor vitală reală pot fi stabilite cu certitudine numai atunci când geneza lor și modalitățile de dezvoltare a lor sunt clarificate; alte modalităţi de rezolvare a problemei sunt insuficiente şi Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ fiabile deoarece provin din date incomplete Același lucru este valabil și pentru întrebarea conexiunii dintre "gândire" și "ființă"; soluţia sa critică este posibilă numai dacă investigăm geneza gândirii Punctul de vedere genetic nu renunță deloc la soluționarea "întrebărilor epistemologice" - dorește doar să ofere o bază mai largă și mai solidă acestei soluții; include punctul de vedere epistemologic Căzând cu învățăturile lor exclusiv asupra mea, Domnul Berdyaev nu reușește să observe că ar fi trebuit să înceapă nu cu mine, ca cel mai puțin vinovat, ci cu criticul Simmel și cu empirio-criticii Mach și Avenarius, al căror succesor în acest caz sunt eu În general, se pare că îmi exagerează "originalitatea", pe care însă o neagă hotărât G Berdyaev subliniază corect înrudirea punctului meu de vedere cu evoluționismul lui Spencer, deși spune asta în zadar cu un aer de parcă ar descoperi ceva nou; într-o astfel de relație nu este, după părerea mea, nimic condamnabil Dar, destul de greșit, "stinge diferențele" dintre punctul de vedere al lui Spencer și cel pe care îl prezint Cu toate acestea, esențialul problemei este că între primul și ultimul punct de vedere se află empiriocritica și energetica, cu care domnul Berdyaev, după cum am văzut, nu este suficient de familiarizat Dar nici această cunoaștere insuficientă nu poate justifica pentru mine o descoperire extrem de neașteptată, pe care domnul Berdyaev a făcut-o în

timp ce îmi studia munca Iată ce spune el la pagina yo "În viziunea sa despre ideologie, despre întreaga cultură spirituală, despre cunoaștere, moralitate etc , el este un iluzionist la fel de mult ca toți marxiștii ortodocși și cu atât mai mult, cu cât duce această viziune la extrem " , dacă cititorul îl crede pe domnul Berdyaev și crede că de fapt eu, ca și unii "toți marxistii ortodocși", încercăm să trădăm "întreaga cultură spirituală, cunoaștere, moralitate etc d "- pentru o iluzie solidă? Cititorul se va întreba: cum de acești domni nu au fost încă internați într-un spital de psihiatrie? Esența problemei constă în faptul că domnul Berdyaev trebuie înțeles invers În munca mea am încercat să arăt - și aceasta este părerea multor "marxişti" - că ideologic Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ formele sunt adaptări sociale care au o semnificaţie vitală obiectivă În consecință, am spus: o adaptare reală cu un sens real, iar domnul Berdyaev traduce: o iluzie Dacă, conform psihologiei, o percepție incorectă a obiectelor exterioare se numește iluzie, atunci este evident că domnul Berdyaev este adevăratul iluzionist, dacă nu în raport cu toată cultura spirituală, atunci cel puțin în raport cu cartea el trece în revistă *) Indignat de "simplitatea" și "claritatea" ideilor mele despre multe "întrebări complexe", domnul Berdyaev însuși are o atitudine "simplu", deși nu chiar "clară" față de problema relativității adevărului El respinge această relativitate spunând că până și eu, apărătorul ei, cred în "absoluția" adevărului meu Totuși, de unde a luat asta domnul Berdyaev? Consider punctul meu de vedere (intrucat are un continut pozitiv, si nu este o simpla negatie a absolutului in cunoastere) consider doar schema cea mai potrivita timpului nostru, cu ajutorul careia experienta noastra poate fi organizata, armonizata Cum nu ar putea fi mai caracteristic domnului Berdyaev un astfel de dispozitiv polemic Când subliniez că negarea energiei conștiinței echivalează cu recunoașterea faptului că procesele mentale pot apărea din nimic și se pot transforma în nimic, i e în esență recunoașterea unui miracol în această sferă a experienței, atunci domnul Berdyaev exclamă cu insistență: "Ce ar spune despre aceasta Wundt, cel mai proeminent reprezentant al științei psihologice? Psihologia modernă este impregnată de principiul cauzalității psihice, care a fost dezvoltat în principal de Wundt, un om de știință și gânditor, mai ales înclinat să privească întrebările psihice ca pe un miracol" (p) Dar mi-am pus sarcina tocmai de a clarifica faptul că recunoașterea cauzalității non-energetice pentru conștiință este, de fapt, negarea cauzalității conștiinței și că viziunea opusă, deși în timpul nostru este cea mai comună printre psiho-) Ar fi bine dacă domnul Berdyaev ar indica exact unde a citit de la mine că eu consider că toată ideologia este fetișism asocial"? La urma urmei, acest lucru nu este adevărat Anumite forme ideologice sunt, fără îndoială, fetișiste - asta afirm și poate că nici domnul Berdiaev nu va îndrăzni să nege Dar "întreaga ideologie" Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ bârlogurile și filozofii (am menționat și eu în mod special acest lucru) este o neînțelegere Care este, atunci, argumentul domnului Berdyaev împotriva acestui lucru? Faptul că Wundt, un mare psiholog, gândește altfel Dar este acesta un argument? În orice moment, împotriva oricărei tendințe progresiste, una sau alta autoritate majoră poate fi găsită și prezentată Dar asta nu dovedește nimic și nu infirmă nimic Dacă domnul Berdyaev ar fi trăit acum de ani, în era controverselor despre originea speciilor, când cel mai mare biolog al vremii, Cuvier, s-a opus energic germenilor evoluționismului, în apărarea teoriei creațiilor instantanee, ce ar fi dl Berdyaev face atunci? Urmând metoda prezentă, el avea, desigur, să exclame despre

fiecare lucrare evolutivă: "Ce ar spune despre asta cel mai mare dintre biologii moderni, Cuvier!" Si ce? Istoria a arătat că * Cuvier a greșit, iar un specialist mult mai puțin important, Saint-Hilaire, a avut dreptate și nu numai el, ci și complet nespecialistul Balzac, care a vorbit energic în favoarea lui Domnul Berdiaev i-ar reduce la tăcere cu autoritățile sale! Dar ce rezultă din asta? Un singur lucru: că gândirea domnului Berdiaev aparține unei epoci autoritare, iar în epoca noastră, în epoca criticii, este o rămășiță curioasă a vremurilor trecute "Cartea domnului Bogdanov poate fi numită cel mai puțin o lucrare științifică sau filozofică și chiar o lucrare inovatoare" așa îmi evaluează domnul Berdyaev munca "Evaluarea" nu este un argument și nu se poate argumenta împotriva lui; dar totuși voi observa că, pentru a judeca semnificația științifică sau filozofică a unei lucrări care își are punctul de plecare în ultimele curente ale științei și filosofiei, trebuie să cunoaștem aceste curente și să nu fii într-o asemenea relație cu ele, în care una este energetică și empiriocritică Berdyaev Sincer să fiu, nu am aspirat niciodată la rolul unui "inovator" și îl cedez de bunăvoie domnului Berdiaev, mai ales în ceea ce privește tratarea izvoarelor literare și a metodelor de polemică Dar totuși, mă consider un reprezentant obișnuit al unui mare și puternic curent de viață și gândire, care va mătura milioane de fetișuri dragi inimii domnului Berdyaev și le va oferi oamenilor o adevărată libertate de dezvoltare, și nu libertatea iluzorie a planului metafizic Și de aceea eu Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Îl întreb pe domnul Berdyaev - cu ce drept își permite să decidă dacă cartea mea este "necesară" sau "nu este necesară" pentru marxism? Nu pot hotărî marxiştii înşişi acest lucru şi au invitat ei un varangian metafizic în acest scop? La sfatul de a se angaja în popularizarea științifică naturală, ca o chestiune mai potrivită pentru mine, voi răspunde: până atunci nu pot face asta, până când persoane care se consideră chemate să judece și să predea în domeniul filosofiei, precum domnul Berdyaev , arată o înțelegere insuficientă a ceea ce este judecat și predat A, Bogdanov, Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Materiale pentru statistica jurnalului În (până la decembrie inclusiv) exemplare ale revistei "Probleme de Filosofie și Psihologie" au fost distribuite după locul abonamentului în felul următor: №№ Въ PROVINCIA / Ex I Khersonskaya Kievskaya i Harkivska Tavricheskaya $ Tiflisskaya Ekaterinoslavskaya Kazanskaya Liflyandskaya Moscova yu Permskaya II Nijni Novgorod i Tomskaya Poltava ib Ch Saratovskaya ib I Tulskaya ib Varșovia ! Regiunea Cazacilor Don i Tambovskaya $ io Bessarabskaya Samara Ch Sankt Petersburg iZ Cernigovskaia Vilna II Ch Volyn II Voronej II : Orlovskaya II Kursk IO Simbirskaya IO Smolenskaya IO ° Baku · l Zi Vladimirskaya U Z Kostroma Tobolskaya Viatskaya S Irkutskaya Zb Kubanskaya Podolskaya Penza Tverskaya Yaroslavskaya i Grodno Primorskaya Pskovskaya Ryazanskaya Stavropolskaya Astrahanskaya Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE №№ Въ PROVINCIA Ex Kovno Lublinskaya Minsk Vitebskaya i Zabaykalskaya Amurskaya Yenisiskaya Novgorodskaya Petrokovskaya b Suwalki Terskaya ; Ufimskaya Yakutskaya ' o Akmola i Vologda ' Ó Elizavetpolskaya ! Kurlyandskaya Mogilevskaya Orenburgskaya ' Erivanskaya Estonă Arhanghelsk Vyborgskaya Zakaspiyskaya i Kaluzhskaya Kutaisskaya Olonetskaya Semirychenskaya Syr-Daryinskaya Daghestan I Kalisz I Karsskaya I Lomzhinskaya eu Nylandskaya I i Semipalatinsk I Sedletskaia eu Regiunea Turgai I Total pe provincii II Moscova III Sankt Petersburg IV În străinătate total : (Inclusiv gratuit și schimb) i : Biblioteca "Runivers " Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul pentru la

jurnal este deschis LUME NOUA Buletin mare ilustrat al vieții moderne, politică, literatură, știință, artă și cunoștințe aplicate Qq UûTkinua LPYATk nuKnoÜ în , fiecare abonat al "Nou io Chi I Yrpada D Russian World" va primi cu livrare și expediere următoarea ediție: Nr a unei interesante reviste literare și de artă bogat ilustrate "New World" în formatul celor mai bune și mai mari ilustrații europene ilustrația nr o trecere în revistă de două săptămâni a vieții actuale - politică, socială, literară și art , p n ^World Chronicle" - în formatul "Lumii Noi" Nr ilustrații speciale jurnal de cunoștințe aplicate și inovații poză, p n "Mozaic", cu o cronică de autoeducație și o secțiune de referință Nr al săptămânalului "Rusia pitorească", ilustr mesager al patriei, istoriei, culturii, statului, vieții sociale și economice a Rusiei Nr al revistei săptămânale a vieții actuale rusești, p n "Timpul Rusiei pitorești", care este un săptămânal complet Nr Nr al revistei lunare de romane, nuvele, povestiri, eseuri istorice etc , pentru lectură în familie, p n "Serile literare", și magnific gratuit premii, constând din cărți bine legate "Bibliotecile scriitorilor ruși și străini" Două publicații de artă valoroase și anume:) Iarba lui L N Tolstoi,) Muzeul Rus al împăratului Alexandru al III-lea ediție deluxe, cont peste de tablouri, cu text descriptiv de N Korsakov Prețul anual de abonament al "Lumea Nouă" pe hârtie velină, cu toate anexele anunțate și prime gratuite, cu livrare și expediere în Rusia ruble Cu expediere în străinătate ruble gg abonații care doresc să primească "Lumea Nouă" pe hârtie fildeș plătesc pentru ediția anuală a revistei, cu anexele menționate mai sus, în loc de ruble - ruble; cu livrare în străinătate, în loc de de ruble - de ruble Plata în rate este permisă: la abonare, nu mai puțin de RUR și lunar nu mai puțin de p , astfel încât întreaga sumă a abonamentului să fie plătită integral cel târziu în decembrie Abonamentul la "Lumea Nouă" este acceptat în librăriile Parteneriatului M O VOLF: în Sankt Petersburg, Gostiny Dvor, ani și în Moscova, Kuznetsky Most, satul Dzhamgarovyh, precum și în toate librăriile metropolitane și provinciale Adresa editorială: Sankt Petersburg, Vas Ostr , linii, casa anul apariţiei: zszzsii În orașul Kars, regiunea Kars, este deschis un abonament la ziar pentru MAŞINI CH pentru Condiții de abonament: cu livrare și expediere ruble intr-un an Abonamentul se acceptă la redacția ziarului "Kars", din orașul Kars, unde nerezidenții își adresează și cerințele Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul este deschis pentru la ziarul săptămânal de non-ficțiune, social și literar OTHOLOSKI (anul publicării al -lea - prețul pentru anul cu livrare și traducere ruble) ŞI REVISTA LUNARĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ RECENZIE LITERARĂ (anul publicării al -lea; preț pentru un an cu livrare și transfer ruble) Adresa redacției ambelor reviste: Sankt Petersburg, strada Lafonskaya, nr Persoanele care se abonează la ambele publicații plătesc ruble pe an cu livrare și poștă, ruble pentru luni, ruble pentru luni, ruble pentru luni Programul ziarului "Otgoloski" cuprinde toate departamentele obișnuite ale ziarelor politice, sociale și literare Colegiul de redacție își propune să ofere într-o prezentare concisă, dar vie și general accesibilă și într-o acoperire binecunoscută o trecere în revistă sistematică a tuturor cele mai importante știri din domeniul politicii, vieții publice, științei și artei, precum și opiniile și recenziile presei pe teme de actualitate ale săptămânii Revista literară conține o privire de ansamblu asupra tuturor noutăților remarcabile și mai interesante ale literaturii ruse în domeniul ficțiunii și științei, cele mai importante articole de jurnal și cele mai bune cărți recent publicate Revista conține, de asemenea, lucrări

de ficțiune rusă și străină, romane , nuvele, eseuri etc , precum și articole literar-critice și științifice din toate ramurile cunoașterii, în principal despre problemele prezentate în literatura rusă Editor-editor I V Skvortsov ~ "MUNCĂ" - IMPERIAL SOCIETATE ECONOMICA LIBERĂ Jurnalul agricol si economic "Proceedings of I V E Society" în sunt publicate sub redacția secretarului Societății și apar în cărți de ori pe an "Proceedings" conțin informații complete despre activitățile I V E Society și recenzii de viață economică și literatură Prețul abonamentului pentru cărți de "Trudov" cu toate anexele ruble cu transportul si manipularea Abonații "Trudov", care doresc să primească "Frunza de apicultură rusă", publicată de Societatea I V E , plătesc suplimentar I p k , în loc de ruble, plătite de abonații individuali ai "Listei de albine" Se acceptă abonamente la următoarea adresă: în redacția "Proceedings of the Imperial Free Economic Society", Sankt Petersburg, Zabalkansky prosp , Nr Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis LA REVISTE "BISERICA VESTNIK" Și Publicat la Academia Teologică din Sankt Petersburg) Tserkovny Vestnik este un jurnal săptămânal care servește ca organ al gândirii teologice și al vieții bisericești și publice în Rusia și în străinătate) "Lectura creștină" - o revistă lunară, un organ de știință teologică și istorico-bisericească în prezentare publică Ca anexă la reviste, editorii publică: Adunarea deplină a Sfântului Ioan Gură de Aur în traducere rusă, Condiții de abonament: a) Separat pentru "Church Herald" (cinci) ruble, cu anexa volumului al IX-lea "Lucrările Sfântului Ioan Gură de Aur"- ruble copeici; în legare - ruble; pentru "Lectură creștină"* (cinci) ruble, cu apendicele volumului al -lea din "Crearea Sf Ioan Gură de Aur"- ani k , în legatură- ani b) Pentru ambele reviste, (opt) ruble, cu anexa volumului al -lea "Creat de Ioan Gură de Aur"- (nouă) ruble, într-o legare de p k Pret in strainatate: (zece) ruble pentru ambele reviste; cu anexa volumului al IX-lea "Creat de Sf Ioan Gură de Aur^ - Şi freacă copeici, legate în p ; pentru fiecare jurnal separat (șapte) ruble, cu un apendice al volumului al -lea "Creat de Sf Ioan Gură de Aur^ - rub , în legare - r k Abonații din afara orașului își scriu cererile în felul următor: redactorilor Tserkovnago Vestnik* și Christian Reading, din Sankt Petersburg Redactori: prof A Rozhdestvensky prof P Smirnov * Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ANUL AN IX, "Jurnalul MINISTERULUI JUSTITIEI" va fi publicat lunar, cu exceptia lunilor iulie si august, in carti de aproximativ foi de aur Anul abonamentului începe în ianuarie În Jurnal sunt tipărite următoarele:) Legalizări și ordine ale guvernului, ordine și circulare privind departamentul lui M Yu ;) Articole despre istoria, teoria și dezvoltarea practică a dreptului și a procesului judiciar, în special civil și penal;) Trecerea în revistă a jurisprudenței actuale, extrase sistematice din decizii de Cetățenie și Ugolov Cass D-tovarăș și Adunarea Generală a Senatului de Guvernare;) Recenzie literară: recenzii critice de cărți și broșuri noi, ruse și străine, index bibliografic al literaturii juridice, rusă și străină;) Privire de ansamblu asupra legislației străine: informații despre noile legi și proiecte de legi în state străine;) Scrisori din Anglia Taxa de abonament ruble pe an cu livrare si expediere Oficialii, atunci când se abonează prin trezorieri, folosesc un plan de rate de până la rublă pe lună, astfel încât întreaga plată să fie efectuată în primele luni ale fiecărui an Toți ceilalți abonați, atunci când se abonează exclusiv la biroul principal, beneficiază de un plan de rate de până la ruble pe lună, astfel încât întreaga plată să fie efectuată în primele patru luni ale fiecărui an ■ Candidați la posturi în departamentul judiciar,

persoane plecate la universități pentru a se pregăti pentru un post de profesor, precum și studenți ai Universităților Imperiale și ai Liceului Juridic Demidov, elevi ai Școlii Imperiale de Drept și ai Liceului Alexandru și studenți ai Dreptului Militar Academiei plătesc la abonament la sediul principal - ruble pe an Librăriile beneficiază de o concesiune de °/o pentru acceptarea abonamentelor Oficiul principal: depozitul de cărți al lui M M Stasyulevich^ Sankt Petersburg, Insula Vasilyevsky, linia , Anunțurile pentru publicare în jurnal sunt acceptate la sediul principal cu o taxă de de copeici pe linie și ruble pe pagină Redacția revistei Ministerului Justiției este situată în Sankt Petersburg(r), de-a lungul străzii Ekaterininskaya(r), în clădirea Ministerului Justiției Editor O Deriozhinsky Anul III JURNAL Neuropatologie și psihiatrie numită după S S KORSAKOV, publicat de Societatea Neurologilor și Psihiatrilor de la Universitatea Imperială din Moscova IEȘIREA SECȚIUNEA ÎNTR-UN AN ÎN NUMĂRILE ÎN - COLI, Prețul abonamentului pentru un an cu poștă și livrare este IO ruble În străinătate - ruble Se acceptă abonamente la redacția: Moscova, Câmpul Fecioarei, Clinica de Boli Nervose Biblioteca "Runivers" ANUNTURI DESPRE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS ANUL pe revista Probleme de medicină neuro-psihică, Publicat sub redacția Profesorului Univ Sf Vladimir I A SIKORSKAGO în K și e în dÉ> Revista, așa cum chiar și denumirea ei arată parțial, are ca sarcină - pe lângă studiile speciale de psihiatrie și patologie nervoasă - să contribuie la rezolvarea problemelor comune tuturor departamentelor de medicină, în măsura în care aceste aspecte pot fi acoperite din din punct de vedere al psihiatriei şi al patologiilor nervoase Revista își stabilește unul dintre obiectivele - convergența diferitelor specialități medicale pe baza întrebărilor comune și a generalizărilor științifice realizate de neurologie Unificarea medicinei pe baza neurologiei pare dezirabilă și fructuoasă Forța unificatoare este cuprinsă în întrebările de etiologie și patologie a bolilor; acestor întrebări li se va acorda locul potrivit Atenția revistei va fi dedicată și tratamentului bolilor nervoase și igienei neuropsihice, întrucât ambele conțin o serie de date care unesc majoritatea medicinei Jurnalul intenționează să urmărească întrebări și fapte restante în diverse domenii ale medicinei și se va strădui să facă rezumate și recenzii cu privire la conținutul acestor probleme în timp util Dar, indiferent dacă pentru realizarea cu succes a buclei intenționate, în cartea din ianuarie a fiecărui an va fi plasat un raport privind progresul medicinei neuropsihice și cunoștințe suplimentare pentru anul trecut Acest raport, într-o formă critic-bibliografică, va conține o trecere în revistă sistematică a direcțiilor științifice noi și importante, cu o prezentare a rezultatelor obținute de Tsaukov și a aplicațiilor sale în practică Revista este publicată în cărți la fiecare trei luni, după următorul program:) Articole originale pe probleme de psihiatrie și patologie nervoasă, precum și pe probleme de anatomie, fiziologie, igiena sistemului nervos și expertize medicale legate de aceste subiecte) Critică și bibliografie pe aceleași probleme) Cronica clinicilor nervoase, clinicilor de psihiatrie, caselor de nebuni, institutiilor de idioti si institutiilor de corectie) Note scurte privind conținutul celor trei secțiuni anterioare Articolele pentru reviste sunt trimise redactorului în scrisori recomandate sau colete la următoarea adresă: Kiev, profesor I A Sikorsky (B Podvalnaya,) Autorii recenziilor critice primesc o taxă de de ruble pentru a fi tratat, lista Autorii articolelor primesc de exemplare impresii separate Cărțile și publicațiile trimise la redacție vor fi anunțate într-una din cărțile

următoare Preț abonament cu transport și livrare pe an p Persoanele care se abonează pentru anul și al revistei plătesc ruble, pentru , , - , , și - de ruble Se acceptă abonament: în redacția revistei (Kiev, B Podvalnaya,), în librăriile Ogloblin, Ioganson și Rozov din Kiev, precum și în librăria lui Karl Rikker din Sankt Petersburg (Nevski, ani) Biblioteca "Runivers " CU ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS, pentru (EDIȚIA XXI-) la cotidianul politic, economic și literar RUSIA DE SUD Yuzhnaya Rossiya este publicată în formatul și în conformitate cu programul marilor ziare provinciale Condiții de abonament la ziarul "Yuzhnaya Rossiya": Cu livrare la domiciliu în oraș și livrare către nerezidenți: timp de un an - ruble, timp de luni - ruble k , timp de luni - p , pt luni - p k , timp de luni - p k , timp de luni - p k , timp de luni - ruble, k , timp de luni - ruble, timp de luni - p k , timp de luni - p k , timp de luni - p , pe lună - p k Fără livrare și expediere: timp de un an - ruble, timp de luni - p k , timp de luni - p k , timp de luni, - p k , timp de luni - p k , timp de luni - p k , timp de luni - ruble, timp de luni - ruble k, timp de luni ruble, timp de luni- p k , timp de luni - p k , timp de lună - p În străinătate, la taxa de abonament nerezident se adaugă de copeici intr-o luna Abonamentul este acceptat numai de la și ale lunii și nu poate fi transferat până în ianuarie Pentru abonații anuali este permisă o rată a taxei de abonament, dacă aceasta este anunțată la momentul abonării, în următoarele condiții: în două termene: cu livrare: până la ianuarie - p k iar la mai - p k , fără livrare: la ianuarie - ruble iar la mai - r ; în trei termene cu livrare: până la ianuarie - p g până la aprilie - p și până la iunie - ora ; fără livrare: până la ianuarie- p , până la aprilie - p iar la iunie - ora Abonamentul și anunțurile sunt acceptate: în orașul Nikolaev (Khere, provincia) în biroul principal al "Rusia de Sud" și în sucursalele biroului: în Kremenchug la A M Mikhilevich, în Odesa la I I Lindenfeldt, Lanzheronovskaya, nr / a, în Voznesensk (Aici, provincie): la D G Kavunovsky, în Herson, în librăria Abramov, în Sankt Petersburg și Moscova: în birourile de publicitate ale casei de comerț L și E Metzl și Co În Herson, Kremenchug și Voznesensk, "Rusia de Sud" se obține în ziua lansării sale Editor-editor S P Yuritsyn S- A DESCHIS ABONAMENTUL PENTRU , ZIAR LEGAL cu cu aplicația gratuită a Colecției de Soluții Angle, și Civ Cassatz Dep și Common Asamblate Dreapta Sen și Adunarea Legilor și răspândit Guvernele Iese de două ori pe săptămână *): duminica și joia, FĂRĂ CENZURĂ PRELIMINARĂ Prețul abonamentului anual cu acc si peres p Plata în rate este permisă: la abonare - ruble iar la aprilie - restul de p Instituțiile guvernamentale și publice, precum și funcționarii acestor instituții, au dreptul de a subscrie pe credit, dar cu condiția ca: a) cerințele să fie menționate pe formularul de prezență, cu indicarea datei, lunii, anul și numărului; b) la cerere, au fost trimise două ruble și c) în formularul de cerere a fost stabilit termenul până la care restul sumelor de abonament (ruble) pentru ziar să fie predați la redacție, iar instituția își asumă responsabilitatea pentru trimiterea la timp a restului de bani (ruble), înainte de expirarea anului pentru care se face abonamentul * (Adresa: Sankt Petersburg, Nevsky Prospekt, d Nr) *) În zilele Nașterii Domnului Hristos, în egală măsură în săptămânile Brânzei, Patimilor și Paștilor, precum și în două zile ale lunii (de la iunie până la august), ziarul se publică o dată pe săptămână Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU pe literatură, politică, societăți și comerciale ziarul "VOLZHSKII VESTNIK", publicat în Kazan în fiecare zi, cu excepția zilelor de după sărbători ANUL DE

PUBLICARE Sarcina principală a ziarului este studiul complet al regiunii locale Kama-Volga și reprezentarea cuprinzătoare a nevoilor și intereselor acesteia PREȚ DE ABONAMENT Într-un oraș fără acces In orasul cu dost La luni p k Timp de luni p k Timp de luni p -La Timp de luni p - i " " "a -a a ^ -a" Ip " " " " -a " " " " " " " , " пθ "" " " " з " - " " " " , " " " " " " " " " " " p " "" " " " " Ti p - p" " i " η η " " - I " " > " "" " - I Nerezident cu expediere: la m R , la - p k pentru - r, pentru - p k , pentru - p k , pentru - p k , pentru - p , pentru - p k , pentru - p k , pentru - p k , pentru - ruble, pentru - k Pentru abonații anuali, rata este permisă: pentru abonații nerezidenți, ruble, aprilie, ruble, iulie, * ruble, pentru abonații orașului, ruble, martie, ruble iunie, p și august, p ' Toți abonații anuali noi care se abonează la fără o rată din taxa anuală de abonament primesc ziarul gratuit de la data abonamentului până la ianuarie ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU ANUL la un ziar lolitic, social și literar IEȘI în Krasnoyarsk DE TREI ORI pe săptămână Pret abonament: cu livrare si peres pentru un an p , pentru o jumătate de an ruble, pentru un sfert al anului ruble kop , timp de o lună și frecați Cameră privată cop Schimbarea adresei cop Abonații orașului, cu excepția zilelor de duminică și de sărbători, primesc gratuit telegrame de la Agenția Telegrafică din Moscova Abonamentele sunt acceptate: în biroul redacției Yenisei, casă privată, strada Voskresenskaya; în Achinsk, în biroul separat de la tipografia lui E F Kudryavtsev; în Yenisei, în magazinul farmaciei L F Fleer; în Tomsk, în redacția separată "Yenisei", str Dvoryanskaya și în librăria Mikhailov și Makushiv; la Sankt Petersburg și Moscova în biroul central al anunțurilor Casei de comerț L și E Metzl and Co Vânzarea separată a nr nr "Yenisei" se efectuează în toate bibliotecile căilor ferate Samara-Zlatoust și Siberia Editor-editor Kudryavtsev Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAREA JURNALULUI SE ACCEPTĂ ANUAR DE GEOLOGIA ȘI MINERALOGIA RUSIEI, publicat sub redactia lui N KrishtaFOVICH (al -lea an de publicare) PROGRAM I Articole și note originale II Indici sistematici ai literaturii III Revizuiri sistematice ale literaturii IV Rezumate V Informaţii despre expediţii, excursii etc VI Știri personale VII Stiri diverse vili Muzee și colecții Anuarul este tipărit în limba rusă și în paralel în franceză sau germană "Anuarul" este publicat lunar, cu excepția a două luni de vară (aproximativ numere pe an, fiecare număr de coli tipărite) Prețul abonamentului pentru un an cu transport maritim - ruble în Rusia, în străinătate - mărci = ao franci Se acceptă abonamente la redacție (localitatea Novo-Alexandriya, provincia Lublin) și în librării: "Eggers, Suvorin, Ricker, Karbasnikov, Ogloblin, Ioganson și în toate celelalte Taxă pentru reclame - în toate limbile europene - pe timp: pe țară, (în °) ruble, pe */ PAGINA RUB pe / \/G/PG care vrea să urmărească diversele manifestări JD IVA JD a vieții rusești și dorește să afle toate știrile rusești în timp util, dar, din lipsă de timp, nu are posibilitatea de a citi ziarele zilnice, i se poate recomanda să se aboneze la PICTURESKY RUSSIA, un buletin săptămânal ilustrat al patriei, istoriei, culturii, statului, vieții sociale și economice a Rusiei, publicat de Partnership M Wolf, editat de P M Olkhin, membru cu drepturi depline al Imperial Geographical Society Prețul semnat al "Rusia pitorească" împreună cu revista ilustrată de două săptămâni "Lumea nouă", pe hârtie velină, suplimente gratuite la aceasta: nr "Mozaice", cărți "Serile literare", nr unsprezece cu grație cărți cartonate "Bibliotecile scriitorilor ruși și străini", care în cuprindeau: b vol sochin D I Stakhev și volume sochin S Zâmbete, și

două publicații-albume de artă de lux: "gr L N Tolstoi" și "Muzeul Rus al Împăratului Alexandru al II-lea", cu hon și transfer: în Rusia ruble, în străinătate de ruble Cei care doresc să primească "Lumea Nouă" pe hârtie fildeș (incl vellen) plătesc pentru toate edițiile menționate, cu livrare și traducere: în Rusia, tem p - p , în străinătate, tem p Rată plata este permisă de la ruble la abonament și lunar nu mai puțin de rublă, cu condiția ca întreaga sumă a abonamentului să fie plătită integral cel târziu la decembrie Emisiunile individuale ale "Rusia pitorească" sunt vândute cu k pere kop (puteți ștampila poștală) Abonamentele sunt acceptate în librării pentru parteneriate O Wolf: Sankt Petersburg, Gostiny Dvor, ani, și Moscova, Kuznetsky Most, ani, precum și în toate celelalte librării metropolitane și provinciale Adresa editorială: Sankt Petersburg, Vas, Ostr, coli, d, - , Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis pentru REVISTA PENTRU FAMILIE SI SCOALA XXXV anul publicării CITEREA COPIILOR Al treizeci și cincilea an de publicare Revista este publicată lunar în cărți tipărite clare cu multe ilustrații în text și cu o anexă de fotografii executate artistic din picturi ale artiștilor celebri și portrete pe foi separate Cărțile revistei includ: a) povestiri, povestiri și basme; b) poezii; c) eseuri și biografii istorice; d) articole științifice populare care prezintă natura și omul; e) călătorii; e) în întreaga lume, din cărți și reviste; g) glume, jocuri, activități, sarcini, puzzle-uri, șarade etc Stabilirea Departamentului Special al Comitetului Științific al Min Nar Proev, s-a hotărât: să se permită publicarea revistei "Cititorul pentru copii * atât pentru anul curent , cât și pentru viitor, prin abonament prealabil, în bibliotecile studențești ale instituțiilor de învățământ secundar și inferior și în sălile și bibliotecile publice gratuite (Relația nr , din octombrie) La jurnal participă următoarele persoane: Gg Avenarius V P , Albov M N , Barantsevich K S , Balmont K D , Bunin I A , Belousov I A , Vagner N P , Vagner V A , Gilyarovsky V A , Glinsky B B , Goslgvsky E P , Drozhzhin S D , Elpatyovsky S Ya , Ermilov V E , Zasodimsky P V , Zenchenko S V , Ivanov I I , D Korop A V V cerul V II , Levitsky P A , Mamin-Sibiryak D N , Marko-Vovchok, Medvedev L M , Mikhalovsky D L , Mi-khev V M , Mordovtsev D L , Nevezhin P M , Nemirovici-Danchenko V I , Nemirovich-Danchenkovici-Danchenko II , Nikolaeva M K , Losilov K D , Potapenko I N , Priorov M K , Rubakin N A , Semenov S T , Sergeenko P A , Sizova A K , Skabichevsky A M , Sleptsova M N , Sleptsova M N , Sleptsov A E Tikrov A , M Stanyhom Tikrov A D I , Teleshov N D , Tu- lub P A , Cehov A P , Shchepkina-Kupernik T L , Evarnitsky D I , Fedorov-Davydov A A În departamentul de artă: Bem E M , Bondarenko θ θ , Andreev V I , Gugunava I G , Konyus IO E , Korovin S A , Maksimov V , Chichagov K N , Spassky V V , Stepanov A S , Kucherenko A A , Ferster I V , Borovkov V A și alții Prețul abonamentului: pentru "Lectură pentru copii*: fără livrare timp de un an p k , cu livrare si transfer pentru un an ruble, fără livrare pentru / an ruble k , cu livrare și expediere timp de ani p k , fără livrare pentru í / í a anului p k , cu livrare si transfer pentru i/ ani p kn k , cu livrare si transfer pentru un an ruble, fără livrare pentru / an ruble, cu livrare și expediere pentru */ ani ruble, fără livrare pentru */ ani rub k , cu livrare si expediere pe ì/i ani rub k În străinătate "Lectură pentru copii" cu "Listkom pedagogic" - ruble Taxă pentru reclame în revistă: de ruble pe pagină, ruble pe jumătate de pagină Abonamentul se acceptă la redacția: Moscova, Bolshaya Molchanovka, casa nr (nr de telefon), și în toate librăriile cunoscute Librăriile beneficiază de o reducere de % la prețul

abonamentului Editura E N Tikhomirova Editor D I Tihomirov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis pe jurnalul de autoeducare pedagogică și publică a educatorilor și a profesorilor elementare Shdagoitaki! Listok Al treizeci și cincilea an de publicare Ministerul Nar Proev, permis bibliotecile profesorilor și sălile publice de lectură gratuite cărți în Revista apare în cărți de aproximativ coli Cărțile revistei includ articole despre educația la domiciliu, educația elementară și educația publică; index periodic al literaturii pentru copii și educaționale; analiza de cărți noi pentru copii și publicații pedagogice La jurnal iau parte următoarele persoane: Anofriev V I , Vagner H IL, Vagner V A , Glinsky B B , Goltsev V A , Elpatievskiy, S Ya , Elyshtsky K , Ermilov V E , Zenchenko S V , Ivanov I IL, Koropchevsky D A , V Lavrovz V IL, Nikolaeva M K , Obolensky L E , Priorov M K , Rubakin N A , Skabichevsky A M , Sleptsova M N , Sleptsov A A , Svyatlovsky E V , Tikhomirova E N , Tikhomirov D I , I Evarnit D I PREȚ DE ABONAMENT: p k " - " Fara livrare de un an Cu livrare si expediere de un an Cu livrare și expediere pentru V ani " - p Taxă pentru reclame în revistă: de ruble pe pagină, ruble pe jumătate de pagină Se acceptă abonamente la redacția: Moscova, Bolshaya Molchanovka, casa nr (telefon nr) și în toate librăriile cunoscute Librăriile beneficiază de o reducere de % la prețul abonamentului Editura E N Tikhomirova Editor D, I Tikhomirov * Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Al treizeci și unuul an de publicare ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU la revista ilustrată "PRIRODA and HUNTING" "ohatvich gee" IP EX: Cea mai recentă lege privind vânătoarea La carte se vor atașa:) Un album de animale și păsări vânătoare, cu împărțirea lor în dăunătoare, utile și indiferente, așa cum este stabilit prin lege pentru întregul Imperiu) Album de păsări cântătoare și păsări insectivore, protejat necondiționat) Hărți de distribuție în Europa și Rusia asiatică a principalelor animale) Harta zonelor recunoscute prin lege drept zone comerciale de vânătoare) Forme de insigne și tabele de termeni de vânătoare în culori Premiul: "Beasts of RUSSIA - o lucrare extinsă în mai multe volume, cu multe fotografii de la animale sălbatice și desene artistice ale profesorului de pictură animală A S Stepanov și artistului K S Vysotsky și "Album cu animale din Rusia și vânătoare pentru ele", PREȚ DE ABONAMENT pentru jurnal "Priroda i Okhota" și "Okhotnichya Gaz k: N-livrare vPT°' P· |l| pe iod P- § *·)l| în străinătate P· Adresa: Moscova, Prechistenka, d Stanitsnoy Editor-editor N V Turkin Publicat de K L (Al optulea an de publicare) REVIZIE DE PSIHIATRIE, NEUROLOGIE ȘI PSIHOLOGIE EXPERIMENTALĂ Jurnal lunar publicat sub redacția academicianului V M Bekhterev, director al Clinicii pentru boli mentale și nervoase din Sankt Petersburg Abonamentele sunt acceptate în Sankt Petersburg la librăria RIKKER Nevsky, , și în alte orașe de la toate librariile cunoscute Prețul pentru o publicație anuală, atât cu transport în alte orașe, cât și cu livrare în Sankt Petersburg, este de ruble, timp de șase luni, ruble de copeici, timp de luni - ruble cop Copii ale Revistei pentru , , , , , și pot fi achiziționate de la editor pentru ruble pe an Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Este deschis un abonament pentru anul (an XXIII de apariție) la revista lunară ilustrată literară și populară pentru familii și școli RODNIN "Rodnik" apare la Sankt Petersburg din sub același comitet editorial Ediția anuală este formată din cărți cu conținut divers "Rodnik" este aprobat și admis în toate instituțiile de învățământ O atenție deosebită este acordată aspectului publicației Pe lângă numeroasele desene care ilustrează textul, sunt plasate imagini

separate în culori și fotografii din lucrările unor artiști celebri ruși și străini Împreună cu "Rodnik" este publicat un pliant pedagogic lunar: Educație și Educație, dedicat problemelor educației familiei, școlii la domiciliu și lecturii copiilor "Educație și educație" este publicată în numere de format mare în - de coloane cu litere mici Condițiile de abonament sunt aceleași! De un an cu dost şi pers pentru cărți de "Rodnik" ruble Timp de un an cu livrare și transfer pentru cărți de "Rodnik" și nr "Educație și educație" ruble În străinătate ruble Separat pentru nr din prospectul pedagogic "Educație și educație" " "- ruble Abonamentul este, de asemenea, permis: pentru V ani - ruble și p k si peres iar pentru ¡í ani - p k și p cop ADRESA EDITORIALĂ: Sankt Petersburg, Zakharyevskaya, Adresa nontoris St Petersburg, Nevsky prospekt, - Pentru cei care doresc să se familiarizeze mai în detaliu cu programul "Rodnik" și aspectul său extern, acestea sunt trimise la cerere:) gratuit - un anunț ilustrat detaliat și) pentru trei mărci de șapte copecii - o broșură de revista Editor-editor ALVKSOY AIMVDINGbN Revista lunară ilustrată rusă ieftină a librăriilor din parteneriat N Wolf Khzbestiya în literatură, - științe și bibliografie, care, pe lângă masa de informații actuale, material de referință, liste și cataloage de cărți noi, ruse și străine etc , plasează articole și studii de istoria literaturii, criticii, biblioteconomie etc , și așa mai departe, cu numeroase ilustrații Prețul abonamentului pentru un an este de rub , pe hârtie velină rub Abonamentul este acceptat în librăriile Parteneriatului M O Volf: St Petersburg, Gostiny Dvor, , și Moscova, Kuznetsky Most, Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Comisia pentru organizarea lecturii la domiciliu, formată din Departamentul Educațional al Societății pentru Difuzarea Cunoștințelor Tehnice, a primit o medalie de argint la Expoziția Mondială, la Paris, Programe de lectură la domiciliu pentru anul I al cursului sistematic Ediția a șasea, corectată și mărită M Conţinut I Matematică:) curs de învăţământ general (geometrie analitică),) curs special (matematică elementară) II Științe fizico-chimice:) fizică (catedra mecanică, studiul căldurii, sunetului și luminii),) chimie (introducere și chimie anorganică) II Științe biologice (introducere) IV Științe Filosofice: Programul Unu (Psihologie și Logică) Programul doi (logica) V Ştiinţe sociale şi juridice: economie politică VI Istorie:) cultura primitivă,) Orientul antic,) Grecia,) Roma VP Istoria literaturii:) greacă,) romană Teme separate Lista librăriilor și bibliotecilor incluse în acordul cu Comisia privind furnizarea de cărți către cititorii Comisiei Pret k , cu transport - k , ramburs - k Programe de lectură acasă pentru anul al cursului sistematic Ediţia a doua, corectată și mărită M Conţinut I Matematică:) curs de învăţământ general (calcul diferenţial şi integral),) curs special (geometrie analitică) II Științe fizice și chimice:) fizică (știința electricității și magnetismului),) chimie organică, chimie teoretică și fizică III Științe biologice:!) anatomie plantelor,) plante spori,) anatomie comparată a animalelor,) histologie și embriologie animale IV Științe Filosofice: Programul Unu (Istoria Filosofiei) Al doilea program (psihologie cu pedagogie) ♦ V Științe sociale și juridice:) doctrina generală a dreptului,) dreptul de stat (puterile comune occidentale și ruse),) istoria economică a Angliei VI Istorie:) generală (Evul Mediu),) rusă înainte de vremea necazurilor VP Istoria literaturii:) literatura generală (Evul Mediu și Renașterea),) Literatura rusă (până în secolul al XVII-lea) Program de lectură despre etnografie (populația străină a Rusiei) Subiecte separate în științele biologice:) observarea păsărilor,) observarea

fluturilor mari Pret k , cu transport - k , rambursa - k Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Programe de lectură la domiciliu pentru anul al cursului sistematic, ediția a II-a, corectată și completată, M Conţinut: I Matematică: curs special (calcul infinitezimal) II Științe fizice și chimice:) astronomie,) meteorologie și climatologie w III Științe biologice:) filozofie generală,) fiziologia plantelor,) fiziologia animalelor IV Științe filozofice: Primul program (teoria cunoașterii și metafizica) Al doilea program (istoria filosofiei antice și medievale) V Științe sociale și juridice:) istoria economică a Rusiei,) economia agriculturii,) economia industriei,) economia comerțului,) dreptul civil,) dreptul penal VI Istorie:) istorie generală a secolelor al XVI-lea, al XVII-lea și al XVIII-lea Programul A) este mai complex) Programul B (elementar)) ist rus secolele al XVII-lea și al XVIII-lea VII Istoria literaturii:) literatura generală (drama spaniolă din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea; literatura engleză din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea; literatura italiană din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea; secolul falsului clasicism în Franța; literatura franceză din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea; secolele al XVIII-lea);) Literatura rusă a secolului al XVIII-lea Programul de lectură de etnografie Subiecte separate de științe sociale și juridice Lista librăriilor și bibliotecilor incluse în acordul cu Comisia privind furnizarea de cărți către cititorii Comisiei Pret k , cu transport - k , ramburs - k Programe de lectură acasă pentru anul al cursului sistematic Prima editie Moscova, Conţinut: I Matematică; curs special (mecanica) II Științe fizice și chimice: geologie dinamică III Științe biologice:) paleontologie,) biogeografie,) teoria evoluției - IV Științe filozofice: Programul Unu (Etică) Programul doi (istoria filosofiei) V Științe sociale și juridice:) dreptul internațional,) politica socială: a) problema muncii, b) caritatea săracilor;) știința financiară VI Istorie:) istoria generală a secolului al XIX-lea Programul A (mai dificil) Programul B (elementar);) Istoria Rusiei a secolului al XIX-lea VII Istoria literaturii:) literatura generală (literatura germană a secolului al XIX-lea, literatura franceză a secolului al XIX-lea, literatura engleză a secolului al XIX-lea);) Literatura rusă a secolului al XIX-lea Programul de lectură de etnografie Pret k , cu transport - k , ramburs - k La începutul programului pentru fiecare an sunt plasate: Prefață, reguli pentru relațiile dintre cititori și Comisie, componența Comisiei și o listă de donații în favoarea acesteia, un plan de lectură sistematică pe patru ani Depozitul de publicații în biroul Comisiei pentru organizarea lecturii acasă: Moscova, Nikitskaya, satul Richter, apt Ks Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Ediția celui de-al șaselea an ABONAMENTUL ESTE DESCHIS LA REVISTA LUNARĂ REVISTA DE ȘAH, dedicată jocurilor de șah și dame, ♦ Cu participarea lui M I Chigorin ♦ - Abonații anuali vor primi o aplicație gratuită: COLECȚIA DE JOCURI DIN PRIMELE TREI TURNEURI DE ȘAH ALL-RUSSIE cu rapoarte complete ale turneului, grupuri de participanți, vederi ale Moscovei și Kievului etc Jocuri cu diagrame și note detaliate de la cei mai buni analiști ai noștri Prețul abonamentului (cu transport și livrare): pe an - ruble (în străinătate ruble), timp de șase luni - ruble, o carte separată - de copeici Ediție de lux pe hârtie velină - ruble Plata în rate este permisă: ruble la abonament, ruble k la și martie ruble până pe iulie Prin acord (personal sau scris) cu editorii, sunt permise condiții și mai favorabile de rate Adresa redacției: Moscova, st Meshchanskaya, satul Morozova Un program detaliat și un număr de probă sunt trimise gratuit Editor-editor P P Bobrov "VOC slavă" a -a ed (De la iulie până

la iulie) a -a ed Orga integral slavă publicată de două ori pe lună la Viena Editor-editor, Doctor în Filosofie, D N Vergtsn Editor: Wien, VIH Bennogasse nr Dr Dmitri Wergun În Rusia, se acceptă un abonament:) de la președintele Societății slave, A I Cherep-Spirpdovich (Moscova, Kuznetsky Most, trecut) În librăriile Timpului Nou *: în Sankt Petersburg, Moscova, Odesa, Harkov, Saratov) În librăriile lui Johanson din Kiev și Harkov) La Dubrovin din Kazan) La Ionka și Polievski din Riga Iț-jfeiia, Oh ie'uOluys Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul este deschis pentru (al treilea an de publicare) la cotidian REGIUNEA PERM Ziarul este publicat în orașul Perm și apare în fiecare zi, cu excepția zilelor după sărbători: în aceste ultime zile, telegramele de la Agenția Rusă de Telegraf sunt trimise abonaților Ziarul este publicat cu aceeași componentă de angajați Există corespondenți permanenți în toate orașele, multe sate și fabrici din provinciile Perm și Vyatka Sankt Petersburg, Moscova, Kazan, Nijni Novgorod, Orenburg, Samara, Tyumen, Ufa, Harbin, Chistopol, Yaroslavl, Yarensk și altele, precum și la Paris, Berlin și New York Prețul abonamentului cu livrare și expediere: ruble pentru un an și ruble pentru o lună k , m - p , m - p k , m - p , m - p k , m - p , m - p k , m - p , m ,- p k , m - p k , m - k Rata este permisa in conditii preferentiale Vă puteți abona pentru toate condițiile, dar numai din prima zi a fiecărei luni Învățători ai poporului, școli, biserică-parohie Școlilor și profesorilor acestor școli, abonament anual gratuit la ziar, li se oferă o reducere de % Plata pentru anunțuri și publicații: înainte de text - copeici, după text - copeici pe rând Pentru anunțuri anuale, semestriale și multiple, o reducere semnificativă prin acord · Editor-editor S L Pasov Persoanele care se abonează pentru un an și plătesc taxa de abonament anuală integrală vor primi ziarul de la noiembrie GRATUIT Abonamentul la ziar este acceptat în Perm: în redacție (str Permskaya, nr), în magazinele O P Petrovskaya, A V Sinakevich și A II Gashev ("Bookinist") și în depozitul de cărți al zemstvo-ului provincial În va continua publicarea revistei (anul) Actele Dumei din Moscova Revista este publicată de două ori pe lună în cărți de la la buc foi și este împărțit în două secțiuni, câte camere fiecare: o secțiune generală dedicată dezvoltării problemelor vieții urbane în Rusia și în străinătate și o secțiune oficială de referință Prețul revistei cu livrare în toate orașele Rusiei: Dep general Dep ofiţer-ofiţer Ambele departamente Timp de luni p k str k str - La " " ·• · " " " " " str și " " " " " - ," " , · · - , "- " "" " În , în secțiunea generală, printre alte articole, au fost plasate: numărul de chiriași din oraș autoguvernare Noi tendințe în caritatea belgiană Îmbunătățirea vieții populației urbane din Occident Problemă cu locuința în Occident Locuințele celei mai sărace populații din Moscova Locuințe ieftine - în Anglia, Franța, Belgia, Italia, Elveția Asigurarea muncitorilor Preocupări municipale instituții despre angajații și lucrătorii lor din Anglia, Franța și Germania Școli populare din America Învățământul tehnic în Anglia Săli de lectură în oraș în Germania Bibliotecile din Moscova Viața și economia orașului în Anglia, Franța și Germania Municipalizarea serviciilor publice și a întreprinderilor Îngrijirea familiei pentru bolnavii mintal Eliminarea și arderea deșeurilor urbane Industria gazelor din Rusia Cronici lunare ale Moscovei și ale altor administrații ale orașului din Rusia Cronici ale vieții orașului străin Probleme ale vieții urbane în literatura actuală etc Abonamentul este acceptat* Moscova, Consiliul Local, Piața Învierii, clădirea Dumei · Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru (Anul) la ziarul cotidian

este deschis Foaie YALTA - "SO - O ~- Prețul abonamentului: cu livrare și expediere timp de un an - ruble, pentru jumătate de an - ruble iar pentru lună - de copeici Pentru reclame taxate: pentru linia petite înainte de text - copeici iar în spatele textului - copeici În plus, redactorii au alocat un loc special în ziar pentru plasarea în condiții preferențiale în secțiuni speciale ale anunțurilor zilnice despre apartamente închiriate și camere mobilate în Yalta și împrejurimi, despre unități comerciale și industriale din orașul Yalta, despre oameni care caută locuri și locuri de muncă etc Pentru reclame de acest fel se percepe ruble într-un an, p în jumătate de an, sau pentru un anunț de cinci ori de spații închiriate - k , de la persoane în căutarea unui loc de muncă - k , și de la persoanele care caută locuri de muncă pentru funcționari - k Ziarul este trimis spre revizuire gratuit Abonamentul este deschis pentru (al -lea an de apariție) la cotidianul politic și literar E-ZIOTIIK YUGA publicată la Ekaterinoslav după programul marilor ziare metropolitane Inogorod In strainatate p - k p - La Preț de semnătură: Gorodsk Timp de un an p - Pentru i/ ani " - Timp de luni " - Timp de lună - " Pentru abonații anuali este permisă plata în rate, de comun acord cu biroul, de la rub pe lună, până la plata integrală a sumei abonamentului Abonații anuali pentru , care au plătit întreaga sumă a abonamentului la abonare, primesc ziarul de la data abonamentului până la ianuarie GRATUIT În vânzarea cu amănuntul Nr costă k Abonamentul este acceptat numai de la data de a fiecărei luni Redacția și sediul principal sunt situate pe Ekaterininsky Prospekt, în satul Nemirovsky (vis-a-vis de Grădina orașului) Abonamentul pentru la cotidianul literar, politic și economic este deschis EI LENSKY NETSHZHZH Preț abonament: pentru lună - k , m - p k , m - p , m - p k , m - p k , m - p k , m - p k , m - p , m -r k , m - p , m - p k , m - rub Rată: la abonament ruble, mai ruble și septembrie p , sau p primele luni Pentru profesorii poporului, oamenii, școlile, biserica preoțească, slujitorii, guvernele volost, instituțiile caritabile, patronajul ceaiului pentru sobrietatea oamenilor și bibliotecile rurale-săli de lectură, prețul unui ziar este de ruble intr-un an Plan de rate pentru ei - la abonament p și iulie, p sau frecare la fiecare luni Recepția abonamentelor și vânzările cu amănuntul se fac în biroul redacției de la ora dimineata pana la ora serile, precum și în librăriile locale Cei din alte orașe se adresează exclusiv la redacție După ce a plătit taxa anuală integrală pentru anul , ziarul este trimis de la data semnării Abonamentele sunt acceptate doar începând cu data de a fiecărei luni În cazul importanței știrilor telegrafice, suplimente speciale vor fi trimise abonaților în perioada de după vacanță În cazul a două sărbători la rând, astfel de cereri vor fi emise fără greșeală Abonamentul și vânzările cu amănuntul ale Buletinului Smolensk se desfășoară: în orașul Vyazma, în librăria Ikonnikova; în orașul Roslavl, în librăria E P Egorov; în orașul Yelnya, în biroul tipografiei lui Logunov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul este deschis SARATOV LISTOK Al -lea an de publicare VT Anul de apariţie PREȚ DE ABONAMENT: cu livrare în Saratov și Pokrovsky Sloboda: timp de un an ruble, min - ruble k , m - p , m - p k , m - p , m - p k , m - p , m - p k , m - p , m - -p k , m - p , m - p Cu transfer în alte orașe: timp de un an - ruble, min - ruble, min - ruble k , m - p , m - p k , m - p , m - p k , m - p , m - p k , m - p , m - p k , m - p k Pentru a da posibilitatea de a se abona la ziar unor persoane insuficiente, redacția permite rata de abonament pentru abonații anuali, atât urbani, cât și nerezidenți Primii contribuie: la abonament ruble, la martie, ruble și mai p ; nerezidenți: la abonament

ruble și mai p Abonamentele sunt acceptate de la până la a fiecărei luni și nu mai târziu de sfârșitul anului Se acceptă abonament în biroul redacției: Saratov, german, Casa Onezorg; în orașul Volsk lângă I t Volkov Editura I P Horizontov Editor-editor P Lebedev Abonament pentru Anul XXI ZE TP ~R> U O TEe, Anul-bXXI REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ "Omul este cel mai apropiat și mai dificil dintre puzzle-uri " Intrând în cel de-al douăzeci și unuul an de existență, revista își va păstra fosta direcție, binecunoscută cititorilor noștri Pentru cei care doresc să se familiarizeze cu el, vom spune câteva cuvinte despre cei douăzeci de ani de activitate În zilele înființării jurnalului nostru, nu doar presa rusă, ci și presa străină, cu excepția celei speciale, nu a vorbit aproape nici un cuvânt despre cel mai important domeniu al cunoașterii umane: despre fenomenele psihice, suprasensibile Am dedicat un spațiu extins în jurnal unei treceri în revistă a faptelor și observațiilor din acest domeniu În departamentul de ficțiune sunt plasate romane, nuvele și povestiri, iar la rubrica sme - știri despre cele mai recente descoperiri și invenții, precum și evenimente marcante din viața de zi cu zi Preț, pentru un an ruble, pentru șase luni ruble cu acces, dar fără acces frecați și p k Rata este permisă: la abonament ruble, la aprilie, iulie și octombrie pentru rub Se acceptă abonamente în Sankt Petersburg, în redacție (librărie Martynov, Piața Aleksandriyskaya,), în librărie mag Wolf, "Timp Nou" și altele Prin poștă se trimit bani la adresa: Tsarskoe Selo (provincia Petersburg), la redacția revistei "Rebus * Puteți obține revista , , , , , , , , p pentru anul - ruble, , și pentru ruble Cei care se abonează toți anii în același timp trimit doar de ruble În , a fost publicat numărul , în care, pe lângă o schiță a mișcării chestiunii spiritismului timp de de ani, au fost plasate de portrete de figuri pe această problemă cu biografiile lor Numărul a fost publicat și ca o broșură separată, cu adăugarea unei descrieri a sărbătoririi acestei aniversări la Sankt Petersburg și la Moscova Pret brosura rub Editor-editor V Pribytkov Biblioteca "Runivers " ANUNȚURI Anul XIX Abonamentul este deschis pentru Anul XIX la ziarul socio-literar și politic apărut în orașul Stavropol-Kavkazsky CAUCAZUL DE NORD, publicat de trei ori pe săptămână - marți, joi și sâmbătă și dedicat clarificării nevoilor regiunii, al cărei nume îl poartă Telegramele sunt trimise în zile intermediare - miercuri, vineri și duminică Din , ziarul va fi publicat cu o nouă componență de angajați În toate orașele, satele și satele din Caucazul de Nord, corespondenți permanenți sunt invitați semnătură: Cu livrare și expediere: timp de un an ruble de freci k , timp de lună k Fără livrare și expediere: timp de un an ruble k , timp de șase luni p k , timp de luni p k , timp de o lună k Pentru profesorii din școlile rurale - ruble intr-un an Plata în rate este permisă prin acord cu editorii Abonații anuali pentru , care au plătit întreaga sumă a abonamentului la momentul abonamentului, primesc ziarul de la data abonamentului gratuit Adresa: St kvrepol-Navnazsky, redacția Caucazului de Nord Tel N Acceptarea anunţurilor: în Stavrop -Kavk , în redacţia "Sъv Kavk "; la Moscova și Sankt Petersburg în biroul de comerț Casele L și E Metzl și Co In spate moştenitorii editurii VV Berg Editor D I Evseyev Biblioteca "Runivers"